teohar mihadaș

PINII de pe GOLNA

TEOHAR MIHADAȘ

PINII DE PE GOLNA

roman

Delta Press

CLUJ-NAPOCA, 1993

Varianta V1.0

Martie, 2019

DE ACELAŞI AUTOR:

Ortodoxie păgână, editura Cernica, Bucureşti, 1941
Ţărâna serilor, Tineretului, 1968
Reminiscenţe, E.P.L., 1969
Tărâmul izvoarelor; E.P.L., 1970
Elegii, Eminescu, 1971
Trecerea pragurilor, Cartea Românească, 1972
Pâinile punerii înainte, Junimea, 1974
Nimburi, Dacia, 1976
Frumoasa risipă, Dacia, 1980
În lumina înserării, Cartea Românească, 1982
Înstelatele oglinzi, Dacia, 1987
Înaltele acele vremi, Dacia, 1987
Pe muntele Ebal, Clusium, 1990
Steaua câinelui, Dacia, 1991
Boţili di didindi, Cartea aromână,
Syracuse NY, USA, 1993

ÎNTOARCEREA

Mă întorceam în pământurile natale după vreo 35 de ani de rătăciri. Aveam la plecare 15 ani şi, mânat de sărăcie, dar şi de un impuls odiseic de a mă duce, de a cunoaşte lumea, de a mă confrunta cu ea, precum şi de o sete de provocare, cucerire şi afirmare în faţa ei şi a oamenilor, de o dorinţă amarnică de a mă reîntoarce împlinit, om învăţat şi bogat, ca să se uite atunci toate fetele cu jind la mine, şi nu ca în anii primei mele tinereţi sărmane, doar unele, foarte puţine la număr, sărace şi urâte (dar nu chiar urâte), am luat-o din loc.

Fluieram înaripat un fel de wanderlied, sfidând chiar disperarea fără margini a mamei, care, rămasă acolo, peste piatra de la râul Murgani, vedea şi simţea limpede că n-are să mă mai vază. Eu însă nu vedeam şi nu simţeam altceva decât drumul meu spre viitor şi elanul lansării asupra lui.

Plecare voioasă, solară, răsunătoare pe dinlăuntru ca un fel de marş triumfal... iar acum, întoarcerea se arăta sumbră, podidită de neguri, cu noduri în grumaz şi moliciuni pe la genunchi, cu zăbranic greu peste inimă. Nu înaintam, ci parcă mă târam după mine, târând în acelaşi timp tot pământul din care m-am zămislit cândva, pământul copilăriei şi al tinereţii, al întregului lanţ de înaintaşi de până la mine, cu toată stihia lor ceţoasă, cu munţii, cu apele şi toate celelalte elemente ale naturii cuprinse în graniţele Tartarei, locul în care mi-a fost dat să văd lumina soarelui.

Până a nu atinge limita hotarelor ei mă simţeam un fel de turist... Locurile îmi păreau oarecum familiare, dar pe măsură ce mă apropiam de pământurile Tamarei, simţeam că se surpă în mine, rând pe rând, nişte ziduri, deschizând înaintea mea perspective semiramice, tremurătoare până la cer din adâncurile ultime ale sufletului şi memoriei. Tremuram şi-mi venea să cânt în surdină un cântec trist, şi deveneam, pe nesimţite, cu întreagă creatura mea, singură la acea oră, o înaltă învăluitoare litanie.

Când am trecut peste primul prag al hotarelor, brusc, am izbucnit într-un răsunet de orgă. Eram o catedrală, iar catedrala aceea era pământul meu zămislitor, cu munţii, cu apele, cerul şi toate celelalte ale sale mistere.

Mă uitam în jurul meu cu grijă, ca nu cumva să deranjez pacea celorlalţi călători din microbuz cu acele armonii ce-mi sunau numai mie.

Dar oamenii priveau înainte, închişi în rosturile lor, numai unul mărunt şi cu priviri scotocitoare-mprejur, care stătea în picioare – alături de un altul, tot în picioare, dar înalt, mai tânăr, cu barbă albastră, ochii verzi şi gropiţă de Caius Iulius în mijlocul bărbiei, superb răsucită înspre buze –, mă spiona cu atenţie, necontenit.

Mi-am revenit din înluminata aceea liturghie a reîntâlnirii cu mine însumi, cu pământurile mumă, când l-am auzit spunându-i celuilalt: „Asta este Haru al lui Madara... El este, mi-l aduc bine aminte.

— Nu ştiu... Nu-l cunosc. Eu eram mic când a plecat. Nu mi-l aduc aminte... a răspuns sec celălalt.

— El este. Mă duc să-l agrăiesc. Sigur el este, Haru Madara.

De unde până atunci inima mea era o catedrală aprinsă, inundată de răsunetele orgii, acum s-a făcut dintr-odată mică. Nu doream să fiu recunoscut. Mă gândeam să intru în comună ca orice călător, să trag la un hotel, să mă prefac că nu cunosc limba astecilor, să mă duc la locurile dragi inimii mele, să mă tăvălesc acolo amarnic, gol, în pustia lor îmbălsămată, sub cerul smălţuit cu albastru biblic, să plâng, să mă tânguiesc, să mă căiesc, să urlu de durerea bucuriei regăsirii şi de jalea de-a nu putea reînvia ceea ce a fost cândva, să las să-mi cadă lacrimile peste izvorul apelor, să las să se oglindească-n ochii mei stelele nopţii, tremurător luminoase precum lacrimile mele, să apuc în gură smocuri de iarbă cu pământ cu tot şi să le mestec mistuindu-le în mine până la euharistie, la voluptatea erotică; să-mi chem din moarte câinii Semo şi Daveli, să-mi strig soţii de prin coclauri, să-mi ademenesc iubitele..., să rechem spaimele şi vedeniile singurătăţii de atunci ale copilului şi tânărului solitar prin priveliştele fabuloase ale unei lumi sălbatice, apoi să mă retrag din nou, noaptea, pe furiş, pe drumurile pe care m-am retras acum 40 de ani, dar nu fluierând un wanderlied ca atunci, ci acoperit de doliul mulţumirii de a-mi fi atins şi împlinit o puternică, veche dorinţă: aceea de a mă revedea în empireul natal.

— Dumneata nu eşti Haru Madara?

— ..., am ridicat eu din umeri, ca şi cum nu aş fi înţeles ce-mi spunea.

— Nu-ţi aminteşti când făceam steaua şi colindam prin noaptea de Crăciun?...

— ..., ridic eu şi mai apăsat din umeri.

— Nu ne spuneai tu poezii frumoase şi alte multe poveşti din cărţi, şi noi împrejurul tău te ascultam ca la biserică... apoi te-ai dus şi te-am pierdut.

— ..., am ridicat eu din nou din umeri, ţinându-i aşa ridicaţi mult timp a bunăvoinţă, dar totodată invitându-l amabil să-mi dea pace, căci nu „pricepeam" o iotă din tot ce-mi spunea.

Omul s-a retras veştejit la locul său, insinuând din colţul buzelor, care fie că ar fi vrut să plângă, fie să mă dojenească, ştiind el bine că eu sunt acela şi nimeni altul... Că nu-l înşală mintea, dar că... eu...

Ca un cuţit a intrat în inima mea, cu tăiş rece, ultima vorbă pe care a adresat-o celui de lângă el, după ce s-a îndepărtat de mine: „El este!". Apoi a tăcut mâlc până ce am ajuns la destinaţie, mişcând întruna din buze nervos, ca şi cum ar fi vrut să-şi oprească o emoţie de jignire.

Am ajuns. Pe întreg parcursul, de la intrarea în hotarele ei şi până ce am coborât, în centru, murmure în toate culorile spectrului solar, ca o invazie lină de feline, de ceaţă cu înfăţişări de panteră, veneau înspre mine, îmi dădeau târcoale, se strecurau în sufletul şi sângele meu, iar acolo avea loc un sărut magic, euharistic, între mine şi locurile toate pe care le-am călcat cândva.

Am coborât şi, ca orice călător străin, am tras la micul hotel din chiar la dreapta staţiei de oprire a microbuzului.

Înfiorat, timid şi fericit, am aruncat o privire de jur-împrejur... Dezamăgire: locurile toate mi se arătau mult mai mici de cum le vedeau ochii mei în vârsta copilăriei, distanţele mai scurte, munţii cei mai mari de la apus, care mi se păreau atunci cât Himalaya de înalţi, acuma nu depăşeau cota de 2500 de metri altitudine şi, de unde altă dată credeam că trebuie să mor întâi şi-apoi să-i pot urca, ori să mă prefac în vultur ca să mă pot înălţa pe vârful Toaca, acum mi se păreau că-i pot urca uşor, fluierând, în numai câteva ceasuri de mers.

Tina era stăpâna micului hotel, format din trei camere, una în care locuia ea şi celelalte două pe care le închiria la trecători. Era aproape de vârsta mea, dar apa, aerul şi duhul pământului, ca şi felul firesc, liber de viaţă au păstrat-o tânără, mult mai tânără decât vârsta ce o avea, plină fără să fie multă şi cu freamăt cald într-însa, cutremurată în surdină de un fel de neastâmpăr propriu femeilor păstrate în sihăstrie, cu obrajii albi, irizaţi uşor cu roz şi cu un întuneric aprig mişcător în adâncul ochilor mari, împresuraţi dureros de o zare surâzătoare, albă, desenată

parcă de un artist a cărui mână n-a atins niciodată trupul de femeie.

Privea aprig de sub sprâncenele dese la tine, dar această ţinere la distanţă te chema înspre ea cu şi mai multă înverşunare, iar la gândul că ai putea s-o cuprinzi în braţele tale şi s-o săruţi, ţi se părea că începi să răsuni din toate tăriile şi ponoarele din tine înspre ea.

Ne-am privit ca într-o întâlnire ce-a avut loc după o foarte îndelungată aşteptare. Am stat unul înaintea celuilalt ca două strigăte, în două oglinzi, ca două teribile semne de mirare, două torţe gata să se stingă una-n cealaltă... dar n-am scos niciunul niciun cuvânt. Parcă de ieri nu ne văzuserăm, atât de firească ne-a fost dorinţa la amândoi de a ne reîntâlni, dorinţă care era aievea cu aceea din clipa când ni s-au întâlnit pentru prima oară ochii – în urmă cu peste treizeci de ani.

Ca omul din Biblie, cel care a fugit fără să se uite înapoi dinaintea focului de pucioasă arătat în faţa porţilor, aşa am fugit eu din faţa acelei femei preschimbată-n torţă, ca alungat de o vină de neiertat.

Parcă ar fi vrut să mă blesteme. Aşa îmi spunea trupul de pe oasele mele, sângele care îl asalta în tumult.

Am coborât treptele grăbit ca un urmărit de o vindictă, de o erinie, şi-am intrat în sala de jos, în cafenea.

Cafeneaua era plină de oameni tineri, de fum şi rumoare. Tinerii vorbeau o altă limbă decât aceea a astecilor velhi. Aceasta m-a durut şi-aş fi urlat cu jale mare la ei, ca profetul, dacă nu m-ar fi ţinut locului un om de aceeaşi vârstă cu mine, negricios şi balaoacheş, ce sta singur în picioare, între mese, aşteptând parcă ceva. S-a îndreptat spre mine încet, s-a apropiat, a desfăcut cuviincios braţele, a dilatat şi mai mult ochii, ne-am îmbrăţişat, ne-am privit lung unul pe celălalt, şi el, strângându-mă din nou la pieptul său, mi-a şoptit în taină: „În sfârşit ai venit! Dragul nostru".

Tinerii de la masă au stat în loc o scurtă vreme, amuzându-se cam batjocoritor la vederea străinului care se îmbrăţişa cu un ţigan, apoi şi-au reluat jocul cu table sau cărţi, sorbind câte un picur din păhărelele de băutură tare ce stăteau înaintea lor pe mesele de joc, vorbind mult şi alandala, într-o limbă asemănătoare cu a păsărilor şi-a şerpilor, mult deosebită de cea a velhilor asteci, care de la împăraţii cei mari ai Râmului o primiseră.

— Aşteaptă-mă numai puţin, a reluat aproape în şoaptă prietenul, că mă întorc numaidecât.

A ieşit la repezeală. Eu m-am aşezat la o masă şi am cerut cafegiului,

mai mult prin semne, într-o limbă străină şi de a velhilor, dar şi de cea care se vorbea în cafenea, să-mi aducă un rachiu amar şi foarte tare.

L-am dat pe gât. Am cerut al doilea. L-am aruncat în amarul din mine şi pe acesta, spre uimirea atât a hangiului cât şi a soţiei lui, care se minuna şi se întreba în sinea ei, de după tejghea, că cine putea fi omul străin care... nu părea să fie chiar străin, ba, ştiu eu...? mai ştii...? dar şi a tinerilor gâlcevitori de la mese.

Mirarea a devenit însă uimire împietrită, când întorcându-se ţiganul, cu clarinetul la subţioară, şi aşezându-se cu sfială pe scaunul de lângă mine, unde n-a purces a zice din întunecatul suflător, cum niciodată până atunci, nici la nunţi, nici la vreo nedee, vechi şi răscolitoare cântece care făceau să se mişte-n somnul lor şi pietrele de la Misir, să se oprească din mersul lor blestemat apele, să lăcrimeze înfioraţi munţii cei cărunţi, să tremure plaiurile şi singurătăţile toate, călcate cândva de turmele mari de oi, albe şi negre, de haiduci şi de alte fantasme.

Ţiganul îmi cunoştea întreaga poveste a sângelui, de la cel mai îndepărtat străbun până la insul ce sta acum înaintea lui cu toate rănile deschise crepuscular spre misteriosul instrument băsnitor. Şi cânta, şi iarăşi cânta, trecând de la un basm la altul, de la un cântec la altul, ba de nuntă amară, ba de moarte înaltă, ba despre haiducii cei de demult, ba de frumuseţea dureroasă a femeilor din partea locului, ori despre pustia sufletului omului înstrăinat, sau despre singurătatea hotarelor Tanarei rămase, după războiul cu străinii sau cel dintre ei, pustii de oameni, turme, herghelii şi alte lucrări omeneşti.

Iar ţiganul nu mai contenea, cânta înainte, lacrimile curgându-i din ochii mari peste trupul întunecat al clarinetului, iar ale mele peste faţa albă ca de var. Şi mi-a cântat toate cântecele pe care tatăl său le cânta tatălui meu altă dată.

Uimirea celor din jur era cu atât mai mare cu cât acel ţigan, care cerea sume enorme de parale atunci când era poftit să cânte la mese de ospăţ, căci era cel mai vestit cântăreţ din părţile locului, acum cânta unui necunoscut degeaba, şi cu câtă anume evlavioasă patimă!

Dar vraja a fost curmată brusc. Uşa cafenelei, izbită ca de-un vânt orb, s-a deschis izbindu-se în lături, iar între uşori a apărut o femeie de către şaptezeci de ani, voinică şi spătoasă încă, dar niţel adusă de umeri, cu o faţă ceţoasă, iar părul şi ochii cenuşii, cu vâlvătaie de foc în adâncul lor, a înaintat ameninţător de-a dreptul spre mine, şi-a încrucişat braţele peste

piept, m-a fixat lung, pedepsitor, cu ochii aceia tulburi licăritori şi m-a certat, spre şi mai marea uimire a celor din jur, pe limba velhă:

— Nu ţi-e ruşine ţie? Eu n-am casă unde să te primesc de-a trebuit să tragi la străini? La Hotel!? Să râdă de mine oamenii din comună că mi-a venit nepotul şi a dormit la alţii?! Aşa?!... Repede, bagajele şi acasă! Ia te uită la el, om şcolit ce se ţine! Repede! Repede!

Omul acela mărunţel, care mă agita cu atâta drag în autobuz iar eu l-am refuzat, se răzbuna. Iar despre mătuşa Eftimia, oamenii din părţile locului ziceau că este măghistră.

M-am ridicat în grabă mare şi m-am supus celor poruncite de mătuşa mea, sora tatii, singura în viaţă dintre cei şapte fraţi, trei fete şi patru băieţi, cea care, în tinereţea ei, atunci când deretica prin casă, ori săpa la ogor, ori prăşea, ori mergea după oi, căci ştia să fie şi păcurar şi fur, cânta atâta de puternic încât vuiau şi satul şi pădurile şi adâncurile toate. Lumea spunea că nici acuma nu se lasă mai prejos, căci smulge de la pământ cea mai grea sarcină de lemne pentru foc şi le cară acasă, după ce toată ziua a lucrat pământul, drum de zece leghi dinspre Bradu-Sacru, dinspre Cârciliuri, dinspre Climări, de la Viloni, unde se află biserica Sântă-Mărie, cea făcătoare de minuni după credinţa ei nestrămutată.

Când am intrat în camera de sus ca să-mi iau bagajele, la căpătâiul patului – ca la căpătâiul unui mort frumos – străjuită de lumina palidă, pâlpâitoare a lămpii cu petrol, Tina, îmbrăcată-n alb, ca pentru nuntă – cea de atâta amar de vreme dorită – cu faţa albă şi braţele de-a lungul trupului, albe şi ele, stătea nemişcată ca o statuă, ca un spectru, ca un teribil semn grafic al chemării, şi aştepta...

M-am uitat la ea. Am plecat capul cu dureroasă vinovăţie. Apoi mi se pare că am îngenuncheat şi i-am cuprins gleznele, suind ca şarpele nopţii peste coapse, până sus, peste sâni, apoi am cuprins-o...

— Blestematule! a îngăimat ea cu mare şi adânc întuneric în glas.

M-am desprins ca fulgerat şi am dat buzna afară peste trepte precum nelegiuitul de la locul săvârşirii crimei. Mătuşa Eftimia aştepta neliniştită, bănuitoare afară.

M-a omenit cu tot ce avea mai de preţ în cămara ei, m-a îndemnat să mă îmbăiez, în care timp ea s-a rugat la icoana lui Sânt-Dumitru, cu licăr de candelă înainte, a aşternut albituri peste pat, m-a acoperit cu cerga făcută de mâinile ei când era fată aprigă, s-a aşezat pe marginea patului, a cărui lemnărie amirosea a brad, şi mi-a tot povestit până târziu după

miezul nopţii, când au luminat la fereastră zăpezile:

— La scurt timp după ce te-ai dus, a murit maică-ta sărmana... după o suferinţă crâncenă îndelungată. Ar fi scăpat mai uşor, dar inima i-a fost duşmancă... n-a lăsat-o să moară, ci a chinuit-o. Gurile rele ziceau cu pizmă că are inimă de strigoaică şi de aceea nu moare; că are de răscumpărat păcate grele. Iar după mine, cel mai greu dintre păcatele mamei a fost frumuseţea ei râvnită de toţi bărbaţii şi pizmuită de toate femeile. A plătit-o... A închis ochii cu gândul la tine, închizând acolo, ca o ultimă mângâiere, imaginea chipului tău. Nu ştii cât de mult te-a iubit...

Îmi treceam cu mâneca peste ochi... „Ce, te supără cumva lumina lămpii...? Iaca, am s-o sting.

La moarte, când s-o prohodim, n-ai putut să arunci un ban măcar pe jos, atâta amar de lume se strânsese. M-am aşezat lângă sicriu şi i-am cântat toate cântecele câte i-au fost dragi în viaţă şi pe care şi ea le cânta, toate bocetele care le-am învăţat de la mama şi de la bunica mea, i-am cântat toate cântecele de la nuntă ca atunci când ar fi soacră mare la nunta ta, iar lumea stătea ca de stană, ca o singură lespede uriaşă, şi plângea înăuntrul ei cu tăcere mare.

Tatăl tău – prăpăditul de frate-meu, nici n-a venit măcar la înmormântare, s-o vadă... aşa cum nici la moartea celor două fete, surorile tale, n-a venit.

„Morţii cu morţii, vii cu vii", spunea în felul său diavolesc. Dar nu era un om rău la suflet. Oamenii de prin părţile locului unde lucra ca păcurar spun că umbla după oi şi tânguia mereu cu vocea sau din fluier, după frumoasa şi vrednica lui stăpână, după cele două fete prăpădite de oftică în timpul foametei celei mari din vremea războiului.

Umbla cu mâna dreaptă legată de după gât, căci îl muşcase o năpârcă, după ce a ars cu jar locul de unde muşcase satanaelica târâtoare, ca să nu ajungă veninul la inimă, dar mâna tot umflată şi vânătă se arăta, şi se scurgeau dintr-însa lent zemuri cu puroi, iar el umbla cu ea aşa umflată, şi bocea cu frumoase cântece, de unul singur, în pustie. Când mulgea oile şi picurau în găleata cu lapte din zemurile acelea galbene, spunea râzând: „asta face bine domnilor la rânză".

Târziu, după ce trecuse şi războiul şi bătaia dintre fraţi, a murit şi el. Nimeni nu ştie unde. Cică simţindu-şi el moartea aproape, zice lumea, şi având bani strânşi şi puşi deoparte pentru această întâmplare din viaţa oamenilor, s-a retras într-un spital – care şi unde anume nimeni nu ştie –

şi a sfârşit acolo, azvârlit într-o groapă fără niciun semn pe ea.

„Cine îmi datorează mie ceva? Nimeni... Nimeni nu are niciun fel de îndatorire faţă de mine... Eu n-am făcut nimănui niciun bine". Aşa spunea, şi s-a ascuns să moară singur. Nici eu şi nici sora ta care trăieşte nu l-am putut vedea înainte de-a muri. – „Ce-mi datoraţi voi mie?!" aşa ar fi zis, căci aşa gândea. Dar nu era om rău... Fratele meu! fratele meu! a pornit a se căina mătuşa Eftimia.

După moartea maică-tii, fetele, sărmanele, nu mai dormeau în casă, de frică să nu vină la ele peste noapte strigoii, ci afară, sub streaşina casei, de-a dreptul pe pământ — căci ele ziceau că-n aşternutul casei stăruie duhuri necurate, ale morţii şi slujitorilor ei –, bătute de ploi şi vânturi cu picioarele-n noroi.

M-am dus, le-am luat şi le-am dus la mine. Iar într-o noapte, a intrat în casa pustie un om străin – dar nu tocmai străin... – împreună cu o străină – nu tocmai străină nici ea –, şi-au scos din dulapuri, cămară, chelare şi lăzi de zestre tot ce se afla de preţ acolo: straie scumpe făcute de mâna ei – cine nu cunoaşte aici măiestria mâinilor ei! –, salbe de la bunici primite în dar, icoane, şi până şi sacul cu niţică fainã de porumb, şi burduful cu niţică brânzică, câtă mai era, şi biata sticlă cu undelemn pentru candelă — căci pentru gătit foloseau său topit –, bată-i mânia lui Hristos să-i bată! Toată lumea bănuia cine anume au fost furii, străinii, căci mulţi dintre ei zăriseră lumină-n casa fetelor, dar şi-n odăile de-alături, în care locuia celălalt frate al meu, unchiu-tu... cu familia sa. „Mitre, ziceau oamenii, fratele şi cu pacostea aceea a lui tuciurie, fata lui Tufa, ţi-au smintit casa în noaptea aceea. Oricât de hain ar fi un tâlhar, el nu e în stare să facă o atare mişelie, decât doar cineva foarte apropiat... dacă la ei era lumină... furii văzând acestea, n-ar fi cutezat să intre, iar dacă totuşi ar fi cutezat să intre, nu se poate crede că fratele să nu fi auzit mişcarea din camerele de-alături. El a fost. Fratele! Cheamă-l în judecată. Îţi venim de martori... Ştii ce-a răspuns atunci prăpăditul de taică-tu?... „Decât să mă duc în judecată cu fratele meu, mai bine îi dau şi casa. S-o ieie! A lui să fie!" Aşa a zis.

Nu avea credinţă în Dumnezeu – de aceea a şi murit singur şi părăsit – dar ura mârşăvia cu înverşunare dumnezeiască. Bunul şi sărmanul frate, Dumnezeu să-l ierte!

— Dar... cu Tina asta... care ţine hotelul... ce-i cu ea? N-are soţ? Nu s-a măritat? pare vrednică şi-i frumoasă.

— Să taci! Să nu vorbeşti despre ea. Ştiu că ţi-a fost dragă... atunci, la

vârsta prostiei... Şi ea te-a dorit. Mai tare ca tine. Şi-acum... Zice lumea că de dorul nu ştiu cui nu s-a măritat. Că-l aşteaptă să vină, încredinţată-n mintea ei că nu se poate s-o fi uitat de tot... că sigur se va întoarce odată şi-odată la ea. Şi a aşteptat, şi tot aşteaptă.

Afară, un cocoş a plesnit din aripi de câteva ori, apoi a săgetat tăcerea nopţii cu strigătele lui de herald.

Să nu te duci! auzi?... Când stăm la icoană şi mă rugam, mai adineauri, iar tu te spălai în cadă, am avut vizie prevestitoare de rău... Să nu te duci la ea, dragul mătuşii. Şi mătuşa şi-a scuipat de trei ori în sân, apoi a continuat: Se făcea că stăteaţi faţă în faţă într-o înfricoşată tăcere şi dorinţă... Atunci ea s-a prefăcut, ca prin farmec, într-o apă mare care s-a revărsat peste tine în valuri tulburi şi spumoase, tu nu te-ai mai arătat la lumină, iar când te-ai mistuit de tot în adâncul tulbure, clocotitor, apa s-a limpezit deodată şi s-a liniştit, şi a continuat să curgă tihnită şi podită cu stele tremurătoare în albia din adâncuri.

Deasupra acelei ape blestemate plutea ca o ielă, senină, mulţumită şi împăcată, vedenia ei. Iar tu nu te-ai mai arătat de niciunde.

Dragul mătuşii, să nu care cumva să te ducă la ea cine ştie ce ispită.

— Apoi, ce-a mai urmat, ce-a mai fost în Tanara după plecarea mea? am schimbat eu vorba.

— Apoi a venit afurisitul acela de război, urmat de celălalt, în care s-au omorât şi s-au sfâşiat fraţii între ei.

— Nu mă duc la ea, nu mă duc, dar te rog povesteşte-mi mai departe, mătuşă Eftimia.

* * *

În cele ce urmează vom reda, aşa cum ne vom pricepe noi, lucrurile descrise şi întâmplările povestite de mătuşa Eftimia în noaptea aceea frumos de stranie, precum şi altele, relatate de alţii.

LEGĂMÂNTUL

În ziua de 28 octombrie 1940, se auziră în Tanara, grohăind de departe, tunurile. Femeile şi-au acoperit capul cu năfrămi negre şi-au început a se tângui.

Turmele de la Perivole şi cele din Abdela se scurgeau supuse spre iernat, lăsând în urma lor pulberile toamnei şi zvonul tălăngilor stăruitoare ca o litanie în văzduhurile albastre până la margine de lume.

Au trecut prin mijlocul comunei, ca-ntr-o procesiune foarte veche, având în fruntea lor, în chip de leviţi împodobiţi în odăjdii, ţapii jugăniţi anume pentru acest ritual, arătând ei în privirile lor o enigmatică tristeţe vizionară, şi s-au mistuit înspre sud.

Tălăngile şi clopotele mari atârnate de grumajii lor îşi trimiteau în cuprinsuri melodioasele arpegii, umplând cerul cu miresme adânci şi melancolice chemări, încât aveai, dacă închideai ochii, în beznele dinlăuntru, vedenia că zările toate erau nişte migratoare mănăstiri purtate spre nu ştiu ce tărâmuri şi lăsând în văzduhuri dâre lungi de fum îmbălsămat şi de înaltă cântare. Părelnice bazilici luminate în migraţie erau cerurile toamnei aceleia.

Pe alte drumuri, coborând alţi versanţi, alte turme ale astecilor înaintau la fel spre sud, mai către aproape de mare şi căldura soarelui.

Şi tunurile zvâcneau departe, la răstimpuri din ce în ce mai scurte, iar prin grădinile gospodarilor fumegau vreascuri şi uscături felurite.

Printre păcurarii ce mânau turmele s-a observat silueta măruntă a unui tânăr cu faţa palidă şi privirea tulbure, bănuitoare. Aproape jumătate de sat era strâns în platee pentru a urmări vechiul şi tradiţionalul acesta spectacol de exod; copiii mai ales, stăteau adunaţi buluc, înghesuindu-se unul într-altul pentru a se arăta mai în faţă, să vadă oile, murdare încă pe spinări de ţărâna roşie a muntelui, păcurarii soioşi şi spătoşi ţinând în mâna dreaptă, în chip de semn runic, de toiag apostolic, cârlibana, dar mai cu seamă să vadă fioroşii câini ce călcau pe aripile turmei, miţoşi şi liniştiţi, rostogolind din când în când ochii cu adâncă filosofie spre cei mai arătoşi dintre copii care făceau pe vitejii.

— L-ai văzut?

— Pe cine?

— Uite-l, el e.

— Cine, mă?

— Nuşu Caloir. Uite-l, s-a întors să abată nişte oi răzleţite, anume ca să-l observăm noi. Şi-a potrivit părul aşa fel ca să-şi ascundă fruntea, să nu fie recunoscut de…

Tocmai atunci Caloir a introdus două degete de la mâna dreaptă-n gură, fluierând puternic asupra oilor, iar cu stânga a arătat semn care voia să le spună: aidaţi încolo, am a vă spune ceva.

Printre mulţimea de gură-cască adunată aici ca să vază trecerea turmelor, sub copitele cărora mârâia pământul, se afla în ziua de-atunci – nici nu se putea să lipsească – domnul şef de post cu cei trei jandarmi alături.

Nu-l interesa atât spectacolul trecerii dintr-un anotimp într-altul al acestei lumi, nici câinii sumbri şi reţinuţi, nici păcurarii ce-şi urmau demni şi absenţi binecuvântatele patrupede, cât cei trei elevi de la liceul velhesc, handralăi care bântuiau comuna şi împrejurările ei într-o feciorească libertate, deoarece cursurile nu începuseră încă, izbucnirea războiului fiind iminentă, aşa cum dovedeau limpede acum loviturile de tun de la graniţa cu Trabania.

După ce turmele călătoare au ieşit din comună şi-au acoperit miriştile dinspre Valea-Mare, Nandu, Thanu şi Mitruş, cei trei colegi de liceu, au continuat a le urma, fără ca acest lucru să se observe, aprinzându-şi câte o ţigară şi tachinându-se voioşi. Într-adevăr, în adâncul sufletului lor se înfiripa un fel de bucurie ce creştea cu înteţirea loviturilor de tun, făcându-i să se lumineze fără să înţeleagă lămurit pentru ce anume. În neaşezata lor minte tinerească se bucurau de izbucnirea războiului, aşteptând de la el un soi de eliberare, a cărei noţiune nu avea în mintea lor decât un foarte vag înţeles.

Paşnicile turme au început a urca panta alburie cu reverberaţii sulfuroase de dincolo de Valea-Mare, către vulogile de pe Climări. Pe malul de dincolo al râului, Nuşu Caloir s-a oprit să-i aştepte. Ceilalţi trei, după ce au ieşit din comună afară şi-au cotit după dealurile ce coboară dinspre Şipotul cel Mare, au iuţit pasul ca să-l întâlnească repede pe colegul lor de şcoală travestit în păstor.

Au trecut peste apa limpede a văii, sărind de pe o piatră pe alta, pe malul celălalt, unde-i aştepta cu braţele deschise Nuşu Caloir. S-au îmbrăţişat îndelung, prieteneşte. Îi unea la această oră a înserării o

bucurie comună, nelămurită, şi o nelinişte totodată. Au început a înainta pe drumeagul ce urca panta alburie smălţuită cu sulf, de parcă ar fi înaintat spre o altă zare a lumii, ademeniţi într-acolo de vocile neauzite, viclene ale cine ştie căror duhuri.

Caloir, după ce a cercetat din coada ochiului jur-împrejur – era un gest reflex – a întrerupt tăcerea ce-i învăluise ca într-o taină, zicând:

— O să ne agaţe pe toţi. Trebuie să fugim din calea lor.

— O să ne agaţe de..., a replicat zvâcnind Thanu Vazura, cel ager ca o năpârcă în gesturi, vânos, clocotind ca-ntr-o lavă înăuntrul său, cu o frunte înfricoşător de albă, părul negru lucios şi dantură de fiară.

Doară nu-s făcuţi de două mume, iar măslinara din care au ieşit nu i-a născut cu stea în frunte.

— Nu-i chiar aşa, a intervenit cu vorba sa blajină şi cumpănită Nandu, pe atâta de cumpănit şi liniştit în faptă şi vorbă, pe cât de fanatic şi de neînduplecat era tatăl său.

— Să nu stricăm de pe acuma ceea ce am putea face mai târziu. Bine spune fratele Caloir: este ceasul să ne ferim deocamdată din calea lor, iar după ce va suna... al nostru... atunci să fim teferi, vii, şi-o să vedem apoi ce este de făcut anume şi cum.

— La dracu, a ţâşnit din nou Thanu, sunt numai patru, iar noi tot patru suntem. Le stingem candela chiar în astă clipă.

— Ei au de partea lor pe cei şapte nefidomani, noi avem comuna întreagă de partea noastră, a completat intervenind Mitruş Ghiuzeli...

Chiar atunci se auziră dinspre nord mai multe lovituri de tun. O rafală de vânt rece a trecut parcă prin inimile lor, fără ca s-o simtă însă Thanu Vazura, care s-a înfierbântat şi mai tare.

Zice:

— Nu. Nu vom sta ca muierile să ne minunăm şi să pălăvrăgim aiurea. Le vom suci grumazul chiar în astă noapte, vom lua cu noi merinde pentru puţine zile, vom ridica şi pe alţii şi vom ieşi în sus ca să tăiem retragerea trupelor regeşti. Asta vom face.

— Nu te-aprinde, Thane. Ar trebui să ţi se spuie Athanatu, adică cel fără de moarte, şi nu Thanu, care înseamnă altceva... Ei au puterea-n mână, fii om cu judecată, au arme, au armată care se află deasupra noastră, chiar dacă va trebui să se retragă; cu atât mai grav dacă îi întârâtăm, vor lovi mai cu turbare, răzbunându-şi neputinţa şi ciuda asupra noastră şi alor noştri cei cu mâinile goale. Şi-apoi, trăim laolaltă

de mii de ani... Trebuie să trăim şi pe mai departe împreună, nu înţelegi?

— Aşa este, a întărit spusele înţeleptului Caloir chibzuitul Nandu.

Între timp, fără să-şi dea seama, au atins cota căreia i se spune Golna.

— Dar, oare, ei tot aşa ar gândi în situaţia noastră? Nu! Ne-ar lovi fără cruţare.

— Nu stă-n firea noastră să ucidem pe la spate, a adăugat Mitruş Ghiuzeli.

— Lupta a-nceput, trebuie să lovim necruţător, din faţă, din spate, din coastă, nu contează, numai să-i distrugem mai repede decât ar face-o ei cu noi. Iar dacă nu ne grăbim, o s-o şi facă, a fulgerat din rărunchi Thanu Vazura.

— Trebuie să rămânem oameni, chiar într-o luptă pe viaţă şi moarte, a zis Nandu Nubi.

— Dar nu cu ticăloşii, nu cu viperele, a tăiat-o aprig Thanu.

— Ticăloşia sau mârşăvia altora nu este un motiv îndestulător pentru a deveni noi înşine, la rându-ne, ticăloşi. Suntem puţini şi nu ne putem menţine, nici afirma decât comportându-ne pe verticală, fără pidosnicie.

— Mă faci pidosnic când eu cer să lovim de-a dreptul? Griji, Nandule, să nu-ncep chiar cu tine, se cătrăni cu violenţă Thanu.

— Ia potoliţi-vă. Până la urmă o să ajungem de ruşinea lumii bătându-ne între noi, interveni zâmbindu-le cu blândeţe Caloir, şi hai mai bine să zăbovim puţin sub aceşti patru pini care par că ne aşteaptă anume ca să ne spună ceva, atâta de prietenoşi stau în faţa noastră.

— Parcă am fi noi patru, stabili analogia Mitruş Ghiuzeli, într-o altă lume, o altă existenţă.

— Eu fac versuri, iar tu faci o adevărată poezie, Mitruş, îi adresă complimentul, cu acelaşi surâs amabil, Nuşu Caloir.

Aceste vorbe îl înmuiară în străşnicia sa pe Vazura, care din acea clipă suspină şi tăcu plumb.

— Cunoaşteţi legenda lor? întreabă Nandu, care o auzise pesemne de la taică-su, de la şcoala de limbă velhă.

Se rezemase fiecare de trunchiul câte unuia dintre cei patru pini, în aşa fel că păreau una şi aceeaşi arătare, şi l-au ascultat, stând astfel, pe Nandu, care le istorisi legenda.

— „Cică au fost patru fârtaţi care haiduciseră în vremea burcului. Când burcul a fost bătut şi alungat, au început a se mânca între ei nefizii, zorlinii, glavarii şi, câţi erau aici, astecii...

Din furi, aşa cum se aflaseră până atunci, cei patru fârtaţi, îndemnaţi de nu ştiu ce putere a sângelui lor, au pornit a răzbuna pe fraţii ucişi de unii şi de alţii, încât pătrunsese spaima răspândită de faptele lor până şi-n plante, în pietre, în dobitoace.

Poterimea le-a venit până la urmă de hac, ajutată de trădătorii nefidomani, şi chiar pe această movilă, aici, unde ne aflăm noi acuma, au fost seceraţi de plumbi, din toate părţile. N-au cutezat a-i prinde vii. Ştiau ei bine ce fac (Vazura a tresărit strângând din pumni şi scrâşnind din măsele). Le-au retezat capetele pentru a le prezenta drept mărturie celor care-i tocmiseră şi, aruncându-le-n traistă, s-au tot dus mânaţi de peste tot de năluca fricii şi lăsând trupurile haiducilor aici, retezate de cap, să fie hrană păsărilor şi şerpilor nopţii.

Pământul însă, solidar cu ei de când au apărut sub soare deodată, împreună fiind acelaşi trup şi-aceeaşi suflare şi unul şi alţii, de îndată ce s-au cărăbănit ucigaşii a săvârşit minune. S-a desfăcut deodată din patru părţi, ca patru guri care se deschid încet, nişte limbi de flăcări au apărut şi-au pâlpâit câteva secunde deasupra deschizăturilor, şi-atunci trupurile tinerilor bărbaţi au fost primite şi mistuite în pacea din adânc a ţărânei-mume.

Iar în primăvară au răsărit aceşti patru pini.

— Să facem legământ, propune Caloir, pericoliatul: să ne întoarcem, la răstimpuri, cât vom trăi, aici la acest loc... iar dacă unii dintre noi (ochii i se îndreptară discret spre Thanu, care n-a observat) nu vor mai fi, ceilalţi să nu uite legământul, să vină aici, să-şi aducă aminte şi să asculte răsuflarea pinilor foşnind şi şuierând deasupra lor.

S-au îmbrăţişat îndelung, au sărutat trunchiurile pinilor care tăceau, şi au plecat, Caloir în urma oilor care se depărtaseră bine, ceilalţi trei pe calea-ntoarsă, către casă.

Coborau pe drumeagul care tăia panta aceea de culoare albicioasă, de parcă erau arătări din altă lume, ca nişte magi într-o ilustrată de sărbătorile Crăciunului. Pe măgurile de la Caraili, cele de pe muntele Ghion, pe vârful Toaca şi peste spinările muntelui Vucufesc, se iveau, de dincolo de margini, stelele.

Înainte de a atinge Valea-Mare, din stânga, de pe-o cărare ce ducea până la izvoarele apei, din pădurea deasă, străbătută numai de năluca şarpelui şi de iezii diavolului, a apărut cu pas liniştit, aproape o vedenie, statura uşor adusă de spate a ciudatului auş Avghera. Nimeni pe sfânta

lume n-ar fi putut şti ce anume căuta acolo şi de unde venea la acea oră.

— Bună seara, moş Avghera, îl agrăiră tinerii.

— Bună să vă fie viaţa, feciori, a răspuns moşneagul. De unde veniţi la acest ceas?

— Ia, venim şi noi de undeva, s-a grăbit a da un răspuns Nandu.

— Ştiu nu numai de unde veniţi şi ce anume gânduri vă muncesc, dar mai ştiu şi ce vă aşteaptă şi ce vi-i ursit să petreceţi... dar nu vă spun. Nu... nu e bine să ştie omul. Ştiinţa este smintire adusă tainelor mari, sub semnul cărora se află întreaga alcătuire a lumii. Este păcat a afla.

Tunurile se auziră zvâcnind înfundat dincolo de munţi.

— Ce zici, moşule, ce ne-aşteaptă pe noi toţi, care se cheamă că suntem de-o limbă?

— Hei... se miră moşneagul, va fi ca după alungarea burcilor. Se vor ucide neamurile între ele, fraţii între ei, iar fiii îşi vor ucide şi jefui părinţii. Vor sparge buboaiele toate din fundul iadului şi vor îneca răsuflarea vieţii. Oamenii îşi vor pierde orice lege, afară de aceea a diavolului din ei. Mai mult nu vă spun. Fugiţi din faţa urgiei, fiţi şerpi şi rândunici. Nu vă puneţi împotriva buhaiului care varsă pe grumaz flăcări şi puroaie otrăvitoare. Feriţi-vă. Păcat de floarea vieţii voastre.

Se apropiaseră de cotitura care deschidea intrarea în comună.

— Hi, hi, hi, a scâncit moşul, iată-i, şi-a trimis michiduţii în întâmpinare... Satana.

Dinaintea lor sta poţăpit şeful de post, având la îndemână, în dreapta, la stânga şi în spate, cu armele îndreptate asupră-le, pe cei trei jandarmi.

Smulge dintr-o mişcare mâinile lui Nandu şi le vâră în cătuşe. Mitruş le-a întins de bunăvoie, dar, ca o fulgerare din pământ, mâna lui Vazura a izbit tăios în grumazul şefului cel obez, astmatic, cu glas şi cioc de papagal, în aceeaşi clipă aproape a sărit din spatele jandarmului cu ochi albaştri-rozacei, aruncându-l ca pe un pietroi peste celălalt, prăvălindu-se apoi cu pumnii lui de ghioage asupra grumajilor acestora – papagalul zăcea la pământ cu ochii cam ieşiţi afară – în timp ce al treilea, fire feminină, durduliu şi fricos, a luat-o la sănătoasa peste gardul viu din stânga drumului. De-acolo, amintindu-şi că se găseşte în exerciţiul funcţiunii, a îndreptat arma către locul unde s-a întâmplat răfuiala. Vazura însă, târându-i după el pe ceilalţi doi, ca să-şi acopere retragerea, până la celălalt grad din dreapta, s-a strecurat dincolo şi s-a năucit în noapte.

— Luaţi-mă pe mine-n locul blăstămatului acela, face propunere bătrânul Avghera, dacă din cauza lui vor avea de îndurat suferinţe ăştialalţi.

— Du-te la dracu, piele-mpuţită de bătrân... să nu te pupe hoaşca de-acasă rece, chiar în astă seară!

Bătrânul şi-a văzut de drum, nu însă înainte de-a arunca asupră-le o privire întunecată şi rece, iar cei doi tineri, peste câteva minute, poposeau la sediul jandarmeriei, în beciul de la culă.

Thanu Vazura iscodea din ochii săi negri noaptea, stând pe cine ştie ce dâmb, ori pe catapeteasma bisericii...

„SĂ-I MÂNCAŢI, BĂIEŢI”.

E lăsat, de la dracu ştie cine, ca oamenii, luaţi nu numai individual, ci şi în unităţi mari, să se apuce din când în când a se omorî unii pe alţii, şi nu se lasă până nu-şi potolesc de-a binelea pornirile criminale.

Palasca, dictatorul de atunci al Nefidiei, prieten într-un fel cu Tilher – căci făcuse studii în Şturmia, dar tocmai de aceea prudent, din cauză că-l cunoştea –, ca să nu-şi irosească în zadar armatele, să nu le sacrifice inutil – ştia el ce ştia –, a făcut în secret o înţelegere cu un oarecare conte Cleano, ginerele duxului şi individ idiot, în sensul că trupele nefizilor să simuleze numai că se apără, lăsându-i pe canţoni să ocupe fără jertfe, omeneşte deci, Nefidia. Decât să calce peste pământul Nefidiei cizma şturmilor şi a tuetonilor, mai bine pantofii şi bocancii canţonilor, aprecia în gândul său dânsul. Cu aceştia aranjăm noi mult mai uşor. Şi-apoi, tradiţia ne spune că au mai venit din Canţonia în Nefidia armate, chiar dacă se numeau armate auguste şi totdeauna am scos-o bine la capăt, reuşind să ieşim, şi nu de puţine ori, noi deasupra. Şturmii însă vin pentru prima dată şi vin ca tăvălugul, într-o disciplină infernală, impenetrabili la orice sentiment omenesc, afară de cel al datoriei de soldat.

Palasca acela era nu numai un şiret diplomat, dar era şi un om de afaceri destoinic. Alţii aveau alte păreri, el fiind prieten nu cu Tilher, ci agent al serviciului inteligenţei blidone.

Nu altfel stătea situaţia la Mora, unde, lăsând la o parte statul Vetleemului, care, rămânând în expectativă, oferea protecţie la sânul bisericii savanţilor urmăriţi cu moartea de tuetoni, mareşalul Dabolio, comandantul trupelor canţone din Trabania, bătrânul şi înţeleptul ostaş, nu era de aceeaşi părere cu Mamut-împărat, slujind mai degrabă interesele aceluiaşi serviciu de inteligenţă blidonă intitulat „Intelligence Service”, decât ambiţiile de neoîmpărat august ale lui Menito.

Iată, aşadar, cum în subtextul războiului oficial dintre nefizi şi canţoni se purta un alt război, virtual, un război civil, a cărui irupţie se pregătea încet şi sigur, război ce mocnea visceral şi aştepta să se rupă zăgazul, folosind drept faţadă conflictul dintre două armate, în fond mâniile dintre fraţi aşteptând să se asmută unele asupra celorlalte, mânia

canţonului împotriva canţonilor, a nefidului împotriva Nefidiei.

Conform convenţiei secrete dintre Palasca şi Cleano, cinci divizii canţone, puşcaşi, infanterie motorizată, artilerie de munte şi călăreţi, au dat, chipurile, peste cap cele şase divizii nefide de la graniţa cu Trabania, înaintând fără niciun fel de oprelişte peste o sută de kilometri în interiorul provinciei Penir. (Uitaseră de-a binelea, se vede, canţonii, cele două ziceri vechi despre firea nefizilor „Nefidia fides nula fides" sau, „Timeo Nefodos et dona ferentes".[1]

După ce jumătate din armata canţonă a pătruns adânc în teritoriul nefid, aproape dansând tarantela în sunetele de jăratec ale mandolinelor, nefizii retează, tăind în două, armata canţonă, fără a-i da vreun semn şi, ştergându-se undeva cu hâriile lui Palasca şi Cleano, menind pierzaniei toate diviziile canţone izolate în Penir şi Mardonia, luând în primire cu iureş pe celelalte, gata, gata să le azvârle în mare şi să debarce precum odinioară Pyrus pe pământul latinilor, repurtează un uluitor succes.

Se spune despre soldaţii din divizia neagră, numită Iulia, că odată ruptă de rest, a fost hăituită dintr-un cotlon într-altul, râpuită dintr-o vale într-alta, gonită dintr-o pădure-ntr-altă pădure, flămândă şi despuiată, până ce au pierit de foame, frig, molime şi glonţ toţi până la ultimul. Mai rău decât rămăşiţele armatelor lui Pompei după înfrângerea lui la Farsala de către Cezar.

Din ostaşii lui Pompei, care s-au aciuiat printre băştinaşi, în aşezările din munte, contopindu-se cu timpul într-aceştia, legenda spune că s-ar fi născut naţia velhofonă dintre aceste părţi ale peninsulei de la sud, Malgamia. Dacă nu în întregul ei, sigur în bună parte la plămădirea acestei seminţii astece velhofone au contribuit şi soldaţii lui Pompei.

Din bieţii pedestraşi ai Diviziei Iulia însă nu s-a născut decât o simplă poveste tristă.

Odată uriaşa forfecare-n două a frontului canţon fiind făcută, pe munţii Peristeri s-a văzut chiar în dimineaţa zilei dintâi, mare thavmă (adică minune):

Peste munţi se mişcau neguri. Treceau feline, fără niciun zgomot, precum o fără de sfârşit şi grăbită armată a întunecimilor. Erau reci, perfide şi înaintau într-una ca mânate de-o poftă lehuză.

Din mijlocul lor, ca o întrupare a lor şi-a întunericului din care tot

[1] „Încrederea în nefizi e egală cu zero" sau „Mă tem de nefizi şi când aduc daruri"

veneau, se desprindea teribilă arătare. Înainta prin zăpadă, cu o falcă-n cer, alta-n pământ, ca un profet mânios ieşit din cămările adânci ale lui Moloh, ca să pedepsească, având toiag runic în mâna dreaptă, mult mai înalt decât e, şi cu doi şerpi încovoiaţi la capăt în semn de cruce, cu strălucire demonică de safire-n ochi, însoţit de un grup de ofiţeri superiori, de la colonei în sus, având-l în mijlocul lor pe însuşi Lapagos, ruda regelui şi comandant suprem peste oştire, călcând toţi cu sumeţie ageră, având toţi monoclu, ca să pară mai daţi dracului, mai enigmatici, mai fioroşi.

Arătarea aceea era însăşi negura şi întunericul, uman personificate.

Din gura-i deschisă, în semn de oboseală, şi din nările-i dilatate izvorau alte neguri, ca acele ce ies din peşteri, ce se pierdeau topindu-se-n vălmăşagul celorlalte.

Era acoperit în negru, de sus, din capul acoperit cu păr muieresc, până la călcâie, iar de pe streşinile camilafului înalt atârnau, ca două aripi moarte prin care bolborosea vântul, două poale de zăbranic, negre.

Marele prelat s-a oprit, făcând cu toiagul apostolic semn hieratic (pietrele scumpe de pe toartele schiptrului sfânt străluceau răspândind frică şi cutremurare mistică), generalii s-au oprit şi ei, potrivindu-şi monoclurile, mulţime de ostaşi apărură din ceaţă înaintea arătării aceleia, iar arătarea atunci ridicând în văzduhul ceţos mâinile albe, mâini care n-au umblat decât prin tabernacole şi potire cu trup sfinţit, fraged de albe, precum miezul cald de prescură, a ridicat în negură glasul şi-a cuvântat... despre pământul sacru al Nefidiei, Nefidie dăruită de Dumnezeu din plin cu harul propriei Lui fiinţe..., despre nişte paiaţe care vor să vină şi să spurce aşezarea ei duhovnicească, pacea şi voia ei cea bună, să-i necinstească faţa, să-i stârbească mândria, să smintească rostul marilor ei eroi care sunt şi eroii lumii întregi, tihna sfinţilor părinţi ce odihnesc sub ea şi care sunt părinţii întregii biserici creştine drept credincioase etc. etc.

Apoi, cu glasul gâtuit de furie, rostogolit în sincope afară (afectat de aerul pâclos, rece şi lipicios al acelei ore şi la acele cote), straniul patriarhos a rostit aprig îndemn către soldaţii care tăceau înfioraţi şi ascultau cu feţele extaziate, mulţi dintre ei făcându-şi semnul crucii: „Să-i mâncaţi, băieţi, să-i mâncaţi!"

În timp ce striga acest îndemn, ochii îi ieşiseră înfricoşător afară din orbite, albul lor devenise lucios, iar cu degetele prelungi de la mâna

stângă îşi scărmăna la vale barba amurgită, ce se revărsa până peste brâul apostolic de pe burduhan.

În final, schimbând irmosul şi adoptând un ton mai liniştit şi mai liturgic, şi rostogolind a implorație ochii către cer, a conchis: (aici reproducem în original textul) „Evloghitos a Theos imon panddote, nin ke am, ke is tuş eonas ton conon, amin!" adică: Binecuvântat este Dumnezeul nostru totdeauna, acum şi pururea şi-n vecii vecilor, amin.

Imediat după acest şoc mistic, răscoliţi de tot, soldaţi, ofiţeri şi subofiţeri (ofiţerii superiori au rămas pe tuşă) au debuşat cu dezlănţuire asupra poziţiilor inamice, dându-le peste cap, omorând şi-n stânga şi-n dreapta orbeşte, înfigând baionetele – căci s-a ajuns la luptă corp la corp, canţonii nebănuind o atare năprasnă, altminterea s-ar fi retras de bunăvoie, fără atâta măcel – în pântece, în piept, în ochi, în gură, oriunde nimereau, de parcă nu în oameni, ci în dovleci le-ar fi fost înfipt. Bieţii canţoni n-au avut timp nici măcar să se dumirească despre ce era vorba.

Şi i-au ţinut tot aşa întruna. Canţonii nu voiau nicidecum să se bată, iar ăştialalţi primiseră gustul luptei şi erau nervoşi, aproape bolnavi dacă se-ntâmpla să treacă o zi fără să spintece.

În zadar Menito-împărat a schimbat comanda frontului, înlocuindu-l pe Dabolio cu mai tânărul şi mai decisul Cavalero, lucrurile nu s-au schimbat deloc, ba din contră, s-au înrăutăţit.

Bucuria şi euforia aceasta însă n-avea să ţină decât trei luni pentru nefizi, până-n aprilie... exact cu câteva săptămâni înainte de a-i fi putut azvârli pe canţoni în mare.

În cursul acestui război, purtat cu vitejie de nefizi şi cu farniente de canţoni, s-au întâmplat şi nişte treburi hazlii, demne de a fi istorisite aici:

Majoritatea soldaţilor trimişi să lupte pe acest front erau nefizii din Nefidia de la Miazăzi: Lapodez, Africa, Cobint, insule, adică inşi în care se avea deplină încredere. Minoritarii, în special astecii de limbă velhă, erau cu desăvârşire absenţi, ei fiind trimişi pe alte fronturi, pe frontul Glavariei de pildă, de unde putea surveni – a şi survenit – un alt atac. Şi asta pentru că limba vlehă era de aceeaşi mumă cu a canţonilor, de la care astecii aşteptau protecţie.

Lucrurile hazlii stau foarte aproape de cele foarte grave...

Aceşti soldaţi nefizi nu reuşeau să se acomodeze nicicum, nici cu războiul, dar mai ales cu muntele şi stihiile lui. Tremurau în faţa frigului – deşi statul nefid, întotdeauna mândru de el şi de îndatoririle sale, ţinea

o armată foarte bine echipată, hrănită şi tratată omeneşte rămâneau indiferenţi la spectacolul feeric al zăpezilor de pe aceste solitudini barbare, îi scotea din răbdări ploaia care nu mai contenea, negurile îi disperau, încât înjurau crâncen de toate cele sfinte, şi de îndată ce adormeau cădeau într-o stare de visare euforică, desfătându-se astfel cu vedenia locurilor natale, scufundate-n adânci miresme grele, acoperite de cântece strălucitoare şi de azur.

Nu le pria deloc această situaţie şi erau hotărâţi s-o trişeze.

Pe război nu dădeau ei trei parale, iar pe gradaţii lor nici atâta.

Din acest punct de vedere erau foarte simpatici şi nu se deosebeau deloc de inamicii lor canţoni, chiar dacă i-au împins până dincolo de jumătatea Trabaniei, gata-gata să-i asmută-n mare... Aşa s-a întâmplat să fie, mare vină nu poartă ei pentru această ispravă. Trăgeau cu armele în sus întruna, mai de frică, mai de frig, iar înjurăturile stropşeau din rânza lor otrăvuri tot atât de înverşunate cum mitralierele stropşeau moartea. Iar gândul le stătea mereu, zi şi noapte, în spatele frontului, sau mai bine zis, acasă. De altfel, miezul paradoxal al naturii specifice nefizilor rezidă în aceste două tendinţe contradictorii: pe de o parte spiritul argonautic, iar pe de altă parte bucuria din sânul familiei. Se angajează în aventură ca să se poată reîntoarce acasă cu mai multă dragoste, adică îşi caută casa fugind de-acasă... Abandonează temporar familia pentru ca, odată înstrăinaţi de ea, să-i descopere farmecul şi temeinicia.

Războiul, deci, trebuia trişat într-un fel... singura comportare onestă în faţa acestei oribile afaceri fiind boicotarea ei... pe orice căi, chiar şi mai hazlii.

Se hotăreau între ei – şi hotărârea era unanimă – de pildă, nişte caratani, ca să dea un asalt asupra canţonilor pe timp de ceaţă. Omorau ei ce omorau, dar morţii de ieri şi alaltăieri erau mult mai numeroşi decât cei pe care-i omorâseră ei... acuma. Asta le şi trebuia. Aceste cadavre erau pentru ei salvarea. Poate că nici nu dăduseră ochii cu inamicii, dar făcuseră larmă şi trăseseră mai ceva ca atunci când se execută un atac pe viaţă şi moarte. Poate că nu uciseseră nici măcar vreo cioară, dar cadavrele preţuiau dânşii mai mult decât însăşi victoria...

Tot făcând ei larmă – artileria îi susţinea din spate, la fel brandurile – îi dezbrăcau pe morţi de uniforma lor, se îmbrăcau la repezeală ei într-însa, vreo zece rămâneau în uniformele lor nefide, se încolonau, după ce azvârleau în aia a mă-sii armele, şi, cu mâinile aduse la subţiori, frunţile-

n pământ, feţele spăsite, escortaţi de cei îmbrăcaţi în uniforme nefide, străbăteau frontul până cu mult în urma lui – ca să-i conducă, vezi doamne, pe „prizonieri" spre cine ştie ce lagăr – şi astfel dispăreau nu ca nişte eroi, ci ca nişte oameni în toată firea, de pe front.

La urma urmei n-au ajuns ei mai repede cu cine ştie cât acasă decât cei care rămaseră să lupte. În aprilie s-au întors la vatră absolut toţi.

Altă dată s-au pomenit soldaţii nefizi cu o maşină nababă în primele linii, cu nişte oameni înăuntru foarte bine hrăniţi şi foarte elegant îmbrăcaţi. Portbagajul era ticsit cu toate bunătăţile lumii: băuturi, ţigări, dintre cele mai fine, fel de fel de aparate pentru distrat... Erau, băieţii, foarte bine dispuşi, râdeau întruna copilăreşte; aşa trebuie să râdă toţi oamenii buni şi darnici, şi tari, cam aşa râdeau cum râdea şi preşedintele lor, cel care-şi ducea ideile-n cărucior, cu râsul acela „neprihănit", voios, fluturat în orice ocazie cu multă şi candidă „bunătate", indiferent că îşi elibera pântecele în privat sau vindea la talcioc popoarele, după ce le-a îndemnat să lupte pentru „libertate".

Nişte soldaţi nefizi, puşi pe şotii, se vede că erau nişte şmecheri de Ripeu – aceia sunt neîntrecuţi în a juca farse – s-au gândit să-şi bată niţel joc de îmbuibaţii ăştia dolofani... Şi cum?... Simplu: făcând pe idioţii în faţa nababilor, dându-le astfel prilejul să se amuze.

Cum maşina mergea cu farurile aprinse, înaintând lent, ca-ntr-o bătătură proprie, doi fandari nefizi, pleoştindu-şi bonetele-n cap, aşa, ca să pară blegi, milogindu-se din ochi şi din mâini, aşa, ca să le inspire milă, s-au pus înaintea maşinii, cu ţigările în mână, implorând idioţeşte pe nababii de la volan, să le îngăduie să-şi aprindă ţigările, chipurile, de la faruri.

Nababii s-au amuzat foarte tare de starea de primitivism a nefizilor, şi, săritori, şi binevoitori, şi generoşi cum sunt din fire, le-au făcut semn cu mâinile, îmbiindu-i să poftească, să-şi aprindă ţigările.

Cei doi fandari au îngenuncheat, trăgând cu coada ochiului unul către celălalt cu nefidească viclenie, şi-au încercat ei trudindu-se şi necăjindu-se mult să-şi aprindă blestematele de ţigări care nu voiau nicicum să ia foc. Nababii, bine dispuşi, se distrau de mama focului, râzând cu lacrimi.

În ăst timp însă, alţi vreo trei fandari goleau din spate în linişte portbagajul de toate cele ce se aflau într-însul, lăsând locul curat-lună.

Fioroşi şi setoşi de vărsare de sânge erau însă soldaţii nefizi din părţile de nord ale nefidiei: Farsalia, Mardonia, Penyr... Aceste corcituri

dintre mardonienii sălbatici de odinioară şi adaosurile ulterioare, peste care s-au adăugat colonişti de la Samsund şi Trapezund, inşi îmbrăcaţi burceşte, cârpiţi de sus până jos, vorbind o nefidă grobiană, cărămizii la faţă, cu părul ţepos, setoşi de măcel ca lupii, au a da socoteală (cui?) atât pentru atrocităţile de pe front, cât, mai ales, pentru cele de mai târziu, din timpul războiului civil.

Cetele acelea de dezertori fericiţi bâjbâiau pe ploaie spre casele lor, spre mamele, surorile şi bunicile lor, spre acele fiinţe care-ţi fac viaţa frumoasă, flămânzi mai mult decât se cuvine, răzbiţi de frig şi pustietate, dar mulţumiţi în inimile lor că au lichidat cu războiul din munţii aceia urgisiţi de Dumnezeu.

De la un timp ploaia se înverşunase... Ploua întruna şi din greu, încât pământul părea o faţă omenească peste care şiroiau lacrimile unei mari, neţărmurite dureri... Şi atunci, cum pământul mârâia sub ploaie, auzeai pe câte unul, scos din sărite, aruncând dintr-însul vorbe ca acestea: „Curvă şi împuţită glie, să nu te-aud plângând... căci pentru tine ne batem".

O altă întâmplare sau faptă războinică demnă de consemnat a fost şi aceea cu porcul primarului: Vrednicii palicari au simţit de la o vreme pofta de a mânca nişte carne de porc, mai ales că se apropiau sărbătorile Crăciunului şi simţeau gâdilături, în nări, din de-ale porcului.

S-au dus deci, câţiva, pe furiş, la primar în curte – acesta îşi petrecea în casă cu nişte ofiţeri nefizi şi cu popa satului trabanesc –, s-au strecurat binişor în coteţ, iar unul, crăcănat dar foarte îndemânatic în ale mâinii, a gâdilat pe nefericitul porc la gât, apoi, când acesta grohăia de plăcere, duios, l-a izbit fulgerător undeva – unde numai el ştia, al naibii – în cap, l-au scos de-acolo tiptil, l-au dus la baraca lor, l-au prăjit, l-au curăţat şi aşa mai departe.

Primăriţa însă, a avut presimţire şi, ieşind afară, a început să strige: „vai, vai, porcul meu! săriţi oameni buni că mi l-au luat!"

Atunci primarele, cu preotul în frunte şi ofiţerii nefizi după ei, toţi furioşi, bănuind isprava mişelească din partea oştenilor, anunţând şi pe comandantul pieţii, s-au îndreptat cu hotărâre mare spre barăci şi le-au luat cu de-a rândul să le inspecteze şi să facă percheziţie, dovedind pe făptaşi.

Dar nici oştenii nu erau proşti. Văzând primejdia ce venea asupra lor, repede au aşezat porcul cu picioarele în sus, ras şi prăjit, l-au acoperit cu

cearşaf – adică giulgiu – s-au aşezat în patru colţuri câte unul, în ţinută de gală şi de doliu, cu puştile în bernă, iar alţi doi, încenunchiaţi la căpătâi, boceau de zor: „frate, frate, de ce a trebuit să mori aşa, vai, vai, sărmana maică-ta..."

Când ceata de urmăritori a dat buzna-n baracă, a rămas cu gurile căscate; toţi şi-au plecat capetele, cu creştinească smerenie şi au făcut, mare, semnul crucii, compătimind din inimă pe mort şi pe cei dragi lui, rămaşi singuri şi fără consolare.

Şi-au părăsit baraca, retrăgându-se cu faţa spre mort, în timp ce bocitorii înteţeau strigătele de jale, iar cei care stăteau de gardă păreau încremeniţi în poziţiile lor, de parcă cel puţin un general ar fi privegheat şi nu pe porcul primarului.

La ieşirea din baracă însă, ofiţerii au cârmit discret căpăţânile înapoi şi au tras din ochi cu viclean înţeles către bieţii soldaţi.

ÎN CASA UNUI PREOT

În casa acestui fel de popă s-au strâns alte câteva feluri de cărturari şi oameni ai legii, ca să adopte măsuri drastice, dată fiind starea de urgenţă pe care o impunea războiul, împotriva unicilor duşmani ai ţării: preotul, învăţătorii, oamenii de serviciu şi psaltul, care serveau la şcoala şi biserica de limbă velhă din comuna Tanara, locuită de asteci de când nimeni nu-şi aducea aminte.

În faptul serii, deci, prea-sfinţia sa stavroforul Cutica primea în casă pe fraţii lui întru cuget şi interese, îi primea stând cu mâinile împreunate la piept, pe pragul porţii, lingându-se voluptuos pe buze, ca fiara care adulmecă, nu la mare distanţă, prada, (nu se poate spune că nu era impunător în rasa care cădea peste trupul său zvelt şi vânos, ca peste un superb mădular de armăsar).

Învăţase de minune lecţia cuviinţei aparente, a mimărilor de smerenie, şi-i stătea de minune această mască duhovnicească, mai ales atunci când slujea la altar sau când se nimerea să şeadă între poporeni la sfat, mască aşezată peste un facies alungit şi osos, cu barbă neagră creaţă şi ochii tot negri, năprasnic de pătrunzători în carnea femeilor frumoase, ochi de dihanie hrăpăreaţă. „Şi eu i-am simţit, când eram mai tânără, şi nu numai o dată" ţinea să-mi sublinieze mătuşa Eftimia.

Avea sfinţia sa tot atâta aderenţă la învăţătura lui Iisus, câtă se zice că ar avea dracul la mirosul de tămâie.

Era sfinţia sa, ca şi ortacii săi care-l vizitau la acest ceas de seară, un năimit întru cele duhovniceşti, aşa cum ceilalţi erau năimiţi întru şcolire şi dreapta împlinire a legilor.

După retragerea burcului din peninsula Malganică (o, de-ar fi dat norocul să nu se fi dus niciodată, aşa cum regreta cu amar bătrânul Avghera, ştia el ce ştia), popoarele astfel eliberate s-au pus imediat pe treabă, cu înverşunare, să elibereze la rândul lor din viaţă seminţiile minoritare, pe cea a astecilor în special, băştinaşi ai peninsulei, căci ei mai erau la-ndemână.

Şi-a procedat fiecare după geniul şi năravul său. Unii, în virtutea unei vechi alianţe politice cu vecina lor Velhia, i-au tratat cu o toleranţă atât de indiferentă, încât le-a asigurat dispariţia lentă; alţii, mai grăbiţi şi mai

drastici, au lipit la coada numelui lor un fel de exclamaţie: ah, el, sau of, au aplicat cu nemiluita asupra lor persecuţii şi amenzi, şi astfel i-au pus cu faţa la pământ, aşa cum stau şi până astăzi; iar nefizii, mai subtili şi mai democraţi decât ceilalţi (doar ei au inventat democraţia), având interese economice în Velhia: averi imobile, moşii şi vase pe Danara, au procedat mai fin: pe de o parte au admis să funcţioneze în satele astecilor şcoli velheşti (astecii erau fraţi de nume şi limbă cu velhii), chiar şi licee în oraşele învecinate cu regimurile locuite de aceştia, ca: Brebena, Sarona, Onina, dar pe de altă parte au pus în mişcare o acţiune de minare continuă a acestor şcoli, utilizând drept instrumente pe nefidomani, adică pe renegaţii asteci – căci aceştia au vocaţia renegării – convertiţi din oportunism la o cauză străină, apoi plătiţi să-şi persecute propria lor naţie.

Au împărţit astfel întregul teritoriu al Nefidiei în aşa-zisele două fronturi spirituale: frontul obişnuit al Nefidiei de la sud – Nefidia propriu-zisă – şi frontul spiritual de nord, cuprinzând zonele corcite, în curs de corcire, sau pe cele compacte şi nealterate încă în fiinţa lor etnică: cele locuite de astecii mardoni, farsali şi peniri.

Învăţătorii, preoţii, judecătorii şi ceilalţi funcţionari de stat din Nefidia de sud duceau o viaţă mizeră, cu salarii drămuite şi indemnizaţii deloc. Umblau cu hainele ponosite, coatele roase, tocurile la încălţăminte tocite, cu familia într-o permanentă jenă pecuniară.

Nu la fel stăteau însă lucrurile cu dascălii, preoţii, judecătorii etc. de pe frontul de nord: aceştia aveau state de plată speciale, cu sporuri pe ele şi indemnizaţii de tot felul: spor de periclitate, spor de altitudine, indemnizaţie de apostolat, adaos pentru meritul cultural pannefidic, spor de supraalimentare şi alte sporiri şi sporuri, unul mai necesar decât celălalt, unul mai stimulant decât celălalt, încât nu trebuia să te mire deloc abnegaţia, elanul, fanatismul, puterea de sacrificiu de care dădeau dovadă nefidomanii în genere şi cei ce se aşezau acuma la taifas în casa preacuviosului părinte stavrofor Cutica, în special.

Iniţierea şi susţinerea acestei acţiuni „morale” excepţionale împotriva unei cauze oricum pierdută, era ridicolă.

Pentru că, oricât de frumoase şi de adevărate ar fi vorbele înţeleptului bătrân Avghera care spunea „noi nu vom pieri niciodată atâta timp cât vom rămâne legaţi de acest pământ, aici, una cu el, cu acest pământ al nostru şi-al părinţilor noştri, împreună cu care deodată ne-am ivit sub

soare, odată cu întreagă creaţiunea, aici nu se poate închipui că s-ar întâmpla să se vorbească altă limbă decât aceasta pe care o vorbim noi; cel care îşi închipuie că la pâine i se poate spune aici *somis,* la apă*, mero,* la muiere, *ghettis,* la creasta muntelui, *scrofts,* la brânză*, furi,* la pădure, *disis,* la suflet, *psihi,* la soare, *pilios* etc., se face de râs", velhii îşi cântă cântecul lebedei, soarta acestor mohicani din sud este pecetluită. Nu o să-i păstreze istoria nici măcar sub forma de mostră într-o rezervaţie specială, precum indienii din Nababia. Cine-i puternic şi cu dare de mână îşi poate permite asemenea indulgenţe, statele sărace însă, nu. Acestea de obicei procedează perfid şi feroce. Nu pot scăpa laşităţii, acestea fiind pentru ei identică cu instinctul de conservare.

Şi tot el, bătrânul Avghera, zicea: „Am avut până acum doi duşmani de moarte: inteligenţa noastră gata să se adapteze prea repede la ceea ce se cheamă civilizaţie şi să adere la cultură, care ne-a mânat spre oraşe – aceste uriaşe caracatiţe în care turnul Babel se împreună cu Sodoma – loc de pierire pentru naţiile mici şi răzleţe, iar al doilea, Biserica ostrodoxă, care ne-a ademenit şi ne-a asimilat unei conştiinţe străine, smintindu-ne de la rosturile noastre şi menindu-ne unor interese străine.

Învăţaţii nefizi de la şcoala cea mare de la Antena ne-au botezat deja într-o lege: ne zic nefizi velhofoni. Tâmpenie spurcată, dar să nu ne interzică să vorbim în velhofonia noastră, să nu ne persecute şi limba părinţilor.

Pentru nimicirea cetăţii Troa, pedeapsa lui Dumnezeu a venit după aproape două mii de ani, dar a venit. Atenţie, deci".

Foarte bizară această figură, Avghera. A iubit o singură dată în viaţa sa pe o fată, pe care şi-a făcut-o soţie, dar care după trei ani de căsnicie fericită s-a prăpădit de rac, şi care, atunci când durerile o chinuiau mai crâncen, se uita la el mai cu drag, ca la un Dumnezeu de la care nu ceri nimic decât să te lase să i te uiţi în ochi şi să i te dărui.

După ce frumoasa lui soţie s-a prăpădit, a început a se pustii, nimeni neputând a şti anume ce căutând. Îţi ieşea în cale, la cine ştie ce oră, din te miri unde... Îl vedeai arătându-se din întunecimea codrului exact în miez de noapte, cu un înfricoşător surâs de bucurie pe faţă... Te întâmpina, acolo unde drumul coteşte, stând pe-o lespede, cu bărbia sprijinită-n pumni, cu acelaşi surâs enigmatic pe buzele ce fluierau lin un cântec săgetător, numai de dânsul ştiut. Apărea, căţărându-se pe colţii stâncilor, din coclauri, atunci când se stingeau departe ultimii luminători,

sau îl zăreai asfinţind prin cine ştie ce vale, pe cine ştie ce cărare, odată cu aşternerea serii, ori îl urmăreai noaptea, pe lună, cum străbate ca o nălucă prin îndepărtate locuri pustii.

Vorba lui era cumpănită şi înţeleaptă, nu lipsită în cămările ei ascunse de frumuseţea crepusculară a îndoielii şi a ironiei.

Dar să ne întoarcem la oile noastre, în blana cărora se ascundeau lupii.

Aşadar, prea-cuviosul preot-lup primea în vizită, la ceas de seară, pe următorii lupi care-şi strecurau unul câte unul, aplecându-se de şale, persoana în casa frumos împodobită cu cergi, velniţe, plocăzi, scoarţe şi alte îmbietoare ţesături, toate lucrate de mâna preotesei, adevărată preoteasă a acelui univers al covoarelor, ca şi de mâinile fetelor ei, trei la număr, mai cu seamă ale crâncen de frumoasei Marigol.

Teli Ţumbuc, director la şcola de limbă nefidă, cu nas de berbece, ochi mari, lăcomind întruna după trup de muieri singure, mai mult ţeapăn decât zvelt la statură, îndesat în mers, ca omul care cu fiecare pas pe care-l împlântă-n pământ pare că vrea să spună: „aşa vreau, şi-aşa va fi", prăsilos din cale-afară, în aşternutul familial dar şi-n altele străine, care a şi luat-o pe spinare de la unul la a cărui soţie râvnise şi se potolise în lipsa bărbatului ei, care se afla în străinătate după câştig de bani, şi care acuma, în timp ce se apleca înaintea amfitrionului preot-lup, trăgea din coada ochiului, cu jind şi sfială, spre dureros de coapta în trup Marigol...

Care, având el părinţi înstăriţi, cu mori pe râul Bugazi, vie şi ogoare mănoase, fiind singurul la părinţi, cu un tată uscat, rău şi satanic de harnic şi o mamă înaltă, ciolănoasă, cu hong bărbătesc, cu buza de sus despicată în două, precum copita diavolului, din născare, dar bună şi darnică la suflet, singura care vorbea velheşte în casă în ciuda fiului ei, pe care o ocăra pentru această faptă ruşinoasă şi o certa pe limba nefidă (aprins de ruşine atunci când ea, maică-sa, îl agrăia pe velheşte cu vocea ei dură şi sonoră, în auzul lumii, prin curte ori la locuri cu lume), a putut să se şcolească în şcolile nefide şi să se facă dascăl, căci dacă ar fi fost sărac, s-ar fi dus fără doar şi poate la şcolile velheşti, unde mergeau toţi cei săraci ca la Sfânta Maică Biserică, şi ar fi ieşit din el un fruntaş al cauzei astecilor tot atât de vrednic cum este nefidomanul de acum din el.

Care, deşi el a fost acela care a pus la cale schingiuirea şi asasinarea slujbaşilor statului velh din comuna Tanara, ca şi din cele din jur, şi-a trimis fetele să studieze-n Velhia, fie medicina, fie alte facultăţi, fiindcă nu costa atâţia bani ca-n Nefidia instruirea, statul velh acordând burse

fără prea mult discernământ velhilor de peste hotare... care, deşi a urzit din umbră moartea – tot prin flagelare – a tuturor acelora care au manifestat o oarecare omenie faţă de omenoşii soldaţi canţoni, şi-a trimis băieţii să studieze în Canţonia medicina şi politehnica, şi care, după ce şi-a făcut şi satisfăcut toate poftele, după ce şi-a adjudecat cum i-a plăcut pe toţi aceia care l-au incomodat în vreun fel sau care nu-i erau simpatici, s-a retras la Antena, unde a trăit până la adânci bătrâneţi, în deplină sănătate şi mulţumire de sine, nesimţindu-se el deranjat de niciunul din organe sale vitale, afară de unul singur, cel al perpetuării eugenicei sale stirpe, care-l mai necăjea chiar şi la şaptezeci de ani, de stătea ore-ntregi la fereastră, uitându-se cu jind la fetele şi muierile de pe stradă, cu mâna pe derviş şi gândul la acolo... şi la priapicele isprăvi de altă dată.

„Ăsta adevărat om al lui Dumnezeu, făcut după chipul şi asemănarea Lui! Şi să mai spui că viaţa asta nu e întâmplare, că nu este pofta Satanei, că nu suntem noi troaca plăcerilor satanaelice... şi că Dumnezeu n-ar fi altceva decât o dureroasă nostalgie, fie după ceva ce nu avem, fie după ceva spre care năzuim, fie spre ceea ce am pierdut", arunca în treacăt vorba auşul Avghera, cu adâncă întristare veselă.

Îl urma Nuli Haleu, cretinul care da dintr-un ungher într-altul ca hiena, care se făcuse nefidoman aşa, din căşunătură, deoarece nu era în stare să însălieze nici cel mai elementar, mai primar act de gândire ca să zici că şi-a gândit cât de cât comportarea, rozaceu la faţă şi cu privirea de un albastru tembel, scump la vorbă, nu din prudenţă sau înţelepciune, ci fiindcă nu era în stare să îngaime o propoziţiune simplă, dar poate că şi dintr-o animalică mizantropie, aşteptând în umbră clipa când să atace ori să împroaşte cu murdăria din cloaca unde-i zăceau sentimentele; care tot în Velhia a venit până la urmă să se căpătuiască, de unde s-a reîntors în Tanara exact aşa cum a plecat, excepţie ruşinoasă pentru un astec care, oriunde s-a arătat, s-a afirmat ca un foarte iscusit negustor, om iubitor de artă şi cultură (Nuli Haleu a trăit aici aciuat pe lângă alţi asteci, oameni atenţi şi filotimi cu acel şacal rătăcitor, poate chiar puţină rudenie, dar până la urmă s-a retras în vizuina lui de la mumă-sa), care n-a avut niciun merit, dar absolut niciunul – îl dispreţuiau până şi soţii lui nefidomani – decât acela c-a dat naştere celei mai frumoase fete din câte se pomeniră a fi trăit în acele locuri, Haricleea, insomnie cumplită şi coşmar crâncen pentru bărbaţii toţi. Mai făcuse una, dar aceasta era tot ce putea să fie mai opus celeilalte, cu mersul crăcănat şi legănat, privirea

ciondişă, părul rar, aproape cheală, sărmana. Toate muncile grele cădeau în seama ei – le şi făcea cu o stăruinţă teribilă – deoarece soră-sa, exemplar de lux, stătea întruna înaintea oglinzii, într-o mândră şi duşmănoasă aşteptare, păstrându-se pentru altă lucrare.

Când s-a aşezat la masa joasă, cu picioarele sub dânsul ca burcii, părea că e pe cale să adoarmă, dar această adormire era ca un fel de voal magic în care-şi ascundea viclenia lui de neghiob şi din care apoi adulmeca, în tihnă şi odihnă, când obrajii încă rumeni ai preotesei, când pieptul alb, instigând la ucidere de om, al sprâncenatei, ca şi taică-su, Marigol.

După acest Nuli Haleu venea învăţătorul din comuna de mai sus de Tanara, Amura, pe nume Gheorghe Pandosti. Era un ins la vreo patruzeci de ani, avea patru fete, una mai mândră şi mai daiană decât alta, şi o nevastă mai presus decât toate fetele laolaltă ca mândreţe şi-mplinirea frumuseţii femeieşti. Parcă era regina cine ştie cărui rege al unui misterios trib tracic.

Era potrivit la statură, cu un strat de grăsime fină pe el, ca femeile, avea buzele îmbietoare, trase cu condeiul, şi, în contrast cu ele şi cu aspectul general feminin, i se arcuiau peste ochii cenuşii nişte sprâncene teribil de dese şi de lungi... de arhiereu ai fi zis, negre.

În comuna Amura, de unde era şi unde slujea ca învăţător la şcoala nefidă, se vorbea o limbă paleo-velhă mai frumoasă şi mai bogată-n cuvinte romeice decât în celelalte comune învecinate, de asteci – poate pentru că era cuibărită mai adânc în munte şi nu se dedase la apucături de emancipare –, poate că tocmai de aceea era el atât de ahtiat în a apăra cauza nefizilor, întrecându-l în zel uneori chiar şi pe aprigul cocoşel Teli Ţumbuc.

În acea stranie comună Amura, cu oamenii laţi în spate, purtând plete, galbene la cei mai mulţi, renumită şi prin aceea că-i prisoseau femeile frumoase ce mânuiau unealta de lucru sau de lovire tot atât de aprig ca bărbaţii, ocupându-se mai toţi de creşterea oilor şi lucrarea meşteşugită a lemnului, din care obţineau butoiaşe, bărbinţe, fedeleşuri, ploşti, putini şi putinioare etc., se mai păstrau în vorbire frumoase cuvinte vechi, dispărute demult în celelalte aşezări (unde pătrunseseră sinonime nefideşti, burceşti, sclavine), ca de pildă: sacru, floare, a sădi, Sărona, oamă (în loc de doamnă), mumă, vestală, mântie, precun etc.

Cine ştie când şi cum şi de unde s-au adăpostit aici aceşti oameni înalţi, albi la culoare şi grei!...

Îi urma judecătorul, Kirios Kirichis, mic, negricios, părul creţ – atât cât îi mai rămăsese pe laturile craniului – uşor suferind de şale, nu se ştie din ce motive, cu un aer echivoc în privire, înclinat spre înţelegere şi bunăvoinţă, zâmbind curtenitor.

Cu toată majorarea de salariu pe care o primea ca toţi aceia care luptau pe frontul spiritual nr. 1, Kirios Kirichis o ducea foarte greu, deoarece dintr-un singur salariu, chiar majorat cu fel de fel de sporuri de politică naţională, era anevoie să întreţină o familie formată din şapte persoane: el, soţia şi cinci fete. E greu să-ţi menţii demnitatea şi integritatea în asemenea situaţiii, sau poate că ţi le menţii tocmai de aceea. Familia nu numai că te obligă să munceşti şi să agoniseşti neîncetat, dar în acelaşi timp te face ca în relaţiile cu oamenii să fii mai indulgent, mai corect şi mai omenos. Te face prudent, deci drept. Aşa se explică (sau se poate că şi aşa) de ce atunci când nefidomanii din comună ca Nuli Haleu, fraţii Tachi şi Gulicu Cutica, fiii popii, i-au cerut să-l condamne la amenzi pentru culpe imaginare pe bătrânul Nae Nubi, directorul şcolii de limbă velhă şi căpetenia velhomanilor, nu numai că nu i-a aplicat aceste amenzi, dar l-a lăudat în plină instanţă – spre cătrănirea ălorlanţi, care rânjeau lingându-se pe bot toţi laolaltă, aşezaţi în banca din faţă – pentru mândria cu care-şi declară şi-şi apără apartenenţa sa la seminţia velhă.

— Recunoşti că eşti cetăţean nefid? i-a adresat prima întrebare din interogatoriu judecătorul.

— Da, sunt cetăţean nefid şi de naţionalitate velho-astecă, a răspuns Nae Nubi. Când stăpâneau aici burcii eram cetăţean burc şi de naţionalitate velho-astecă, astăzi sunt ceea ce am declarat mai înainte... Dacă nu am pierit sub burci, ar fi o ruşine să ne renegăm şi să pierim astăzi... (şi a privit cu otrăvitoare dojană spre cei aşezaţi ostentativ în banca dintâi).

— „Athòs o kategorùmenos" a pronunţat sentinţa onestul judecător, spre ciuda celor care erau gata să facă icter negru pe loc, adică, „inculpatul achitat".

Urma institutorul Haralambidis, subalternul, abia trăgându-şi sufletul, cu toate că era un om tânăr de treizeci şi ceva de ani.

Adipos şi flasc, mult şi plictisit, acest lacedemon îţi lăsa impresia, atunci când şedea, şi-ntotdeauna rezemat cu cap şi spate de speteaza scaunului – de peretele casei în cazul de faţă, deoarece cu toţii erau

aşezaţi pe jos burceşte, în jurul unei mese foarte joase –, îţi lăsa impresia că îi este lene să şi respire... Tăcea fără să respire un timp de... după care trăgea, cu un fel de suspin, aer mult, până-n adâncul plămânilor. După aceea iarăşi tăcea fără să respire, flasc şi prăbuşit într-un fel de lehamite. Cred că suferea de emfizem pulmonar, sau de un t.b.c. pe care intenţiona să-l trateze cu aer şi apă din creierii munţilor acestor locuri.

Îl cam durea-n coate de frământările şi ambiţiile celorlalţi – cel puţin aşa lăsa impresia –, pasiunea lui fiind nevastă-sa – chiar urâtă cum era, neagră sub cerul gurii şi jocul de cărţi, unde rar se întâmpla să-l bată vreodată cineva –, dar aşa plictisit şi indiferent cum părea, atunci când lovea, lovitura lui avea mai mult aplomb. O aplica fără greutate, abulic, fără s-o mai ridice de la locul unde a căzut.

Se obişnuise cu aerul de-aici, curat şi-ncărcat de mireasma muntelui, a pădurii şi-a dumbrăvilor, cu apa misterios de limpede şi-având gust de piatră scumpă într-însa, şi nu s-ar fi întors la locul lui de baştină, arid, cu aerul prăfos şi cu gust salin.

A încheiat intrarea-n casa popii, abia strecurându-se pe uşă, abia vorbind, obezul şi astmaticul şef de post, cu cioc şi glas de papagal, cu ochii dilataţi mereu a panică, fire gravă, râzând numai atunci când nu trebuie, luând totul în tragic, până şi faptul că nevastă-sa nu-i nimerise demâncatul la gust aşa cum îi plăcea lui, s-a aşezat pe podea, peste scoarţele preotesei, din greu, hurducându-se, rostogolindu-se, gemând, tare anevoie. A rămas într-o rână... preoteasa repede a adus două perini mari, nu prea pufoase, umplute cu pănuşi fine de păpuşoi, aşezându-i-le drept parapete în spate.

— „Efharistò" – a dat el răspuns de mulţumire preotesei, din toate baierele, demontate parcă, ale pieptului –, adică mulţam.

— Placă, i-a răspuns, roşindu-se toată, preoteasa, din cauză că nu ştia nefideşte, şi ruşinea aceasta o resimţea nu numai preoteasa, ci mai ales prea-cuvioşia sa părintele, şi nu pentru prima dată. Ca şi mama domnului director Teli Ţumbuc, tovarăşa de viaţă a părintelui nostru nu deprinsese – şi îi era foarte greu să deprindă – şerpeasca limbă nefidească, ba uneori încerca chiar un fel de mânie, de ciudă, de îngreţoşare când o îndemnau fie copiii, fie părintele stavrofor s-o ciripească. Era femeie simplă, vrednică, săritoare la nevoile oamenilor şi cinstită cu sine. Îşi iubea copiii, pentru care lucra zi şi noapte, iarnă-vară, tot soiul de ţesături şi broderii, şi-l iubea şi pe El, mai mult îl dorea, mai ales către seară, când

el, venind de la vecernie, aducea în fiinţa sa mireasmă de odăjdii şi de biserică, şi-o răcoare care o pătrundea până-n măduva oaselor ei trudite. Cum să nu-l iubească! Era soţul ei, şi era frumos ca o flamură-n care-i plăcea să se înfăşure, adânc.

Nu lipseau de la această şedinţă secretă cei doi fii ai cuvioşiei-sale, Tache şi Gulicu, amândoi îmbrăcaţi în uniforme de falangiţi, primul având 26 de ani, celălalt 24. Erau nu numai caraghioşi, ci şi cam jalnici.

Aceşti falangişti întârziaţi foarte, devotaţi şi fanatici membri ai organizaţiei fasciste de tineret numită „Falanga", aveau să colaboreze perfect cu bandele întunecate din păduri, împotriva cărora fuseseră concepuţi şi organizaţi iniţial, ca să poată ucide pe slujitorii cauzei velheşti, mintea lor neputând a dovedi alţi duşmani pentru dânşii decât aceştia.

Cel mai mare era zvelt şi arid – figură de ofiţer nefid uscat la trup, dar nu mai puţin uscat la minte şi la inimă, mintea lui nefiind în stare să gândească dincolo de limita propoziţiilor simple, iar în inima lui nu sălăşluia alt sentiment decât acela al îngâmfarii. – „Prostul nu e prost destul, dacă nu e şi fudul", arunca vorba înspre el, căutându-şi de drum, bătrânul Avghera, pe care tânărul falangist de 26 de ani îl dispreţuia şi nu-i dădea bună ziua pe drum, simţindu-i prezenţa ca pe-o umbră pedepsitoare iar vorba ca pe-o foarfecă ce-i reteza aerele de ins important.

Cu toate că era destul de arătos ca bărbat, semănând cu taică-su, fetele şi nevestele râdeau de el şuşotind între ele... Ştiau ele ce ştiau, bănuiau ce bănuiau, şi nu greşeau, căci în atari chestiuni ele au nişte antene care merg direct în taina lucrurilor, şi-i vai de tine dacă te-au prins în dispozitivul lor radar. Îţi citesc dintr-odată tot sufletul şi-ţi ghicesc toate gândurile şi toate puterile... Ziceau, atunci când venea vorba-n casă de semeţul Tache: „aaa, ăla de-şi aruncă sămânţa prin unghere ascunse, la privat. Ptiu! Ăsta va face mâine poimâine copiii cu degetul". Şi-şi făceau cruce şi scuipau în sânul lor de femei baldâre.

Ăl mai mic era mai scund. Semăna maică-sii, era lat deja de pe-acuma-n fesele repezite în afară, mai prietenos şi răbdător la eforturi, ca un pui de catâr la tracţiune.

Avea paloarea plăcerilor solitare la faţă, observându-se mai clar decât la frate-su, care, din cauza tenului brun, şi-o putea ascunde.

Avea ochii spălăciţi ca maică-sa şi ca sora cea mai mică, părul gălbior,

privirea uşor rătăcită şi saluta cuviincios pe toată lumea-n cale.

Este o primejdie, însă, ca unor astfel de inşi complexaţi şi cuminţi să li se dea sentimentul importanţei, că au putere şi că o pot exercita: devin bestiali, lipsiţi de orice discernământ, cu neputinţă de-a ezita când sunt puşi pe cale de-a săvârşi crima, ticăloşia.

Oaspeţii acelei ore s-au aşezat, deci, pe jos, cu picioarele sub dânşii, ca hinduşii, de jur-împrejurul unei mese foarte joase şi perfect rotunde. Numai cei doi falangiţi, fraţii Cutica, stăteau în picioare, la fereastră, şi cum erau, după cum am spus, îmbrăcaţi în uniforme, păreau nişte străji însărcinate cu paza foarte vigilentă a şedinţei misteriosului conclav.

Harnica şi blânda preoteasă a aşezat pe masă o tipsie mare, cu o plăcintă aburind într-însa, atunci trasă de pe pirostrie, de sub ţest; plăcinta era rumenă şi-ţi venea să-ţi alinţi obrajii pe suprafaţa ei.

Păturii, extrem de fin întinşi – specialitate a preotesei, căci nimeni, nici femeile bătrâne nu făceau aşa pături buni – ascundeau sub ei straturi de carne de batal mărunţită foarte fin şi caş de oaie, toate îmbinate în miresme şi mirodenii pe care iarăşi numai măghistra de preoteasă le ştia potrivi – aşa cum potrivea pe scoarţe culorile şi figurile încât ai fi fost în stare să mănânci până la urmă, fără să-ţi dai seama, până şi tipsia.

A mai adus preoteasa şi o carafă mare cu vin roşu pe care cuviosul părinte stavrofor îl transforma în sângele Domnului atunci când slujea-n biserică, dar mai ales îl transforma în propriul său sânge de taur negru, vajnic, aprig prăsilos.

După ce a aşezat pe masă cele de cuviinţă, preoteasa se retrase ca o năluca într-alte cămări, aşteptând ea cu adâncă înfrigurare ceasul când va rămâne singură cu El, căci după atari sindrofii, părintele se dovedea a fi mai tandru şi mai vânjos. „Sănătate şi să trăim!" închinară între ei şi băutură cu sete.

Mâinile umblau prin foile plăcintei şi-apoi vârau lăcvomos pe gât fâşiile calde şi rumene şi aromitoare, cu atâta voluptate, încât aveau ei înşişi senzaţia că umblă nu în alcătuirea caldă a plăcintei, ci în adâncul straielor calde şi multe ale unei vădance.

— Ei, ce facem cu ei? a întrebat popa, folfăind.

— Ceea ce ar fi făcut ei dacă erau în locul nostru, a răspuns demnul director, decisiv.

— Dau caii mei de îndată la băieţi (a arătat cu ochii către tineriii falangiţi) să fugă iute până-n Zapandi şi să tocmească acolo pe vreo trei

zapandiţi să vie să-i cureţe, chiar în astă seară, a repezit părere Nuli Haleu.

— Înainte de a-i spulbera este necesar să-i avem la îndemână. Trebuie arestaţi numaidecât. E datoria dumneavoastră să acţionaţi, şi cât mai repede, a intervenit energic domnul Teli Ţumbuc, întreptând cu zvâcnet mâna spre şeful de post care stătea tolănit înaintea tipsiei cu plăcintă şi a carafei cu vin.

— I-am şi arestat, a dat răspuns şeful cu glasul său nazal şi subţire de papagal, şi iarăşi a vârât pe gât, dând capul pe spate, o palmă plină de plăcintă smulsă din centrul tipsiei, unde trupul gustos al acesteia era mai moale şi mai uns.

— Atunci, fuga băieţi, a ordonat părintele către fiii săi falangiţi, fuga la Zapandi, ori la Bozova, ori la Zalova, ori la Libohova, ori la Lubaniţa, tocmiţi la reprezeală nişte haşoţi, (aşa se numeau oamenii care locuiau în aceste sate cu nume străin dar vorbind nefideşte, inşi pe cât de plini de petece pe ei, pe atâta de fuduli, pe cât de linguşitori şi mieroşi la ananghie, pe atât de prompţi şi de cruzi când erau plătiţi să treacă la fapte, cu feţe pistruiate, părul cărămiziu-ţepos, otrăviţi de invidie la adresa astecilor înstăriţi şi plini de parale şi-mbrăcaţi întotdeauna ca de sărbătoare), iată – a întins mâna rând pe rând la fiecare – veţi avea bani destui să le oferiţi, şi le stingem candela chiar în astă seară... Fuga!

Institutorul Haralambidis, după ce respirase adânc, băgând aer până-n abdomen, cu suspinuri, ca şi cum plămânii săi n-ar fi funcţionat deloc timp de o oră, l-a pufăit afară ca dintr-un burduf spart, a gemut a uşurare, bâlbâind neinteligibil:

— Entaxi! adică: în regulă! şi-a turnat pe gât paharul de vin cu inhalări scurte de aer. Apoi, către şeful de post: Cred că nu ai pus mâna şi pe prietenul meu Ghirghula... Ala nu-i de niciun fel. Nu e nici măcar când cu ei când cu noi, ci pur şi simplu nu-i nimeni decât cu el însuşişi cu mine. Nu de-altceva, dar cu cine naiba joc eu cărţi de mâne-ncolo... dacă-l înhăitaţi şi-l mai şi... (a scos un sunet de strangulare din pieptul său bolnav).

— Nu, fii fără grijă. Ăla stă liniştit lângă nevastă-sa.

— Atunci mai bine era dacă-l arestai şi pe el, că-i mai plăcut să stai la zdup singur decât lângă o muiere mai bătrână decât tine cu douăzeci de ani... Ha, ha, ha. Tot ce face face din oportunism. Chiar când are carte mare şi mă poate bate la cărţi, el se lasă bătut ca să-mi facă plăcerea.

— Ha, ha, ha, râseră cu toţii, afară de Teli Ţumbuc care a surâs numai, ca un om grav şi serios ce era.

— Şi-acum la treabă, i-a grăbit din urmă, ajutat de Nuli Haleu care da şi el ghes nerăbdător: „să-i curăţăm, să-i curăţăm”.

— Pe cine, a intervenit cu un zâmbet veninos pe buze judecătorul.

— Cum pe cine? Pe otrepele alea... care-au şi fost arestate, ăştia care o fac aici pe velhii şi ne-ncurcă socotelile.

— Bine, dar eu reprezint aici justiţia.

— Şi ce vreţi să spuneţi cu asta, interveni bătos Ţumbuc.

— Vreau să spun că n-aveţi niciun drept să ucideţi oameni fără învoirea mea sau a unei alte instanţe... Şi care-i vina acestor inşi?

— Cum care-i vina? Fac propagandă printre asteci şi caută să atragă copii la şcoala velhă şi pe părinţii lor să meargă la biserica velheasc ă, ha, ha! a râs batjocoritor părintele stavrofor.

— Acestea se face în baza unei convenţii între statul nefid şi cel velh.

— N-avem nevoie de nicio convenţie... Aici noi hotărâm, a reluat Ţumbuc. E război, şi deci legile...

— În problema aceasta hotărăsc numai eu, şi dacă insistaţi în a asculta de vocea răzbunării, a vrăjmăşiei, voi fi obligat să anunţ numaidecât procuratura, cu atât mai mult cu cât cred că deja cineva dintre rudele sau prietenii lor au şi anunţat Inspectoratul şcolilor şi-al bisericilor velheşti de la Sarona.

— Domnule Judecător, ştim că le-ai mai luat şi-n alte daţi apărarea, dându-le câştig de cauză împotriva noastră, care servim interesele statului nefid... şi mai ştim că aşa numitul Nae Nubi, tartorul lor, ţi-a trimis acasă două stive de lemne şi doi saci de făină... a sărit ca din rahat feciorul cel mare al popii, cel în vârstă de 26 de ani şi care totuşi umbla în uniformă de şcolar falangit.

— Lemnele s-au ars, făina s-a mâncat, iar acuma am datoria să opresc săvârşirea unor mişelii.

— Nu uitaţi că e stare de război şi..., a ameninţat Haleu.

— Starea de război cere o şi mai severă pază a legilor...

— Şi ce vreţi să faceţi? să-i lăsăm liberi, nu?

— Domnule şef, ai primit ordin să-i reţii?

— Da, domnule judecător.

— Să-i împuşti?

— Nu.

— Dar ce?

— Să-i înaintez la centru, la judeţ.

— Asta să şi faci mâine dis-de-dimineaţă. Şi te sfătuiesc să mai ceri nişte ajutoare, nişte întăriri de la postul de jandarmi de la Kiprion. E bine să te asiguri.

— Am şi cerut, sunt pe drum, cred, spre noi.

— Domnule judecător, o să-ţi pară rău, a retezat scurt vorba Ţumbuc. Ai cinci copii şi viaţa lor, viitorul lor depinde de noi.

— Aveţi misiunea de-a fi dascăli şi nu asasini.

— Avem îndatoriri sfinte aici... nu numai aceea de-a fi dascăli... se aprinde Teli Tumbuc.

— Şi dumneata, Kirie, vii aici să ne pui beţe-n roate, să te dai de partea lor?... adaugă părintele... Avem de slujit aici cauza sfântă a Nefidiei...

— Nu astfel! Călcându-i în picioare legile, călcaţi peste obrazul ei.

— Mai presus decât legile care sunt o faţadă bună, frumos împodobită, stau sentimentele noastre patriotice de dragoste şi devotament, de abnegaţie şi sacrificiu faţă de adevăratele interese ale Patriei noastre, a sărit iarăşi din nimicnicia sa băiatul mai mare al popii.

— Sentimentele, dar nu instinctele... deşi n-ar fi trebuit să-ţi răspund deloc...

— Sunteţi în casa mea!

— Am fost chemat.

— Mâine am să-ţi fac denunţ şi mâine seară vei veni să te rogi de noi, fără să te poftească nimeni, ca să ne fii de folos.

— Sictir, la dracu, marţafoiule!, şi-a ieşit din ţâţâni nefidul.

— Afară, afară! au strigat ca turbaţi cu toţii, în afară de Haralambidis, care inhalând adânc aer, ca după o mare pauză, în plămâni, şi-a sorbit mai departe paharul cu vin roşu, în tihnă.

— Ce facem? a ridicat apoi cuvânt alene...

— Îi venim noi de hac, a zis popa.

— Are să muşte pământul cu dinţii ăia de şoarece, a întărit Ţumbuc

— Ţiganul! a adăugat Haleu.

— Am să-l perpelesc pe jăratic, a ameninţat, gata, gata să lovească genunchii ca pentru poziţie de drepţi, Tache Cutica.

— Dumneata ce zici, Kirie şef? Cu matale ne înţelegem mai bine.

— Ce să zic... îi înaintez pe clienţii mei la centru, cu escortă straşnică, şi să facă ei acolo ce-or vrea. Şi vă rog să-mi îngăduiţi să plec. Kali spera,

(bună seara).

— Raportul, repede, şi fuga la judeţ înainte de-a ajunge ei mâine acolo; să-i întoarcă şi să ni-i deie pe mâna noastră. Pe judecător îl declarăm trădător, pe şeful de post unealta lui. La treabă! Mizerabilii! a închis discuţiile Ţumbuc.

O CĂLĂTORIE SPRE INSULA CLIOS

Când jandarmii au ajuns la culă – sediul postului de pază – împreună cu cele două „podoabe" încătuşate, Nandu Nubi şi Doru Ghiuzeli (Thanu Vazura se făcuse nevăzut, şi cine ştie pe unde-şi strecura de-acuma umbra), le-au depozitat în beciul de rigoare, unde, spre bucuria tuturora, se mai aflau alţi cinci inşi, duşmani ai Nefidiei: bătrânul Nae Nubi, fost director al şcolii velheşti din Tanara, acum pensionar, Ion Giurgiuma, actualul director al aceleiaşi şcoli, Iani Grijoti, psalt la biserica de limbă velhă, Mitri al Ducâ, om de serviciu tot la mai sus pomenita şcoală, şi Todor Amidaş, grădinarul ei şi clopotar la biserică.

În timpul nopţii, băieţii, înmulţiţi fiind cu alţii, veniţi de la centrul de jandarmerie din Kiprion, n-au stat nicio clipă, n-au închis ochii, culegându-i rând pe rând pe toţi elevii de la liceul velh, vreo douăzeci la număr, din comună şi cătune, adăpostindu-i aici.

Până după miezul nopţii beciul a fost ticsit. Niciunul nu părea câtuşi de puţin trist. Cel mai bine dispus era bătrânul învăţător Nae Nubi, care umplea cu râsul ochilor lui albaştri inimile tuturora. Mustăţile-i de rege talian aveau parcă şi ele darul de a insufla curaj şi voie bună.

Era un copil fanatic în vârstă de peste şaizeci de ani acest Nae Nubi. În ochii lui se citeau lămurit atât copilărescul cât şi fanatismul.

Intransigenţa sa în opinii depăşea absurdul. La fermitatea isterică a lui Teli Ţumbuc el răspundea, din partea cealaltă, cu liniştea înverşunată a aceluia care, precum un copil, nu dă din mână ceea ce ştie că e a lui. La ţâfna semeaţă a celuilalt el răspundea cu un surâs plin de dispreţ.

Şi se pricepea de minune să-i dejoace celuilalt toate uneltirile. Îi ghicea gândurile, ştia cu precizie ce anume face la ceas de noapte, în faptul zilei, când merge pe drum, şi întâmpina cu riposta exactă orice acţiune venind din partea adversarului. Ei doi erau polii antagonismului dintre nefidomani şi velhomani, dintre cei renegaţi şi cei rămaşi fideli numelui ce-l purtau.

— Bine că suntem laolaltă şi nu risipiţi pe cine ştie ce coclauri, a zis el, alintându-şi vârfurile dese ale mustăţilor. Orice ni s-ar întâmpla, vom fi cel puţin împreună, ne-au legat mâinile, dar şi sufletele mai laolaltă. Nu va trece mult şi vor veni, nu să dezlege aceste mâini încătuşate, ci să le

sărute... N-am făcut niciun rău nimănui, ne-am apărat un drept al nostru fără să vătămăm pe ale altora, dreptatea e de partea noastră, şi chiar dacă va fi să murim, vom muri mândri, deoarece toţi cei ce mor pentru dreptate mor cu mândrie.

Dacă vom sfârşi ca ei, atunci se cheamă că am dobândit de la Cel de Sus marea cinste de-a face parte dintre cei aleşi...

Aşa vorbea, în felul său, bătrânul dascăl Nae Nubi, cel cu mersul cam încârligat din genunchi, cu mustăţi de rege talian şi ochi albaştri, de copil.

— Ce tot spune pierdutul ăla? a intervenit cu sarcasm Ion Giurgiuma, bărbat vânjos, cu fălci aprige şi bărbie brutal şi pătimaş răsucită înainte, lat în spate şi chel, ca un enorm gurgui.

Nu o spunea din răutate, ci pentru că aşa-i plăcea lui, să-l tachineze mereu, indiferent că se aflau la nuntă, la cafenea, acasă, la conferinţă sau aici, în beci.

— El nici măcar nu ştie din ce cauză se află aici, reluă regele cu ochii albaştri, replicând.

— Asta-i bună. Cum naiba să nu ştiu: Am mâncat până acuma pâine velhească şi nu pot spune că n-a fost bună, a fost foarte bună şi dulce – acuma e cazul să şi o plătim niţel, chiar dacă vom plăti-o cu puţină viaţă. Este firesc să fie aşa. Fără vorbe mari, deci, căci astea pot însemna şi altceva... a răspuns Giurgiuma.

— Ce altceva? a întrebat ridicând din sprâncene Nubi.

— Ei, niţică frică, nu cine ştie câtă...

— Să nu dea Cel de Sus să trebuiască să arătăm care dintre noi este mai curajos.

— Acum că ne aflăm aici în deplină siguranţă, păziţi ca o comoară, hai mai bine să glumim despre altceva, a intervenit în discuţie Nandu Nubi, tânărul înţelept, cumpănit ca un bătrân, roşindu-se la faţă ca o fecioară ori de câte ori trebuia să rostească vreo vorbă.

— Sau să tăcem, a mârâit cu nelinişte namila de Mitri Duca, cel care se cătrănea amarnic în sinea sa că nu a acţionat la fel ca Thanu Vazura la locul unde s-a petrecut scurta şi straşnica încăierare dintre jandarmi şi acela. Vânjos şi puternic cum era, ar fi putut uşor să le răsucească gâtul ori mijlocul şi să fie liber la ora aceasta, şi bărbat, nu... cârpă.

Ce să-i faci, dacă reacţionez cu încetineală şi întârziere, a gâfâit el cu voce tare, încât s-au mirat cu toţii că despre ce anume trăncănea, la ce se gândea.

— Lăsaţi-l... vorbeşte cu sine însuşi, a lămurit Iani Grijoti.

— Nădăjduim să ţi se mai ofere ocazia, l-a consolat firavul, dar enigmaticul Doru Ghiuzeli.

— Skazmòs! a repezit asupra lui vorbă străină un jandarm care apăruse-n pragul uşii, cu privirea ascunsă sub umbra cozorocului, adică: „gura", cum ar veni pe velheşte, sau „crăpaţi", mai exact.

N-a mai apucat să se umfle bine-n penele importanţei sale, căci în aceeaşi clipită a fost nevoit să se facă nevăzut, trântind după dânsul uşa cu înfricoşată repezeală, deoarece, ca din senin, geamurile ferestrelor săriră-n stele, pietrele continuau să izbească cu nemiluita, de data aceasta peste pereţii camerelor, poarta s-a deschis cu izbire, iar ceata de păzitori, în frunte cu şeful, a zbughit-o afară, trăgând foc de armă-n sus, unde nimereau, numai ca să îndepărteze primejdia care se abătuse năprasnic peste ei şi peste culă, ca detunată din fundul iadului.

Cei din beci au amuţit şi-au simţit că-i trec fiori... În sinea lor, fără să-şi dea seama ei, cineva zâmbea bucuros. Au tăcut chitic. Pietrele, pietroaiele vâjâiau ca şrapnelele-n aer şi izbeau ca grindina asupra culei şi înăuntrul ei, deasupra pereţilor şi, ceea ce însemna un sacrilegiu, peste însuşi chipul regelui şi-al dictatorului aninate de pereţi.

Jandarmii au apucat spre trecătoarea dintre cele două dealuri, ce se cheamă la Cruce, trăgând în aer necontenit, şeful cel gras şi cu cioc şi voce de papagal gâfâia şi stropşea înjurături de zor, pietrele însă veneau asupra lor de pretutindeni şi de nicăieri, din talpa iadului, îi atingeau, le şuierau pe lângă ureche, îi pocneau în spate, în cap (chipiele zburaseră demult la naiba) încât, necăjiţii oameni au respirat uşuraţi, mulţumind lui Dumnezeu şi Maicei Preacurate, când au dat după dealuri, unde nu-i mai puteau ajunge proiectilele diavolului, chiar dacă doi dintre dânşii, domnul şef şi cu cel care aducea a femeie, aruncaseră armele din mână ca să fie mai uşori şi mai nevinovaţi înaintea urgiei care-i urmărea cu pieirea.

Cine erau lotrii?... Când s-au apropiat, nimeni nu le-a zărit nici măcar năluca. Unul s-a arătat de îndată-n beci, ca furtuna, cu ochii aprinşi, părul negru, des, aprins şi el şi arzând în flăcări negre... „Neamul meu în cătuşe??", a urlat el cu înverşunată mânie. „De când??!! Ne-am repliat în văgăunile munţilor, retrăgându-ne din faţa nămolurilor care tot înaintau şi n-aveai ce le face, anume ca să nu devenim sclavi, iobagi, robi înlănţuiţi... ca să rămânem liberi, cum am apucat din începuturile

începutului, şi-acum să vie nişte piei de porci să ne încătuşeze??...” Şi-au văzut atuncea cei de faţă, rămaşi cu ochii căscaţi, lucru peste fire, minune aievea înfăptuită: Thanu Vazura – căci el era unul dintre lotri – clocotind de mânie, a apucat în oţelul mâinilor lui, în cleştele furiei dezăgăzuite, fiarele ce încleştau mâinile celor depozitaţi în beci şi, cu câte o smucitură însoţită de câte un scrâşnet din dinţi arătaţi la lumină înfricoşător, a rupt ca pe nişte petece cătuşele, poruncind: „La casa şi rosturile voastre!” şi s-a mistuit iarăşi în noaptea din care apăruse, ca o nălucă din altă lume.

Cine era celălalt?... Nimeni n-a putut să afle vreodată.

Atâta doar se spunea că ar fi fost fiind un fel de ins adus niţel de spate a moşneag, dar asta nu putea fi de crezut, deoarece moşneagul acela umbla cu atâta iuţeală şi agerime, azvârlind când de ici, când de colo, când din altă parte cu pietre, aducând din vale şi stivuind altele-n grămadă, la-ndemâna celuilalt, încât mai degrabă ai fi zis că era însuşi mâna lui Avizuha, nălucă de vârcolac, decât un moşneag, aşa cum le căşuna a crede unora. Moşneag sfârlează? Vâj cu iuţeală de pisică şi de pasăre-n mişcări? Aşa ceva nu se poate închipui ...

— Şi-acuma ce-i de făcut? a întrebat cineva.

— Ce să facem... Aşteptăm până începe să se crape de ziuă, ne luăm boccelele şi-o pornim spre centrul de jandarmerie Kiprion, a dat sfat bătrânul Nae Nubi.

— Dar dacă angănăm căţeaua, ce-o să fie? Adică: dacă o luăm din loc...?

— O să fie c-o să ne hăituiască ca pe vânat, o să ne prigonească familiie, şi, la urma urmei, n-am făcut niciun rău ca să fugim din faţa oamenilor legii şi-a hotărârilor ei. Fugind ne facem singuri vinovaţi. Ne-au ridicat de-acasă, n-au decât să ne ducă înapoi de unde ne-au luat. Noi nu i-am poftit să ne-aducă-aici. Dacă, totuşi, au făcut-o, să mergem la dânşii să ne spună ce anume au de gând cu noi...

Aşa a vorbit bătrânul dascăl. Apoi, când Ursa Mică s-a ridicat deasupra pinilor de pe Climări, iar luceafărul de dimineaţă tremura scânteietor peste vârful Ghion, dând mai multă tărie şi mister miresmelor ce pluteau sub cerul vânăt, oamenii noştri, în linişte, au luat de pe masa camerei şefului, fiecare, pachetul cu un sfert de pâine şi-o punguţă cu zece măsline – căci a avut grijă autoritatea să nu-i puie pe drum pe oameni flămânzi şi-a stivuit pe acea masă de şef exact atâtea merticuri de hrană câţi bandiţi se aflau arestaţi – şi-au pornit-o, cu lanţurile rupte atârnând de mână, în şir câte unul – bătrânul dascăl, urmat de Giurgiuma, în frunte

– în căutarea autorităţilor şi-a ispravnicilor ei. Şi-au făcut, fireşte, toţi semnul crucii, înainte de-a porni.

Nu departe de culă au găsit nişte arme aruncate-n graba ce-i cuprinsese pe jandarmi, în dreapta şi-n stânga drumului. Le-au luat cu dânşii, de-a umeri, după ce le-au controlat să vază dacă nu-s încărcate. Arma şefului n-au găsit-o... Au găsit în schimb, tot pe masa lui, un bilet de decontare, pentru armă şi muniţia postului, confiscate de Thanu, iscălit de acesta. Unul dintre ei, însă, a dat bir cu fugiţii de-ndată – cel care până atunci a tăcut chitic, ca purcelul în cucuruz, speriat şi ros de păreri de rău, popa velhesc, părintele Gheorghe Mişacă. El a zbughit-o spre casă, imediat după ce bezmeticul Vazura le-a deschis porţile libertăţii, acolo şi-a tuns pletele duhovniceşti, şi-a tăiat cu foarfecă de tuns oile barba neagră – frumuseţe de barbă! – apoi şi-a ras-o cu briciul, arătând o faţă albă ca de peşte fiert, ori ca de om canceros (nu era cazul la dânsul), spre întristarea jeluită a preotesei, a grăbit-o pe aceasta să se-mbrace cu tot ce avea mai scump, cu cât mai multe straie, a ascuns purcoiul cu galbeni – căci ştia de minune să agonisească, vocaţia sa fiind numai hăpsânia şi zgârcenia şi nicidecum taina preoţească – în stufărişul rochiilor multe ale dumneaei-dânsa, a asmuţit pe umeri două-trei surtuce, un fel de basma şi-a legat-o-n cap în chip de om bolnav, şi-a tulit-o-n noapte, pe alte drumuri, cuibărindu-se un timp prin locuri foarte de taină, până ce a debarcat într-o bună zi pe pământul Hispaniei, ţară absolut neutră, unde banii şi persoana sa puteau găsi deplina siguranţă şi linişte. Acolo a şi sfârşit, făcând negoţ cu mărgele şi pânzeturi feştite frumos, în acelaşi an în care şi-a dat duhul în mâinile Domnului şi Caudilul.

Îl făcuseră popă fruntaşii comunităţii velheşti (Comuna Tanara era demult împărţită în două unităţi administrative: Kinotita nefidă, cea care schimbase şi denumirea comunei din Tanara în nefidescul Kraneea, şi comunitatea asteco-velhă), nu de altceva, dar el era singurul ins dintre cei vizaţi care ştia să buchisească cât de cât prin cărţile bisericeşti, şi mai abitir, era şi fiu de popă, fiul lui popa-Thanasi, care slujea-n vremea burcului la biserica velhă.

Altă calitate afară de acestea două întâmplătoare nu puteai ghici la dânsul nici să-l fi scobit cu sfredel până-n adâncul sufletului.

La sosirea sa în comună, după hirotonisirea ca preot de către Episcopul Dionizis de la Prebena, a avut loc, la ariile lui Giufeta, prima încăierare dintre nefidomani şi velhomani, care s-a soldat cu maxilare

dislocate, măsele împrăştiate şi curgere de sânge. Păruiala s-a iscat de la trasul clopotului cel mare de la biserica Sfântul Pandu, clopot pe care biserica-l primise-n dar de la negustorii destoinici născuţi de la Tanara şi aflaţi acuma-n Velhia-Mare, unde făcuseră averi frumoase... Fruntaşii velhi trimiseră în turla clopotniţei pe Vasile Amidaş, fiul viteazului luptător pentru cauza astecilor velhi din acele locuri, Cristea Amidaş, ca să tragă clopotul – clopotul nostru, ziceau ei cu mândrie! – şi să vestească sosirea-n comună a preotului velh.

Vasile Amidaş s-a suit degrabă în clopotniţă şi-a tras cu înflăcărare mare de limba clopotului, izbind-o-n dreapta şi-n stânga, de s-a alarmat tot satul, ieşind afară din casă să afle ce s-a întâmplat. Vasile, roşu la faţă, cuprins parcă de flăcări, nu contenea: Bang-balang, bang, balang, bangbalang.

A apărut la faţa locului şi ceata nefidomanilor, care l-a somat cu străşnicie pe Vasile să înceteze şi să se dea jos din clopotniţă... Aşi! Ţi-ai găsit omul: Vasile izbea cu mai mare înverşunare-n pereţii clopotului

Un jandarm a urcat în grabă, l-a înşfăcat de gulerul surtucului şi l-a dat jos. Aici i-a fulgerat câteva perechi de palme, în văzul nefidomanilor care jubilau. Se aflau acolo, însă, ca adus de dracu, şi Mitri-alu Ducâ, om aprig la mânie şi cu braţe de urs, care, ridicându-l pe jandarm cu armă cu tot deasupra capului, l-a trimis dintr-o azvârlitură, ca pe o mogâldeaţă de paie, de-a berbeleacul, peste dâmb la vale. Pe lângă nebunia dintr-însul, acel Mitri-alu Ducâ avea însă şi o decoraţie pe piept, nefidească, obţinută în războiul nefido-burc din 1921, anume la Eshi-Sechir, unde datorită curajului şi îndemânării sale în luptă, mai ales în lupta corp la corp, a scăpat de la pieire multă oaste nefidă şi mulţi, mai ales, ofiţeri. A fost făcut atunci, imediat, sergent de către însuşi generalul Condili, şi decorat cu ordinul „Harul Nefidei", ordin ce se acorda numai celor ce săvârşeau acte de bravură ieşite din comun. Nefidomanii o zbughiră cu toţii spre marginea satului, unde erau strânşi fruntaşii velhomanilor, aşteptând ivirea preotului călare pe asin.

Fireşte că, încet, fără să se gândească, s-a îndepărtat spre aceeaşi ţintă şi ursul Mitri-alu Ducâ, angajat ca om de serviciu la şcoala velhă.

Venindu-şi în fire după cele întâmplate cu dânsul, poliţerul s-a îndreptat cu grabă mare şi el spre locul acela de întâlnire a celor două tabere. Taberele se încăieraseră de-a binelea. Atunci s-a dovedit cât sunt de necesare fălcile late şi zdravene ale lui Giurgiuma, ca şi pumnii lui

noduroşi (ce practicaseră şi niţel box în anii petrecuţi – vreo şapte – în Nababia) şi cât de inoportun este a purta mustăţi sau barbă.

Poliţerul, venetic de prin părţile Trapezundei, dovedindu-se a fi, mai târziu, un scelerat de mare vocaţie, s-a cocoţat pe-un mamelon, mai de-o lături, şi trăgea de-acolo-n vânt cu arma, fie ca să-i supere pe beligeranţi în plină acţiune, fie îndemnat de propria-i spaimă.

Înaintând alene, Mitri-alu Ducâ a văzut de la distanţă buşeala... S-a aprins deodată-n el sângele, a lungit picioarele lui cionturoase, a smuls în trecere un par din gardul lui Badoia şi, apropiindu-se, a început a-i croi pe nefidomani şi-a-i mătura cu parul, pe unii-n dreapta, pe alţii-n stânga, separând astfel pe ai săi de vrăjmaşii lor, „neghina de grâu" cum lămurea auşul Avghera.

Nu cutezau a se atinge de el nici nefidomanii şi nici poliţaiul, din două motive: că era decorat şi purta grad de sergent în armata regală a Nefidiei, şi că... (celălalt motiv nu trebuie menţionat aici, el se subînţelege).

Autorităţile nefideşti şi Administraţia şcolilor şi bisericilor velhe, cu sediul la Sarona, au aplanat până la urmă divergenţele între cele două cete.

Să ne întoarcem însă la oile noastre, cele care acum trecuseră de strâmtoarea ce-i zice la Cruce, trecuseră şi de drumul străjuit de sălciile care umbreau pârâul Strigoanei (denumit astfel deoarece aici, în apele tulburi ale acestuia a prăvălit, într-o noapte, o soacră, pe noră-sa, cu iscusinţă diavolească ademenită acolo, şi care noră înecată s-a preschimbat în strigoaică ce-a urmărit-o mereu pe întunecata soacră, cu atâta stăruinţă, în somn, până ce aceasta şi-a pierdut minţile, de umbla pe uliţele satului, în puterea nopţii, despletită, smulgându-şi cu urlete părul din cap şi hainele de pe dânsa), trecuseră de râul de sub pietrele albe, şi-acum înaintau, ca-ntr-un spaţiu nefiresc, urcând dealul ce sfârşeşte-n măgura carpenilor, săgetaţi din spate de ultimele raze ale luceafărului ce scânteia tot mai palid pe creasta muntelui Ghion.

După cotitură sta un şipot violent, cu jegheaburi de-o lături şi de-alta, a cărui apă se prelingea liniştită peste faţa unei râpi.

Şi-au spălat feţele, simţind o sfântă răcoare cum le pătrunde toată fiinţa.

Au oftat de plăcere şi-au continuat mersul, coborând trepte de pietre şi bolovani, apoi au întins pasul peste drumul larg, de la Salţaghini,

acoperit de-o pulbere fină ca faina, peste care-şi îngropau tălpile cu voluptate şi, când să cotească drumul spre comuna Kiprion, au fost întâmpinaţi cu porunci aspre şi detunături de armă: „Mâinile sus! faţa la pământ! nu mişcaţi că v-am mâncat! încornoraţilor!”, se auziră glasurile tagmatarhului şi-ale altor soţi de-ai lui, care porniseră cu puteri sporite spre Tanara, ca să o pedepsească. Convoiul a făcut ceea ce i s-a poruncit, afară de bătrânul Nae Nubi şi namila de Mitri-alu Duca, care-au aruncat cât colo doar armele ce le duceau goale pe umăr, ei rămânând drepţi şi indiferenţi la porunca repezită cu înverşunare de către jandarmi şi căpetenia lor.

— Ce vreţi cu noi? a întrebat surâzând cu candoare bătrânul. Doar veneam tocmai ca să ne supunem. E hazliu să faceţi pe vitejii în chipul acesta şi-ntr-o atare situaţie.

— Nu vă necăjiţi, nu vă necăjiţi, a vorbit cu mâinile ridicate Mitri Duca, iată-ne nevătămaţi... la buna plăcere a domniei voastre.

— Desfăşuraţi-vă în trăgători şi hai, conduceţi-ne sub escortă acolo unde avem de gând să ne prezentăm noi înşine. Nu pierdeţi timp...

— Toată lumea, drepţi! a strigat ordin domnul tagmatarh.

Cei ce stăteau cu faţa la pământ s-au ridicat şi şi-au zâmbit unul altuia. Apoi s-au şters de praf pe haine şi s-au încolonat pe-ndelete.

— Ce-aţi făcut? a întrebat cu ameninţare, tot tagmatarhul...

— Am făcut pe dracu ghem, a răspuns Giurgiuma, care ştia perfect nefida.

— Îl dezghinăm noi numaidecât, a răspuns semeţul comandant. Înainte marş!

De la sediul jandarmeriei din Kiprion au pornit chiar în aceeaşi zi spre capitala de judeţ. Au stat ei cât au stat în beciurile Asfaliei (adică ale Siguranţei) şi a doua zi, pe la orele 10, bătrânul Nae Nubi, fălcosul şi chelbosul Ion Giurgiuma, Mitri-alu Ducâ şi Nandu Nubi au fost conduşi în biroul domnului prefect. Birou impunător, ca de perfect.

Soţia prefectului nu-şi mai încăpea în pene şi sta gata-gata să facă... pe dânsa de emoţie, ori de câte ori îşi aducea aminte în ce birou stă soţul ei şi cât de sus se simte el acolo, şi de tare. De mândrie şi de mulţumire se îngrăşa văzând cu ochii, încât cântărea nici mai mult nici mai puţin cât întreagă clădirea prefecturii.

Cum oaspeţii aveau mâinile legate-ntr-alte cătuşe, noi şi mai tari decât cele ce le sfărmase ca pe-o nimica toată Thanu Vazura, şi cum fularele

lungi care le atârnau până peste pântece le acopereau, domnul prefect şi-a ieşit din minţi, s-a smuls de la locul său, a venit cu pas hotărât înaintea lor, s-a oprit şi-a strigat, roşu de mânie. Era profund lezat:

— Cum vă permiteţi să nu salutaţi pe prefectul judeţului?! Nemernicilor, că acuşi vă dinamitez cu câte un pumn şi vă arunc la gunoaie!...

— Să ne ierte excelenţa voastră, a răspuns ca pe scena teatrului naţional domnul Giugiuma... dar nu putem să salutăm cu piciorul... nu-l putem înălţa până la frunte... Nu putem decât să înclinăm capetele în faţa excelenţei voastre, ca miresele în faţa nunului mare.

Când şi-a dat seama de gafa pe care-o făcuse, a schimbat tonul, a înălţat capul cârmuindu-l uşor spre dreapta, ca să poată respira cât mai multă solemnitate figura sa de prefect în acea clipă şi, făcând câţiva paşi cu mâinile la spate prin faţa lor, a decis să pronunţe, cu tot dinadinsul, un discurs oaspeţilor, nu înainte însă de a le adresa câteva întrebări:

— Cine eşti dumneata?

— Eu sunt şi mă numesc Nae Nubi.

— Dar dumneata?

— Ion Giurgiuma.

— Dar pe tine, găligane, cum te cheamă?

— Mă cheamă Mitri-alu Ducâ Fără-Teamă.

— Ce vrea să spună? s-a adresat lui Giurgiuma, acest trogoldit, pe limba lui barbară?

— Si-mânţi câcatu, i-a răspuns, surâzându-i gentil, trogolditul.

— Spune că se simte foarte onorat că se află în faţa excelenţei voastre, a dat lămurire, pe nefideşte, Giurgiuma.

— Dar dumneata, dragul meu, cine eşti, s-a adresat prefectul şi lui Nandu Nubi.

— Nandu Nubi mă cheamă.

— Aşadar voi sunteţi faimoşii inamici ai cauzei nefide... Vă cunosc foarte bine, mai bine decât vă închipuiţi...

— Ne închipuim, a completat Nubi, amarnic.

Îi cunoştea, într-adevăr, nu minţea, îi cunoştea foarte bine din rapoartele ce-i soseau cu nemiluita din Tanara, redactate şi expediate cu mult sârg de către un tocmai tânărul falangit Tache Cutica.

— Aţi blamat istoria Nefidiei, aţi dezertat de la cauza ei măreaţă, de la cauza harismatei Nefidii, care-a dat lumină întregii planete, fără de care

n-ar fi existat cultură şi civilizaţie pe glob; v-aţi renegat nobila voastră obârşie susţinând că sunteţi... velhi... aţi preferat să fiţi velhi, în loc să fiţi nefizi... Oribili şi neghiobi ce sunteţi.

— Nu e vorba de nicio preferinţă, domnule prefect... suntem şi noi ceea ce a dat domnul să fim, ia acolo, nişte velhi. Şi nu ne-am renegat obârşia, ci dimpotrivă, ne căznim şi noi, cum putem, să ne-o păstrăm... Era poate mai bine să ne fi născut altceva... să ne fi născut de pildă nefizi, sau franci, sau svedezi, sau nababi... dar cum Dumnezeu a vrut să fim velhi, n-avem altceva de făcut decât să ne suportăm cu cinste şi fără ostentaţie numele ce ni s-a dat. Iertaţi-ne dacă soarta ne-a menit să fim altceva decât aţi dorit dumneavoastră.

Cam aşa a întors vorba Ion Giurgiuma.

— Dar tu, bătrâne, ce zici?

— Nu ştiu prea bine nefideşte şi mi-e teamă să nu vă supăr... Sunt ceea ce sunt. Dacă Moira m-a făcut măr pădureţ nu pot eu cu de la mine putere să spun că sunt eucalipt. Aţi râde cu hohote de nechibzuinţa mea, de impostura mea, şi m-aţi detesta.

— Nefidia, a reluat el firul ideii, pe un ton mai elevat, este perla universului, este o floare ale cărei petale nu cad niciodată, este toată numai farmec şi lumină, o căprioară spre care se uită toată lumea cu admiraţie şi invidie, este izvor de fericire şi frumuseţe, este cea mai frumoasă ţară din câte-a făcut Dumnezeu pe lume, şi voi cutezaţi s-o desconsideraţi?

— Credeam că aveţi nevoie de cetăţeni demni şi loiali, nu de lingăi şi lichele. A fi cinstit nu înseamnă a desconsidera; a fi corect cu tine însuţi nu înseamnă a dispreţui pe alţii...

— În afară de cazul în care aceştia o merită... a intervenit inoportun în discuţie naivul Nae Nubi.

— Eu vreau să vă fac rândunici şi privighetori, iar voi, nemernicilor, o ţineţi morţiş că vă simţiţi mai bine ciori şi cotoarbe.

— Ne simţim bine-n pielea noastră... a mârâit Mitri, ca pentru sine.

— Am fost, suntem şi vrem să rămânem velhi; asta nu înseamnă că prin simţămintele noastre aducem prejudicii statului nefid. Asta nu-nseamnă că nu putem fi cetăţeni loiali şi cinstiţi şi chiar patrioţi. Am vărsat şi noi sânge pentru cinstea şi interesele Nefidiei. Din comuna noastră au murit în războiul din Mica Anadolie, pentru visurile de mărire ale Nefidiei, douăzeci de feciori şi zece bărbaţi, frumoşi ca nişte steaguri!

Mai mulţi decât au murit în toate cele şapte comune nefideşti din vecinătatea noastră, a dat răspuns de elev înflăcărat şi instruit Nandu Nubi.

— Aceştia sunt eroii noştri... şi nu voi permite să se discute cu voi, otrepelor, despre eroii ţării mele!

— Sunt copiii şi fraţii noştri aceşti eroi, a întors vorba cu linişte înţeleaptă, bătrânul Nae Nubi.

— Nu v-am chemat aici ca să-mi întoarceţi vorba cu obrăznicie, câini de velhi!... Să vă puneţi minţile-n cap şi să nu mă puneţi în situaţia de a...

— Mintea noastră stă foarte bine-n capetele noastre, de asemenea simţămintele noastre stau şi ele straşnic de bine-n inimile noastre.

— Măgari îndârjiţi, cum vă permiteţi? Ştiţi cu cine staţi în faţă?

— Credeam că stăm cu un... dar...

— Afară, afară! a ţipat, gata-gata să facă catalepsie, magnificul perfect, şi, în aceeaşi clipă, a cărat orbeşte mai multe picioare-n fundul împricinaţilor, izgonindu-i afară din birou... Apoi, uşurat, s-a şters pe frunte de sudori.

Cei patru au fost conduşi până-n beciul unde îşi aveau casă, de către nişte paznici speciali, tot cu picioare-n fund şi ocări în obraz.

Ajunşi aici, şi, mai ales, după ce s-a închis după ei uşa şi-au scrâşnit zăvoarele peste ea, cei patru au respirat uşuraţi, mai mult decât excelenţa sa domnul prefect, care continua să arunce flăcări din ficat.

Dar nu numai că s-au liniştit, ei au ridicat mâinile sus de bucurie, exclamând: aşa da! asta mai zicem şi noi adunare! Apoi s-au îmbrăţişat cu alţii adunaţi de prin alte aşezări de velhi, aduşi pe alte drumuri.

Erau deci, de faţă, pe lângă cei din Tanara, Mihail Teguiani, luptător viteaz şi liniştit pentru cauza velhilor, Constantin Ghiţea, Nicu Ghiţea, Pitu Leonida, Perdichi Gheorghe, toţi din frumoasa comună Pericole (astăzi Krianeri), Vasili Zarma, Doru Carataşu, Dimitri Dabura, sora acestuia, Victoria Dabura, toţi aceştia din Samarina, apoi Petri Varduma, Ghiorghi Cuvata, Nuşi Patona, din Avdela, fraţii Stumara din Aminciu, Bazdechi, Pispa şi Gima din Breaza şi Băiasa, şi alţii, din fiecare comună astecă, după hărnicia şi vrednicia nefidomanilor, câte trei, patru, cinci şi mai mulţi.

Printre ei se afla şi tatăl zănatecului Thanu Vazura, din comuna Paltin, om uşor încovoiat din spate, potrivit la statură, cu mustăţi de haiduc, privirea neagră, pătrunzătoare, pe care, când o ridica din pământ către

tine parcă te electrocuta. Fire din cale afară de harnică, purta acasă la el o gospodărie model şi în acelaşi timp făcea şi meseria de frizer.

El îmbrăţişase cauza velhilor nu pentru a se căpătui, pentru a primi leafa, ci pentru că aşa-i poruncea inima, sufletul, sângele.

Avea bani cu grămada şi putea să-l poarte pe zvăpăiatul de fiu-său la orice şcoală din Nefidia, să-l facă avocat – ăsta era la nefizi titlul cel mai de cinste – sau orice altceva – căci minte avea, netrebnicul, cu carul lui Sânt-Ilie, dar şi-a trimis feciorul la şcolile velheşti pentru c-aşa credea el că-i de datoria sa, şi pentru că aşa-i plăcea... Şi era cu neputinţă să-l scoţi dintr-ale lui.

A doua zi au pornit spre sud, îmbarcaţi în nişte microbuze rablagite, cu cătuşe la mâini, în picioare pe tot parcursul drumului, de înjurau în gând, sărmanii, de Cruce, Panaghie şi Hristoşi.

La Elasona şi Târnova au fost primiţi cu lovituri de pietre şi sudălmi încrâncenate de către nişte cete de nefidomani, care ştiind că soseşte marfă de soi în oraşul lor, au ieşit cu mic cu mare înaintea microbuzelor, strigând şi azvârlind... Se simţeau foarte lezaţi de comportarea nepatriotică a condiţionalilor lor. Nu s-au potolit până când unii dintre jandarmi n-au îndreptat asupra lor ţeava puştilor, ameninţând că vor trage dacă nu se astâmpără. S-au retras, întorcând capetele din când în când şi ameninţând cu mânie: „trădătorilor, purdoţilor!"

Aceştia din autobuze, nici nu s-au ferit măcar, ci au privit spre ei cu liniştită, lividă indiferenţă.

Dacă aici suntem primiţi astfel – nu şi-au dat seama că acei care aruncau în ei cu pietre să-i lapideze erau fraţi de-ai lor vânduţi – apoi cine ştie dacă nu vom fi fărâmiţaţi de tot până ce ajungem la destinaţie, îşi ziceau în gândul lor amărât, ostatecii.

Microbuzele şi-au continuat drumul spre Garisa, Antena, Cotint, apoi peste Cotint, în insula Clios, unde i-au descărcat absolut teferi, atâta doar că erau cam obosiţi şi flămânzi. Pe acest ultim parcurs populaţia nu numai că nu i-a huiduit şi nu i-a lovit cu pietre, dar îşi vedea liniştită de treburile ei, ba mai mult, cotintencele s-au dovedit a fi – aşa cum ne spune despre ele şi cartea sfântă – milostive şi filotime, aducând hrană şi îmbrăcăminte, certându-se cu gardienii care se opuneau: „nu vi-i ruşine, anticriştilor!", ziceau ele, „sunteţi nefizi ori păgâni?... Nefidul este generos, omenos, darnic din fire, săritor la necazul altuia: pe voi cine v-a zămislit? Nu din mame nefide? De unde atunci vă vine această varvarie,

această împietrire a inimilor?" Şi uite aşa îi ocărau, certându-se cu gardienii, iar aceştia, în loc să se supere pe ele, le zâmbeau roşindu-se şi le lăsau să-şi facă voia sufletului lor de cotintence frumoase. Şi i-au încărcat pe velhi, cam încurcaţi în acele clipe, cu daruri de tot felul, şi i-au mângâiat cu vorbe de îndurare şi alinare, tânguindu-i, mai ales pe cei bătrâni, cu glasuri limpezi tremurătoare ca-n tragediile de demult.

Ceea ce i-a obosit mai tare şi i-a deprimat pe velhii prinşi era aerul cald, uscat, gol de miresme, leşios, precum şi peisajul arid, aspru, ars, neospitalier, pe care-l străbăteau cu mâinile încrucişate. Parcă simţeau că li se usucă plămânii, că se opresc din lucru stomacul, ficatul, rinichii...

Transpiraseră abundent, iar apa ce li se oferea spre înlocuirea celei pierdute avea gust de praf şi de gresie.

Închideau atunci ochii ca-ntr-o visare şi-şi puneau obrajii în izvoarele imaginare ale munţilor îmbrăcaţi împărăteşte, din locurile lor, se lăsau inundaţi de răcoarea freatică, pură a acestor izvoare cu mireasmă de stele, şi chemau zăpezile peste trupurile lor, trudite şi însetate, necontenit, peste tot sufletul lor, de la obârşii şi de la Dumnezeu dat.

* * *

Lagărul din insula Clios era un lagăr ca toate lagărele secolului nostru, cu singurul avantaj că, nefizii, fiind oameni mai neglijenţi, fără patima organizării desăvârşite, absolute a lucrurilor, aşa cum o dovedesc a o avea barbarii, nu impuseseră o disciplină atât de drastică, atât de civilizată asupra deţinuţilor, ci i-au lăsat mai de capul lor, mai liberi, să se mişte adică mai după voia lor şi nu după vreo sistemă ultra riguroasă, după vreo metodă savantă.

Oamenii aceştia – nefizi – care descoperiseră, cum se lăudau ei, ştiinţa şi nu o împrumutaseră de la alţii, aveau motive mai mult decât suficiente să se îndoiască de urmările aplicării ei în viaţă la modul excesiv. În locul avantajelor civilizaţiei, preferau înţeleapta neglijenţă a libertăţii, şi n-ar fi dat-o pe aceasta decât, eventual, odată cu viaţa. Civilizaţia şi ştiinţa în genere trebuie să ne lumineze, nu să ne desfiinţeze ca oameni, îmi zicea odată un profesor din Trocala. Să ne umanizeze, nu să ne abrutizeze. Să apropie, nu să alieneze. Altminteri ele nu sunt decât urgie.

Era, deci, un lagăr ca toate celelalte..., o cazarmă părăsită de soldaţii care plecaseră pe front, înconjurată-n plus cu riguroasa sârmă ghimpată şi păzită, de pe turele aşezate la distanţă de douăzeci de metri una de alta, de soldaţi ai Asfaliei. Paza interioară o asigurau poliţerii, ajutaţi, ca peste tot, de spioni, turnători, ciripitori sau cântăreţi, cum vreţi să le spuneţi.

Numărul deţinuţilor se ridicase cam la vreo mie de inşi, dintre care patru sute velhi, iar restul canţoni şi glavari. În chiar primele zile, glavarii deveniseră polonicari, plantoane pe coridor şi frizeri. Bătrânul Vazura, deşi frizer de meserie, a refuzat cu teribilă tăcere să umble după tulpana gardianului, intrând cu instrumentele şi ieşind dintr-o cameră într-alta, trebuind, mai ales, să şi informeze administraţia, după ce provoacă la discuţii pe deţinuţi, despre ce anume gândesc ei.

N-au suferit nici de frig, nici de căldură prea mare. Şi nu dormeau, ca-n lagărele mult mai emancipate, de altundeva, câte doi într-un pat, fără acoperământ, nici măcar rogojină pe sub dânşii, lipsurile acestea constituind surse substanţiale de economii pentru bunăstarea poporului şi prestigiul statului, şi mijloace de educare. Aceştia, din ţara lui Repicles aveau matrazuri pe sub dânşii, pături cazone deasupra şi chiar perini umplute cu iarbă de mare sau alte feluri de ierburi.

N-au suferit nici de frig, cum spuneam, deoarece aici, în insule, iarna este un fel de primăvară pretimpurie, o primăvară umedă şi fără flori. Sufereau în schimb pentru faptul că ambianţa aceasta nu reuşea să-i introducă-n misterul alb şi geros al sărbătorilor Crăciunului... Sufereau fiindcă nostalgia nu se realiza deplin şi nu-şi găsea aura ei religioasă, nostalgia aici fiind mornă şi mohorâtă, lacrima, tulbure şi otrăvitoare, amintirile, ca nişte teritorii nisipoase, bătute de valurile montone ale mării. Şi totuşi, afară de câteva discuţii convenţionale, câteva schimburi de amabilităţi de circumstanţă, de vorbe şi opinii timide, viaţa lor cea adevărată se petrecea în orizonturile aducerii-aminte... trăiau în fond din amintiri, chiar aşa, lipsite de ambianţa misterului în aceste locuri. Îşi păstraseră în schimb vraja caldă a familiarităţilor şi aceasta era un har îndestulător. Crăciun fără zăpezi e ca şi cum ţi-ai închipui un Dumnezeu fără barbă colilie şi fără ţundră albă de berbece, un Dumnezeu frezat cuviincios, pomădat şi îmbrăcat în frac, zicea, mai demult, odată când nu ninsese la Tanara – ca un fel de semn prevestind năpasta – acelaşi enigmatic auş Avghera.

Femeile din insulă, îmbrăcate-ntr-un negru lejer – pentru că le vălurea vântul veşmintele, purtându-le spre soare – au venit cu daruri la ei, cu daruri multe şi-ntr-o ordine rituală, îngăimând, ca-n corurile din tragedii, nedesluşite vorbe miloase. Ochii lor negri, când apăreau, mari, de sub zăbranicele negre, deschideau parcă-n suflete genuni. Fetele erau sfioase, femeile severe, bătrânele delfic învăluitoare.

Nu prea duceau lipsă mare: hrană aveau destulă, odihnă istovitor de multă, iar amintirile şi reveria compensau toate celelalte lipsuri.

Până în februarie aşa le-a mers; paza şi administraţia se purtau cu ei omeneşte – nu supraomeneşte, nici subomeneşte –, iar femeile insulei acesteia veneau mereu cu coşuri pline de bunătăţi, de parcă la copiii, fraţii şi soţii lor ar fi mers.

Pe la mijlocul lui februarie, însă, începuse să se strecoare printre dânşii un zvon de spaimă: Cică un fel de nălucă neagră, o umbră ursuză îşi arăta, noaptea – ba uneori chiar ziua în amiază –, de după pevazul fereştei, unghiile de la mână, alteori coada ochiului, mic şi negru; plantoanele jurau că i-au văzut urma tălpilor de la picioare pe coridor şi că ori de câte ori intrau în closete, se auzea un fel de freamăt ca de pasăre nevăzută, care-şi lua dintr-odată zborul, fie pe ferestruică, fie pe lângă dânşii.

Alţii mărturiseau, cu buze tremurânde şi feţele palide, cum că într-o seară cu lună, şi-a arătat încet, întâi din profil, puţin câte puţin, apoi cârmindu-se cu încetinitorul, chipul întreg, îngrozitor...

O faţă mică, pământie, cu ochi mici negricioşi, nasul ros parcă de vietăţile murdăriei, şi cu o guriţă rotundă, împodobită cu un fel de surâs teşit, greţos, otrăvitor. Din gura aceasta micuţă cu surâs rece, greţos, trimitea drept în inimă un fel de săgeată neagră, injecta un fel de venin puturos, fluid, după care te apucau tremurăturile, apoi fierbinţelile, apoi infernale aiureli şi, după câteva zile de chinuri, arătarea te chema la dânsa, la sânul ei, făcându-ţi semn cu degetul ca de caracatiţă şi zâmbindu-ţi drăgăstos, lingându-se pe buzele-i mici, rotunde şi subţiri, cu un soi de limbă ca de pui de şarpe.

În timp de o lună şi ceva cât a bântuit iazma prin lagăr, au pierit mai bine de jumătate dintre deţinuţi, din o mie câţi erau rămăseseră doar vreo patru sute. Dintre velhi n-au pierit decât vreo zece, semn că sunt mai dedaţi cu asemenea apariţii aducătoare de moarte şi că trupurile lor, deci, au devenit spectrorezistente. „Ăştia au ceva de fiare într-înşii",

spunea cu ciudă doctorul Raftopol, „nu sunt oameni, ci terata" (fiare).

Atunci a murit şi frumoasa – dacă nu era frumoasă poate că nu murea – Ria Dabura, neplânsă de nimeni, deoarece, în stare de groază şi spaimă, oamenii uită să plângă, aruncată-ntr-o groapă calcaroasă, cu părul ei negru ca iadul şi cu toţi păduchii dintr-însul intraţi în panică, urmăriţi şi ei de peste tot de duhul morţii: D.D.T-ul!... Cea mai mare descoperire, singură în folosul omului, în epoca lagărelor şi a închisorilor D.D.T.-ul!

Apoi a sosit primăvara şi întunecată iazma a fugit dinaintea primăverii, cuprinsă de ruşine şi pizmă, ascunsă cine ştie unde, ca să urzească acolo alte acte de răzbunare împotriva Frumuseţii şi-a Luminii.

Iar insula toată devenise un cântec înalt, alb şi albastru, cuprins de jur-împrejur, până la limita lumii, de un alt cântec, mai adânc şi mai amplu sunător, cu însorite zări nemişcătoare –, cântecul mării.

ÎN CALEA OAMENILOR APAR SEMNE

În Tanara, toamna au căzut ploi grele. A mârâit sub ele pământul ca o fiară bolnavă, zile şi nopţi de-a rândul. Ierburi mărunte, fragile au năpădit poienile, prelucile, plaiurile şi măgurile toate.

Codrii despuiaţi vuiau, ca nişte orgi uriaşe, de jur împrejururi.

Ierburile de pe poienile şi plaiurile şi măgurile acelea erau menite pustiei pământului şi pustiului stelelor, căci nu aveau cine le paşte; turmele băteau de-acuma coastele mării şi-ale Farsaliei.

Prin desimea plăpândă şi moale ca velurul a ierbii, năzăreau felurite buruieni străine, înţepate şi neruşinate. Ascundeau în trupurile lor de fiinţe altcândva, într-o altă existenţă, seve subţiri, veninoase, şi se ridicau deasupra obştei vegetale blânde, precum nişte ţipete.

Ceaţa, această caracatiţă a văzduhurilor, a văilor şi-a genunii, îşi strecura miriadele-i de tentacule subţiri peste tot în trupul anotimpului, inspirând şi expirând în necontenire, şi aşternând zăbranic de suferinţă peste toate lucrurile, până şi peste crestele orgolioase, care luau astfel cunoştinţă despre înalta lor singurătate.

Oamenii care întârziau, din cine ştie ce motive, pe căile pustiei, după ceva lemne de foc sau să culeagă niţel vâsc pentru hrana acelor câteva oi rămase acasă, vorbeau, dilatând ochii, despre fiinţe aidoma celor omeneşti, cace-şi ascundeau şi-şi arătau făpturile, precum condamnaţii la moarte ori cei urmăriţi de erinii, sub nişte mantile cenuşii, în învălmăşirile înaintând necontenit ale negurii. Ciudat, de neînţeles: din borţile făcute-n pământ ca şi din scorburile arborilor bătrâni, şerpi de felurite seminţii îşi arătau capul, licărind din ochi şi şuierând prin întunecimea rece, urmărindu-i parcă a vindictă pe străinii aceia arătându-se nălucitor din ceaţă.

Unul se jura că-n adâncurile unei prăpăstii inaccesibile şi caprelor, aceste patrupede ale diavolului, a auzit scântece de copii şi glasuri tânguitoare de femei.

Ploile au adus după ele nu numai oştirile de ceaţă, nu numai ierbăraia, cea blajină şi cea duşmănoasă, dar au împânzit pământul, sufocându-l aproape, cu bureţii şi ciupercăria burniţei – fantasme ale putreziciunii

împreunate cu garneţii jilavi.

De-a lungul cărărilor, ivindu-se indecent, la drumul mare, te întâmpinau cele otrăvitoare, pestriţ şi strident îmbrăcate, precum cocotele, cocoţate în aşa fel încât să li se vadă pulpele până acolo unde se împreună, pulpe albe, moi, fragil ademenitoare, în stare să tulbure până şi pe un orb cu radiaţiile lor diavoleşti. Unele aveau feţe de madone făţarnice, altele arătau obrazuri de vrăjitoare genuine, altele aveau chip de năpârci, boturi de miel, creste de cocoşi, aprinse, coifuri de luptători din vechime, iar hribii şi mânătărcile aduceau la înfăţişare cu bufniţa, cu gluga păstorului care a murit cândva aici neştiut de nimeni, iar cele din locurile mai tăinuite şi mai de temut aveau aievea înfăţişarea locului acela femeiesc când iveşte-n lume viaţă omenească.

Cele veninoase, dacă te uitai mai atent la ele, se arătau a fi, mai cu seamă în punctele colorate-n galben, roşu, verde şi violet, nişte răni de cancer lucrând adânc până-n inima pământului.

Trei fete, strivind întâmplător, din cine ştie ce îndemn, o atare creatură veninoasă între degete, s-au îmbolnăvit pe loc, iar a doua zi, toată carnaţia fragedă de pe ele a devenit albă, buretoasă, întocmai ca trupul ciupercii, a început a se răci încetul cu încetul, a prins miros de pământ ud, iar după alte câteva zile au pierit, destrămându-se de tot... Dacă te uitai bine, pieliţa ridată, cu arabescuri de năpârcă pe ea a mânătărcilor, ascundea sub ea chipuri omeneşti felurite: de preutese, de vrăjitoare, de regine asasine, de strigoaice şi de alte arătări ale urgiei. Nu era chip să înaintezi câţiva paşi înspre interiorul pădurii deoarece cădeai brusc într-un somn greu, lovit de masa de miasme compactă şi jilavă care zăcea aşezată ca un hotarnic între lumea aceasta şi alta străină vieţii. Dincolo de acest zid ucigător de mirosuri buretoase, se petrecea dezmăţul ielelor, al vârcolacilor, al vântoaselor, joimariţelor şi huriilor...

Mişota, smintitul de cap din născare, mărturisea cum că ar fi văzut în poaiana Zânelor mulţime de ciuperci felurite, având în frunte una mare cât o cotoarbă, cu sombreros, îmbrăcată în odăjdii ortodoxe, care făceau ocoluri sacerdotale, având în mâini străvezii lumini mici, colorate felurit, răspândind adormitoare miresme de fum, iar la urmă, după terminarea tenebroasei liturghii, se înverşunau într-un dezmăţ orgiastic, culcându-se una peste alta.

După această orgie, dimineaţa, când să scoată vitele din staul la păşunat, n-avea unde călca din cauza desimii încâlcite a ciupercilor

crescute în erupţii, încât bietul pământ abia îşi mai trăgea sufletul...

Boii au călcat în lege peste trupurile acestor fragile neoplasme, dar îndată au căzut în genunchi, ochii lor apostolici s-au înceţoşat, au mugit prelung, după care s-au răsturnat într-o lături, au zăcut aşa puţină vreme şi-apoi s-au întors, ca răsuciţi de-o mână nevăzută, cu capetele şi copitele ţepene spre cer.

Mişota a dat bir cu fugiţii şi-a tot fugit până ce s-a îndepărtat de locul cu primejdia, chiar dacă acolo unde s-a oprit, istovit de puteri, a alunecat în prăpastia unui somn din care nu s-a mai trezit decât după două zile şi două nopţi, spre jalea bietelor vite. Ascultându-l oamenii locului au schimbat denumirea locului cela, din poiana Zânelor în ocolul Căpcăunelor.

Tot smintitul Mişota, urât, dar cu o stihie bărbătească cumplită, mai mărturisea despre o altă arătare şi mai de spaimă: Se întorcea el noaptea târziu de la măghistra cu care se îmbărlega la răstimpuri – deoarece nicio femeie nu-l apropia, oricât era de putinte – şi ajungând în curtea bisericii Sfântul Pandu, a văzut lumină înăuntru...

Ce să fi fost?... Cununie nu putea fi la miezul nopţii, iar în curte nici ţipenie de om. Botez, nici atâta. Şi-atunci Mişota s-a apropiat de poarta bisericii şi-a încercat s-o deschidă. Aş, de unde. Poarta era încuiată. Atunci s-a strecurat de-a buşilea şi s-a uitat pe fereastră:

Ce să vezi! Dumnezeule mare! în uşa altarului stătea un şarpe galben, mare cât un găligan, cu barbă lungă şi ascuţită, îmbrăcat în odăjdii albe cu însemne roşii pe ele, ţinând în mâna prelungă o lumânare aprinsă. Acel şarpe prelat oficia o înfricoşătoare liturghie, cu voce de contra tenor, iar din podul bisericii şi de prin strane, seminţii felurite de şerpi şi şerpoaice dădeau răspunsurile isteric, în cor, cu voci şuierate sfâşietor, iar între pauze, se întruîncolăceau, foind, oftând, scrâşnind... La auzul acelor grozăvii, oamenii din Tanara n-au dormit săptămâni întregi.

Urgia ploilor cu invazia de ciuperci au trecut, şi s-au arătat apoi zăpezile. Ele au înaintat treptat, cucerind întâi crestele munţilor, apoi încetul cu încetul au pus stăpânire peste întreg hotarul Tanarei, până dincolo de el cu mult, iar într-o dimineaţă, locuitorii acelei aşezări s-au pomenit cu ele în dreptul ferestrelor, acoperind porţile şi uşile până peste pragul de sus.

Zidurile au pornit a se înclina, iar oamenii, închişi în odăi, ca-n nişte alveole, se iubeau adânc şi îndelung, într-o muţenie desăvârşită: cei

singuri îşi îmbrăţişau singurătatea cu aceeaşi voluptate ca şi ceilalţi, aşteptând sfârşitul blestemului.

Nişte ţapi albi, cu coamele înalte, de ceară, jucau dansuri obscene peste acoperişuri şi-n curţile celor şapte biserici, câte avea Tanara, până-n ocolul gospodăriilor. În puterea nopţii, auzeai cu înfricoşare behăitul păcatului ţâşnit din gâtlejurile vedeniilor cornute.

Zăpezile au acoperit pădurile toate şi codrii cu atât de abundentă cădere, încât, privindu-le de departe, păreau talazuri de monumente funerare acoperite sub linţolii, aşteptând, într-o tăcere de desăvârşită încetare a scurgerii duratei, dezvelirea.

Văile nu se vedeau nici ele; râurile aşijderea. Puteai aluneca peste cursul lor cu mii de sănii, şi chiar s-a vorbit de către altcineva cum că ar fi zărit subterane făpturi, ori din alte galaxii, cum alunecau peste ape şi peste prăpăstiile ninse, în părelnice sănii de lumini, cu stele mii drept clopoţei.

Nu era chip să ieşi afară din culcuş. Te cuprindea numaidecât în stihia lor lin foşnitoare şi te mistuiau sub dânsele, ca-ntr-o alunecare în beţia unui aşternut cu mătăsuri albe şi adânci: rece şi supremă nuntire cu neantul, cu muta contopire orfică în el.

Pustietăţile acum jubilau în deplină voluptate a solitudinii ce le umplea de ele înşile într-o desăvârşită, totală puritate.

Pe pârtii – după ce au fost cu chiu cu vai desfundate — nu se zărea nici măcar părere de glugă a vreunui trecător, iar copiii se mişcau încolo şi încoace, larvar.

Dangătele clopotelor nu se auzeau decât înfundat, parcă ar fi sunat dintr-o îndepărtată foarte genune.

Când, dimineaţa, sau spre seară, sau chiar la amiază, insul deschidea uşa, dând-o anevoie în lături, de după ea se ivea mogâldeaţa încotoşmănată a ţigăncii bătrâne care cerşea. Nu i se zăreau decât ochii din horbota ce o acoperea, şi purta de-a umeri o traistă în care depunea bucăţile de pâine ce la primea. Nu zicea nimic, nici mulţam, nici bună ziua..., doar întindea mâna de după uşă, iar după ce-şi primea milostenia, se îndepărta în aceeaşi tăcere, urmând a se arăta de după altă poartă ori uşă, înaintea altcuiva.

La moara părăsită, moara lui Birbu cândva, oamenii au văzut, seară de seară, lucruri hidoase. Nu cutezau să se apropie. Cum naiba să cutezi! Dar jurau că văzuseră acolo, înăuntru, mişcare mare, iar la ferestrele sparte

ale morii licăreau fosforescent luminile ochilor acelor musafiri.

Erau fiinţe cu înfăţişare de groază şi scârbă. Aveau cozi lungi, un singur ochi lacom sub fruntea strâmtă şi păroasă, o tăietură lătăreaţă între cele două nasuri coroiate — unul venind de sus iar celălalt de jos şi întâlnindu-se peste crăpătura-gură –, iar în partea ce se află între picioare se arătau aţâţate priapic, vârtos de tot, mădularele păcatului vieţii.

Alergau ca apucaţi de pe-o grindă pe cealaltă, ţopăiau pe podea, peste coşurile morii, se tăvăleau de unul singur sau unul întru celălalt, lansau din ochi ţipete extatice, se îngrămădeau buluc la uşă, făceau acolo semne enigmatice, iar după ce isprăveau oficierea acelor semne, apăreau ca zămislite din însăşi esenţa ninsorilor, femei albe, goale, alai de femei cu feţe nedeşluşite, frumoase, Dumnezeule, ca o sublimă năpăstuire, se aruncau în braţele hidoşeniilor acelora cu ochii năpădiţi de valuri sangvine şi mădulare întărâtate foarte, lăsându-se cu voluptate ameţitoare unor bestiale siluiri: pe prag, pe duşumea, în coşul morii, peste grinzi, pe scocul morii, orişiunde şi orişicum.

Din arniuri (locurile unde păcurarii iernau cu turmele) veneau veşti întunecate: cum oile năşteau miei cu două capete şi că în ochii lor de ovine inocente se vedea lămurit privire feroce şi perversă de om; iar domniile lor caprele nu năşteau iezi, ci câte o grămadă încâlcită de şerpişori.

Cum să nu dai crezare unor astfel de zvonuri şi halucinaţii, când chiar în mijlocul comunei – de-a văzut tot natul ei – vaca lui Şahuleva a dat naştere unui monstru de viţel cu numai picioarele dinapoi, având cap de fată cu părul umed, încâlcit!

Şi, în sfârşit, la trecătoarea dintre cele două piscuri: Vasiliţa şi Culeul, trecătoare ce se cheamă Răstignirea cea Mare, ziceau nişte butinari care lucrau la gaterele din munte cum că au văzut, într-o noapte cu lună şi stele, cum vânturile pironeau, pe cruci enorme, feciori blajini, neprihăniţi, îmbrăcaţi în cămeşi albe de in iar după aceea, începeau a urla înspre celălalt abis, al altei lumi.

Peste pustietăţile de la Piatra lui Misir săgeta necontenit, o pasăre străină acestor zodii, repezind la răstimpuri ţipăt ce te îngheţa.

Aceeaşi pasăre funestă dădea ocoluri şi peste codrii de la Avlona, ca şi peste pustiile mirişti şi păşuni de la Grămini şi măgurile de la Niramze.

Peste uriaşa piatră – zeitate colos – a lui Misir, ninsorile cădeau ca

peste o zeitate din timpuri apuse demult, iar cu cele două văgăuni din fruntea ei, care au rămas neacoperite de ninsoare, privea parcă înspăimântată spre zările de unde venise cândva, nu se ştie cum, pe această lume. Arăta aievea cu acei coloşi-enigme din Insula Paştelui, cărora li se spune pe limba băştinaşilor „Ochii care privesc spre cer", adică „Matachiterani".

La munţii numiţi Juguri, trei bărbaţi care veneau acasă din ierniu, ca să se apropie de soţiile lor, de păresimi, după datină, au fost prinşi de urgia zăpezilor chiar când trebuiau să treacă de pe versantul sudic spre cel nordic, şi odată prinşi, nu a mai fost chip nici să înainteze, nici să îndărăpteze, ci au bătut pasul pe loc în zadar, nu mult timp, deoarece ninsorile ce cădeau cu înverşunare i-au învăluit de tot, înălţându-se precum gorganele peste ei. Şi nu s-a ştiut nimic de sărmanii păcurari care tânjeau după trupul muierii până-n primăvară, când, odată cu topirea omăturilor s-au arătat şi ei de sub ele, încet, puţin câte puţin: întâi creştetele căpăţânilor, apoi fruntea, ochii, faţa întreagă cu un zâmbet ciudat, adresat parcă soţiilor, apoi busturile, picioarele, până ce s-au ivit toţi trei drepţi, întregi şi întrebători...

— Ce să însemne toate acestea, bunule şi ciudatule moş Avghera?...

— Înseamnă că se vor abate asupra noastră mari năpaste. Se pare că va să ne piară Dumnezeu... că suntem daţi pe seama Celuilalt, ca să-şi facă asupră-ne toate poftele... Căci nu numai dobitoacele nasc monştri, ci şi muierile oamenilor. Stama lui Staniuli a... fătat (ca să zic aşa, căci altfel nu pot zice) un soi de şobolan cu faţă de om, care, de îndată ce-a ieşit la lumina zilei, s-a pornit cu iuţeală drăcească să muşte din tot ce-i apăra înainte, se vâra peste tot, cocoţându-se apoi pe vatră şi dând de acolo porunci fioroase „tutulor" celorlalţi.

„Toate acestea câte se întâmplă nu-s a bună, dragii mei ... Va-si nî chiară Dumnidzălu", prorocea mai departe, cu amărăciune mare, Moş Avghera.

VIZIUNILE LUI VAZURA ŞI NIŞTE ÎNTÂMPLĂRI

Nimeni nu ştia nimic, nici să-l fi picurat cu ceară, despre ascunzătorile lui Thanu Vazura. Se crease un fel de solidaritate tacită şi absolută nu numai între oamenii pământului, ci chiar şi între oameni şi lucrurile neînsufleţite, asupra existenţei lui. Nimeni nu avea habar, ori pe cine ai fi întrebat; ridicau din umeri, arătau în lături palmele, dar, vorba aceea, „n-am văzut, n-am auzit".

L-au căutat într-o bucată de vreme poteraşii cei frumoşi, au scormonit prin casele oamenilor, prin dependinţele lor, au scotocit până şi-n clopotniţe şi-n altarele bisericilor, pe sub mesele sfinte, au vârât râturile şi ghearele peste tot, şi unde trebuie şi unde nu trebuie, dar nici pomeneală despre Vazura.

El dispăruse din zarea acestei lumi. Altfel nu se explica. Sau s-a făcut ceva de nevăzut.

Pe la sălaşurile de pe hotar, atât ale Tanarienilor cât şi ale Păltinioţilor, sau ale Amuranilor sau Turienilor nu l-au căutat, deoarece începuseră ploile, apoi zăpezile, şi pe atari vremuri urgisite nu-i bine ca omul să rătăcească prin locuri pustii, pe drumuri neumblate; se poate întâmpla te miri ce şi mai cu seamă lucruri nu tocmai plăcute. Comuna fiind mare, era slujită de cinci mori: cea părăsită, a lui Birbu, unde se întâmplau noaptea lucruri tenebroase, a lui Gulicu Dzolea, a lui Chiraleu, acestea toate pe cursul râului care străbătea comuna apoi a lui Ţumbuc şi, mai sus de ea, acolo unde încep pădurile de fag şi unde râul se-ntunecă din cauza desimii neobişnuite a arinilor ce-l însoţesc de-a lungul cursului, cea mai harnică şi mai generoasă, moara lui Stambechi, acestea două din urmă pe cursul râului Bugazi, ce venea izvorând din piepturile munţilor Penyrului.

Fireşte că l-au căutat şi aici – mai puţin la cea a lui Birbu, unde nu îndrăznea să pătrundă decât bătrâna preoteasă, hoaşca aceea infernală, despre care se spunea că se mulge cu vârcolacii, despletită şi gulişană, în curtea bisericilor, pe la scocurile morilor şi în clopotniţă, sub lună.

Tot aşa de puţin l-au căutat şi la moara lui Ţumbuc, unde n-avea ce căuta, decât doar ca să facă neplăceri morarului, mai ales fiului acestuia, singurul care răspundea mai mult decât ceilalţi dintre renegaţi, de toate

relele abătute asupra oamenilor care-şi revendicau şi-şi apărau nişte drepturi dintre cele mai fireşti şi mai simple în faţa vieţii, ţeapănul şi tenacele Teli, fruntaşul mercenarilor nefidomani.

Deocamdată, însă, Thanu Vazura aprecia că nu este cazul să-l cerceteze pe domnul Teii, dar asta nu însemna deloc că-l uitase... îi venea lui rândul, dar la o dată mai la îndemână pentru dânsul.

Mai stăruitor l-au căutat la moara lui Goga Stambechi, şi nu fără temei, dar Vazura, cu instinctele lui de fiară a codrilor, se aştepta la aşa ceva şi se ferea la timp, fără însă a-i şi scăpa din observaţie ori de câte ori îşi făceau acolo apariţia, însoţiţi, nu de puţine ori, de către feciorii popii, Tache şi Gulicu, falanghiţii deghizaţi în uniforme, de data aceasta de jandarmi.

Goga Stambechi! Ce teribilă figură acest morar! Moara lui era luminoasă, cu miros de lemn proaspăt tăiat, de parcă o ridica atunci, nouă, în fiecare dimineaţă. Era om osos, cu piept de cărbunar al stihiilor, acoperit mereu pe trup de fainã, şi pe faţă şi pe păr şi pe mustăţi, iar când nu avea de pus în moară la măcinat, cioplea cu fel de fel de topoare, securi şi tesle enorme, grinzi şi bârne şi doagă şi uşi de tot felul, şi butini şi butoaie şi puţini şi fedeleşuri, încât curtea morii era năpădită în aşa hal de obiecte făurite de mâna lui de uriaş, că se putea ascunde acolo şi un elefant, şi tot nu l-ar fi dibuit „cercetaşii”, darmite pe zevzecul de Vazu, care-ţi scăpa din ochi ca năluca.

Pe cât era el de zdravăn – nu ştiuse niciodată-n viaţa lui ce înseamnă beteşugul – pe atât de firavă şi bolnăvicioasă era blajina lui soţie, Vasila, care purta toată gospodăria, cu toate slăbiciunile ei, iute precum o veveriţă, îngrijind de o fetiţă de doi ani şi ajutată fiind de Puşa, fata mai mare, împlinită la trup ca un pom pârguit.

Netrebnicul de Thanu Vazura şi-a făcut apariţia în uşa morii într-o noapte oarbă, când ploua cu nemiluita. Namila de Stambechi l-a adăpostit numaidecât, mângâindu-l cu vorbe părinteşti: „hai, vino-năuntru, feciorul meu”. Moara tăcea, ceilalţi dormeau. „Mai degrabă te vor găsi de te-ai ascunde-n gaură de şarpe decât aici. Să te bizui pe mine”.

Şi chiar în noaptea aceea de beznă, îndemânatecul tâmplar, fără să-l audă nimeni, nici Dumnezeu – căci dăduse drumul la toate gurile morii să umble – a tras pe dinlăuntrul morii un alt perete de bârne, lăsând între cel vechi şi acesta un spaţiu de un metru, unde fixase un pătul aşternut cu piei de berbece şi acoperit cu cergă miţoasă.

Făcuse trei intrări şi ieşiri: una pe dinlăuntrul morii, alta din afară, iar a treia prin dedesubt, şi le potrivise în peretele de bârne în aşa fel, cu atâta fină dibăcie, încât nici cu ocheanele cele mai mari n-ai fi observat deloc perceptibila fisură de asamblare şi încorporare una-ntr-alta. Le dăduse şi ceea ce se cheamă patină, încât nicio nuanţă cromatică diferenţială nu se putea percepe, să fi avut tu chiar şi ochi de ciclop, între bârnele vechi şi cele de-acuma.

Între familiile Ţurmbuc şi Stambechi era duşmănie veche şi grea. Ţumbuc bătrânul, care robotea întruna, zi şi noapte, aşa ghemuit cum era, şi era ghemuit din cauza muncii peste măsură, care trăgea cu voluptatea unui blestemat când la moară, când la plug, când la tăiat şi cărat de lemne, când la vie, când cu asinul pe la târgurile de la Balabaca şi Drebena, crăpa de ciudă şi de mânie împotriva lui Goga Stambechi, deoarece acesta, deşi avea moara aşezată mult mai departe de comună, deci mult mai la neîndemâna oamenilor, totuşi, datorită faptului că era un om bun şi mărinimos – nu degeaba se numea a fi tâmplar – atrăgea într-un număr covârşitor pe clienţi la moara sa. El nu cunoştea obiceiul viclean – şi nici nu voia să-l cunoască – pe care-l practica neabătut bătrânul Ţumbuc, şi anume să lase să i se scurgă grâul sau porumbul în mânecă adânc, cu kilogramele, atunci când introducea-n sac cupa prin care-şi lua tainul, căci tainul era plata pentru măcinatul boabelor. Cu o dexteritate de acrobat, umplea mânecile adânci şi anume croite pentru a face acest serviciu farmazonic, apoi, printr-un gest de o drăcească abilitate, le deşerta în lada cu uium, personală, învăluind-o la mare repezeală, zâmbind apoi iubitor şi adresând cuvinte frumoase clientului astfel păcălit.

Stambechi, în schimb, mai degrabă lăsa de la dânsul niţel, cât de cât – şi asta place mult oamenilor – decât să-şi fi însuşit trei boabe-n plus dintr-al altuia. Ba mai mult, de la cei săraci, cu copii acasă, cu greutăţi, nu le lua deloc rugându-i stăruitor ca nu cumva să nu vină la dânsul pe viitor, şi să nu se simtă umiliţi pentru o nimica toată, ia acolo un pumn de grăunţe pe care el le lăsa în folosul copiilor... Şi zâmbea omului cu toată faţa lui de uriaş şi cu tot sufletul de tâmplar nazaretean.

Din ura care măcina cele două familii – mai exact, din ura care măcina familia Ţumbuc, deoarece Stambechi nu ura, ci pur şi simplu nu lua în seamă răutatea celuilalt – era să se abată mai târziu, şi, bineînţeles, şi asupra casei lui Goga Stambechi, urgie mare.

Cetăţenii comunei ştiau foarte bine ce fel de om este unul şi ce fel celălalt; ştiau de asemenea trucurile de om hapsân ale lui Ţumbuc ca şi aroganţa agresivă, răzbunătoare, neînduplecată în a-şi atinge ţinta a fiului său, Teli. Dădeau deci ceea ce se cuvenea lui Stambechi, şi lui Ţumbuc, de asemenea, ceea ce i se cuvenea: iubire unuia, prudentă politeţe celuilalt. Nu este bine să te pui rău cu cel care este născut de la mumă-sa anume ca să facă rău, cu protejatul unicului stăpân al acestui pământ, Avizuha, cum bine glăsuia din adâncul amărăciunii sale, bătrânul Avghera. Orice ai încerca să faci împotriva lor, ţie îţi faci împotrivă, ei fiind din oficiu biruitorii, întotdeauna şi oriunde.

Cu nasul său de căpău, Teli Ţumbuc nu putea să nu-şi dea seama că fugarul acela nemernic, care poate face rău, nu se ascunde altundeva decât la moara lui Stambechi, de aceea a iniţiat o serie de adulmecări şi de iscodiri, întinzând şi nişte curse.

A ţinut sfat cu ceilalţi ai taberei, unde s-a căzut de acord, după discuţii amicale şi convergente, să lanseze zvon în comună cum că între preotul Papa Stere Cutica şi dascălul Teli Ţumbuc s-ar fi ivit dihonie mare şi că nu se pot vedea la ochi, asta nu din alte motive, ci pentru că cuvioşia sa nu este de acord să-şi dea fata cea mare – baldana aceea cotropitoare – de soţie pentru un nepot adoptat de Ţumbuc şi care se şcoleşte la azil de orfan... Ba, colac peste pupăză, cum se zice, dascălul Telis – aşa se alintau ei între ei, pe nefideşte – este crâncen pornit asupra lui Kir Papa-Sterios Cuticas pentru că încuviinţează pe fiul său cel mare să se gândească la o nuntire cu fata nespălatului de Stambechi, duşmanul său de moarte, om necredincios şi varvar.

Urmările acelei „disensiuni" s-au văzut numaidecât, dată fiind firea pătimaşă şi înverşunată a Tanarienilor, Papa Stere nu mai trimitea să macine la moara lui Ţumbuc, ca până atunci, ci la aceea a duşmanului său, Goga Stambechi, spre cătrănirea, chipurile, a familiei Ţumbuc.

Tache Cutica, deci, fiul cel mai mare al lui Papa Stere Cutica, mergea cu măciniş din ce în ce mai des la moara de sus, îmbrăcat cu pantaloni scurţi de falangiţi, cu chipiu dichisit mândru şi cu stemă-n frunte, după coada măgăruşului care ducea-n spate, pe samar, sacii cu grăunţe.

Când ajungea la moară, el, omul demn şi mândru de rangul său, îşi uita măreţia şi începea a vorbi pe velheneşte (!) cu oamenii casei, aşa dulce şi de uleios, încât Avghera a zis că ar fi bun de ars în candele în zilele de Paşti şi de Rusalii.

Din bârlogul său, cineva îl auzea, şi pornea a clocoti surd în mânia sa urnită din prăpăstii.

Ba, mai al naibii, de la un timp apărea chiar preuteasa la moară, şi de una de alta, a deschis vorba-n doi peri despre o eventuală cerere-n căsătorie a frumoasei fete a morarului pentru frumosul ei fiu, Tăchiţă. Morăreasa s-a sfiit a da răspuns, omul ei a sugrumat o sudalmă-n gât, ieşind şi găsindu-şi de lucru prin curte, Puşa şi-a râs în pumni, tocmai când aşeza pirostria peste jeraticul din vatră pentru a coace plăcinta de amiază, roşindu-se la obraji, iar altcineva căuta a rupe cu dinţii bârnele, de ciudă.

Cum să nu detuni de draci, când într-o bună zi, împuiatul ăla cu tot felul de vanităţi, sorcova aia ţanţoşă şi-a permis chiar s-o agrăiască pe Puşa şi să-i spună (tot pe velheşte) că o vrea şi că ar lua-o de nevastă dacă şi voia ei ar fi deopotrivă cu-a lui... Se legăna din şolduri semeţ, iar Puşa a zbughit-o la râu, să-şi spele faţa cuprinsă de vâlvătăi.

Fiara urmărea din vizuină toate acestea, asculta vorbăria prefăcută şi mieroasă a viteazului falangit şi-i venea să rupă zăgazurile şi să se arunce sfâşiind.

Cum să nu-ţi ieşi din fire? Numai un mascur fără coaie ar fi fost în stare să rămâie nepăsător, el însă avea, şi încă dintr-acelea zdravene şi grele. Vedea totul prin nişte vizete, extrem de ingenios meşteşugite de morarul tâmplar, atât într-o bârnă ce da în interiorul morii, cât şi într-alta care dădea înspre afară, iscodind trecerea de pe drum. Erau acele vizete făcute întocmai ca ferestrele cetăţilor, strâmte dinlăuntru şi lărgindu-se tot mai tare în afară, ca să poată cuprinde o rază de vedere cât mai mare şi mai depărtată, şi erau astupate, chipurile, cu nişte noduri de lemn în chip de cioate în trunchiul arborelui.

Dar altceva îl scotea din fire mai rău ca toate celelalte câte le vedea şi le auzea, ceva care l-a decis să treacă la o hotărâre:

Iscodind el drumul şi împrejurimile prin vizeta ce da în afară, ce-i zăresc într-o bună zi ochii: la scurt timp după sosirea la moară a peţitorului, s-au arătat, venind ca pe furiş, aproape tiptil, înconjurând moara şi aşezându-se în trăgători, cei trei jandarmi, în frunte cu papagalul burduhănos, şeful lor. Nu i-a fost greu să înţeleagă totul, nici lui şi nici morocănosului morar. La iscodirea lor, Stambechi mârâia întărâtat; în gândul său zicea: „o să mâncaţi unul de-ăla mare...", iar Ion „da' ce Dumnezeu, v-aţi pierdut minţile?... oameni în toată firea ce sunteţi

şi cu şcoală... Cum vă închipuiţi că ar sta ascuns aici?... na, căutaţi-l peste tot, întoarceţi moara cu temeliile-n sus... Este mai isteţ decât vi-l închipuiţi voi... că dacă n-ar fi, atunci ar veni într-adevăr să se pripăşească aici... în gura lupului.

Este la mintea cocoşului să înţeleagă că aici va fi întâi căutat... din mai multe pricini... pe care dumneavoastră – s-a uitat întunecat spre Tache Gutica – le bănuiţi... chiar pe toate".

Jandarmii plecau convinşi, dar fără a se convinge şi domnul Teli Ţumbuc că nu s-ar afla acolo, sau că nu ar avea legături cu bestia cornută de morar.

Deci, tâlharul a luat o hotărâre... Ieşea pe furiş, în taină mare, din vizuină, hălăduind aşa, într-o doară, pe coasta drumurilor, chiar pe uliţele comunei, noaptea, doar – doar i-l scoate dracu-n cale pe Tăchiţă, cum îl mădărea el pe falangit.

Şi dracul şi-a pus coada, şi l-a scos, tocmai pe drumul prin amiaza pustie şi greu stătătoare deasupra, către moara cu pricina.

În urma lui, până departe, unde drumeagul coteşte înspre comună, nu se vedea ţipenie de vietate venind, şi nici pe de lături pitită.

„Peţitorul" înainta cu mâinile la spate, fudul şi îngândurat, decis ca de data aceasta să iscodească mai cu temei situaţia. Şi tocmai atunci când era pe punctul de a inventa o cursă foarte sensibilă, când era absorbit de gândul acesta:

— Stai! Ce faci, conaşule? a întrebat cu o linişte înfricoşătoare Thanu, ieşindu-i drept în faţă, ca din neunde.

Luat prin surprindere, ţanţoşul pe dinafară falangit şi mereu cătrănitul de invidii şi ambiţii neputincioase pe dinlăuntru, a încremenit pentru o clipă pe loc, apoi a purces a se clătina înaintea cobrei care sta dreaptă, ridicată cu capul până-n dreptul frunţii lui, gata să muşte.

— Ce vrei de la mine? a îngăimat el, cu glas frânt.

— Ce-ar fi dacă te-aş jupui de viu şi-apoi te-aş frige pe jăratec? Ori să te aşez peste o lespede mare, pe-o piatră de moară de pildă, şi acolo ţintuit să-ţi sfărm oasele toate, încetul cu încetul – ca să nu suferi – cu maiul? Otreapă!! a urlat apoi cu reţinere crâncenă şi, izbindu-l cu un pumn fulgerător în fălcile-i cam prelungi, l-a grămădit cu picioarele la cer între două pietroaie.

Lovitul a holbat ochii ca-n faţa morţii! apoi a bâiguit: Te rog fie-ţi milă de tinereţea mea. Eşti făcut de-o mamă, de-o fiinţă omenească... Nu mă

omorî, nu-ţi încărca sufletul cu păcat strigător la Dumnezeu.

— Strigător în haznaua mă-tii, a răcnit scrâşnind Thanu, şi, repezindu-se asupra-i din nou ca fiara deşertului, l-a smucit de jos – acela se făcuse cât un arici – l-a scuturat ca pe-o paiaţă, din pumnii încleştaţi în piept, l-a proţăpit în picioare ca pe-un par, l-a tăiat adânc din privire, îngheţându-l, apoi, ezitând o clipă, i-a vorbit scrâşnind printre dinţii albi.

— Du-te acasă şi sărută picioarele şi mâinile surorii tale... în gându-i: (cea gârbovită de munci şi corvezi; nu mânzoaica aia fugoasă, ci fiinţa aceea din neamul păpădiilor, cu ochi tulburi, mereu parcă plânşi, cu părul ca fuiorul tors din lună) ... Sărută-i picioarele şi mâinile, ai înţeles?! şi iar l-a scuturat aprig... şi spune-i că nu-i adevărat că pe ea nu o iubeşte nimeni, aşa cum se amăreşte ea să creadă... înţeles?... L-a răsucit cu spatele spre dânsul, apoi i-a poruncit ca la oaste: „Înainte marş!" ... şi să nu uiţi ce ţi-am... Auzit?

— Da, a îngânat răspuns celălalt, pornind cu paşi înmuiaţi spre casă.

— Şi să nu te puie dracul să te prind spionându-mă iarăşi pe aici, că ţi-o jur, nici buna ta soră nu te va mai scăpa din ghearele mele... am să te rup în bucăţi, am să te disec.

Îndepărtându-se, Cutica a făcut brusc o criză de indignare... Se simţea dureros lezat nu atât pentru faptul că l-a izbit şi l-a umilit, cât pentru cutezanţa de a-i vorbi de soră-sa, de a-i insinua vorbe necuviincioase...

I-au dat lacrimi de ciudă... Înainta anevoie, cu privirea înceţoşată şi nu visa decât scene în care-l pedepsea pe nemernic.

Ajuns acasă s-a aşezat pe prag, a luat o şipcă lungă, a apucat cu dreapta coada unui topor şi a început, fără nicio noimă, să taie mânios şipca cu toporul, peste prag, făcând-o ţăndări.

Tocmai atunci a sosit de la şipotul lui Djufa, cel cu apă rece, de unde tot satul ducea apă de băut acasă, sora lui Tache, cu cofele mari de-a umeri.

— Ce faci acolo, frate? a întrebat ea surâzându-i...

— Să taci, a răcnit el din toţi rărunchii, că de nu te tai şi pe tine, cu toporul, pe pragul uşii... m-auzi?! Faţa lui era a unui apucat.

— Ce-ţi veni, fratele meu, zise ea, lăsându-se în genunchi lângă el şi, dând jos de pe umeri cofele de apă, a început să-l mângâie milos.

El i-a prins atunci mâinile într-ale lui şi i le-a sărutat cu durere, acoperindu-le cu lacrimi, strângând-o la piept cu înfrigurare, ca să o apere, ca să nu o piardă...

Când zănatecul fugar a ajuns la moară, s-a strecurat în vizuină ca şarpele-n gaură – după ce, bineînţeles, a cercetat cu atenţie mare locurile viclene din jur. N-a apucat să se întindă pe spate, cum obişnuia atunci când era nervos, căci ceva l-a făcut să se ridice-n capul oaselor şi să asculte.

În moară era linişte deplină. Nu se auzea nici uruitul ei, nici glasul morarului, nici al soţiei acestuia... nici al Puşăi... şi totuşi cineva, în liniştea care stăpânea peste toate, scâncea de undeva, şi scâncetele ascuţite se auzeau desluşit.

A ieşit cu mare băgare de seamă din vizuină, a ascultat cu urechile ciulite, apoi a privit cu atenţie în jur... întuneric beznă şi tăcere grea... peste tot. Totuşi tăcerea şi întunericul erau săgetate la răstimpuri dese de suspin şi scâncete înăbuşite... Din odaia oamenilor, la care se ajungea urcând nişte trepte de scânduri, se prelingea o fâşie palidă de lumină de la jăratecul de pe vatră... S-a apropiat tiptil... Înăuntru, stând cum cuminţenia pământului, cu faţa ascunsă-n palme şi coatele rezemate de genunchi, Puşa plângea şi se căina de zor.

Nu ştia ce să facă. Să-i vorbească?... Nu-ndrăznea, ca să nu o sperie. Să-i puie lin mâna pe creştet?... îi era frică..., aşa ca la biserică atunci când un gând rău l-ar fi îndemnat să puie necuviincios mâna peste icoana domnului Iisus. S-a frământat în singurătate mult... A ezitat dureros... Până la urmă şi-a luat inima-n dinţi şi-a întrebat-o stins, tremurând aproape: De ce plângi? Nu mai plânge...

Ea a ridicat faţa, cuprinsă brusc şi de frică şi de bucurie. Ochii se făcuseră mult mai mari decât erau – şi erau din cale-afară de mari – iar lacrimile acum începuseră a curge în şiroaie. Se uita la el, toată numai ochi şi lacrimi, numai frică şi aşteptare. Era toată numai un strigăt, o chemare rostită astfel, în chipul acela de trup de fecioară în genunchi, înaintea lui. El a tăcut greu. S-a cumpănit ca peste o prăpastie. S-a readunat. A simţit că se preschimbă-ntr-un adânc oftat, că toată fiinţa sa era un ah! care-l cutremura, un ah! stând gata să se prăbuşească peste strigătul acelei chemări îngenuncheată la picioarele lui.

Şi s-a întâmplat atunci să se încalce grav o lege ce opera de mii de ani în viaţa oamenilor de la Tanara: de unde până atunci, potrivit acelei legi, un băiat nu avea voie să vorbească cu o fată decât după ce-i cununa popa, iată acum că un fecior cuprinde-n pălmile lui sălbatice chipul fetei, îi spune: „Tu, Puşa mea”, din toată fiinţa, şi-apoi, aducând-o spre el, îi

soarbe cu însetare ochii, lacrimile de pe faţă, buzele, topind-o în dorinţa lui, în singurătatea aceasta de la miez de noapte, când crucea cerului se oprise deasupra acoperişului morii.

A ţinut-o cuprinsă strâns la pieptul său multă vreme. Din spate-l învăluia căldura ce venea de la jeratecul surpat în vatră, iar din faţă-l topea altă căldură, care venea din cerească pradă ce-o ţinea-n braţe.

S-a ridicat încet şi s-a depărtat...

— Unde te-ai dus, unde te pierzi? a îngăimat, din inima nopţii, ea.

— Se apropie, vin.

— Cine?... Pe tatăl meu l-au dus să-l bată la stinomie, iar maica mea, cu surioara s-au dus după el să-l caine, să se roage de ei să se-ndure şi să nu-l bată tare.

— N-o să facă una ca asta! Ţi-o jur. Altminterelea mă voi face mai fiară decât fiarele.

Au ajuns în curte. Bucură-te. Sunt tatăl, mama şi surioara ta. Iar tu... vei fi a mea.

— Dacă tu vrei... a dat ea răspuns, cu duioasă supunere.

— Şi să nu spui nimănui niciodată că m-ai văzut aici, c-am fost la tine.

— Dacă aşa este voia ta, aşa va fi, l-a încredinţat iarăşi fata.

Apoi curând a dispărut în noapte, sub stele, dar asta era numai o părere, căci de fapt el sălăşluia tot şi de-adevăratelea în trupul şi fiinţa ei întreagă.

El era în ea, şi nu putea să fie şi aiurea, sub stele sau sub cine ştie ce alt acoperământ. Asta era credinţa ei şi nu exista putere lumească, ori de altundeva, care s-o sminteească din aceea ce credea şi simţea.

— Te-au zdrobit tare, lale Goga? a întrebat Thanu.

— Cine, fiţingăii ăia? Aş! Vezi-ţi de treabă... Nu sunt ei vrednici să deie-n mine pe cât sunt eu în stare să-ndur.

— Lale Goga... eşti un om minunat... cum nu se găseşte al doilea pe lume. Sunt mândru.

— Lasă mândria de-o parte şi treci în odaia ta, acolo-n paraclis, căci... ia te uită-n zare... se apropie, vin iarăşi. Uite-l şi pe pişiflinghi ăla-n pantaloni scurţi şi ciorapi treisfert, printre ei.

— De data aceasta-l rup.

— Potoleşte-te... E rupt el dinainte de a-l aduna-n pântece mă-sa. Du-te! degrabă! fugi!

ÎN PIELEA BERBECILOR

În luna lui Aprilie, maşina de război a şturmilor s-a pus în mişcare, prin Glavaria; linia fortificată „Palasca" a fost dată peste cap, fărâmată de tot, iar armata Nefidiei, cu tot eroismul şi abnegaţia soldaţilor şi ofiţerilor ei – purtători ai unor vechi şi slăvite virtuţi de războinici patrioţi – a luat-o la sănătoasa, risipindu-se în vânturi. Tancurile tuetone înaintau libere peste pământul Nefidiei, iar Nibelungii răpăiau în marş nestăvilit, cu crengi peste căşti, ţinându-se strâns de braţe şi cântând cu voci de metal.

Cunoscând bine firea nefizilor, temându-se de fanatismul lor şi de violenţa cu care-l exercită, cunoscându-le nestatornicia irascibilă, aprinderea vibratoare, ca să îi poată câştiga de partea lor, au încercat să-i flateze, gâdilându-i la locul lor cel mai sensibil, vanitatea naţională. De altfel, nu este mai puţin adevărat că şturmii au o slăbiciune, chiar o admiraţie veche faţa de cultura Nefidiei, deci inclusiv faţă de cetăţenii ei. S-au purtat cavalereşte cu armata nefidă şi, în semn de omagiu, au permis ofiţerilor unei oştiri dezarmate să poarte asupra lor, nestingheriţi, armele albe. Dar. „Nefida fides, nulla fides"; sau, vorba lui Ivan Ducici: „Să te ferească Dumnezeu de ce-ţi face nefidul în socoteli". (Comoara împăratului Radovan).

Canţonii, în situaţia lor tristă în care se aflau pe frontul din Trabania, au căzut cu acest prilej de-a dreptul în pleaşcă... Le-a pus Dumnezeu mâna-n cap. (Vai de-o asemenea blagoslovenie şi de capul peste care a căzut). Ofiţerii şturmi au dat mâinile cu cei canţoni (dar nu tocmai cordial), soldaţii celor două armate aliate de asemenea, canţonii bucuroşi c-au fost scoşi din rahat, şturmii, pentru că s-au întâlnit cu singurii lor aliaţi de „nădejde".

Tilher şi Menito au împărţit la repezeală marea Nefidie longitudinal: (Ei detestau tratativele à la long, procedând rapid, întrecându-se în a da unul celuilalt cât mai mult, ca să îşi arate iubirea ce-i unea, mai mult decât ca între nişte prieteni, dar era să-i întreacă alţii în arta împărţitului de ţări, curând).

Partea dinspre apus a revenit Canţoniei, iar cea dinspre răsărit Şturmaniei.

Ceva îi ţinea pe Şturmi să nu se poarte cu Nefizii aşa cum se purtau cu

Zorlinii, de pildă. N-au săvârşit omoruri în masă, perfect organizate, ca-n Zorlinia, ci i-au menajat pe urmaşii lui Mityse, scontând pe-o recunoştinţă din partea lor şi, până la urmă, pe-o alianţă între cele două mari şi adevărate leagăne creatoare de cultură de pe continent: Nefidia şi Şturmia, recte poporul nefid şi cel şturm, pivoţi principali ai rasei ariene în Europa, după cum cugetau ideologii.

La numai câteva zile după ruperea frontului, armatele canţone au apărut în comunele asteco-velhe din Penyr, Mardonia şi Farsalia de apus. Soldaţii nefizi aruncau care-ncotro armele, încât de-a lungul drumurilor, la dreapta şi la stânga, prin tufişuri şi peste râpi puteai găsi puşti, pistoale, pistoale mitraliere, grenade şi tot felul de cartuşiere pline cu plumbi, ca şi lăzi şi lădiţe-ncărcate cu muniţii. În urma retragerii lor n-a rămas decât un pustiu şi un dezordonat arsenal. Florile primăverii îşi arătau feţele printre aceste relicve aruncate vraişte, cu şăgălnicie timidă.

Oamenii locului însă, strângători ca tot omul, au pus mâna la repezeală pe ce-au apucat şi, după ce le-au curăţat bine cu glas-papir şi le-au lustruit cu lemn de brad şi le-au uns cu unsori vegetale ca să nu ruginească, le-au pus bine, prin casele lor, la loc ferit şi uscat.

Din cauza acestei nesăbuinţe, din cauza acestui exces de agoniseală, au avut de suferit pagube mari berbecii comunelor, cornuţi sau şuţi, fără deosebire; într-adevăr, pierderi grele s-au produs în neamul acestor blagoslovite cornute.

Canţonii în general, fie soldaţi (mai ales), fie ofiţeri, nu s-au dedat la atrocităţi sau la aplicarea unor măsuri draconice, executate-ntr-o disciplină desăvârşită, precum fiii Nibelungilor, din cauza omeniei lor funciare, sentimentalismului lor specific, ca şi antropofiliei latone — dar şi din cauză că erau „democratizaţi" de-a binelea şi înţelegeau democratismul în felul devălmăşiei rasputine.

Erau, de pildă, atâta de convinşi că devălmăşismul va aduce fericirea şi dreptatea-n lume, încât deveniseră leneşi şi lacomi – refractari la orice formă de lucru sau efort, dar sărind buluc acolo unde era vorba de a-şi însuşi bunuri nemuncite.

Atâta de mult îi iubeau pe devălmaşii nefizi, care împuiaseră mai târziu pădurile, încât acolo unde-i dibuiau — adică-i miroseau că există – le creau posibilităţi de a acţiona chiar împotriva armatei canţone.

Atâta de mult îi îndrăgeau, încât se lăsau tăiaţi cu cuţitele, ca porcii de Ignat, decât să-i supere cumva pe sinadelfii nefizi. De pildă, grupe de

soldaţi canţoni stăteau în jurul unui foc, povestind şi cântând, povestind despre „mama mia” şi despre „carra mia” şi despre „miei bambini”,... cântând despre stele şi lună şi iubire, iar la scurt timp soseau sinadelfii devălmaşi nefizi şi-i tăiau, şi le zdrobeau capetele cu pietrile şi-i rostogoleau în râpă, lovind într-înşii cu vârful încălţărilor.

„Saluţi fraţeli! Eviva-il devalmassismo!”, strigau cu aprindere pâlpâitoare canţonii ...Dar devălmaşii îi rostogoleau de zor, suduindu-i în limba lor: „Panaghia ke Stavro, scatoschila” (adică, Precista şi Crucea voastră de gunoaie câineşti).

Astfel s-a creat solidaritatea de nezdruncinat dintre poporul nefid şi canţon, prin traducerea în practică a minunatei învăţături a lui Gog şi Magog.

În urma armatelor canţone însă veneau sprijinitorii ei, îngerii păzitori, nişte namile brune, buhai grohăitori, cântărind peste 120 de kilograme fiecare, toţi din Cicilia de obârşie şi care se chemau a fi jandarmeria de câmp, adică de război. Majoritatea dintre ei, adică aproape toţi, erau toţi bolnavi de-o altă boală nu mai puţin periculoasă decât cea gorgonică, dar fără a acţiona atât de radical şi de total ca sora din Anadol, în sensul că nu te dezbrăca de tot de orice libertate, nu-ţi lua chiar haina de pe tine şi lutul de sub aşternut, predicând totodată că numai astfel se poate asigura belşugul şi fericirea omenirii, spoliind-o şi dezbrăcând-o de tot ce are sau poate să aibă, şi reîntoarcerea ei la starea nediferenţiată, de robot.

Când nu ai nimic şi eşti convins că nici nu este cu putinţă să ai ceva decât prin furt, atunci nu doreşti să fii nici fericit, pentru că ai dori o inepţie, o imposibilitate... Iată cheia fericirii pe pământ: Nefiind cu putinţă în niciun fel să doreşti a fi fericit, devii, în mod obligatoriu, fericit.

Deci să venim la berbecii noştri:

Conducerea armatelor canţone, adică jandarmeria şi miliţia de front, ştiau că oamenii au acasă arme dosite, din cele azârlite de luptătorii nefizi în retragere. I-a somat să le prezinte la sediul carabinierilor, politicos la început, apoi, văzând că politeţea nu este o armă fericită, au recurs la bătăi. Şi, Doamne, ce mai bătaie! Urile, ce mocneau în viscerele consătenilor cine ştie de cât timp şi din ce motive, îşi arătau acum forţa la lumină, şuşotind şi şoptind la urechile interesate. Începeau deci să se elibereze din temniţa interstiţiilor şi să-şi dee curs liber: ăla, ăla, ăla, cutare, cutare şi cutare... au ascuns arme şi nu vor să le predeie... sau, ăla nu a predat toate armele câte le ţine ascunse... a adus numai de chipurile

pe cele câteva, dar are un depozit întreg ascuns pe undeva.

Buhaii cicilieni au intrat atunci în funcţie din plin. Se dezbrăcau de tunică, gemeau alene, apucau în mâinile lor păroase, de grinzi, funiile – nişte frânghii ca nişte otgoane de groase – le înmuiau, liniştit şi cu treabă bună, în apa dintr-o căldare, apoi, ridicând braţele lor groase cât nişte pulpe de halterofili şi-nvârtind funiile-n vânt, le izbeau cu toată puterea lor de dihănii omeneşti asupra trupurilor dezbrăcate ale oamenilor.

Femeile ţipau blestemând, copiii se dirinau în plânset, câinii satelor lătrau de zor, ca-ntr-o mare nenorocire, vitele mari din grajduri mugeau şi ele cuprinse de nu ştiu ce stare de panică, iar bătrânii şi fetele trupeşe jupuiau de zor berbecii coborâţi în valuri de la stâne în curţile oamenilor.

După ce omul era slobozit din frânghii – fie că a mărturisit, fie că a căzut în neştire – era preluat repede de către ai săi, fie de soţie, fie de tată, fie de fiu sau fiică, era adus acasă pe sus, iar acolo era vârât la repezeală şi gol în pielea proaspăt jupuită de pe berbece, unde sta câteva zile şi nopţi, până ce se tămăduiau de toate durerile, rănile şi vătămările suferite de la eliberatori (pentru că şi aceştia ca şi ceilalţi se chemau, îşi ziceau tot eliberatori). Trupurile grase, gemând de hormoni ale berbecilor beliţi erau predate la serviciul de aprovizionare al armatei canţone, iar acesta le preda mai departe bucătarilor de regimente ca să prepare hrană pentru ostaşi.

Acest obicei – de a trata tumefacţiile cauzate fie de lovituri, fie de cine ştie ce zdrobitură –, îl practicau păcurarii velhi din aceste părţi ale lumii de mii de ani în urmă, şi îl deprinseseră de la străbunii lor traci, care tot aşa vindecau, de cine ştie câte secole înainte, vătămările.

Muncile astea grele pentru carabinierii cicilieni au durat săptămâni şi chiar luni până ce s-au convins că toate armele care se puteau îndrepta împotriva lor într-o bună zi (şi nu se înşelau deloc) au fost aproape predate, dar de pe urma acestor eforturi – curgea, măi frate, sudoarea de pe trupurile lor brune în şiroaie, atât de mult se osteneau lovind cu funiile ude – n-a mai rămas berbece de prăsilă-n munţii Asteci, iar bietele oi, când le-a venit a se mârli, văzând ele că nu au bărbaţi care să le liniştească trupurile încinse, aruncând în ele răcoare de sămânţă, au început a behăi peste toate plaiurile şi măgurile, de le plângeau de milă până şi apele, şi pădurile, şi stelele, nu numai păstorii. Multe s-au prăpădit din cauza fierbinţelilor mari la care erau supuse de stihia firii, multe au pierit – mai cu semă cele mai tinere – refuzând a se hrăni,

tânjind necontenit, zi şi noapte, şi behăind subţire-n pustii, după berbeci.

Iată că-n baieramul acestor zile de primăvară bestială, plină de jale şi sânge, de lacrimi şi plângere, când familiile îşi numărau membrii şi fiecare găsea pe câte cineva lipsă la strigare, un bătrân mărunt, ducând un catâr de căpăstru, străbătea singur drumul ce duce de la Amura la Tanara.

Era către seară când umbra aceea mărunţică, trăgând după sine un catâr, a bătut la poarta casei lui Nae Nubi, bătrânul dascăl, care venise acasă, împreună cu ceilalţi tovarăşi de surghiun, toţi teferi şi nevătămaţi nici de autoritatea lagărului din insula Clios, nici de ravagiile tifosului.

Avea dreptate doctorul Raftopol când zicea despre velhi: „ăştia nu sunt fiinţe omeneşti, ci terata". Era dispreţ şi invidie, dar şi niţică admiraţie în această zicere a doctorului.

Nici n-a ajuns bine acasă domnul Nae, că bătrânii din comună: păstori plini de demnitate, plugari harnici şi aşezaţi butineri, chiar şi nefidomani în frunte cu impunătorul Popa Stere, Huli Haleu şi însuşi Cola Sima – cel care umbla cu târlicii din atelier, de pâslă, pe stradă, şi cu un ac şi un mosor de aţă atârnate de buzunarul hainei, ca să se vază după însemne că el este croitor, cel în casa căruia se citeau nişte broşuri, din care reieşea cum că în curând va veni asupra lumii întregi „devălmăşizmatul" care va lua toate avuturile de la oamenii bogaţi, toţi banii acestora şi-i vor da la cei care nu au, vor topi ţevile de tun şi vor face din ele ţevi de adus apă-n case, şi pluguri de arat, că va fi după aceea în lume o fericire!!! de n-o să ai voie să plângi, pământul va fi al tuturora, fabricile, ale tuturora de asemenea; oamenii vor munci atunci cu tragere de inimă nu pentru ei, ci pentru nimeni... după ce vor dispărea toate bunurile şi toţi caburii şi ciflicarii, o să dispară şi statul, aşa încât, de-acolo-ncolo, toţi, fără deosebire de naţie (religia va dispare ca un rău de moarte pentru omenire, o înşelăciune monstruoasă), culoare ori sex, vor trăi într-un paradis al belşugului şi-al dreptăţii, şi-al egalităţii, mâncând bine, jucând şi petrecându-şi fără-ncetare între ei, ca fraţii îngrădiţi în acelaşi pântece, toţi gemeni –, a venit până şi bătrânul morar Ţumbuc, tatăl lui Teli Ţumbuc, care refuzase, din mândrie, să vie şi el, au venit să-l roage să primească a fi primarul comunei, acum când ea se afla în grea cumpănă, el ştiind limba canţonă, fiind om cu minte şi ştiindu-se face simpatic, în sfârşit, el, fiind pensionar, putea să-şi consacre timpul treburilor de chivernisire a intereselor ei, şi, mai ales, având sentimente velheşti, iar

Velhia fiind aliata Canţoniei, va putea trata mai uşor cu armata de ocupaţie, se va putea înţelege mult mai uşor cu dânşii (ocupanţii) şi încă, mai ales (asta-i părerea naratorului), având în vedere că semăna la înfăţişare, cu mustaţa lui viforoasă, cu însuşi regele de-atunci al Canţoniei, Vitorio.

Bineînţeles că a primit; a şi vrut să primească, aştepta această ocazie, se gândea la ea chiar în lagăr, cu bucurie copilărească. Considera acest eveniment drept un vis al lui împlinit şi era fericit. Era într-adevăr un copil. Vedea frumos lucrurile, dar nu vedea departe-n timp şi nici n-avea o vedere tocmai reală. Se complăcea, bucurându-se,-n ficţiune. Avea s-o plătească scump, deşi n-a făcut la nimeni decât numai bine – în felul acesta înţelegea el să se răzbune pe duşmani – chiar şi duşmanului său cel mai înverşunat, Teli Ţumbuc, pe care l-a poftit cu mare politeţe, zâmbindu-i dezarmat, să continue să predea limba nefidă, istoria şi geografia Nefidiei la şcoala din Tanara, care devenea de-acuma una pur velhică, cu limbă de predare velhă, cu programa analitică a şcolilor din Velhia Mare, finanţată de Ministerul Educaţiei Naţionale, căci şcoala de limbă nefidă ce funcţionase până atunci la Tanara fusese desfiinţată pe loc, iar institutorul şi cu soţia sa, veniţi de prin alte părţi aici, şi-au luat bulendrele şi s-au cărăbănit, ducându-i cu ei şi pe necăjitul, dar dreptul judecător Kirikis şi pe şeful de post.

Teli Ţumbuc, renegatul, însă, a refuzat propunerea, hotărât fiind să-ndure orice, ca un adevărat erou al cauzei nefide aici între velhi, şi-a continuat, în timpul cât a urmat şi-a durat administraţia canţonă, să umble, cu un măgar după dânsul, docil şi-nţelept, când la moară, când la cărat lemne din păduri, când la cărat snopii de grâu ori cei de porumb de holdele lui taică-su, umblând acoperit la faţă şi cu capu-n pământ, ca un blestemat, nevrând a primi privirea semenilor săi, într-atâta era de cătrănit în sinea sa şi de pornit pe întreg universul. În adâncul sufletului său rănit, însă, Teli clocea tenebros şi gândea încrâncenat la vindictă. A lovit în plin, ca un atoatebiruitor; toate i-au mers din plin aşa cum le-a gândit şi le-a dorit... Nu degeaba aducea, după spusa lui Avghera – leit la înfăţişare şi gândire ca un emisar al lui Avizuha la Tanara.

Bătrânul acela călător, mărunt la statură şi cu catârul de căpăstru, a bătut la poarta casei lui Nae Nubi, de curând investit ca primar al comunei Tanara.

După ce s-a aplecat cu multă cuviinţă înaintea gazdelor, s-a rugat de

domnul Nae să se-ndure de oamenii de la Amura şi să vină până acolo ca să-i scape de urgia care s-a abătut asupra lor, mai cu seamă asupra părintelui Papa-Năstase... care-l roagă îndeosebi şi stăruitor să vie, căci viaţa lui şi-a familiei lui este în mâinile domniei-sale.

Se află reţinut în beciul şcolii, iar canţonii cer de zor să le predea armele dosite. Catârul părintelui va sta la dispoziţie, trimis chiar de sfinţia-sa ca să călăriţi spre Amura.

Cum bătrânul învăţător era în pat, suferind de o gripă înverşunată (după o perioadă de detenţie în care organismul, stând în permanentă alarmă, ca să se apere, nu se expune la boli, oricât de sever ar fi regimul la care eşti supus, de îndată ce dai de bine, el trece într-o relaxare totală, în care situaţie bolile dau năvală şi atacă fără a întâmpina vreo rezistenţă mai demnă de luat în serios) l-a chemat pe fiul său şi l-a rugat să meargă el la Amura, să facă acolo ce trebuie. Dar l-a conjurat, că dacă cumva îl întâlneşte pe dascălul Pandosti, acel nefidoman care i-a adus multă obidă, trebuind să-nfrunte de nenumărate ori temniţa din cauza denunţurilor lui, temniţi din care a ieşit numai în urma intervenţiilor Ambasadei Velhe sau ale Inspectoratului Velh de la Sarona, şi dacă acest dascăl se va afla cumva cu un picior în groapă, să-i deie brânci ca să cadă cu totul în ea, altminterea nu-l va considera fiul său.

În Nandu, fiul bătrânului învăţător, se trezise un fel de simţământ nou, despre care auzise-n cartea de limbă galică de la liceu, când te aprinzi deodată de dorinţa de a răzbuna umilinţele şi obida abătute asupra tatălui tău din partea unui neom. Înţelegea acum pe deplin pe tânărul acela, Rodrigue pe nume, care a renunţat chiar la iubirea sa, purtat de către demonii răzbunării care puseseră stăpânire pe întreaga-i fiinţă.

Până atunci avea sentimentul că este un copil şi se comporta ca atare; de-acuma însă se simţea bărbat. Va merge şi-l va pedepsi fără milă pe Pandosti, renegatul zevzec.

Bine, tată, a zis el cu hotărâre mare, spre mândria lăcrimată a părintelui său.

A doua zi s-a sculat cu noaptea-n cap – bătrânul cu catârul, frate de-al părintelui Papa-Nastase din Armura, se întoarse singur acasă – l-a luat cu sine şi pe bunul său prieten Mitruş Ghiuzeli şi, iuţind pasul, nu pe drumul drept, ci peste muntele Ghion, pe la Apa-Bună, unde şi-au răcorit bine feţele şi inimile aprinse, au ajuns, când soarele număra trei strămurări pe cer, la şcoala din Amura.

În cele două săli mari ale şcolii erau strânşi mai toţi bătrânii satului – femeile făceau larmă pe dinafară – pentru a fi lămuriţi să prezinte armele pe care le ţineau ascunse.

Satul Amura era cuibărit între munţi, apărat de locuri prăpăstioase şi de întunecate păduri de fagi, într-o padină mare care se deschidea brusc în lumină când veneai pe valea umbroasă şi ceţoasă a râului Bugazi. N-ai fi crezut că-n această văgăună puteau să trăiască oameni, şi încă ce oameni, şi cât de bine! Eu înclin să cred – un îndemn din adâncuri şi nişte afinităţi de obârşie comună-mi spun acestea – că aceşti oameni durează aici încă de pe timpurile când a apărut omul pe planetă şi nu cum susţin istoricii, că sunt populaţia aborigenă care s-a repliat în creierii munţilor ca să se salveze înaintea irezistibilei înaintări cuceritoare a burcilor.

Semănau atât de bine unul cu altul, încât ai fi zis că fiecare nu este decât multiplicarea aceluiaşi tip comun, aceleiaşi ştime arhetipale. Erau toţi voluminoşi, greutate medie peste 80 de kilograme, laţi în spate, păroşi pe pieptul care-l purtau, fie pe căldură ori pe gerurile cumplite ale iernii tracice, descoperit, şi era o plăcere să vezi cum se arătau broboane de sudoare pe vârful perilor galben-roşcaţi. Se urneau din greu, se hotărau anevoie să acţioneze, dar odată porniţi, se mişcau ca tăvălugul, iar lovitura ce-o dădeau, deşi lentă, avea puterea a zece alte lovituri aplicate deodată de alţii. Mişcarea lor era lentă, leneşă aproape, impecabilă, ca aceea a şarpelui boa, care când te-a înşfăcat nu mai ai nicio scăpare, decât numai dacă nu eşti cumva elefant. Pe popa de la Tanara, odată, l-au bărbierit cu lama toporului.

Pesemne aerul pe care-l respirau făcea ca numărul femeilor să fie mai mult mai ridicat decât al bărbaţilor, şi nu ţi-aş fi dorit, cititorule, să te întâlneşti la drum de noapte cu una din ele... Acele femei ale amuranilor erau, fără nicio îndoială, urmaşe directe şi foarte vrednice ale vestitelor Amazoane, străbunele lor îndepărtate, din aceeaşi seminţie fabuloasă a tracilor „ce se credeau nemuritori". Erau în stare să pălească cu toporul chiar şi fiara muntelui şi să se ieie la trântă cu ursul, la nevoie, aşa albe la trup şi pietroase cum erau, cu părul până la genunchi şi cât o furtună, cu inima cutezătoare din cale-afară şi cu braţul ridicat neiertător asupra primejdiei. Ajunseră a fi un fel de înfricoşare din parte mamelor pentru copii neascultători: „Lasă, dragul mamii, ziceau ele, am să mor şi-are să vă aducă tata o amurană, şi-atunci mă veţi striga din morţi să vin să vă scap de ea, dar nu am să mai răspund".

Fiind prea numeroase şi neapucând să se mărite toate-n micul sat Amura, veneau fără să fie prea mult rugate la Tanara, de soţii la acei bărbaţi care rămăseseră văduvi şi cu copii după dânşii. O asemenea mamă vitregă era considerată, în poveştile de la Tanara, drept o urgie.

Amurarii – aceste namile, deci –, stăteau adunate grămadă-n sălile de la şcoală. Muierile lor – alte namile – murmurau afară, într-o linişte primejdioasă.

Cei doi tineri au intrat în şcoală. Ştiau amândoi canţona la perfecţie; o învăţaseră timp de patru ani la liceul velh de la Brebena, aşa, ca de la dascăli, dar o perfecţionaseră în lagărul de la Clios, unde au stat luni de zile împreună cu canţonii, ostateci şi aceştia.

La intrare, de sub un fel de magazie aşezată sub scară, prevăzută cu un fel de vizetă fără geam, îşi arătă pieziş faţa cineva şi-i agrăi pe limba velhilon „Tine eşti, ficiorlu alţi Nae Nubi?" (Tu eşti feciorul lui Nae Nubi?).

— Eu sunt, a dat răspuns Nandu.

— Te rog ca pe Hristos, opreşte-te puţin şi ascultă-mi rugămintea. Ştiu că am greşit amarnic faţă de tatăl tău şi amarnic mă căiesc astăzi. Fiţi voi mai buni decât mine în faţa lui Dumnezeu, şi dacă credeţi că merit salvaţi-mi viaţa, nu pentru mine cât pentru cele patru copile ale mele...

Omul care de când ajunsese dascăl la şcoala nefidească nu rostise un singur cuvânt astec, nici măcar mamei sale care nu ştia boabă nefideşte, acuma vorbea într-o asteco-velhă frumoasă, perfectă, melodioasă. L-au recunoscut: nu era altul decât fanaticul renegat, un fel de Teli Ţumbuc de la Amura, învăţătorul Pandosti, care i-a învăţat nefideşte mulţi ani şi pe copiii de la Tanara, în care împrejurare l-a pârât mereu la autorităţi pe învăţătorul velh Nae Nubi, care trebuia din cauza aceasta să facă cunoştinţă mereu cu jandarmii şi pârnaiele.

Acum se afla la ananghie, iar carabinierii aceia cât nişte buhai nu cunoşteau mila. Cicilienii aceştia, nefizi odinioară, dar latonizaţi cu vremea, se răzbunau, ai fi crezut, fără să-şi dea seama, pe acest element latonofon, velhii, care erau dispuşi, după toate aparenţele, să-i sprijine pe canţoni, în care vedeau nişte fraţi veniţi să-i elibereze şi să-i salveze din pânza de păianjen a Nefidiei întinsă asupra lor, în scopul de a le distruge limba şi pe urmă şi numele, deci fiinţa.

Căpitanul Ragaiani, care conducea o unitate de miliţie politică, potrivit ideilor lui Sumolini, simpatiza cu velhii din Mardonia şi avea un

temperament de om cumsecade, sentimental şi hamletic. Când s-a văzut faţă-n faţă cu cei doi tineri care i-au vorbit într-o canţonă limpede sunătoare ca la el acasă, în aceste locuri pierdute de lume, s-a impresionat atât de tare încât i-au dat lacrimile. (Şi n-ar fi vrut deloc să dea dovadă de slăbiciune în acele momente).

Lui Pandosti, Nandu nu i-a dat niciun răspuns, detestându-i rugămintea şi lăsându-l să se perpelească mult şi bine până-i va veni ceasul osândei. Aşa-i promisese tatălui său, şi-aşa luase jurământ faţă de el însuşi.

Căpitanul Ragaiani s-a bucurat nespus de prezenţa celor doi juni şi i-a rugat să le traducă oamenilor ceea ce doreşte el să afle cu toţii.

Nandu şi Mitruş au tradus exact cele spuse de Ragiani, vorbind cu firească simpatie amurarilor; oamenii au înţeles şi-au promis sus şi tare că vor preda tot ceea ce ar putea constitui armă de foc sau de lovire şi care se află la casele lor, numai să nu-i batjocorească, aşa cum au făcut-o până acum bicii ăia bruni, cu funiile udate-n găleată.

După acest intermezzo, un oarecare Fufa Anton pe nume, om avut şi umblat, cu magazine aducătoare de câştiguri mari la Antena, i-a invitat pe cei doi tineri salvatori, împreună cu doi sergenţi canţoni, acasă la dânsul, la cină şi odihnă. Căpitanul Ragaiani a refuzat cu gentileţe invitaţia.

Nu s-au instalat bine-n scaunele acoperite cu grele şi somptuoase velniţe miţoase, colorate-n oranj voluptuos, roşu împărătesc şi verde nupţial, căci s-a deschis uşa, sculptată ca o uşă de la intrarea în altarul bisericii – amurarii fiind vestiţi meşteri lucrători în lemn – şi-n uşă a apărut în toată măreţia ei de matroană a acestui pământ, învelită-n doliu din cap până peste călcâie, însăşi doamna Pandosti... A înaintat solemn, târând aproape trena lungii rochii negre după dânsa, precum o vestală a morţii, s-a oprit înaintea celor doi tineri şi, înclinându-se din genunchi lent, cu bustul drept, s-a ghemuit la picioarele lor, implorând milă şi ajutor pentru soţul şi copilele ei.

Băieţii au rămas cam încurcaţi... Se uitau unul la celălalt şi nu ştiau ce să facă. S-au arătat atunci în rama uşii cele patru fete ale lui Pandosti, Paraschivula, Vae, Aglae şi Sultana. Parcă ieşiseră la iveală din lumina misterioasă, din adâncul unei icoane, aşa arătau între pragurile şi cadrul uşii. Au înaintat şi-au rămas în spatele mamei lor îngenuncheată. Fără să se încline, au rămas drepte, dar într-o poziţie rugătoare, fără să rostească

o vorbă măcar.

Tinerii oaspeţi şi-au dat seama repede de cursa pe care le-a întins-o iscusitul şi bogatul Fufa Anton, rudă apropiată a lui Pandosti: se aflau în casa acestuia. S-au uitat iarăşi unul la celălalt a mirare, apoi au ieşit din bâlbâiala ce-i stăpânea: Au asigurat-o pe frumoasa şi tragica doamnă Pandosti de tot sprijinul lor faţă de căpitanul canţon ca să nu i se-ntâmple nimic soţului ei. Ceea ce l-a prăvălit total pe Nandu, însă nu era atât actul de umilire a doamnei, cât prezenţa celei de-a doua dintre fete, Vae, a cărei înfăţişare funest de frumoasă, ermetic închisă-n virginitatea ei astrală, l-a destrămat într-o clipă, readucându-l apoi într-o nouă fiinţă, cu altă gândire şi alte simţăminte. Orgoliul răzbunării dispăruse brusc de parcă nu l-ar fi încercat niciodată.

Ceea ce fascina mai presus decât toate celelalte semne ale frumuseţii demonicei, tulburătoarei Vae, erau ochii, de culoarea verdelui fraged, ca frunza de fag când dă-n mugure. Aveau forme prelungi, drepte, ca la reginele din Egipt, păreau pe jumătate învăluiţi într-o mistică somnolenţă, iar rotundul acela de culoare verde fraged naviga tutelar peste albul cu marginile lichide ale ovalului-suveică. Pupilele erau mari, genele dese şi negre. Când le apleca, parcă se lăsa peste tine trupul nu ştiu căror odăjdii neîmbrăcate, iar genele îi ajungeau până aproape de narinele mici şi ticăloase, umbrindu-i obrajii, precum o pădure de pini, seara, umbreşte o prelucă aşternută cu toate florile păcatului.

Se aflau, e clar, în casa lui Pandosti, nefidomanul. Scena a fost excelent regizată de către vicleanul Fufa.

A doua zi, în biroul căpitanului Ragaiani, Nandu şi cu Mitruş discutau cazul deţinutului din magazia de sub scară, Pandosti, despre care oamenii relataseră-n scris şi verbal miliţiei canţone – că ar fi dosit, nu se ştie unde, un adevărat arsenal de: pistoale, arme, grenade şi mitralieră, până la ghiulele de tun şi bombe de aviaţie şi proiectile de brand.

„Verra uciso", „verra uciso" repeta cu mânie căpitanul de miliţie politică, Ragaiani, adică: va fi ucis. Iar Nandu, pe de altă parte, insista: „Cum vă închipuiţi ca unui om cu patru copii, cu greutăţi financiare (începuse faimoasa foamete din Nefidia de după ocupaţia şturmo-canţonă) copleşit de griji i-ar arde de asemenea nechibzuinţe?

Să fim oameni, căpitane, să fim latoni. Oamenii aceştia nu s-ar ridicat niciodată asupra voastră, ei vă consideră fraţi de-aceeaşi limbă şi obârşie, se cred urmaşi ai marelui Pompeius şi v-au aşteptat să-i scăpaţi

de primejdia ce-i ameninţa cu dispariţia din partea statelor naţionale care s-au creat în Malgami după retragerea burcilor de-aici. Un om necăjit, cu şase guri în casă, pe timp de foamete şi fără niciun venit (salariul învăţătorilor nefizi din statele velheşti a fost sistat, deoarece însuşi şcolile de limbă nefidă au fost desfiinţate, urmând a funcţiona numai cele de limbă velhă) nu este de închipuit că s-ar aventura într-o aiureală ca aceasta. Oamenii exagerează atunci când spun că ar avea dosite arme. Oamenii de munte au fantezie. Va fi având el sentimente anticanţone, le are ca renegat şi pe cele antivelheşti, dar ar fi exagerat să-l bănuim de acţiuni subversive, organizate şi armate. Am cădea noi înşine în ridicol. Daţi-i drumul; lăsaţi-l în amarul lui şi nu vă faceţi păcat cu dânsul. Dacă va sta niţel în căldura oblăduitoare a pieii de berbece se va tămădui, desigur, şi de vânătăile pricinuite de funiile carabinierilor, dar sper, şi de fumurile nefidomane ce-i îmbâcsiră inima şi capul, ca şi de alţi gărgăuni".

În clipa aceea s-a deschis uşa biroului şi aceeaşi femeie frumoasă, impunătoare, îmbrăcată-n negru de sus până jos, joimariţa aceasta coborâtă parcă din prăpăstiile munţilor, a apărut înaintea celor trei implorând sfâşieri disperate milă pentru soţul ei. Căpitanul Ragaiani, om sentimental, n-a putu să suporte – care nu era tocmai artistic executată, ci mult prea inestetic de sinceră a făcut semne cu amândouă mâinile să iasă, întorcând totodată capul pentru a nu mai vedea supărătoarea privelişte; canţonilor le place opera, dar, probabil, numai la operă, în sala de spectacol, nu şi în realitate. I-a rugat patetic pe cei doi interlocutori, să-i spună să iasă afară de-acolo... Nandu atunci, asmuţind mâinile spre femeia damnată de soartă să se jeluiască astfel, asmuţindu-le repetat spre dânsa ca şi cum ar fi îndemnat-o de zor să părăsească biroul, îi repeta pe limba velhilor – „s-nu ti mini de-aua", adică: să nu te mişti de-aici. Femeia a înţeles şi dintr-odată faţa ei tragică s-a înseninat ca lovită de-o raza venită din soare. Gemetele şi suspinele s-au potolit. Se auzeau doar, în surdină.

Exasperat, căpitanul le-a spus prietenilor săi – căci aproape se împrietenise cu cei doi tineri care-i vorbeau perfect limba părinţilor în aceste locuri sălbatice, barbare, cu păduri întunecate de fagi şi creste de piatră, deasupra cărora se vânzoleau întruna alte erinii – negurile –, să o asigure că nu-l va omorî pe soţul ei.

Învăţătorul Pandosti a prezentat una singură armă; doamna l-a primit

în aştenuturi adânci şi calde, acoperindu-l nu numai cu cergi grele, miţoase, dar şi cu ochii ei mari, negri, închişi cu o zare roşie de jur-împrejur, din cauza plânsului.

Către seară, cei doi tineri şi cu echipa de carabinieri şi miliţieni canţoni, în frunte cu omenosul căpitan Ragaiani, părăseau satul Amura, cu multă lume venind în urma lor – mai ales fetele satului în frunte cu fruntea lor, tulburătoarea Vae – să-i petreacă şi să le mulţumească.

Între Nandu şi mult frumoasa Vae s-au schimbat atuncea nişte semne foarte discrete, că nici dracul nu le-ar fi observat. El era tot numai un semn de întrebare deschis spre ea, iar Vae era la rândul ei, toată frumuseţea ei, toată numai un da, rostit din toată fiinţa.

La scurt timp după asta, familia bătrânului învăţător velhoman Nubi primea vizita înverşunatului învăţător nefidoman Pandosti. Acesta şi-a cerut iertare pentru nesăbuita lui purtare de până atunci, a declarat că este fericit că s-a reîntors la matcă, la adevărata sa casă şi că şi-a regăsit sentimentele de velh. Cu acest prilej, doamna Nubi, această sărmană fiinţă care purta-n sufletul său mari răni de nevindecat, amintirea celor patru fete ca stelele cerului, moarte toate patru de oftică, cea mai mare la numai şapte luni după cununie, a doua logodită fiind, iar celelalte două, ca eleve, a aruncat vorba despre o... logodnă... Ea sărmana, cunoştea sentimentele fiului său, căci acela i le mărturisise ca un fiu bun şi ascultător faţă de părinţi cum era, şi apoi, chinuită de absenţa fetelor, căuta a se mângâia măcar c-o noră frumoasă.

Soţii Pandosti au răspuns că se simt foarte mult cinstiţi de o asemenea vorbă, iar fata lor va fi fericită să afle acest lucru. Atâta doar că nu pot face decât jumătate din logodnă, deoarece Vae are o soră mai mare decât ea şi datina cere ca sora mai mică să nu se logodească înaintea celei mai mari.

Deci, din toată povestea aceasta, Nandu, în loc să răzbune umilinţele îndurate de tatăl său şi să se-ntoarcă mândru şi victorios acasă ca unul care şi-a făcut până la capăt şi cu succes datoria, s-a ales până la urmă doar cu o jumătate de logodnă, iar berbecii de la Amura n-au pierit chiar cu toţii.

La Tanara, datorită autorităţilor care vorbeau cursiv atât canţona cât şi şturma, n-au fost sacrificaţi decât vreo doi, trei berbeci.

Disperările frumoasei doamne Pandosti, însă, izvorau nu atât din situaţia aşa cum am relevat-o mai sus, ci dintr-un presentiment mult mai

profund, şi care avea să se împlinească impecabil, deoarece cătrănitul de Teli Ţumbuc, în rătăcirile lui cu măgarul de căpăstru ori după coada măgarului, nu uita deloc de datoriile sale, de ceea ce trebuia să facă, ţinea o evidenţă întunecată a tuturor actelor ce urmau a fi pedepsite, iar pe colegul său kir Pandosti, îl aşezase nu cu cerneală, ci cu tuş negru apăsat, pe lista neagră. Timpul şi Satana, acest cavaler arogant, călărind asupra timpului, lucrau pentru el.

Poate că avea dreptate-n gândirea lui zurbă, spulberatul de Thanu Vazura. El nu ezita şi nu cunoştea poticnirile sentimentale: îndată după apariţia trupelor canţone în Tanara a reapărut şi el. De ce nu-şi desfăşura activitatea în satul său de naştere, Paltin, este lesne de înţeles: Acolo nu avea teren propice pentru a acţiona, păltinioţii trăind în continuare în afara istoriei, rămânând păstori şi herghelegii, continuând să vorbească velheşte nestingheriţi deloc de prezenţa şcolilor nefideşti în satul lor, unde-şi trimiteau copii doar ca să deprindă niţel scrierea şi socotitul, necesare pentru a nu fi păcăliţi prin târguri unde-şi vindeau mieii, caii, lâna, brânzeturile şi pielăria, de către mulţii şi limbuţii negustori nefizi. Aici la Tanara, unde intrase adânc civilizaţia şi istoria, ca un flagel lent dar progresiv, unde se aflau două şcoli rivale, de două limbi diferite, două biserici cu slujire în două limbi, birouri cu hârtii şi funcţionari, judecătorie şi notariat, trei avocăţei la care se adăugau alţii veniţi din oraşe în zilele de dezbateri, preoţi cântăreţi de strană etc. (chiar dacă nu se găsea un singur doctor, un sanitar, o moaşă ori o soră, o infirmieră), putea acţiona la obiect, cu rost.

A şi acţionat:

După ce fruntaşii nefidomani stătuseră niţel în pielea berbecilor, ca să mediteze şi să se pocăiască, nefiind absolvit de acest deliciu nici prea-cuvioşia sa Papa-Stere, despre care răutăciosul Avghera zicea că se simţise acolo mai bine decât chiar în sânul lui Avram, din iniţiativa şi instigarea lui Vazura, intrusul, toţi aceştia, purificaţi de păcate în urma stagiului făcut în căldurosul culcuş al pieilor de berbece, au fost aduşi în faţa primăriei, aşezaţi în rând, iar Vazura cu arma-n mână şi privirea gheţoasă, se pregătea să-i ucidă pe toţi.

Când să ducă la ochi arma, pentru ochire, bătrânul primar Nae Nubi, ţinând mâna pe amărâta sa de soţie şi pe fiul său Nandu, s-a îndreptat cu mare linişte spre grupul condamnaţilor la moarte de către Vazura, s-a rugat de ei să-i facă şi lui un loc, apoi, după ce s-a aşezat între dânşii, a

scos pieptul afară, a arborat peste faţa lui de copil alb la păr zâmbetul acela sfidător de galeş, privind către Vazura şi a aşteptat fapta acestuia...

— Domnule învăţător, nu vă daţi seama ce faceţi, a răcnit Vazura.

— Omoară-ne şi pe noi, a răspuns liniştit, învăţătorul.

— Nu. Numai pe ei.

— E tot una, pe ei ori pe noi...

— Cum adică tot una?... s-a răzvrătit în sinea sa Vazura.

— Da. Suntem aceeaşi plămadă. Din acelaşi sânge şi carne. Părinţii noştri au trăit împreună, copiii şi urmaşii copiilor noştri vor trăi tot împreună, aici, deci... dacă trăim împreună trebuie să şi murim împreună. Trage, aşadar, copile.

Lui Vazura i s-au înmuiat mâinile de la încheieturi. A stat puţin în cumpănă, apoi brusc a izbit arma cât colo din mâinile lui, a stropşit printre dinţii de şacal o sudalmă straşnică şi-a zburat de-acolo înspre alte rosturi. A aşezat în comuna sa natală şcoala de limbă velhă, la fel în celelalte comune vecine: Vilona, Giniradz şi Malacaş şi le-a slujit de unul singur, cum a putut – şi când eşti stăpân de-o patimă atât de puternică şi înverşunată precum cea care-l stăpânea din născare pe Thanu, poţi face şi ceea ce nu este cu putinţă oamenilor. La Tanara nu mai venea, decât doar ca s-o străbată, mânios în sine, pe drumul care ducea spre moara lui Stambechi, al doilea său tată, şi-a doua sa casă.

La Paltin, Vilona, Malacaş şi Giniradz nu au avut pe cine oblădui în piele de berbece, deoarece oamenii de acolo erau curaţi şi întregi la suflete, ca de când i-a făcut Dumnezeu, şi nu se infestaseră încă de idei.

Se mişcau şi trăiau la dicteul celor câteva semne şi legi fundamentale ale vieţii şi pământului, frumos răstigniţi între Răsăritul, Apusul, Nordul şi Sudul anotimpurilor.

Amintim că, în ziua când s-a petrecut acea scenă memorabilă pe care tanarienii nu o vor uita niciodată, ci o vor transmite din tată-n fiu la generaţiile viitoare, ca o pildă strălucitoare, i-au dat lacrimi în colţul ochilor până şi lui Teli Ţumbuc, întunecata aceea pasăre a tăcerii şi-a împietririi haine, într-ale cărui cămări din subconştient clocoteau mocnit cazanele urii şi-ale răzbunării, iar bătrânul dascăl Nae Nubi, chiar în aceeaşi zi l-a poftit pe fiul cel mare al popii Stere la primărie, ca să fie secretar şi să-l ajute-n problemele de chivernisire a comunei.

Era un alt mijloc, după el, de curmare a duşmăniei dintre cele două tabere, un alt pas spre împăcare şi înţelegere. Era un naiv, şi naivii, se

ştie, nu au ce căuta în treburile politiceşti. L-a poftit din nou şi pe Ţumbuc să facă pe dascălul de limbă nefidă la şcoală, dar acesta a refuzat sumeţindu-ne cătrănit.

Iar spulberatul de Thanu al lui Vazura, înainte de a părăsi Tanara spre rosturile lui, aşa cum numai el le înţelegea, a mai făcut o boacănă – căci nu-i pot spune altfel – de pe urma căreia, Teli Ţumbuc era să moară de inimă rea, ce zici!, de era, sărmanul, să-i crape inima şi să i se risipească-n puzdări, pe jos, ca bucăţi de sticlă sfărmată.

Iată cum a fost: Dând el nişte târcoale prin plateea comunei, doar – doar va zări-o cumva pe fata popii Stere venind de la şipot cu cofele de-a umeri, otrăvit cum era că n-a putut să-i stingă pe nefidomani, dracu' îl scoate-n cale pe fiul lui Ţumbuc, nu pe fata popii...

Tănăsache acela – căci aşa se chema – (tot de la Tănase îi venea numele şi lui ca şi lui Thanu, numai că diminutivele presupuneau o diferenţă tranşantă) purta uniformă de elev de la liceul nefidesc, iar deasupra cozorocului de la chipiu arborase ostentativ insigna Nefidiei, adică un fel de ţumburuş în două cercuri: unul alb şi celălalt albastru, culorile naţionale ale Nefizilor.

Atâta i-a trebuit, în starea în care se afla: S-a repezit ca un motan sălbatic drept în grumajii lui, i-a smuls insigna de la chipiu, a scuipat-o jos şi-a călcat-o sub tălpi, plesnindu-i şi un dos de palmă peste nas, fără să scoată măcar o vorbă.

Tănăsache s-a dus glonţ la taică-su, iar acela, brusc, a intrat într-o stare de delirium tremens, şi, dând din mâini şi tropăind din picioare – precum flăcăii velhi din Ausonia – şi învârtindu-se întruna în jurul propriei sale axe, frenetică în acele clipe, s-a năpustit pe străzi, a ajuns în platee, tot tremurând, tot trepidând, tot vibrând de indignare, tot învârtindu-se şi tot strigând în faţa oamenilor şi-a porţilor „Nuuu!... Nuuu!... Niciodată!... Niciodată!... Nefidia nu va pieri niciodată!... Niciodată!... Niciodată!... Nuuu! Nefidia este nemuritoare!"

Oamenii l-au crezut nebun, dar nu toţi, iar Nae Nubi a surâs cu şireată compătimire.

LUPII

În toamna lui 1942, după strângerea recoltei, culesul viilor şi după ce-au plecat oierii cu turmele la iernat, a început a umbla zvon de spaimă printre oameni, cum că pe hotarele comunei, până pe dealurile ce-o înconjurau, veneau, uneori, noaptea, până-n bătătura şi curtea gospodarului, spionând pe tăcute din toate părţile, nişte lupi ciudaţi. Unii susţineau că aceşti lupi ar fi având feţe omeneşti, şi nu fără temei.

Elevii liceului velhesc au refăcut vestitul lor cor şi-au mai cântat, pe geana din mijlocul comunei, frumoasele cântece, dar nu prea de multe ori, deoarece nici ei nu aveau fervoarea necesară şi nici oamenii din comună nu le mai ascultau cu acelaşi dor ca mai înainte, deoarece, flămânzi cum erau şi copleşiţi de necazuri şi nelinişte, nu le ardea de cântece. Aşa că elevii au renunţat pe îndelete la acest frumos obicei, nu au mai cântat, şi niciodată de atunci încoace.

Lupii aceştia se strigau unii pe alţii de pe un deal pe altul, de la un capăt de drum la celălalt, de pe-o coastă pe altă coastă, din coclaur în coclaur, fie prin urlete lansate prelung sub lună, la lăsata serii, fie şuierându-se pustiu, de ţi se răcea sângele-n tine.

Apoi se adunau laolaltă, în cete, în haită, se aşezau în cozi, pe câte un grui, şi porneau a urlare împreună, în cor, de se înfiorau pietrele şi codrii cei mari şi singuri din cuprinsul hotarelor. Ridicau gâtlejurile-n sus cu fălcile căscate haotic şi începeau a îngâna la lună nişte sonuri scheunate, de parcă ai fi zis că o chemau la ei ca să se împreune cu dânsa.

Parcă scăpaseră chiar din deşerturile ei, ale lunii, şi-acum tânguiau spre ea jalea de a se fi înstrăinat, rugând chemarea spre locul de unde au fost deprinşi. Implorau întoarcerea în pustietăţile lunii. Alteori schelălăitul lor tânguit sau urlat spre lună se preschimba într-un fel de harţag al lor, o gâlceavă sardonică, de libido aţâţat şi nepotolit. Şi tot veneau şi se adăugau alţii, tot alţii, de s-au ticsit până la urmă pădurile de roirea lor, de nu mai puteai să scoţi capul afară din casă, că te şi întâmpina unul, doi, trei, ciucure, din pârău, din privată, din cuptorul curţii, din cocina porcului care nu mai era, de după pomi, din magaziile cu lemne, de după zidurile toate, din biserică, din clopotniţa bisericii, din

pământ, de peste tot. Le scăpărau ochii sângeroşi. Când se uitau la tine, izbeau din fălci cu scrâşnet şi vrăjmăşie asupra ta, grohăiau câte o ameninţare însoţită de înjurătură, îndreptând totodată ţeava puştii către tine, ca nu cumva să-ndrăzneşti să-i înfrunţi şi să-i zdrobeşti sub călcâie.

De unde atâţia lupi cu înfăţişare de oameni? Din ce fund de iad erau stârniţi şi cu ce pedeapsă anume asupra oamenilor? Au fost văzuţi, iar cei care i-au văzut spuneau că erau îmbrăcaţi în boarfe, cu opinci de piele de porc argăsită, înfundate cu alte boarfe drept obiele, că aveau mai multe petice pe dânşii decât haine, că până şi pe cap erau înfăşuraţi tot în boarfe, dintr-alea luate de pe la femei.

Umblau neraşi, iar părul îl tăiau când şi când, atunci când mişunau în el păduchii, cu foarfecă cea mare de tuns oile şi caprele. Jegul de pe ei era gros şi lunecos precum o cămaşă a beznei, o za formată din straturi suprapuse de acizi şi miresme acre.

De unde veneau aceşti noctifanţi cu înfăţişare de lupi, aceşti cărpănoşi cu boturi şi umblet de lupi, cu pofte neostoite şi setoşi de vărsare de sânge? Cine anume-i mâna din umbră? Cine?

La început veneau tiptil, pe furiş, ca hoţii cei fricoşi şi laşi, se strecurau în curtea omului, adulmecau cu atenţie spre uşi, porţi şi ferestre, apoi răsuceau la repezeală gâtul găinilor şi le vârau grăbiţi în saci, peticiţi şi ăia. Tot aşa, în taină mare, duceau de funie după ei vaca omului, boul, calul, catârul sau măgarul, fără ca să-i simtă cineva, noaptea, pe ploaie şi ceaţă de preferinţă, iar bietele dobitoace se duceau supuse după ei spre a fi sacrificate sau chinuite la cine ştie ce munci. Doar măgarii întorceau ochii spre ei, cu mirare şi dispreţ măgăresc, şi refuzau cu încăpăţânarea lor proverbială să iasă din iesle, să treacă pragul grajdului, iar dacă lupii zdrenţuroşi veneau să-i lovească din spate, măgarii îi izbeau din copitele de dinapoi cu avânt straşnic, drept în fălci, în foale sau direct între picioare. Până la urmă, însă, se resemnau şi ei şi acceptau noua soartă şi pe noii lor stăpâni.

Mai târziu, aceste fiare cărpănoase s-au emancipat, au câştigat conştiinţa puterii de sine, cum se spune, şi au aplicat alte metode, mai eficiente şi mai spornice, în sensul că atacau organizat, după modelul şi învăţătura celui mai înaintat stadiu de civilizaţie pe care l-a cunoscut vreodată omul pe pământ, modelul şi înalta învăţătură a celui mai luminat şi mai iubit dascăl al tuturor popoarelor din lume, împăratul filosof Irod, zis şi tenebrosul şacal.

Atunci nu mai luau pe furiş, ca borfaşii, ci făţiş, ca oamenii cinstiţi şi demni, care aveau conştiinţa menirii lor, şi nu numai vitele omului, ci pe om însuşi cu toată familia şi tot avutul său, pe dânsul şi pe soţia sa punându-i să muncească la diferite locuri de muncă – căci „cine nu munceşte nu mănâncă", glăsuia cartea lor de rugăciuni – iar pe restul membrilor, băieţi, fete, nepoţi şi nurori îi instruiau şi-i pregăteau – mare cinste! – pentru lupta cea mare, pentru cauza dreptăţii şi-a libertăţii, pentru eliberarea naţională şi socială a Nefidiei, atât de sub jugul fiarei celei încârligate, cât şi de sub acela al marei girafe codoaşe. Pe bătrâni, dacă omul se întâmpla să aibă părinţi sau socri neputincioşi, îi lichidau cu câte un glonţ în cap, după ceafă, de faţă cu copiii lor, ca să dovedească că ei nu se-ncurcă în sentimente creştineşti, că ei procedează logic şi dialectic, legic şi obiectiv, fără mofturi, nici înduioşări burgheze.

Aşadar, de unde şi cum, în ce împrejurări au apărut lupii bolnavi de turbă, îngerii, recruţii, mercenarii, soldaţii, finii şi nepoţii, luptătorii cei mai viteji, pentru cea mai nobilă cauză, prorocită de către cel a cărui mână dreaptă îi era mai lungă decât cea stângă, după cum consemnează cronicarii de la curte, să încercăm a da lămurire:

După prăbuşirea şi vânturarea aparatului de conducere a Nefidiei odată cu ocuparea ei de către şturmi – întâmplător şi de către canţoni –, odată cu deschiderea porţilor instituţiilor de stat, s-au deschis şi porţile tuturor lagărelor şi temniţelor din ţară. Puteai vedea cum ies din închisori, sărind într-un picior, hoţi de toate soiurile, pungaşi de buzunare, borfaşi, tâlhari, tembeli asasini care te ucideau pentru a-ţi smulge bucata de pâine din mână sau din gură, detracaţi şi declasaţi, toată bolgia pestriţă de lepădături ale societăţii şi, printre aceştia, amestecaţi cu ei, ieşeau, nu sărind, ci ca hienele, cu botu-n pământ, şi aşa-zişii paşnici, adică agenţii unei puteri străine, masă de netrebnici şi şmecheri gata să se lase cumpărată, instigată şi asmuţită asupra ţării pentru o plată de nimica: promisiunea puterii şi-a belşugului, dreptatea şi echitatea, răcorirea invidiilor ce clocoteau în viscerele lor precum o lavă într-un subsol leneş colcăitor.

Adunăturile acestea, nepricepând a face cât de cât ceva, incapabile de-a munci, refuzând din principiu orice fel de muncă, în baza credinţei nestrămutate că ei sunt meniţi să preia într-o zi conducerea societăţii şi să devie şefii ei, au început a se risipi care-ncotro, şi-a şuti fiecare pe contul şi-n felul său, la nimereală. Lăsai, de pildă, tipsia cu plăcintă pe

vatră, te reprezeai să aduci niţică apă rece de la şipot şi, când te întorceai, tipsia nu mai era.

Îţi lucrai, aplecat pe coarnele aratrului ori pe coada sapei, ogorul tău, iar de amiază, ori de ujină, când te retrăgeai la umbra vreunui pom ca să potoleşti foamea şi truda, băgai de seamă cu tristeţe că traista cu merinde lipsea de la locul ei, precum şi ulciorul cu apă.

Îşi spăla gospodina rufele casei şi le punea la uscat, pe sfoară. Când credea dânsa că s-au uscat şi mergea să le adune, constata cu strigăte de ocară şi blestem că rufele zburaseră.

Pleca fata sau băiatul cu merindea-n traistă la secerătoare sau la femeile ce prăşeau porumbul, şi ajungeau la destinaţie cu traistele goale, uneori fiind violate nu numai traistele cu merinde...

Îţi lăsai, duminica sau într-altă sărbătoare, caii şi catârii pe tarla să pască şi să se odihnească, iar seara, la scăpătatul soarelui, când veneai să-i prinzi, ia caii şi catârii de unde nu-s. Ei erau duşi pe drumuri dosnice spre Trabania (graniţa dintre Trabania şi Nefidia era deschisă) unde se vindeau la alţi geambaşi.

De turmele oierilor nu s-au atins, deoarece acolo erau întâmpinaţi de către cerberi fioroşi, câinii miţoşi şi ursuzi, care ştiau să-i rupă nu numai de râzele de pe dânşii, ci şi de altundeva. Îi prindeau, fără milă, chiar şi de ceafă şi nu îi slobozea decât când simţeau că nu mai mişcă deloc.

Mai târziu însă, când s-au organizat în unităţi de luptă, au atacat şi turmele, le-au tăiat în două ori le-au dus cu ciobani cu tot, după ce, bineînţeles, lichidau, tot organizat, câinii, pe care dânşii, în gândirea lor, îi socotea inamici ai marii învăţături.

Toată această viitură de lupi, întâi câte unul ici, colo, apoi mai mulţi, în haite, la urmă mulţime organizată, provenea mai ales din satele plasate în jos de Tartara – ultima comună de velhi pe această latitudine – precum şi din satele de mai jos, din locurile mănoase, populate de curând de către Vizinelos, în urma unei înţelegeri dintre statul Bure şi cel Nefid, care s-a soldat cu un schimb de populaţie, cu nişte oameni într-adevăr cu înfăţişare de lupi, îmbrăcaţi în şalvari rupţi şi peticiţi, gângavi la vorbă şi având ochi cenuşii cu vinişoare roz, oameni care se chemau buidoşi. Ei veniseră aici de la Masmud şi Rapazum, la nord de Burcia, la graniţa cu Enossia cea mare, adânc contaminaţi de gorgonită. Nu este de mirare că mai toată conducerea gorgonismului era alcătuită din buidoşi din ăia. Nefidul adevărat face pe gorgonistul dintr-un fel de instinct sportiv, un

fel de exercitare liberă a virtuţilor civice ale cetăţeanului, dar, ca şi galul ori italul, ţine cu dinţii de ce este al său şi ferească Dumnezeu să te atingi de bunul ce-i aparţine, de un fir de păr din capul său...

Aceşti buidoşi sau viituri, cum îi numeau nefizii băştinaşi, au fost aşezaţi în satele ocupate înainte de populaţia burcă din Mardonia, ca un fel de centură de siguranţă împotriva elementului aborigen velh, compact instalat şi din timpuri imemorabile în regiunea muntoasă a aceleiaşi provincii.

Li se dăduseră pământuri mănoase, dar ei, în loc să-l muncească, tândăleau toată ziua la soare ori prin târguri puchinoase, iar acuma se angajaseră ca luptători pentru cauza dreptăţii.

Erau murdari, femeile lor fumau ca gorobeţele, erau de religie arimană şi vorbeau un fel de limbă nefidă nu siflantă, ci nazală şi amestecată cu burcisme multe. Erau neprietenoşi, bănuitori şi se uitau cu pizmă ascunsă, dar feroce la avutul altora; se uitau, mai ales, cu gelozie ulcerată la velhii îmbrăcaţi frumos, când veneau la pazar, călări pe cai mândri, podobiţi.

S-au dovedit, după ce lupii s-au organizat, asasini de vocaţie, omorând cu răceală şi promptitudine, rânjind binevoitori.

Ceilalţi aliaţi ai lor se trăgeau, după cum am spus, din comunele imediat următoare, din sud de Tanara. Vorbeau nefideşte – o nefidească săracă şi stridentă – dar numele ce-l purtau satele lor erau toate de coloratură gorgonă: Zalova, Bozova, Zapandi, Labaniţa, Zagora, Libohova etc. Se numeau copaciari sau haşoţi. Despre copaciari se povestea cum că mai demult ar fi fost velhi, dar că s-au nefidizat cu vremea, datorită faptului că trebuiră – obligaţi de solul mai productiv şi deluros, nu muntos, pe care-l ocupau – să renunţe la păstorit şi să se apuce de alte munci înstrăinătoare de neam.

Haşoţii, cu părul aspru roşcat, cu pistrui pe faţa rozacee, cam lătăreţi şi osoşi în obrazuri, corpolenţi şi cu nasuri borcănoase, păreau a fi scurşi până aici, la poalele Mardoniei, din stepele cele mari din nord, şi nefidizaţi până la urmă.

Era în orice caz o populaţie corcită, din care cauză nu prea te puteai bizui pe caracterul lor. În Libohova şi-n Zăgori se vorbea velheşte, semn că altă dată numărul velhilor era aici atât de mare, încât a fost în stare să asimileze pe o parte din cei noi veniţi.

Purtau ură mare şi pizmă mocnită împotriva astecilor velhi cumpătaţi

şi avuţi, de la nord, din munţi, asta şi din cauza instigărilor ce veneau din partea autorităţii administrative, mai ales ecleziastice, şi la fel din partea învăţătorilor.

Domnul Teli Ţumbuc avea să se folosească de ei din plin, după bunul său plac şi fără să-l coste cine ştie ce: ia acolo, ceva de mâncare, un rachiu şi nişte vin, nişte vorbe sunătoare, veninoase, câteva promisiuni şi pazarul era gata făcut.

A luat legătura cu ei prin mijlocirea nepotului său adoptat ca fiu, şi aflător la o şcoală de orfani, Licu Ţaţu, ca şi prin croitorul Cola Simu, cel care purta însemnele meseriei aninate de buzunarul hainei – un ac şi un mosor – şi care mai purta asupră-i şi niscaiva broşuri, pe care, citindu-le şi recitindu-le, Cola Simu s-a descoperit dintr-odată pe sine ca fiind mare înţelept şi că deţine cheia rezolvării tuturor problemelor câte muncesc omenirea, chiar şi problema pietrei filosofale a lumii, absolut toate, de la Alfa la Omega. Om mai plin de sine şi mai sigur de ceea ce ştia decât el nu se putea afla altul pe pământ. Acest înţelept peste înţelepţi avea legături cu apostolii noii învăţături, care mişunau prin păduri, trăind pe apucate – mai pe urmă din pachetele aruncate de către aviaţia blidonababă – comunica prin intermediul broşurilor cu ei şi contribuia copios la organizarea şi dreapta îndrumare a lor pe drumul măreţ al gorgonismului.

(Până la urmă acest modest croitor, victimă a broşurilor, om de bună credinţă în sine-i, dar infestat cu idei şi cuvinte mari şi devenit, ca orice monodoct, paranoic absolutist, optimist până la neruşine şi până la ultima formă a cretinismului, a fost prins, a stat în închisori vreo 10 ani, acolo s-a dumirit el cum e cu viaţa şi fericirea, a ieşit din închisoare cu părul neprihănit de bătrâneţe – între timp feciorii săi au terminat câte două facultăţi, unul chiar teologia (dar, din motivul că avea glas sonor şi nu din altele), s-a pocăit de toate ororile săvârşite şi, întorcându-se la acel fond cinstit din conştiinţa sa – buna credinţă –, s-a aşezat din nou la masa de lucru, de croitor, devenind unul dintre cei mai buni şi mai omenoşi şi mai săritori dintre croitori).

Mai avea Teli Ţumbuc alţi doi agenţi de legătură cu lupii care pândeau din văgăuni, pe foarte harnicii în această treabă şi foarte zeloşii Tache şi Gulicu Cutica, fiii popii Stere, falangiţii.

Ca şerpii umblau aceştia, când încolo când încoace, de la casa lui Teli, unde aveau întâlniri de-acuma nefidomanii, la vizuina liputanţilor. Mai

ales pe cel mai mare, pe Tăchiţu, în pantaloni, de data aceasta obişnuiţi, îl puteai vedea strecurându-se când pe văile dinspre muntele Ghion, când prin alunişul de la Brâscă sub Piatra cea Mare, de unde porneau torenţi de pietrişuri, când printre sălciile de la Maţangani, când pe cărările ce se desprindeau la dreapta şi la stânga de pe drumul cel lat al grohotişurilor albe, când spre Şipotul cel Mare, ori înspre Avlona, unde, din cauza desişului de pădure tânără, deoarece era păscută necontenit de turmele de capre, nu puteai răzbi decât foarte anevoie, dând de multe ori peste foire de şerpi, sau către Bugazi, dincolo de moara lui Stambechi, sau şi mai departe, către misterioasa piatră a lui Misiri.

De multe ori îşi strecurau ei înşişi, adică tâlharii, umbra în casele lui Ţumbuc, sau Popa Stere, sau Nuli Haleu, unde hotărau soarta altora, după o vârtoasă ghiftuială.

Se ştia de-acuma foarte bine ce i se cuvenea fiecăruia şi fiecare ştia precis ce are de făcut. Lista era făcută, şi chiar ordinea în care urma să fie adusă la îndeplinire era stabilită. Urma să se treacă la fapte.

De la primărie, unde făcea pe secretarul, pripăşit din complezenţa naivă a lui Nae Nubi, Tache Cutica informa conclavul nefidomanilor de orice mişcare a slabelor unităţi militare canţone, ca şi de alte treburi care-i interesau. În Tanara nu existau decât un sergent canţon şi trei soldaţi, care nu făceau altceva decât să dirijeze caravanele cu cherestea ce plecau de la Valea Mare spre Brebena şi de acolo mai departe în Canţonia.

Într-o zi, un cărăuş, nefiind mulţumit de pontaj se vede treaba, s-a răzvrătit şi-n răzvrătirea lui a invocat gorgonismul care va veni să facă dreptate. Un altul l-a pârât la sergentul canţon, iar acesta, după ce i-a zâmbit complice cărăuşului burzuluit, i-a mai adăugat câteva norme pe foaie de pontaj, nu atât ca să-l facă să tacă, ori de frică, ci ca să-i dovedească în felul acesta că şi el este dintr-ăia... gorgon, adică mocunist.

LUPII ATACĂ

Întâi au lichidat, jucându-se aproape, făcând chiar glume, pe cei patru soldaţi canţoni, în frunte cu sergentul care simpatiza cu lupii şi se bucura de prezenţa lor acolo. Au venit înspre dânşii, acolo la Valea-Mare, unde era depozitată cheresteaua adusă de la gaterele din munte, zâmbind şi făcând semne de-ale lor, ridicând pumnul în sus. Canţonii au răspuns cu chiote de bucurie, ridicând şi ei frenetic amândoi pumnii-n aer şi strigând cu exaltare mare: „Eviva îl gorgonismo! Eviva la liberta! Prego, frateli, prego!" (Adică: Poftiţi, fraţilor, poftiţi!) Aceştia au poftit numaidecât: „Libertatea şi pregoslavia voastră de otrepe", au răspuns ei cu amabilitate fraţilor canţoni, şi de îndată, scoţând nişte satâre din curelele împuţite cu care erau încinşi la mijloc, au început a-i înjunghia de sus în jos şi de jos în sus, sau de la dreapta la stânga şi de la stânga la dreapta, râzând şi făcând mare haz, ca pe nişte saci de cârpe vii.

Comandamentul canţon de la Brebena n-a ripostat nicicum la acest schimb de amabilităţi între soldaţii canţoni gorgonişti şi între gorgoniştii nefizi din pădure. Au renunţat în schimb definitiv la teritoriile acelea blestemate, lăsându-i pe vagabonzii mocunişti să-şi facă de cap. Nu mai puteau fi stăviliţi, într-atâta de mult se înmulţiseră şi se înarmaseră. Ba chiar se şi îmbrăcaseră, datorită generoasei filantropii nababe şi-a crucii roşii internaţionale, elegant şi mândru.

Cum să laşi în neajunsuri şi părăsire pe nişte sărmani oameni fără adăpost, fugăriţi de soartă, luptători pentru cauza păcii şi-a iubirii între oameni, pentru dreptatea socială şi bunăstare?

Ca să se înmulţească şi mai mult, trebuia să adune şi să ducă cu dânşii toată populaţia satelor şi-a comunelor, dar oamenii refuzau, din motive învechite, generoasa ofertă. Prin această agitaţie şi mobilizare a satelor dovedeau totodată în faţa lumii întregi cât de convinşi erau oamenii de frumosul ideal pe care-l propagau ei, cum săreau cu toţii, dând năvală, dând tot ce aveau, dându-şi chiar viaţa de dragul gorgonismului invincibil şi a-toate-triumfător. Convertirea satelor la cauza şi lupta lor trebuia gândită bine şi efectuată cu mare destoinicie. Trebuia să fie aranjată în aşa fel încât să creadă-n plauzibilitatea ei până şi orbii, să nu poată crâcni nimeni, să n-aibă ce zice, să le astupe gura la toţi indiferenţii

şi la toate elementele defetiste.

După ce au ţinut şedinţe secrete, lungi, şefii, şi, mai ales, organul de gândire şi iniţiativă de dincolo de şefi, corpul de consilieri aulici de pe lângă noul cler şi armată, au venit cu un plan de-o rară frumuseţe şi ingeniozitate. Au primit uniforme tuetone, aruncate cu paraşutele, s-au îmbrăcat în ele, au format câteva companii de „şturmi" şi i-au pus să vină asupra comunei, izbind cu mânie pământul, tăcând infernal sub căştile lor mari, sumbre. Alte unităţi, acestea îmbrăcate-n râzele lor de haşoţi, copaciari şi prosfinghes, au intrat îngrijoraţi în casele oamenilor, alarmându-i şi îndemnându-i să părăsească imediat casă, sub protecţia lor, deoarece vin şturmii (şi nimeni nu putea spunea că nu veneau) şi vor da foc caselor şi-i vor ucide pe toţi. Aidaţi repede... Iată, noi am venit să vă ajutăm. Grăbiţi-vă!

Şi-i mânau astfel pe oameni din casele lor afară, la lupta cea mare, înspre pădure, iar pe partea cealaltă a comunei intrau „şturmii" fioroşi, care dădeau foc la case, cruţându-le ca din întâmplare pe ale lui Ţumbuc, Papa Stere, Nuli Haleu, Cola Simu, şcoala, aşa încât, în câteva ore Tanara nu era altceva decât o mare de vâlvătăi ce năzuiau spre cer.

Ca să fie convinşi pe deplin oamenii că lupii i-au strâns ca să-i pună la adăpost, din grijă şi dragoste, de deasupra comunei, orbeţii înarmaţi au început a trage cu armele, chiar cu brandurile, chipurile, asupra tâlharilor de „şturmi", spre mângâierea oamenilor care nu se simţeau părăsiţi, fără niciun sprijin, în aceste clipe de grea cumpănă.

A doua zi, rândurile luptătorilor pentru dreptate se îngroşau, căci toţi bărbaţii apţi pentru a purta armă erau înarmaţi, inclusiv femeile apte pentru a fi luptătoare pentru aceeaşi cauză, iar pe cei inapţi – bolnavii, bătrânii, schilozii îi încolonau şi-i porneau să-i ducă la azil, având acolo de toate... Azilul se afla nu departe, într-un ochi de pădure, în care vrednicii căpcăuni săpaseră din timp o groapă nu tocmai mică, dar călduroasă, veşnică.

Să spună cineva că nu purtau ei de grijă oamenilor.

Dar nici şturmii adevăraţi n-au întârziat să sosească. Ba au venit, şi încă hotărâţi să facă rânduială, nu precum canţonii... Au venit ca să-i măture radical, aşa cum le plăcea lor să procedeze, potrivit firii lor nibelunge, faustice.

Şturmii, însă, cu toată straşnica lor hotărâre, nedând peste niciun gorobete, oricât de mult şi de insistent au cotrobăit prin văgăunile

muntelui, ba, din contra, umblând uneori ei înşişi găuriţi de glonţ, pe la spate, din neunde, văzând că satele sunt pustii, au tras concluzia că oamenii satelor, în cazul de faţă oamenii din Tanara, s-au retras în munţi anume ca să lupte împotriva lor, să-i ucidă mişeleşte pe la spate, drept care au aruncat cu foc şi au ars a doua oară frumoasa comună, care de luni de zile fumega întruna, precum un imens câmp de gunoaie aprinse.

Nu poţi tăia toată pădurea, toţi codrii, toate tufele şi tufişurile, nu poţi înfunda până sus toate văile şi văgăunile şi prăpăstiile cu pământ, răsturnând peste ele crestele munţilor, nu poţi arunca-n aer toate stâncile şi toţi meteorii cu stranii labirinturi într-înşii, aşa că, până la urmă, şturmii au dat dreptate canţonilor, părăsind şi ei definitiv această regiune blestemată, lăsându-i pe oamenii aceştia în seama lupilor lui Irod. Gorobeţimea a strâns la sânul său populaţia velhă, pentru că se temea de sentimentele ei filo-canţone, se temea de o eventuală şi posibilă colaborare a ei cu caftiştii, mai ales că aceşti caftişti şturmo-canţoni erau aliaţi într-un război criminal împotriva paşnicei şi luminoasei Enosii pandeavalmice. Şi le-au ars comuna, adăpostul, ca să nu aibă unde să-şi adune oasele şi familia.

Şturmii au crezut că aceşti velhi sălbatici au pactizat cu partizanii Marii Enosii, din care cauză şi ei, ca şi duşmanii lor, au dat foc comunei, ca să nu rămâie mai prejos decât ceilalţi. Însă aceştia, făţiş, fără... trucuri, fără înscenări.

Peste cântecele de altă dată de pe geana lui Vaeni, peste colinzile ce făceau să răsune zăpezile sub cerul îngheţat în noaptea de Crăciun, peste orgia orfică a clarinetelor ce se dezmăţau la nunţi şi la alte petreceri, peste aşternuturile albe ale nuntirilor îmbelşugate de altă dată, acum se aşezase cenuşa, iar peste cerul de deasupra lor se risipea fumul pustiei.

Înainte însă de a da foc comunei pentru a pune pe oameni la adăpost de primejdie, la adăpost de adăposturile lor, mercenarii văgăunilor au lichidat cu promptitudine pe duşmanii de moarte ai măreţei lor cauze: libertatea totală, dreptatea totală, bunăstarea şi fericirea, totale şi ele, a omenirii întregi, aceştia nefiind alţii decât: învăţătorul pensionar astec Nae Nubi, celălalt învăţător, Ion Giurgiuma (preotul astec a şters puţina la timp), Iani Grijoti, psaltul de la biserica velhă, Mitri-al Ducâ, omul de serviciu de la şcoala de limbă velhă, bătrânul morar Gogu Stambechi, namila de pe râul Bugazi, bătrânul piuar Vangheli Carapuiu de pe apa Vucufesculuiş şi tânărul Mitruş Ghiuzeli, singurul dintre elevii de la Liceul

velh din Brebena care n-a apucat, sau n-a vrut, să părăsească vatra lui de naştere, şi n-au scăpat acestui ecarisaj nici Pandosti, nici bătrânul Vazura. Pe alţii i-au schingiuit numai, puţin.

Trebuiau lichidaţi urgent nişte duşmani realmente primejdioşi şi mai la-ndemână, nu pe chiaburul Ţumbuc, nici pe fiu-su, îmburghezitul intelectual Teli Ţumbuc, caftist prin vocaţie, nici pe preotul Cutica, care trăia huzurind şi cerşind sacerdotal avutul bieţilor credincioşi, nici pe fiii acestuia, amândoi membri activi şi fanatici ai organizaţiei de tineret caftistă „Falanga sacră", nici pe hiena aceea ahtiată după pleaşcă şi ticăloşie, insolent, placid, imbecil, Nuli Haleu, nici chiar pe jandarmii care ipso-facto se făceau vinovaţi de „crimă de activitate intensă împotriva clasei hotărâtoare"... Nu, de niciunul dintre aceştia nu s-au atins, ba, mai mult, au ucis şi schingiuit (căci schingiuirea făcea parte esenţială din ansamblul arsenalului terapeutic utilizat de ei pentru instaurarea fericirii totale pe pământ), la sugestia, îndemnul şi recomandarea chiaburilor, burghezilor şi caftiştilor cu care colaborau strâns zi şi noapte, mai ales noaptea. Era, se pare, o primă fază a unei planificări mai complexe, mai vaste, pe etape, ştiinţific concepută şi dialectic pusă în mişcare.

De Crăciunul lui 1942, Nandu a fost pentru ultima dată acasă. Tot pentru ultima dată era să-şi vază fata promisă lui, adică acea jumătate de logodnică, după datina pământului.

A insistat pe lângă taică-su mult să plece din comună, să se retragă la Sarona şi de-acolo împreună cu toţii să se refugieze în Velhia Mare.

— Tată, or să te omoare ca pe un miel. Se înmulţesc mereu, iar canţonii nu vor să le facă faţă... Uite-i, se retrag discret de-aici şi nu-i interesează altceva decât ceea ce pot să care de la noi: cheresteaua şi alte bunuri numite despăgubiri de război... Ciudat: ei atacă, ei păţesc ruşinea luând-o pe coajă, ei apleacă faţa jenaţi atunci când populaţia Nefidiei îi aclamă în batjocură: „ura! uraa!", şi tot ei sunt cei care reclamă despăgubiri de război. N-are niciun rost, tată. Eşti bătrân, te iubesc şi n-aş vrea să mori ucis de mâna acestor flenduri. Hai să plecăm. Să mergem în ţară. O voi duce şi pe Vae a mea, voi studia acolo medicina, ea va studia farmacia, tu îţi vei primi pensia ta de la statul velh pe care l-ai slujit cu abnegaţie de apostol timp de treizeci şi cinci de ani, şi să terminăm odată cu acest provizorat trist. Suntem puţini şi departe de cei care ne-ar putea da un ajutor real. Şi mi se pare că soarta noastră aici, pe aceste vetre, nu

este alta decât a incaşilor din Nababia. Peste nu mult timp, după ce va dispare şi generaţia mea, mira-m-aş dacă vom însemna mai mult decât un nume, dacă vom fi altceva decât sunt incaşii acolo pe pământul lor dat de la Dumnezeu. Nu, tată, nimic mai mult ca atâta. Ascultă-mă. Vino să mergem. Aici nu mai este de stat. Aici suntem meniţi pieirii.

— Dragul tatii, a purces a da răspuns bătrânul învăţător, eu unul nu mă duc de-aici, să ştiu că mă taie, nu ca pe-un miel cum ai zis tu, ci să mă omoare cu bâtele şi pietrele ca pe-un câine. Aici mi-am îngropat fetele, aici vreau să mă odihnesc, bine, rău, şi eu, lângă ele. Aici am slujit, din dragoste mare, o cauză dreaptă, timp de cincizeci de ani, ce contează că va trebui să-ndur chinurile schingiuirii cinci minute, sau chiar cinci ceasuri? Şi aceasta poate fi o răsplată, într-o altă gândire, străină acestei lumi. Dacă Dumnezeu a înţeles să-mi ieie ceea ce am avut mai scump pe lume, fetele mele, stelele inimii mele, de ce să pun eu acum la adăpost de moarte stârvul acesta al meu, de ce să fug dinaintea ei? Ştii bine că laş n-am fost niciodată. Am fost poate că absurd, răutăcios din nerăbdare, invidios şi cu gând de răzbunare, dar laş – de asta te poate încredinţa chiar şi Teli Ţumbuc – nu.

Chiar dacă aş şti că ajung ca Iov, pe movila de gunoaie a comunei, năpădit de bube (numai că eu nu sunt vrednic de aşa ceva), lins pe picioarele în descompunere de câinii nimănui, necercetat nici de un prieten, nici de milostiva tuşă Maria, cea care şi-a pierdut toţi cei cinci copii în bătaia de la ’21, implorând din ochi zadarnic vreo îndurare de undeva, ridicându-i în van spre pustiul liniştit al cerului, şi nici atunci nu m-aş mişca de-aici. Sfârşitul meu trebuie să fie aici, unde este şi începutul. Este un cerc din care nu pot ieşi. Tu, însă, du-te... căci n-aş vrea să te pierd şi pe tine. Nu am dreptul... şi Dumnezeu să te aibă-n paza Lui altfel decât pe surorile tale, fiul meu!

A te ucide cineva, nevinovat fiind tu, ăsta este un fel de har, un fel de favoare, pentru că mori zâmbind a mirare copilărească, ...mori zâmbind atât de ingenuu ucigaşului încât moartea pare atunci a fi un fel de bucurie, un fel de biruire a ei prin supunere candidă, feciorelnică. Mori crezând că se face o joacă. Dimpotrivă, cei ce sunt omorâţi ca vinovaţi, se zbat crâncen, trec prin convulsii teribile, pentru că nu atât moartea este cea care-i ucide, ci fărădelegea lor îi ucide şi-i torturează. Vinovatul fuge dinaintea morţii, căci fuge dinaintea propriei sale feţe; eu n-am din faţa cui pleca, faţa mea-i curată şi n-au decât s-o flageleze până ce-mi dau

suflarea. Ştii zâmbetul meu... îl voi păstra la fel, acelaşi, chiar şi-n faţa lor. Nu mă sminti din rosturile mele.

Se cuvine să mori în iubirea ta sau lângă ea măcar..., în legea ei, şi-n pământul ei.

Bătrâna doamnă învăţătoare, cu rochia lungă de culoarea cenuşie peste dânsa, uşor descumpănită după pierderea celor patru fete una după alta, îl asculta cum vorbeşte şi nu se mira deloc... Îşi cunoştea omul, acest copil, cu mustăţi viforoase, de rege talian, cărunt.

Nandu a renunţat – nu fără o anumită amărăciune – să-l convingă pe tatăl său să-şi părăsească casa şi credinţa.

Cu logodnica s-a înţeles mai uşor: ea-l va aştepta până ce se termină zavera, el se va reîntoarce, o va lua cu dânsul, după ce vor face nunta vor merge să termine studiile în Velhia Mare, iar apoi se vor întoarce în Tanara, unde se va pune-n slujba acestor oameni părăsiţi, ca medic. Pe ea o va face asistenta lui. Îi vor iubi oamenii, vor avea copii cuminţi cum este el, Nandu, frumoşi cum este ea, şi voinici cum sunt de când se cunosc şi vor fi fericiţi, şi ei şi părinţii lor.

Apoi au lăcrimat, iar Nandu a sărutat-o pe Vae pe ochii înmărgelaţi de lacrimi şi pe obrajii peste care şiroiau aceleaşi lacrimi.

O mare nelinişte, ceva ca o mână neagră, cu degetele răşchirate înfipte-n ea, o oprea, cu putere îndârjită să se dezlipească de el.

Simţea cum între el şi ea se cască o fără de capăt prăpastie neagră. Îi venea să strige, să urle... Cineva într-însa urla, chemând-o.

Femeile au un simţ al premoniţiei pe care bărbaţii cu sensibilitatea lor mai boantă nu-l înţeleg.

Nandu a mângâiat-o, în felul său blând, pe păr, i-a spus cuvinte de încurajare, a încredinţat-o că nu-l va despărţi de ea decât moartea (la acest cuvânt, Vae a izbucnit în hohote de plâns şi gemete, răpită deodată de vârtejul unui presentiment), că-i va fi credincios, şi că o vrea din cale-afară de mult. La auzul acestor cuvinte de la urmă ea s-a luminat brusc, a ridicat ochii mari cu verdele acela liturgic în cercul lor plutind în lacrimi, ca o zare însorită, arătată printre două piscuri, după furtună.

Tânărul Nandu nu a mai venit în vacanţa de Paşti acasă, dar nici după aceea vreodată...

Tatăl său a fost ucis, aşa cum se aşteptau amândoi, unul cu nelinişte, celălalt cu resemnare înciudat plăcută, imediat după sărbătorile Paştilor, odată cu fostul său duşman şi actualul jumătate cuscru, învăţătorul

Pandosti, tatăl frumoasei Vae.

L-au ridicat într-o noapte de-acasă, din pat, izbind într-însul cu patul puştii şi cu picioarele în care purtau de-acuma bocanci de import, l-au târât afară în strigătele şi blestemele bătrânei despletite, cu mâinile ridicate spre cer ameninţător, şi l-au dus cu ei.

Două zile şi două nopţi – nimeni nu ştie de ce şi nici n-ar ghici vreodată – l-au purtat pe fel de fel de drumuri: de la Tanara la Pericole, de acolo la Amura, de la Amura la Amintiu, de la Amintiu la Avlona, flămând şi bătut la răstimpuri crâncen. Apoi l-au readus la Tanara, a stat o noapte – să se odihnească – în beciurile jandarmeriei ocupate deja de către căpcăunii lui Irod, hrăniţi bine, echipaţi şi înarmaţi ca nişte aliaţi de nădejde ce le erau, iar a doua zi, prins cu un juvăţ de gât, urcat pe un măgar, cu faţa spre coadă, şi mânat, în văzul lumii, de la spate cu o curea care tot se abătea peste spinarea bătrânului dascăl, cu lăutarii în faţă (care nu-şi vedeau instrumentele din cauza plânsului, căci mult bine au aflat de la acel om, aşa sentimentali cum îi ştim că sunt ţiganii, cântând strident un denaturat „Deşteaptă-te velhiene") şi, ajunşi la zidul ce-nconjoară cimitirul de la biserica Sfântul Nicolae, i-au scuipat în ceafa câteva gloanţe (aveau acum căcălău, primite de la turnuri, dar şi de la nababi) şi s-a ghemuit omul sub zidurile bisericii, aşa, într-o poziţie asemănătoare cu cea în care stă pruncul în pântecele mamei. El a zâmbit întruna cu acea seninătate stranie pe faţă, peste care însă se aşternea vizibil pânza transparentă a unei imense amărăciuni singuratice.

L-au lăsat acolo pradă câinilor şi corbilor... Lumea îl ocolea cu frică. Soţia lui sta acasă închisă, mută ca într-un cavou, neputând nici măcar să plângă de atâta împietrire. Nu s-a dus după dânsul, ca să nu-i vază mizeria. Numai către seară, după scăpătat, două femei bătrâne, venind de la Climări, cu câte o sarcină de surcele-n spate fiecare, zărind mogâldeaţa de sub zidul bisericii, s-au apropiat, curioase, să vază ce poate fi acolo. Când s-au dumirit că acolo se afla mort, cu sânge pe faţă şi pe corp, bătrânul dascăl de la şcoala velhească, au lăsat deoparte încărcăturile de surcele şi-au pornit a-l boci: „L-ai Niculachi, laiu! ţi-agiumsiş tini, ţi-agiumsişi! Dulţi ţ-fu moartea? dulţi ş-ţi hibă, dulţi..."

După trei zile, nişte ţigani l-au dus şi l-au îngropat pe dâmbul de la Zineli şi nu în cimitirul comunei. Aşa era datina: omul pierit de moarte năprasnică: înec, ucidere, sinucidere, lovire de trăsnet şi alte asemenea, nu se înmormânta în acelaşi loc cu ceilalţi morţi, terminaţi de moarte

bună, ci într-un loc izolat cât mai departe de cimitir şi de aşezarea omenească, deoarece, dacă se îngropa laolaltă cu ceilalţi, prezenţa lui printre semeni provoca o preschimbare-n lanţ a răposaţilor în fel de fel de strigoi şi vârcolaci, şi iezme şi duhuri necurate, care se porneau a bântui nu numai casele oamenilor vii, ci şi ogoarele şi vitele, chemând fie o secetă şi grindină, tăciune sau neghină asupra lanurilor, fie molime felurite asupra necuvântătoarelor dobitoace.

Soţia lui, după ce şi-a revenit din starea de împietrire, a pornit să alerge, despletită şi fără să vadă ori să audă pe cineva, ca o erinie din adâncul iadului, de la locul unde fusese îngropat soţul ei, la acela unde erau înmormântate cele patru fete. Stătea ce stătea, ca o uriaşă pasăre neagră, acoperind cu aripile ţărâna mormântului, ţipa şi se sfâşia, scâncea şi se tânguia pe un glas străin de lumea aceasta, care te făcea să-ngheţi, apoi ridică-n văzduh aripile mari, negre, şi, lovind aerul cu ele şi răcnind, se ducea să se aşeze peste celelalte morminte, unde iarăşi se sfâşia, strigând şi scâncind subţire, prelung, că devenise manejul acesta, al doamnei învăţător de la mormântul lui Nae la al fetelor, un fel de coşmar de groază, că închideau oamenii porţile şi uşile caselor din vreme, ca nu cumva să se pomenească înăuntru cu vedenia păsării aceleia mari, negre.

Aşa au prins-o zăpezile cele mari, stând cu mormântul soţului între aripi, ca-ntre braţe, şi-au acoperit-o de tot, de-au schimbat-o din pasăre neagră în mumie albă, ţinând ceva anume-n braţe.

* * *

Pe Iani Grijoti l-au prins şi l-au lichidat pe măgurile de la Ferigă, unde omul se afla cu calul, ca să taie nişte lemne de fag uscate, foarte bune acestea pentru foc, iarna. „Dau jar mult, cotropitor, iradiază căldură mare şi curată ca venind din aştri, iar la o asemenea căldură, când afară ninge sau e ger, este nespus de plăcut, este o fericire pe lumea aceasta parşiv înşelătoare, să stai tolănit în pat, să priveşti afară zăpezile şi să-ţi îmbrăţişezi soţia, care tace sub săruturile tale, mai adânc fericită decât tine", zicea prietenilor, când se luau la vorbă şi glumă, sărmanul Iani.

El singur ştia unde se află lemnele cele mai bune de ars, şi această

taină a lui era să-i aducă moartea într-o singurătate de alt veac, foarte departe de lume. Mai avea un obicei: niciodată nu-i lăsa pe cei mai tineri, mai necopţi, să se căznească să-şi taie singuri lemnele, mai ales cele uscate, care, după cum se ştie, sunt foarte greu de tăiat, ci, după ce le povestea felurite poveşti hazlii şi altele ciudate de prin Nababia, unde fusese el în tinereţe, unde deprinsese niţel box, şi de unde şi-a adus bani buni cu care şi-a zidit casă frumoasă, fără de care nu l-ar fi urmat la biserică să se cunune cu dânsul nespus de dulcea lui soţie, cea cu gâtul alb, lung, şi cu trup de smirnă, de miez de pâine albă... din câteva repeziri de secure, însoţite de ziceri în limba blidonă, ca să-i amuze, tăia şi partea lor de lemne, îi ajuta la încărcat acestea pe samarele cailor şi-a catârilor, şi, vesel tare pentru faptul că se întorcea la soţia sa, o pornea în grup cu băieţii, veseli şi ei, spre casă.

Pionierii marii misiuni au scos capetele de după nişte buşteni mari, putrezi, şi dintre ferigile mari crescute alandala şi, cu ţeava puştilor îndreptate-mpotriva lui, l-au poftit să ridice mâinile sus. Vorbeau în şoaptă, înfricoşaţi probabil de inamiciţia locului acela străin de sângele lor, sau din îndemnul propriei lor laşităţi.

— Ce vreţi cu mine, a întrebat cu derâdere, Iani Grijoti.

— Sus mâinile, că te-am mâncat, cornutule!

— Mi-aţi mâncat... alea... Aidaţi încoace dacă sunteţi bărbaţi, că pe dinafară văd, totuşi, că sunteţi, şi chiar vreo patru, gorobeţilor. Aidaţi numa-ncoa.

— Nu te mişca!

— Nu, nu; aidaţi numa-ncoa... şi nu-mi staţi acolo tupilaţi, ca orbeţii.

— Crucea şi Hristosul tău, las că-ţi arătăm noi, caftist astec şi bandit ce eşti, şi criminal!

— Ce bine-ar fi să fiu acuma criminalul vostru şi ce rău că n-am fost până-acum.

Tiptil, cu foarte mare grijă, au înaintat spre Iani, cu ţevile puştilor înainte. Vezi bine că nu intenţionau să-l ucidă numai, ci să-l pregătească întâi, aşa fel ca să simtă că moare. Să se joace niţel, căci aşa erau haşoţii aceştia, cu picioarele-nvelite-n boarfe, jucăuşi de felul lor, iar această înclinaţie spre joacă era de-acuma şi fundamentată filosofic. Aveau în mâinile lor un mare exploatator, pe psaltul de la biserica de limbă velhă şi nu-l puteau trimite pe lumea cealaltă oricum.

Când gurile ţevilor de la puşti au ajuns în dreptul pieptului scos afară

niţel ostentativ – mai de frică, mai pentru că aceasta era firea lui Iani Grijoti – al psaltului, acesta, dintr-o zbucnire drăcească a şi mutat niţel de la locul lor fălcile lătăreţe a doi dintre agresori, răsturnându-i cu labele-nfăşurate-n râze, înspre cer. Surprins foarte plăcut de această neprevăzută ispravă, Iani a început să vorbească tare, bucuros de el, poftindu-i să se ridice, în batjocură, cam la fel cum face un boxer atunci când îşi domină un adversar.

Când să-i abţiguie şi pe ceilalţi, gata-gata, două detunături au trecut prin el, picioarele i s-au înmuiat din genunchi, a mai apucat să rostească: „vai, buna şi vruta mea soţie…" şi-a căzut ia pământ, cu un fel de zâmbet straniu pe faţă, ca a unui învingător. Ei au stropşit din rânză nişte înjurături, scuipând şi izbind cu picioarele-n mort, cătrăniţi din cale-afară, sărmanii, că n-au putut face cu el ceea ce-şi puseseră-n gând să-i facă şi ceea ce ar fi meritat, ba, mai al naibii, că trebuie să-şi şi lege fălcile deranjate de la locul lor. „Ai văzut, tu-l în Dumnezeu pe mă-sa?… Nu degeaba a stat el acolo-n ţara celor mai mari exploatatori din lume, Nababia. Ştia fo-box, nababul!"

Calul lui Iani Grijoti, auzind detunăturile, şi-a ridicat a mirare din iarbă botul, cu gura plină de ierburi înflorate, a început a râncheza alarmat, şi, bătând pământul în trap, s-a apropiat de stăpânul mort, lângă care a tot izbit în pământ, ca să-l trezească, cu piciorul, a rânchezat aşa ca şi cum i-ar fi spus ceva pe limba cailor, la ureche, apoi alte două detunături l-au culcat şi pe dânsul alături de Iani, într-o rână şi cu capul taman peste umărul stăpânului. Cât de tandră poate fi uneori moartea! Ucigaşii, satisfăcuţi ca după o evacuare totală a intestinelor după baeram, şi-au aprins câte o ţigară, făcându-se nevăzuţi, târându-se ca şerpii printre stejerişul chircit şi mărunt de la Coasta Albă.

„N-aţi avea parte niciodată de casa voastră, nemernicilor"… a gemut din inimă blestem, atunci când a aflat, Sultana, soţia ca miezul pâinii albe a lui Iani Grijoti.

* * *

Pe elevul de la Liceul velh din Grebena, Mitruş Ghiuzeli, l-au favorizat. Nu l-au chinuit, nu l-au batjocorit, nu l-au schingiuit după cum le cerea

catehismul religiei pe care dânşii o slujeau. „Te iertăm, nenorocitule, pentru că tu ai fost singurul care n-ai părăsit comuna, aşa cum au făcut-o ceilalţi fârtaţi ai tăi de-o şcoală... deşi s-ar fi cuvenit să te pedepsim şi pentru ei. Nu te speria... o să terminăm repede".

Cei patru cloţani scoaseră capetele afară din closetul de la culă, al fostei jandarmerii – în prezent reşedinţă pentru ei – iute, iute, ca cloţanii au venit asupra lui – el se plimba trist şi gândind cine ştie unde, la rostul său lipsit de rost de-acuma, la viitorul fără viitor al unui ins care nu era nici om învăţat, nici meseriaş, nici pământul nu-l ştia munci, atâta de netrebnic, încât cine ştie dacă l-ar fi luat de soţ cea mai oropsită dintre fetele comunei, părăsit de colegii şi prietenii de altă dată... care acuma stau la adăpost pe la Sarona şi de-acolo vor pleca în ţară... dar nu-i nimica, fiecare cu soarta lui... să aşteptăm, să vedem ce-o mai fi... n-oi fi eu cel mai lipsit de noroc... şi-a dat, comprimând un fel de suspin, să-şi aprindă o ţigară... când cloţanii, ajunşi lângă el, repede i s-au suit pe corp până la gât, acolo şi-au înfipt dinţii de şobolani în gâtul lui Mitruş, şi ghearele de la picioruşe, şi-au tot ros din gâtul lui şi-au tot strâns până ce firavul şi inofensivul Mitruş n-a mai suflat deloc.

Când l-au lăsat din gheare şi din măsele şi-a căzut el la pământ, cu faţa înspre ei, aceşti neînfricaţi au tresărit cu spaimă: Faţa lui Mitruş parcă nu era faţa unui băiat, ci aceea a unei fecioare care se-ntinde spre prima sărutare unui mire nevăzut.

Sictir, gunoiaş de velh, a zis unul, care se vede că era mai filosof şi şef peste ceilalţi, şi s-au dus să se ascundă-n closetul culei de la marginea comunei Tanara, acolo de unde se iviseră, dibuind de-acolo altceva...

Mai mult ca pe oricare dintre ceilalţi l-au căinat şi l-au bocit femeile toate din comună pe Mitruş, noaptea mai ales, în taină desăvârşită, iar fetele au plâns amarnic, refuzând hrana părinţilor timp de trei zile şi trei nopţi, şi la alte răstimpuri, după aceea, multă vreme.

* * *

Nu tot aşa de simplu şi de uşor le-a mers însă cu prinderea şi pedepsirea celuilalt mare caftist şi exploatator, Mitri-al Ducâ, om de serviciu la şcoala velhească, iar în vacanţa de vară, pândar peste ogoare,

atât peste cele de la Tanara cât şi peste acelea ale bozovenilor. Căci era om vrednic din cale-afară, de până şi vecinii duşmănoşi se rugau de el să se angajeze şi la dânşii ca paznic de ogoare.

Era om zdravăn şi de nădejde. Avea doar atâta: o căsuţă făcută din mâinile lui, cu materialul tot pregătit, cărat şi aşezat tot de aceleaşi mâini, două mâini nu de om, ci de o altfel de fiinţă, venită din alte cruguri ale cerului, căci atunci când apuca cu ele, parcă te prindea în menghină.

Oamenii comunei vorbeau cum că nu ar fi fost născut de mamă-sa, ci de-o strigoaie din munte care s-a împreunat cu ursul cel mare de pe vulogile Bălţilor.

Avea deci, Mitri-al Ducâ, exploatatorul, caftistul şi duşmanul libertăţii şi-al Nefidiei, o casă, două mâini de fier şi o droaie de copii. De-atâtea naşteri şi de-atâtea alte cele, soţia sa, femeie aprigă şi daiană altă dată, acum arăta gârbovită, ştirbă şi dezarticulată. Îngrijea de copii ca o cloşcă şi nu ştia nici ea pe cine anume iubeşte mai tare, pe copii ori pe Dânsul. În orice caz, nestăvălita ei bucurie adevărată era atunci când îl vedea apărând în poartă, în curte, sau în casă, în uşă, pe El, stăpânul ei.

Era om mândru şi necruţător, aprig la muncă, dar şi la dreptate atunci când aceasta era vătămată. Bun din cale-afară cu cei mici, cu tot ceea ce era lipsit de apărare, dar trebuia să dispari numaidecât dinaintea sa atunci când se mânia. Lovea ca un trăsnet. Nu degeaba-i purtau pizmă şi ură gorobeţii... De câte ori nu i-a prins furând – atunci când era pândar – fie din viile bozovenilor, fie dintr-ale tanarenilor, şi i-a scuturat de ceafă, şi i-a pişcat de urechi, ba i-a adus ca pe gloabe, uneori, la primărie, spre ruşinea lumii.

Bine, dar aceşti foşti tembeli, hoţi de struguri din viile altora, hoţi de găini şi de cai, hoţi de lemne din perimetrul interzis, hoţi de saci cu grâu sau porumb de la moară, acuma erau luptători pentru o cauză... Acum aveau dezlegare, cu poruncă, nu numai să fure, dar şi să ucidă, deci să-şi facă plăcerile toate, până la capăt. Se hrăneau chiar cu conserve din Nababia... Ce zici de asta! Mai era chip să te pui împotriva lor? Hrăniţi cu idei tumore şi conserve nababe, ei constituiau un monolit inexpugnabil şi-o entitate aleasă. Erau instruiţi de gorgoni şi echipaţi şi hrăniţi de nababi.

Nu îndrăzneau să se apropie de el, de Mitri, nici măcar pe-ascuns, tiptil.

Cu fiecare pas care-l făceau înspre el parcă li se vâra în inimă un vârf

de satâr. Mitri stătea liniştit, cu chipiul acela de pândar peste ochi, peste ochii aceia mari, negri, adumbriţi de sprâncene dese, întunecate, răvăşite-n sus, cu faţa-i pământie şi gura cam lătăreaţă şi buzată (din care cauză elevii de la liceul velhesc, care cunoşteau istoria velhilor, ziceau că ar semăna leit la corp şi înfăţişare cu unul Vlad-Strămurare), acolo, sub pinii de pe Golna. Stătea ca o fantomă, o namilă crescută din pământ Au pândit, au aşteptat pitiţi la zece metri de el, dar spre şi mai marea lor înfricoşare, Mitri n-a înţeles să facă nici cea mai vagă, mai neînsemnată mişcare. Erau acolo asupra lui, îl aveau la îndemână, dar ceva îi oprea, îi trăgea înapoi de la orice gând de-a-l ataca şi-a-l prinde.

Atunci au ţinut sfat ca să hotărască ce-i de făcut într-o situaţie atât de încâlcită şi grea. Tragem în picioare, îl doborâm, şi-apoi sărim asupra lui şi-i dăm ce merită, a hotărât unul, şi hotărârea a fost adoptată cu umanimitate de păreri.

— Dar cine trage? E nevoie să se tragă cu multă dibăcie, să nu moară repede cumva şi-atunci să ratăm totul... Trage tu bătrâne... c-ai mai tras şi altă dată, şi tragi bine.

Le cam tremurau mâinile la toţi. El, Mitri-al Ducâ, continua să rămâie nemişcat, crucificat peste cine ştie ce gânduri ale sale, acolo sub pinii nefoşnitori la această oră, de pe cota Golna.

Sau, cine ştie, poate că era plecat pe jumătate dincolo, iar cealaltă jumătate, cea care sta nemişcată sub pinii aceia, acum, aştepta înfiorată trecerea într-acolo după cealaltă jumătate, trecută deja.

— Hai, trage odată, nu ne mai ţine încordaţi, a poruncit şeful.

Mitri s-a chircit, dar lent, aşa ca şi cum s-a destinde după o osteneală mare, la umbra răcoroasă a unor pini. S-a aşezat într-o rână. Lupii au scos capetele la vedere, cu gurile căscate hulpav, din care se arătau nişte dinţi în şiruri albe şi rare ca la crocodili, să vază ce s-a întâmplat.

Mitri a continuat să tacă şi-n această poziţie. Ce-i de făcut? Dacă ne apropiem, ăsta aruncă braţul asupra noastră şi ne zdrobeşte cât ai zice peşte... Trebuie să mai ţinem un sfat:

— Uitaţi-vă acolo, la bolovanii aceia. Îi vedeţi? Mergem să-i rostogolim încet peste el, peste mâini, ca să i le imobilizăm prin strivire, că dacă nu, greu şi cu primejdie o vom scoate-o la capăt, chiar aşa mort pe jumătate cum se află. Repede şi cu grijă mare, băieţi.

Dar dacă se preface c-a fost lovit, se ridică apoi şi vine asupra noastră? a avertizat unul mai prudent. Ca o undă de răcoare a trecut fulgerător

prin trupul fiecăruia... Mitri continua să stea rezemat de data aceasta-ntr-un cot. Mâhnirea care-i căzuse peste suflet dădea feţei lui o înfăţişare teribilă. Să vezi cum forţa fizică şi morală a unei alcătuiri omeneşti neobişnuite se resemnează întreagă, deodată, este într-adevăr ceva teribil, o enormă tristeţe.

La iuţeală mare s-au repezit cu toţii spre cei doi bolovani erodaţi de ploi şi vânturi, aflători acolo de cine ştie când – poate că de când nu era timp – şi opintindu-se cu mâinile şi piepturile-n ei i-au urnit de la locul lor anevoie spre Mitri-al Ducâ... Mitri se uita-n pământ cu o adâncă linişte. A ridicat pentru o clipită genele-i grele ca nişte brazde, dar le-a aplecat din nou, cuprins de-o diluviantă întunecime.

Troglodiţii, mai roşii la faţă decât erau în inimile lor, s-au apropiat tot împingând bolovanii. Iată-i la câţiva centimetri de el. Când să-i prăvălească asupră-i, cu un ultim efort de uriaş Mitri s-a ridicat în capul oaselor, a repezit în lături braţul, a apucat fulgerător în menghină căpăţâna unuia dintre truditori şi, strângând-o bine într-însa, a izbit-o scurt peste stânca colţată, turtind-o ca pe-o pogace. N-a zis nimic. Totul s-a petrecut într-o tăcere cumplită. Doar ţeasta strivită a scâncit strigăt scurt: „ah, manula-mu", adică; „vai, măicuţa mea".

Ceilalţi, cuprinşi de spaima morţii şi-au înteţit brusc puterile şi l-au prins pe Mitri sub bolovanii cei mari. Mitri continua să tacă. Au trecut cu nespusă grijă nişte frânghii pe după mâinile lui aproape rupte şi, după ce l-au legat zdravăn, asigurându-se că nu se mai poate întâmpla nicio primejdie, aşa legat de mâinile rupte şi de picioarele deja sparte de gloanţe, au început a se trudi din răsputeri ca să-l spânzure.

Şi pentru ca să nu moară repede, din cauza pierderii de sânge, i-au înfăşurat cu grijă mare picioarele la locul pe unde pătrunseseră şi ieşiseră plumbii, ca să nu piarză dintr-odată sângele şi să se sfârşească repede cumva.

— Să-l facem să trăiască cât de mult... a zis unul mai luminat la minte.

A fost o osteneală, nu glumă pe bieţii oameni până să-l atârne de creanga groasă şi uscată a pinului, cu capul în jos. O gravă nebăgare de seamă s-a produs din partea unuia însă, care, izbit pe neaşteptate, scurt şi puternic în mutră, cu capul, a rămas desfigurat, fără nas, fără buze (acestea-i atârnau rupte precum creasta curcanului, la vale), cu arcadele strivite şi risipite asupra ochilor ce arătau acuma ca nişte cârtiţe speriate.

— Ei, acuma eşti cuminte. Acuma te iubim. Aşa da.

Au vârât pe rând sau deodată custurile-ntr-însul, apoi i-au crestat pielea de pe burtă, revărsându-i pântecele până peste ochi.

Mitri n-a scos o vorbă, un scâncet măcar. Se scufunda foarte încet în mâzga deasă, puturoasă a amărăciunii.

Apoi s-au dus, uşuraţi, cu cel mutilat după ei, iar pe celălalt l-au lăsat zălog acolo la picioarele stâncii de care fusese izbit.

Mitri-al Ducâ a stat aşa acolo până a doua zi în zori, când şi-a dat ultima suflare. Un om cu inimă ca a lui nu putea să moară cu una cu două. Nu oricând e bine să ai o inimă de leu al prăpăstiilor, aşa cum o avea Mitri.

— Să mergem la casa lui şi să-i tăiem şi copiii, a dat sfătuire unul cu ochi albaştri mici, şi cu vinişoare roşii pe albul lor, arătând pe faţă un râs de vulpe lehuză.

— Pentru asta trebuie să cerem încuviinţare de la comandantul apostolic, i-a retezat, răspuns altul, cu ochi bulbucaţi şi fără bărbie deloc aproape.

— Aşa al tlebui, aşa al tlebui, a molfăit cuvinte din hăul acela ce se deschidea haotic spre înăuntrul său, cel izbit în mutră.

— Avem alte sarcini deocamdată, sinàdefte (tovarăşe). Întâi să terminăm cu vârfurile duşmanilor şi după aceea ne ocupăm şi de copii. Ei nu fug; îi avem oricând la îndemână. Bine că ce-a fost mai greu a trecut. Pe cel mai oribil dintre ei l-am lichidat. De-acum încolo ne va fi mai uşor.

— Nu cred, a intervenit în discuţie cel cu nasul mic şi moale ca un sfârc de ţâţă, cu fruntea acoperită de păr, gura trasă dintr-o linie şi fălcile cumplit de pătrate şi mâncăcioase. Nu uitaţi că mai avem pe vânturatul acela de Vazura, care apare din neunde, loveşte la ţintă fulgerător şi dispare ca năluca din lumea aceasta. Pe acela unul, dacă ne cade-n mâini, v-aş ruga să-l lăsaţi în seama mea... Ah, manula-mu, ce-aş face cu el... Întâi i-aş reteza din vârful custurii, puţin câte puţin, coiţele, apoi i-aş despica, tot cu treabă bună, ailantă, pe urmă l-aş fârtica bucăţică cu bucăţică, aşa ca pentru tocană când tai carnea de pe berbece. La urmă i-aş sfredeli, tot cu vârful ascuţit al custurii, ţeasta lui de astec varvar, de i-aş face-o dârmon.

Lasă-l acum pe zănatecul ăla, îi vine lui rândul, să mergem să-l aranjăm pe celălalt dascăl velh, că Kir Tumbucos este nerăbdător să afle că l-am isprăvit şi p-ăla, dar, mai ales, este el nerăbdător şi pofticios să

afle că l-am petrecut pe lumea cealaltă, cu alai, pe fiara aia bătrână, uriaşul acela care-i face insomnii, morarul Stambechis, la care sigur se ascunde cealaltă fiară, care vrea să-i fie ginere şi care umblă ca argintul viu dintr-o zare-ntr-alta.

De ce va fi văzând Kir Tumbucos un inamic atât de primejdios pentru Nefidia în persoana acelui dobitoc de namilă morar, nu pricep, a întrebat cel cu ochii albaştri. Nu cumva pentru că şi tatăl său are moară?

Are el socotelile lui, nu trebuie să ştim noi totul... Poate că este şi ăsta caftist... Şi-apoi este chiaburos; nu ştiţi, nu aţi văzut cu ochii voştri, nu v-a spus-o şi kir Tumbucos de-atâtea ori că la dânsul merg oamenii la măcinat cu duiumul?... Ce semn mai lămurit vreţi cum că este exploatator? a corectat discuţia care ameninţa să alunece pe pante greşite, cel fără bărbie.

* * *

Ion Giurgiuma, directorul nou al şcolii velheşti din Tanara, ieşise din casă, către seară, ca să aducă nişte lemne pentru pus în sobă, din magazia care se afla la capătul curţii, deasupra pârâului care tăia-n două comuna, pârâu cu apele infestate, tulburi şi cu leşii-ntr-însele, pentru că în capătul de sus al comunei erau aşezate cazane-n care femeile făceau leşie ca să spele haine şi rufe de tot felul, de bumbac, de olandă, de lână... tulpane de copii, straie demonizate sau cămăşi zoioase, cioareci şi ciorapi nămoloşi...

Ei au apărut din aceste ape otrăvite, au scormonit malul făcându-şi drum peste el, pe brânci, au înaintat târâş prin grădina acoperită de-ntunericul vag al înserării, au băgat capetele-n uşa magaziei – domnul Ion Giurgiuma sta aplecat şi stivuia pe bra'ul stâng cu dreapta lemnele crăpate –, au încrucişat ochii întrebător, s-au înţeles tacit între dânşii, apoi au sărit în spatele omului, l-au grămădit sub ei, i-au vârât căluş în gură ca să nu strige – consemnul era să nu se audă zgomot, să se facă totul în tăcere desăvârşită, nu atât că le-ar fi plăcut să lucreze-n taină, dar se gândeau ca nu cumva să sară asupră-le vecinii şi să li se-ntâmple, doamne fereşte, vreun rău, căci acum operau nu pe câmp, ci-n mijlocul aşezării omeneşti...

Şi-au dat, şi-au izbit, şi-au lovit înghesuindu-se ca porcii la arpacaş, l-

au ghemuit de tot în lovituri, date cu picioarele ori cu patul armei, ori cu pumnii, fără nici măcar să icnească de plăcere, dacă nu de osteneală.

De la un timp simţeau ceva ca şi cum ar fi dat într-un corp ţeapăn. Totuşi au mai dat în continuare, căci erau încă setoşi de-a da, neogoiţi încă până la capăt.

Gata, a oprit munca şeful, ştergându-se pe fruntea păroasă de sudorile care-i şiroiau până peste creasta nasului, cu mâneca. Erau învăpăiaţi la faţă şi radioşi, aşa cum este şi firesc după o victorie atât de mare.

Apoi, tot târâş, ca nişte şerpi ţestoşi, purtând cocoaşă pe trupul lor târâitor, au alunecat prin grădină-n apa murdară, amestecată cu leşii şi urină de tot neamul, şi-au înaintat pe cursul ei în sus până ce s-au mistuit în coasta pietroasă, zisă la Alunii-Lunii.

Doamna Ioana, soţia domnului Ion Giurgiuma, văzând că soţul ei întârzie să vie cu lemnele, grăbită ca orice gospodină harnică, a ieşit strigând la dânsul să mişte mai repede.

Domnul Ion Giurgiuma însă nu mişca deloc. Când a intrat în magazie, doamna Ioana a scos strigăt de înfricoşare: „Săriţi, oameni buni, mi l-au ucis, mi l-au ucis!"

Primul care a sărit din casă şi s-a înfăţişat să deie ajutor a fost bătrânul Guli Bamiha, tâmplar destoinic ca meseriaş şi beutor de rachiu ca om.

Ştia multe acest tâmplar, rămas singur în viaţă, fără soţie, fără copii. În armată fusese chiar sanitar. Oamenii îl mai chemau la necazuri să facă injecţii, pentru care treabă se mulţumea să tragă de câteva ori din ploscuţa cu rachiu fiert şi îndulcit, pe care fiecare gospodar din Tanara o ţinea în firida vetrii. Trăgea de două-trei ori, dar cam cât ar fi tras altcineva de zece ori, cu sete îndelungă, puternic absorbitoare.

L-au adus, aşa ghemotoc cum era, în casă, pe domnul Ion. Muierea, doamna învăţătoare Ioana, care făcuse şcoală în Velhia cea Mare, la Călăraşi, dimpreună cu soră-sa, Gala, nu pridideau cu ţipetele, sfâşierile şi blestemele.

Lala Bamiha, însă, după ce a aşezat oglinda în dreptul nasului celui mort, a ridicat degetul în semn de pace şi de mare descoperire:

— Sssât, a şoptit ei. Trăieşte. Faceţi-i uşor frecţie cu ştergar muiat în apă de şipot rece, până ce vin eu... Mă întorc îndată. S-a dus. Avea acasă-n magazia de lemne un berbece, ca omul prevăzător. L-a sacrificat la iuţeală, l-a jupuit, a venit în grabă cu pielea tămăduitoare la subţioară, l-a

vârât pe domnul Ion într-însa, aşa ca un eschimos când se culcă, apoi a sorbit din ploscă obosit foarte.

Şi tot el a făcut din nişte scânduri un sicriu frumos, au aşezat acolo cu mişcări grăbite un fel de om mort făcut din saci umpluţi cu paie, i-au pus în picioarele mortului pantofii de lac, aduşi din Nababia de domnul Ion – căci şi acesta a fost în Nababia în tinereţe – l-au îmbrăcat în hainele de duminică, i-au aşezat şi pălăria alături de faţa lui palidă, de ceară, ca la orice mort, şi alături de chelia, tot de ceară şi aceasta.

Cu tâng mare l-au dus a doua zi şi l-au îngropat pe dâmbul dintre Sfântul Gheorghe şi Sfântul Atanasie, deasupra viitorilor de la râul Maţangani, fără preot, deoarece în asemenea împrejurări popii refuză să oficieze, zicând că ei nu înmormântează om ucis de demoni, şi, în situaţia de faţă, popa velhesc era dispărut, iar cel nefidesc nu avea dreptul să facă o asemenea nelegiuire... L-ar fi caterisit episcopul, fără milă. (Nu degeaba, atunci când venea în vizitaţii canonice sau la hramuri, el îşi începea predica duhovnicească prin aceste cuvinte apostolice: „Iubiţii mei cristiani..., şi voi asteci, de-o parte"...)

Celălalt Ion Giurgiuma, după două zile, trei, a scos capul din pielea berbecului, puţin câte puţin, ca puiul când îşi arată căpşorul la lumină din învelişul oului, a stat ascuns în mare taină într-un chelar, între baloturi de cergi şi velinţe, a fost hrănit bine ca să se întremeze, iar când a fost apt de drum, s-a îmbrăcat în straie muiereşti, de babă nenorocită, cu broboadă groasă, neagră, de nu i se vedeau decât zările ochilor, doamna Ioana s-a îmbrăcat în haine zdrenţuroase de păstor oropsit, bătrân şi, încet-încet, copăcel, copăcel, ducând de căpăstru asinul care purta-n spinare pe domnul Ion înviatul din morţi, a străbătut, precum Iosif când fuge din Egipt, drumul întortocheat şi viclean, când prin loc luminos, când prin păduri fioroase ori văi întunecoase, tot gemând amândoi, şi el şi ea de bătrâneţe şi necazuri, până ce-au trecut de râul Murgani, peste podul acela arcuit ca peste două lumi, aparţinând fiecare altei galaxii, şi-au ajuns în târg la Brebena unde mai stăpâneau armatele de ocupaţie, de-acolo s-au dus la Sarona, unde erau şi-n mai mare siguranţă, dar aici, aşteptând ei semn sau ocrotire de la statul velh pe care-l slujiseră timp de douăzeci de ani, dar neprimind niciun fel de răspuns – de pensie nici nu putea fi vorba – ne aflăm deja după 1944 – şi înţelegând ei că nici nu vor primi cândva, după ce au mai stat niţel spre refacere într-un alt lagăr – de data asta în insula Lungăreaţă – înfiinţată de către noul guvern

democrat instaurat în Nefidia după lichidarea zaverei civile şi-a ocupaţiei şturmo-canţone, s-au refugiat în Nababia, unde au trăit liniştiţi şi mistuiţi în tăcere de dorul locurilor dureroase de la Tanara, până la moartea cea adevărată.

În casa domnului Ion Giurgiuma – casă mare şi frumos alcătuită, cu scări interioare şi ferestre din cristaluri colorate ca la bisericile de la oraş, s-a instalat mai târziu, unde funcţionează şi astăzi, jandarmeria nefidă, sporită şi altfel dotată şi instruită decât pe vremuri, colaborând într-o armonie perfectă cu biserica şi şcoala în acţiunea sfântă de aducere a astecilor pe drumul cel bun şi drept, la sânul Nefidiei.

Domnul Teli Ţumbuc se arătă foarte bucuros de toate cele câte s-au săvârşit până atunci. Sta, în odaia lui cea mare, având în faţă un grup de gorobeţi pestriţi. Băgându-şi mutra pe uşă, soţia sa, cu un dos rotund şi foarte înfipt în sus, s-a strâmbat la dânsul, vrând să-i dea a-nţelege că nu-i place cum îi calcă scoarţele nespălaţii ăia. El a încuviinţat discret, din cap, că aşa este, dar că în situaţia de faţă trebuie să fie mai indulgentă, mai îngăduitoare. Se găseşte în faţa unor probleme mult prea grave, foarte serioase.

Într-adevăr, fraţii – pentru că aşa li se adresa domnul Teli – erau din cale-afară de murdari: pe încălţări şi peste aşa-zişii pantaloni peticiţi de pe ei zăceau noroaiele neşterse de la începutul luptei, al cărei semnal l-a dat prin cinci lovituri de armă – câte colţuri are steaua libertăţii şi-a dreptăţii – de pe muntele Climpos, mai marele peste ei toţi, unul oarecare Dulceaţă pe nume, având-l alături pe celălalt mare, căruia i se zice Moarcă.

Amândoi fuseseră înainte de asta precupeţi de tutun, de deşeuri şi de râze, prin cele mai crepusculare lupanare ale Stambului. Dar cine are noroc, are!

Acolo unde pune Tumorul mâna pune Dumnezeu mila şi slava.

Jegul de pe dânşii – de pe cei care se aflau în faţa lui Ţumbuc – înaintase de pe trup până sus, năpădind obrazul, incomodând creşterea părului din barbă. Se vedeau pete limpezi de jeg pe feţele lor, pe pomeţi, pe nasuri, pe urechi, iar gâtul era şi el tot strâns într-o coleretă de jeg, cantr-un fular de muşama. Aşa arată adevăraţii revoluţionari.

Domnul Teli i-a gratulat, plimbându-se mândru şi solemn pe dinaintea lor, cu degetele palicare vârâte-n buzunăraşele de la jiletca albă. Aplecând capul pentru numai câteva secunde – ca să se reculeagă şi să se

inspire – spre pământ, cu care ocazie şi-a admirat chipul oglindit în pielea de lac a pantofilor, a cuvântat cu faţa trimisă-n sus, spre tavan, în transă:

— Bravo, băieţi! Fapta voastră va fi înscrisă cu litere de aur în paginile istoriei moderne a Nefidiei. Binemeritaţi din partea ei. Ceea ce-aţi făcut pentru cinstea şi prestigiul ei, a fost făcut pentru numele harizmat, pentru gloria ei eternă, neîntrecută până astăzi de nicio altă ţară; pentru chipul ei luminos, pentru cerul ei cu desăvârşire albastru.

Prin mine, reprezentantul ei fidel, Nefidia vă îmbrăţişează şi vă sărută (I-a îmbrăţişat, într-adevăr, şi i-a sărutat pe feţele jegoase, gest, în afară de orice îndoială, patetic şi sublim). A lăcrimat... şi aşa, cu sufletul înecat în lacrimi de fericire a continuat: Dar... cred că nu veţi întrista faţa sfântă a Nefidiei, arătând osteneală sau şovăire faţă de ceilalţi inamici ai ei... trădătorul acela, câinele acela, Pandosti *acela* (apăsa cu tragism pe cuvântul acela, cu patimă patriotică), pe monstrul şi bruta aceia de morar, chiaburul lacom şi hărăpăreţ, pe nespălatul de Vangheli Carapuiu, piuarul acela căpăţânos, care o ţin întruna într-a lor cu păstrarea numelui şi-a limbii velheşti. Iar dacă-i veniţi cumva de hac şi zurlosului acela de Athanasios Vazuras – domnul Teli nefidiza numele tuturora, punând de la dânsul fie *is* fie *os,* fie *as,* fie *us* la finele lor –, atunci, pe cinstea mea, aveţi cuvântul meu de onoare, dat aici îţi propria-mi casă, veţi primi de la mine câte zece galbeni turceşti din aceia mari, fiecare.

— Bizuiţi-vă pe noi, au răspuns cu tărie mare fraţii. Apoi au plecat în întâmpinarea lui Pandosti.

* * *

Bântuia foamea şi lipsurile a toate. Cămările şi credenţele erau pustii.

Învăţătorul nefid – astec de sorginte – Pandosti, care şi-a regăsit conştiinţa de velh cu prilejul scăpării de la moarte datorită intervenţiei celor doi elevi pe lângă căpitanul canţon Ragaiani, şi care a promis-o de logodnică pe frumoasa Vae lui Nandu, venea dinspre Tanina, ducând în spate un sac de grăunţe, legat bine în funii, pe la subţiori. Venea anevoie, abia înaintând sub greutatea încărcăturii. Aplecat cum venea din spinare, sudorile care curgeau mereu, lăsau în urma sa o dâră umedă, ca de şarpe

care-l urmărea pas cu pas. Omul lua cu dânsul din lada de zestre a frumoasei sale amurane câteva flurii de aur, mergea la Tanina, ba chiar mai departe-n teritoriul Trabaniei, de unde cumpăra şi aducea acasă la cele cinci guri, de-ale mâncării. Strecura el înăuntrul grăunţelor şi câte un obiect de drăgălăşenie, ca orice soţ şi orice părinte, ba, uneori, în ciuda greutăţii, vâra în sacul cu grâu ori porumb şi câte un ditamai harbuz, ori caun (pepene galben).

Când ajungea acasă şi-i săreau de gât toate cele patru fete, mai apoi, cu tandreţe demnă, reţinută, şi impunătoarea lui doamnă, îi trecea ca prin farmec toată oboseala drumului, îndelung parcurs. Cea mai mică zbura la şipot şi aducea-n ulcior apă din cea rece şi strălucitor de limpede.

De data aceasta nu era să mai ajungă acasă. Ca niciodată, avea înaintea ochilor vedenii; fără să aibă fierbinţeli. Vedea fetele sărind bucuroase din cale-afară în calea lui, cuprinzându-i gâtul cu mâinile lor albe, calde, erau parcă îmbrăcate-n negru, iar mai deoparte, o femeie străină, îmbrăcată-n alb toată, le cânta dintr-un instrument straniu, îndemnându-le să joace obscen. Ea, femeia străină, nu dansa, numai stătea deoparte şi cânta, apoi tăcea brusc şi-l privea drept în ochi pe el.

Scutura capul ca să alunge vedenia. Apoi iarăşi apărea altă vedenie: Frumoasa lui soţie, îmbrăcată-n cămaşa de noapte, cămaşa aceea-n care se acoperea ori de câte ori simţea că el o doreşte, înflorată cu galben, în chenare îmbietoare, să arăta în faţa ochilor, despletită de bucurie, dându-şi întruna părul când înainte, când pe spate, aruncând picioarele ei albe, ucigătoare-n sus, până a se vedea acolo!!! şi râzând cu chicoteli întârâtate, prelungite-ntr-o stare de delir al aşteptării, îl chema la dânsa... Uite-aşa i se arăta, şi pe măsură ce el încerca să strige, îngrozit, spre ea, ea se îndepărta, ca să reapară. L-au trecut sudori reci, şi s-a aşezat pe-o piatră ca să-şi revie.

S-a frecat la ochi, pe frunte. Ce păcat că se afla prea departe de izvor. Lângă dânsul însă, fără ca el să vază, se afla un izvor, cu apa rece, geroasă aproape, care curgea fără să curgă, umbla fără să umble, susura fără sunet.

Ei suiau, tot de-a buşila, hoţeşte, târâş, trăgând după dânşii puştile şi picioarele boţite şi nelegiuirea.

— Aici te-am mâncat, piele-nvechită de trădător şi de velh, au aruncat ei vorbă asupra lui ca şi cum ai arunca flegme sângerânde. Stavrosul şi Cristosul tău şi-alor tăi, scatovelhe (velh din gunoi) şi-au tăbărât asupra

lui cu cuţitele, făcându-l ferfeniţă.

— Fie-vă milă, oameni, de fetele mele, bateţi-mă cât vreţi, până ce aruncaţi din voi de plăcere, dar nu mă omorâţi, căci am patru fete. Implor mila voastră de părinţi şi de creştini... se tânguia şi se ruga de lupii dezlănţuiţi, neîncetat, dar din ce în ce mai stins, dascălul Pandosti.

— Creştin eşti tu şi Dumnezeul mă-ti, nu noi. Hai şi nu te mai văita atâta, ca o muiere; o să terminăm repede, nu te speria. Ar trebui să ne mulţumeşti că te-am aranjat la repezeală şi cu treabă bună. Apoi, dintr-odată, nici cel mai iscusit psiholog n-ar putea explica, au început a da în el scurt şi-ndesat cu o poftă demult zăcută.

Şi după aceea s-au dus, fluierând un cântec răscolitor „Trăiască cutare, şi cutare, şi cutare...”

Acestea s-au petrecut la locul ce se cheamă „Bradu Sacru”, pe padinile cu păşuni de aur, de sus, la jumătatea drumului dintre Amindiu şi Amura.

Doamna Pandosti s-a îmbrăcat pentru totdeauna în negru, s-au îmbrăcat în negru şi toate patru fetele ei, şi-au plecat pe cărări ferite, flămânde şi plângând în şoaptă neîncetat, până ce au ajuns la Tanina. Acolo, fata cea mare s-a măritat cu un cofetar, om bun şi de inimă, care le-a pripăşit şi pe celelalte – afară de Vae – pe lângă prăvălia sa, făcând fie pe vânzătoarele, fie ajungând la laborator ori la treburile gospodăriei.

Frumoasa Vae s-a angajat ca fată-n casă la un ins bogat, un industriaş iscusit, care a tratat-o omeneşte, dar în casa căruia avea nespus de mult de lucru, cu atât mai mult cu cât mândria Vaei nu admitea să strâmbe nimeni din nas la adresa ei şi-a felului cum îşi făcea datoria.

De la un timp a început să tuşească, iar stăpânul înţelegând că această tuse ar putea să fie o primejdie pentru familia sa, i-a plătit Vaei pe două luni înainte solda şi-a sfătuit-o să se interneze într-un spital de boli de piept. Vae nu s-a internat, deoarece nu existau asemenea spitale-n Nefidia pe timpul acela, şi-n vreme de război, iar dacă existau, costa internarea enorm de mult, ci a rătăcit aşa de una singură, vizitându-şi surorile dar neadmiţând să se apropie de ele sau să le sărute, vizitându-le numai aşa, de la distanţă, tuşind cu gura ei superbă apăsată în batistă, până ce a murit rezemată de-un zid, în plină stradă, căci bântuia foametea în Nefidia, şi oamenii care mor de foame nu mor niciodată-n casă – excepţie făcând deţinuţii – ci ies afară, pe stradă, mânaţi de speranţa că vor găsi cât de cât ceva, vreo coajă de pâine, ori cine ştie ce... Aşa a sfârşit frumoasa Vae, pe stradă, în speranţa că va găsi o coajă de

pâine, sau... pe cine ştie cine.

* * *

Aprinderea casei şi masacrul asupra familiei Stambechi a fost cu niţel cântec. Tânărul Thanu Vazura, venind dinspre Paltin, a atins dealul de mai sus de Sânt-Ilie, de unde se vedea limpede, în vale, moara lui Goga Stambechi.

Ori de câte ori ajungea pe această cotă, se bucura să privească-n jos, spre moara aceea dintre arini. De data aceasta, însă, a tresărit îndată, pălit de spaimă. Moara era numai vâlvătăi năzuind spre văzduhuri. Ardea nu numai trupul ei, ci şi toată curtea, cu toate câte se aflau într-însa.

Din om, Thanu s-a preschimbat într-un fel de strigăt de mânie, iar strigătul acela ţâşnit în aer s-a făcut pasăre aprigă şi-a ajuns în numai câteva clipe la moara care ardea cuprinsă de flăcări. Iarăşi s-a întors în omul din el, a rămas locului, a iscodit să vază ce se petrece, şi iată că vede ieşind din foc umbra neagră a uriaşului morar, ducând la subţiori trupul fiicei sale, Puşa. N-a scăpat bine din vârtejul flăcărilor, ieşind la lumină, căci dintr-o tufă de sălcii, patru ţevi de puşcă s-au îndreptat spre el şi, din câteva detunături, omul s-a prăbuşit la pământ cu fată cu tot, răcnind atât de tare încât parcă îngheţaseră pentru o clipită chiar şi flăcările ce mistuiau moara.

Soţia morarului a ars, stând asupra leagănului, ca să o apere pe cea mică; a ars cu ea şi cu leagăn cu tot.

Thanu, când a văzut înfricoşata privelişte, iarăşi s-a preschimbat brusc din om într-un fel de pasăre din alte eonuri, cu patru perechi de aripi şi patru perechi de gheare, şi-un cap cu patru clonţuri tăioase, s-a asmuţit zburând asupra ucigaşilor de sub tufa de sălcii şi, apucându-i în gheare, a zburat cu ei până-ntr-un loc foarte ferit, un fel de fund de râpă, le-a aşezat acolo tidvele pe câte un pietroi colţos, şi cu alt pietroi în gheare le-a strivit la toţi patru capetele, de-a făcut din toate patru o masă crudă de terci amestecat cu oase sfărâmate. Apoi a zburat din nou, tăind văzduhurile nopţii cu strigătul său nepământesc, şi peste câteva minute da năvală pe fereastră, cu vuiet înfricoşător, drept în casa protosinghelului Papa-Stere. S-au ridicat de la masă cu toţii, drept în

picioare, ca la porţile deschise ale iadului, şi-au tăcut cu mâinile la piept. Thanu a repezit mâna – ca o ghioagă cu gheare – drept în ţeasta lui Tache Cutica, urzitorul alături de Teli Ţumbuc, din umbră, a crimelor din Tanara, şi smucindu-l cu putere, scurt, l-a prăvălit la picioarele sale, adunat ghem. A ridicat cu mânie mare piciorul ca să-i strivească şi acestuia căpăţâna, dar, în aceeaşi clipă, fata aceea cu ochii mari cenuşii, cu părul gălbior, cea care ostenea întruna la treburi de tot felul, care ducea pe umeri ulcioarele cu apă de la şipot, fata mai mică a popii, s-a aruncat înainte la picioarele lui Thanu, i le-a cuprins încolăcindu-şi mâinile şi braţele în jurul lor ca-ntr-o iubire imploratoare, rugându-se adânc, cu gemete înăbuşite: „Nuu-l omorî, nuu-l omorî!" Acest „nu-l omorî, nu-l omorî", suna ca o chemare din tenebre, mai mult decât o rugăminte, ... ca un: „ia-mă, ia-mă!"

— Desprinde-te de pe mine, descolăceşte-te de pe piciorul meu, şarpe... i-a zis el cu scrâşnet.

Fata atunci a ridicat spre el ochii, ca două faruri mari, magice, înviforate, luminând din bezne, i-a aruncat asupra lui – era atâta deznădejde pedepsitoare-n ei! – şi, din ultimele încăperi ale inimii şi singurătăţi, şi ale jignirii, l-a chemat spre ea: „omoară-mă pe mine! Omoară-mă! Ucigaşule! al meu...! pe mine!"

S-a aplecat şi-a desfacuit aspida, cu grijă, de pe piciorul său. S-a simţit inundat ca de-o năvală de lumini calde, încărcate de mireasma adâncurilor nemişcătoare... ale înfloririi.

A bătut din aripi atât de tare că s-a golit casa popii de aer, le-a izbit de două ori deasupra, apoi, preschimbân du-se iarăşi din om în strigăt, a zburat mistuindu-se-n noaptea ploioasă.

Şi, bătându-l ploaia la răscrucea de la Icoană, stătea sub ea, supus cu plăcere mare, ca să se răcorească, şi nu ştia dacă plouă într-adevăr din cerul plumburiu, sau plouă din adâncurile lui cu tristeţe mare asupră-i.

Apoi a dat târcoale – nu prea hotărât, deoarece încă nu scăpase de sub starea aceea de vrajă – casei lui domnul Teli. Dar casa lui Teli era păzită straşnic, iar stăpânul ei şedea ascuns înăuntrul ei ca-ntr-o cazemată un general.

I-a scăpat. Se afla, nu mă-ndoiesc, sub paza unor puteri supranaturale acel măreţ şi atoateiscusit Teli Ţumbuc. Era dreapta lui Avizuha, urzitorul vieţilor şi stăpânul lumii acesteia.

Replica răpciugoşilor a fost atât de cumplită încât nici nu-ndrăznesc a

o povesti de teamă să nu mă acuze cititorul de exagerări demenţiale.

O consemnez telegrafic: O haită alcătuită din cinci lupi năpârliţi a gonit din răsputeri, străbătând hotarul Tinerei, cu fălcile căscate şi băloase, cu limbile atârnând aprinse, răsuflând din greu, scâncind la răstimpuri, zburlindu-şi spinările, aruncând din ochi flăcări otrăvitoare, şi-a ajuns, şi-a tăbărât în casa lui Costa Vazura, tatăl haiducului.

L-au legat cobză, i-au scos afară uneltele bărbăteşti şi, întrebându-l: „Cu asta l-ai zămislit pe nemernic, cu asta?", i le-au smuls de la locul lor crestându-le cu bricegele. Te-ai dat cu velhii, ai? L-ai dat la şcoala velhească, acolo a învăţat să fie bandit!

Costa Vazura a închis ochii şi-a tăcut crâncen. La fel au făcut soţia şi fiică-sa. Ruşinea era mai mare ca durerea; ruşinea biruia durerea în acea clipă.

Dar incoruptibilii luptători s-au apropiat de femeie şi, scrâşnind din dinţii plini cu deşeuri alimentare zăcânde acolo, au spintecat-o de jos, de la născătoare, până la grumaz, dându-i afară plodul zămislit în pântece după întoarcerea lui Costa, soţul ei, din lagărul de la insula Clios.

După ce au spintecat-o şi pe fată, au înfipt după bunul plac cuţitele-n trupul lui Costa Vazura şi, spânzurându-l de o grindă a tinzii, s-au întors biruitori la ascunzători, fiind decoraţi a doua zi de către şeful lor cel mare cu ordinul „Steaua biruinţei" pentru răsunătoarea bravură săvârşită asupra fiorosului duşman Costa Vazura, frizerul şi plugarul din satul Paltin.

Lui Thanu Vazura de-acuma nu-i rămânea altceva de făcut decât să ucidă orbeşte, ori să se pustiască-n scârbă şi greaţă de lume.

Le-a făcut pe-amândouă, sau una prin cealaltă.

* * *

Pe bătrânul piuar Vangheli Carapuiu l-au lichidat în doi timpi şi trei mişcări, pentru motivul că-l primea, când se ducea la el în zilele de vacanţă, şi-l trata cu păstrăvi prăjiţi în unt (singurul peşte care se poate găti şi-n unt, după părerea sa) pe bătrânul dascăl Nae Nubi, iar după aceea povesteau între ei, stând pe marginea apei, felurite lucruri despre lume şi viaţă, şi oameni.

În gândirea tovarăşilor, acest lucru era de neiertat, afectând în mod foarte grav principiile de bază ale ecleziei pe care o slujeau, singura adevărată dintre toate câte le-a creat mintea omenească până atunci. Nu se poate – le-a spus şeful responsabil cu lămuririle – ca în discuţiile pe care le-au purtat împreună de-atâtea ori să nu-i fi strecurat dobitocului de piuar ceva din ideile şi sentimentele lui, acel dascăl velh – împuţit şi înrăit. Nu degeaba bătrânul piuar o ţinea-ntr-una p-a lui: că el este velh şi că limba pe care o vorbeşte este cea mai frumoasă din câte există, pentru că este a lui şi că o iubeşte aşa cum îşi iubeşte mama care l-a născut. Şi mai spunea, animalul, că pământul acesta de-aici este al lor de când a făcut Dumnezeu lumea şi că – auziţi voi blasfemie! – aici n-a călcat niciodată picior de nefid, acestora plăcându-le marea şi coastele mării şi că acolo este patria lor, aşa cum a noastră este aici, în munţii aceştia iubitori de Dumnezeu şi-n locurile acestea înconjurate nu de apa mărilor, ci de marea pădurilor. „Nefizii, dacă se-ntâmplă să-ntârzie pe-aici, o fac mai mult ca să tremure decât ca să trăiască".

„Să mi-l sfârtecaţi! Să-i astupaţi gura pe veci! să nu mai mănânce scatà. De mâine să nu-i mai umble gura aidoma cum îi umblă piua şi gaterele. Să-l mâncaţi, băieţi! îi înflăcărase Ţumbuc.

Băieţii au zburat imediat la datorie şi după ce au dat în el cu toţii, ca să nu fie supărare, cu pumnii şi picioarele, l-au aruncat de viu în scocul gaterului, de l-a prins roata cea mare şi l-a învârtit de câteva ori, până ce din bietul piuar bătrân Vamgheli Carapuiu, n-au mai rămas decât nişte ciozvârte zdrobite. Făptaşii acestei isprăvi stăteau deasupra scocului şi se amuzau grozav, râzând cu atâta poftă că trebuiau să se ţină de burtă cu mâinile, ca să nu crape cumva.

Pe Tuduruş Cundunina, acel Abel al păşunilor de la Tanara, care se întrista amarnic şi se ruşina atunci când cineva înjura sau rostea cuvinte de măscări, care, atunci când îi cădea din mână, din greşeală, muşcătura de pâine, o ridica cu sfială mare de jos, o săruta ca pe un lucru viu şi-abia după aceea o punea în gură ca s-o mănânce, care-şi făcea crucea mulţumind lui Dumnezeu de fiecare dată când se aşeza fie la muls oile, fie la masă – adică într-un genunchi în faţa blidului de lemn şi-a merindarului cu pâinea – fie sub ţundră ca să doarmă, care dădea de la el totul, râzând cu lacrimi de bucurie, care credea că fiecare clipă din viaţa lui este un dar de la Dumnezeu şi se bucura din plin de acest dar fără preţ, l-au tăiat cu bricegile din niciun alt motiv decât că-n ziua aceea n-au

avut pe nimeni altul de omorât, din plictiseală, ca să-şi facă de lucru, pentru că dacă nu ucideau nu erau întregi şi n-aveau mulţămire, nici pace.

De fapt, aceşti pionieri ai fericirii aveau ceva în firea şi apucăturile lor, din firea şi apucăturile stăpâniţilor de vicii sau a doctorilor chirurgi, care, în ziua când nu au de operat, sunt nervoşi, inabordabili; aşa erau şi aceştia, gata-gata să turbe şi să facă crime de dragul crimei când n-aveau sarcini de-a ucide. Neavând de tăiat, devin mai monstruoşi decât atunci când aveau ce tăia. Erau zeloşi din cale-afară şi, din cauza zelului excesiv, deveneau neastâmpăraţi şi furioşi, şi fugoşi.

Sau, cine poate să ştie, poate că l-au tăiat tocmai pentru că era un om aşa cum era... blând, credincios, sfielnic, bun, naiv precum cei săraci cu duhul, trăsături care iarăşi contrazic în mod brutal concepţia lor despre om şi omenire. A fi aşa cum era Tuduruş Cundunina, acest Abel redivivus de la Tanara, constituia o jignire la adresa omului de tip nou, luminat, integru şi neşovăielnic... măreţ.

La locul care se cheamă „Capra-şută", acolo l-au omorât, unde se afla cu cioporul de oi... Oile le-au dus cu dânşii. Pe cei doi câini i-au tot alungat cu pietre şi cu gloanţe detunate asupra lor, până hăt departe, de-au început a se tângui bieţii de ei de ţi se rupea inima.

Dar nici judecătorul Kiricos, nici jandarmul de la Tanara – amândoi nefizi – n-au scăpat judecăţii, primul pentru motivul că a cerut – la sfătuirea de la Popa Stere din noaptea aceea, despre care am pomenit la începutul povestirii – să fie judecaţi şi după aceea, în cazul că vor fi găsiţi vinovaţi după lege, să fie pedepsiţi tot după lege, şi nu după bunul plac al unuia şi-al altuia, iar jandarmul, pentru că s-a arătat indulgent şi pentru că juca în cărţi la cafenea cu învăţătorul velh, deci că-i putea fi prieten.

Pe judecător l-au căutat acasă, cu mare iscusinţă, dar, negăsindu-l, plictisiţi şi enervaţi, au ridicat atunci pe soţia lui şi pe cele două fete – una de 17 ani, cealaltă de 15, le-au scos afară din comună şi le-au spânzurat, după ce le-au siluit pe rând, toţi, tineri şi bătrâni, râzând şi înjurând, iar pe mama lor, în timp ce unii siluiau fetele, alţii o biciuiau, dezbrăcată şi legată de pomul pe care apoi au atârnat-o. De neînchipuit, dar aşa a fost.

Cei tineri din banda justiţiarilor erau foşti elevi de-ai doamnei Kiricos, iar acuma o pedepseau pentru că, atunci când elevi fiind, doamna dascăl i-a mai tras de urechi sau i-a pus să stea în genunchi, dacă i-a prins c-au

minţit, au furat sau n-au învăţat lecţia, ori s-au bătut în clasă.

Aşa i-a trebuit. Căci după ce ei vor prelua puterea, nu elevii se vor mai teme de învăţători, ci aceştia de elevi, nici soldatul de ofiţer, ci ofiţerul de soldat, şi nici hoţul ori ucigaşul de poliţie, ci acesta de ceilalţi.

Pe jandarm l-a omorât chiar frate-su. El se refugiase în locurile sale din Farsalia, la părinţi, şi era acuma agricultor. Fratele său, mult mai tânăr, se înhăitase cu lupii. Într-o noapte a sosit, în taină mare, acasă. Mama l-a spălat, bucuroasă din cale-afară, a gătit cină din cele mai alese bucate pentru copiii ei, iar după ce s-au ospătat, ca-n casa părinţilor, lângă mama şi tatăl lor, cei doi fraţi s-au retras în dormitor ca să doarmă. Au povestit câte ceva şi au adormit... adică numai fostul jandarm, căci celălalt, lupul, stătea la pândă. S-a ridicat, deci, a tras satârul de la brâu şi l-a înfipt de trei ori în pieptul fratelui său, apoi s-a strecurat pe fereastră afară, făcându-se nevăzut în pădure.

În chiar ziua următoare, comandantul lor apostolic, mai mare peste toţi, Hara pe nume – după numele aceluia care trecea peste Styx sufletele muritorilor –, l-a decorat cu medalia „Virtutea de foc" şi l-a lăudat pentru abnegaţia şi curajul de care a dat dovadă, deoarece „una este să omori pe un oarecare, şi cu totul alta pe fratele tău". L-a şi ridicat în rang, dându-i răspunderi mai serioase în cadrul apostolilor noii religii, vicariatul epistemologic.

Acel Haron, mai marele peste apostoli şi misionari, omora cu surâsul luminător pe buze, era înalt, frumos, purta cizme tuetone, birghere-n picioarele-i lungi şi osoase, avea un dar deosebit în a converti pe tineri la noua credinţă şi în a-i asmuţi la cele mai rafinate acte de bestialitate apostolică, şi mai era, Dumnezeul meu! şi velh de origine. După ce te gratula cu vorbe alese, drăgăstoase, trăgea zâmbindu-ţi frăţeşte, sau părinteşte, din tureacul cizmelor birghere cuţitul cu două tăişuri şi ţi-l trecea prin grumaz, lin de tot, binişor. Apoi, ca după un act de nuntire, pleca mai departe, la altă mireasă, la altă nuntă, la alt grumaz.

După ce zavera s-a terminat, bineînţeles că nu i s-a întâmplat nimic. A trecut graniţa în marea ţară a turnurilor, în luminoasa Enosie, unde trăieşte şi astăzi dacă n-a murit, şi unde ocupă post de mitropolit, căci, aşa înalt, osos şi plin de har cum era – numele îl arată – nu putea să-i şadă mai bine pe alt scaun decât pe unul tot apostolic.

„Şi să mai spui că Dumnezeu n-a făcut pe om după chipul şi asemănarea sa", arunca vorba şi trecea mai departe bătrânul Avghera,

lăsându-i pe ascultători în mare şi înfricoşată descumpănire.

L-a atras în tenebroasele sale mreje şi pe Puiu Cuduiani, copilul acela curat la inimă ca o fecioară, alb la suflet ca floarea, şi-a făcut din el, numai în câteva zile, o fiară, un vârcolac asasin dintre cei mai destoinici.

Era orfan şi păştea nişte oi ale nu ştiu cărui gospodar, undeva prin câmpia Mardoniei, împreună cu un unchi al său, Mitri Dalabec, sub ocrotirea acestuia încă, deoarece era sub 17 ani.

— Unchiule, a zis într-o bună zi, eu mă duc.

— Unde?

— În păduri, cu ceilalţi.

— Şezi, măi copile, în curu-ţi.

— Eh, ce ştii tu, unchiule.

— Şezi, mă, când îţi spun, la locul tău.

— Ba nu şed... şi s-a dus.

După numai două săptămâni a reapărut ducând de căpăstru doi cai care nu fuseseră ai săi, dar erau acuma, încărcaţi cu velinţe, plocăzi, haine scumpe şi-un purcoi cu galbeni, lănţişoare, brăţări şi cerceri...

A predat caii cu prada de pe ei toată unui alt unchi, să-i ducă acasă, în Tanara, spre înfricoşarea şi jalea lui Mitri Dalabec, care nu pomenise a se fi aflat că din familia sa de păcurari s-ar fi născut vreodată un atare ins şi o atare ruşine. Bătrânul Mitri a plâns atunci pentru prima dată, el, care n-a plâns nici la moartea soţiei, nici la cea a celor două fete care s-au prăpădit la doar 16 ani.

Puiu însă, înainta din ispravă în ispravă, din vrednicie în vrednicie, din rang în alt rang, şi toate acestea din cauză că avea o metodă a sa proprie în a-şi lichida victimele, adică clienţii: îi lega de un pom şi apoi le jupuia pielea de pe dânşii şi-i lăsa aşa atârnaţi de vii şi cu pielea trasă în jos, iar a doua zi, trecătorii observau cu groază cum trunchiul pomului, la nivelul gurii victimei, era ros, mâncat pe jumătate. Vinovatul, în chinurile durerii şi-ale morţii care întârzia, şi-ale muşcăturilor de tot felul de gângănii, muşca şi el din trunchiul copacului ca să şi le aline.

Era un fel de poştaş, un factor de legătură între diferite centre de mavro-scufi – aşa se mai numeau lupii, din cauza unor băşti negre pe care le purtau.

Şi l-au prins într-o zi nefastă cei din armata regească. L-au chinuit, dar nu atâta cât el pe alţii – era cu neputinţă aşa ceva – l-au dus apoi în pădure şi i-au tras un glonţ în ceafă.

Dimineaţa, un soldat a mers în pădure să aducă nişte surcele pentru fierberea ceaiului. Soldatul s-a înfricoşat. O mogâldeaţă neagră tot sărea precum o enormă broască, încoace şi încolo... S-a întors şi a raportat superiorului că în pădure este ceva ciudat. Să nu fie cumva vreo iscoadă!... Tot se ridică şi iarăşi se apleacă... E o iscoadă, un spion mavroscuf.

Superiorul, cu încă vreo zece după dânsul, top cu armele-n mâini şi degetul pe trăgaci, s-au dus acolo să vază ce, cine naiba poate fi.

Era Puiu Cuduianu, cel căruia îi găuriseră ţeasta cu glontele seara şi care nu murise, ci, uite-aşa, a tot sărit toată noaptea, încoace şi-ncolo.

— Mai trageţi-i unul, a poruncit sublocotenentul. Şi i-au tras. Şi astfel, Puiu a murit. Firește, în toată acea noapte a săriturilor din viaţă-n moarte şi de-acolo iar în viaţă, a avut prilejul să vadă, de fiecare salt, faţa sau vedenia tuturor acelora pe care-i spânzurase şi-i jupuise de vii.

Avea ochi albaştri ca peruzeaua şi mâini pufoase, fără păr, ca domnişoarele şi n-a pomenit de lucruri sfinte niciodată în scurta lui viaţă de numai 17 ani, darămite să înjure. Avea pleoape îndoliate, cu gene lungi, uşor răsuci te-n sus, şi vorbea cu mare sfială şi săgetătoare cuviinţă...

Dar şi cei din armata regească erau afurisiţi. Nu iertau, nu înţelegeau. Mulţi tineri ridicaţi cu de-a sila de-acasă şi botezaţi apoi în legea lupilor, se furişau afară din perimetrul controlat de aceştia şi mergeau să se predeie oştirii regeşti. Cei din oştirea regească însă, după ce-i schingiuiau în fel şi chip, amuzându-se şi aceştia, îi sfârtecau în bucăţi, sau, în cel mai fericit caz, îi găureau cu glonţ.

Şturmii procedau mai simplist: dacă, de pildă, se trăgea din tufiş asupra unui soldat şturm, ei înconjurau satul, aşezarea, mânau în turmă vreo cincizeci de inşi luaţi la întâmplare, îi scoteau afară din sat şi-i mitraliau, după ce, bineînţeles, îi sileau să-şi sape groapa comună. Astfel au sfârşit unchiul şi vărul Atanasie şi Oreste Amidaş, acolo, dincolo de culă, la crucea lui Pateli.

Ce puteau să-ţi vază ochii într-o zi de duminică... să nu-ţi spun: în piaţa oraşului Cricala, atârnau peste cincizeci de capete, bărboase toate, de căpetenii ale lupilor. Mai ceva ca la căsăpirea capetelor de viţei, porci şi berbeci.

Blidonii şi cu nababii, după ce până mai ieri îi ajutaseră cu arme şi de-ale mâncării, şi haine, acuma plăteau cu bani grei, din cei mai buni, de-ai

lor, capul de luptător din pădure. La preţ mai ridicat sau mai scăzut, după grad şi isprăvnicie...

UNDE-A DISPĂRUT MOŞ AVGHERA?

Din zilele când au apărut lupii pe hotarul comunei şi-n bătăturile oamenilor, moş Avghera s-a făcut nevăzut. Era covârşit de greaţă pentru tot ceea ce vedea, ceea ce se punea la cale din întuneric şi pentru ceea ce vedea că are să se întâmple în viitor, căci Avghera, în felul său de-a fi hâtru, avea vizii.

Amărăciunea din care gusta neîncetat şi singur de când i-a murit soţia, era sporită de-o alta mai amară, mai greu de îndurat, care suia-ntr-însul mereu, înghiţindu-l, precum o mâzgă.

Privelişte a la care se arăta omenirea era una din faţa căreia trebuia neapărat să fugă, să dispară. Şi moş Avghera a dispărut. A fugit de la casa unde trăia cu amintirea, ducând cu sine capra şi-un sac de-a umerea, în care a pus puţină făină, niţică sare, o lingură şi-un ceaunaş. Atâta tot.

Lumea bănuia c-a luat parte, împreună cu tânărul păltiniot Vazura, la golirea de jandarmi a culei, în noaptea aceea de pomină, şi la fel credeau şi lupii care-l căutau cu sârg prin toate coclaurile şi vizuinile unde-şi închipuiau că se putea cuibări. S-a pus chiar preţ pe capul lui, cinci mii de drahme. Nu pot să ştiu de ce, dar le stătea-n inimă, ca un cui ruginit, tuturora: şi lupilor, şi sfetnicilor acestora. Gândeau că el ar fi mentorul tenebros al descreieratului acela fugar, că el îl îndemna la rele şi că, dându-i nişte fierturi din buruieni tenebroase, pe care numai el le cunoştea, insufla bezmeticului acela atâta curaj şi-atâta putere trupească. Deoarece, fără-ndoială, puterile de care făcea dovadă mucosul erau de fiară sau de om venit de pe alte astre. Nu era de glumit şi nici de crezut; apuca piatra-n pumn şi-o făcea fărâmituri dintr-o singură strânsoare. Dacă se-ntâmpla să fie-nconjurat de zece deodată, se învifora mai iute ca trăsnetul printre ei, îi risipea cât colo ca pe nişte licurici, se făcea nevăzut, şi după numai câteva clipite îşi arăta năluca departe, pe cine ştie ce creastă de deal.

Numai bozgoanele întunecatului bătrân şi fierturile pe care el ştia să le pregătească îi dădea aceste puteri afară din fire. Nu încape nicio îndoială în privinţa aceasta.

Nimeni, niciodată, nicăieri să nu-i întrezărească bătrânului, măcar ca-

ntr-o nălucire, umbra strecurându-se-n cine ştie ce singurătate, acesta este un lucru mai mult decât a mirare, mai mult decât ceea ce se cheamă o enigmă. Să-i fi găsit, în cazul c-ar fi pierit, măcar vreo rămăşiţă cât de cât din ceea ce-a fost el în viaţă, scheletul, ori vreun os răzleţ, ori hainele de pe dânsul lăsate pe cărarea pustiei, precum îşi lasă şarpele cămaşa, dar nici vorbă de aşa ceva. Un smoc din părul de pe cap, agăţat în vreun jneapăn, aşa cum vezi agăţate smocuri din părul oilor sau al câinilor... cu desăvârşire nimic.

Peste bârlogul urşilor poţi nimeri, aşijderea şi peste culcuşul căprioarei, peste vizuina lupului şi-a vulpii, chiar peste vulogile din genune ale zânelor, peste coamele lepădate ale cerbului, peste borţile şarpelui, adăpostul de sub frunze multe ale ariciului, peste furca mumei pădurii aruncată cu mânie deoparte atunci când ceva nu i s-a împlinit, în sfârşit, peste armele lui Făt-Frumos din basme, sub stejarul din poiana de dincolo de timp uitate, numai despre moş Avghera nu s-a putut afla, nici ca din întâmplare, nimic.

Tot ce se spunea despre existenţa lui nu era decât născocire a unei fantezii muncită de fiori: ba că au auzit din fundul unei prăpăstii, în care nimeni n-a coborât vreodată, glas ascuţit de capră, cocoţată pe-un colţ de stâncă ieşită îndrăzneţ peste genune, şi că această capră, pe care nimeni n-a văzut-o cum arată vreodată, nu era alta decât capra lui moş Avghera, şi că el ar fi sălăşluind dincolo de capătul acelei prăpăstii, de unde începe alta, tocmai peste cumpăna lor, ... ba că-şi schimbă înfăţişarea după legile vrăjitoriei, când în pasăre, în inorog sau în târâtoare cu păr pe dânsa şi glugă-n cap, că se preschimba, la nevoie, chiar în pom, în unealtă de lucru, sau chiar în icoană.

Nătângul de Mişu Mişaca se jura c-a văzut, într-o zi de ianuar, când alunecase dincolo de marginea timpului şi-a locului de-aici, peste măgurile de la Ciumă, în căutare de vâsc pentru cele două oi jigărite pe care le ţinea-n staul, zicea c-a văzut un fel de mânz stând nemişcat pe coama măgurii, în toiul zăpezii, în singurătatea desăvârşită a iernii, nechezând la răstimpuri, cu nările adulmecând gerul văzduhurilor, singur acolo unde nici ţipenie de vieţuitoare nu se năzărea la acel ceas îngheţat, nici nu se auzea, şi că mânzul acela alb nu era altcineva decât duhul lui Avghera arătat astfel.

Acest Mişu Mişaca era un prost mare, dar avea uneori un fel de-a-ţi râde-n nas atâta de săgetător, încât îţi punea în cumpănă până şi

siguranţa de tine, făcând-o să se clatine chiar a celor mai deştepţi şi mai treji, dintre oameni, la minte.

Îl pricepeau în schimb, de minune, copiii. Cu aceştia se înţelegea, fără să rostească cuvânt, numai prin zâmbet. Nu-i de crezut, dar uite că surâsul şi zâmbirea pot comunica gânduri şi înţelesuri adânci, faţă de care vorbirea adevărată rămâne mută. Surâsul şi zâmbetul discret sunt căile de acces în zona esenţelor, langajul nostru liturgic, paradisiac, hieratic.

Asta este doar o paranteză întâmplătoare, fără să vreau să vă conving cumva că ceea ce spunea c-ar fi văzut Mişaca, prostul, ar fi fost adevărat.

Oamenii normali, adică cei care gândesc omeneşte, sprijinind gândirea pe date empirice, aşadar, cei cu gândirea pozitivă, bazată pe fapte concrete şi pe evidenţe – adevăruri ce se impun de la sine, fără a fi nevoie să le demonstrezi cât de cât – afirmau expeditiv cum că vicleanul bătrân, care în mod sigur avea ascunşi în cine ştie ce gaură a diavolului bani serioşi, a fugit peste graniţă, în Trabania, şi de-acolo-n Velhia, pe căile mării, ţara pe care el o îndrăgise de când era copil. Că acolo s-a căsătorit, că a uitat, ca tot omul, sau că îşi aduce aminte tot mai rar, de fosta lui soţie, şi că-i merge bine, având de toate. Că este aşa nu-ncape nicio îndoială pentru oamenii cu bun simţ şi cu puţină judecată. Iată ceea ce se cheamă o evidenţă. Restul sunt basme şi eresuri.

Bătrâna mamă a fraţilor Zumbili, cea care stătea lângă firidă, asupra vetrei, nemişcată zile şi nopţi întregi, precum un menhir, un totem al cine ştie căror credinţe de demult dispărute, un lar al temeliilor casei, spunea, bolborosind ca o Pithie, că omul acela trăieşte şi nu trăieşte, şi că el prevesteşte, prin felul în care s-a făcut dispărut, felul însuşi în care va să dispară, nu prea târziu, seminţia toată a velhilor din aceste locuri. Întâi, îngăima dânsa, o să-şi lepede portul, o să se-mbrace precum coconii cei palizi la faţă de la oraş, apoi o să se lepede de ei înşişi, lepădându-se de cea mai scumpă a lor moştenire, păstoritul, mergând a muncire-n fabricile celea mari ale străinilor, o să deprindă limba care nu a fost să fie a lor, şi din toată fala lor de altă dată, când stăpâneau munţii ca nişte regi veniţi din stele, n-o să rămână decât un nume de derâdere, într-o jalnică, fără-ntoarcere rătăcire. Pe fiicele lor – bătrâna devenea acuma înspăimântătoare! – le vedea purtând măştile putreziciunii pe faţă, stând picior peste picior şi aruncând din buzele prihănite, veştede, dâre de fum în sus, arătându-şi carnea trupului în vederea pehlivanului, râzând cu un

fel de râs al stricăciunii pe chipul descompus, iar pe femeile lor, în loc să stea acasă şi să-i aştepte cu masa plină, casa curată şi trupul gătit pentru îmbrăţişare, le vedea dând porunci fioroase bărbaţilor, acuzând şi judecând de pe scaunul judecăţii pe propriii lor fii, căutându-şi bărbatul într-o altă femeie, iar soţii lor căutându-şi femeia într-un alt bărbat...

Faptul că vă urâţi într-atâta unii pe alţii şi vă daţi în ascuns pe mâna celui străin de sângele vostru, ca să vă ucidă, să vă sfarme sub călcâie şi pe voi şi pe copiii voştri, este semn mai mult decât grăitor despre ceea ce ne aşteaptă. Şi nimeni nu se va-ndura de noi. Când fratele tău te va striga pe tine, pre limba ta: „frate!", ai să-ntorci faţa de la el, spunându-i pe limba străină că nu-l cunoşti, într-atâta de înfricoşătoare va fi ruşinea şi frica de tine însuţi şi de ce-i al tău.

Nu căutaţi, deci, răspuns la-ntrebarea: unde e, ce s-a ales de omul acela? căci el a dispărut aşa cum veţi dispare toţi, din tot neamul nostru, şi nu o să se pomenească amintirea despre voi decât în cântecele devenite vechi, şi-n basmele cele întunecate.

Avghera este întocmai ceea ce veţi fi în curând şi voi toţi: o amintire tot mai îndepărtată şi-o legendă tot mai veche.

— Deschide fereastra şi ascultă: (bătrâna zgripţuroaică sta cu spatele la fereastră şi, deşi era de mult surdă, auzea limpede semnele de-afară, mai limpede şi mai lămurit decât noi ceilalţi) auzi cântecul cucului? Îl auzi cum cântă?...

Cu adevărat, peste plaiurile Cornului, cocoţat pe cine ştie ce cracă a vreunui pin stingher la ceea oră, cucul îşi trimitea chemările haiduceşti în împărăţia soarelui care inunda anotimpul. Hi, hi, hi, îl auzi? da? Îl auziţi, nu? Iată-l! Acela este el. Acela este glasul lui care cheamă-n pustiu. Acela este Avghera.

Şi este şi glasul celuilalt, care tot pe urmele bătrânului calcă, împins ca de-o umbră, de sub voia căreia nu va scăpa nici el, cum n-a scăpat nici celălalt. Ciuliţi-vă bine urechea... Auziţi-i... Auziţi-vă, auziţi-l! Este el, cel ce se cheamă pe sine din neunde. Se strigă pe nume, îi răspunde ecoul de altundeva, se ridică şi zboară-nspre acolo unde crede că se află el însuşi, dar nu se află acolo, şi iarăşi se cheamă, şi iarăşi i se răspunde din neunde, şi-aşa mereu, până cine ştie când şi cine ştie la care margine.

— Veniţi-vă-n fire, oameni buni, a zis iarăşi cineva care avea mintea-ntreagă, şi nu ascultaţi sminteli ca acestea... Nu vă lăsaţi pradă eresului.

Bătrânul poznaş va fi trăind undeva-n linişte şi pace, precum

schimnicii de odinioară, departe de zgomotul acestei lumi deşarte, şi de obrazul ei pestriţ, oribil.

— Cum să trăiască singur, şi unde anume? Noi ştim cu toţii foarte bine că astăzi sunt luate-ntr-o evidenţă strictă, într-o supraveghere straşnică toate peşterile, toate buturugile, toate văile şi cărările, şi toate pădurile, pom cu pom... Toate tufele şi toate stânele părăsite. Unde naiba se poate strecura neobservat, unde-şi poate găsi culcuş ferit, când totul stă într-o lumină deplină şi continuă, şi totul este al tuturor a?

— Până una alta, până ce nu va apărea o nouă lumină, mai mare şi mai puternică şi mai departe pătrunzătoare, ca să putem vedea şi-n glasul păsărilor, şi-n şoapta vântului, şi-n mişcarea ierbii, şi-n tăcerea grăitoare a pietrelor mari, eu unul cred în cele bâlbâite de bătrâna măghistră, a închis vorba şi s-a tot dus în treabă-i cârmitul din gât, Chita Şahulevâ.

CARE-NCOTRO

În toamna lui 1943, Liceul de limbă velhă din Brebena era evacuat şi strămutat, sub supravegherea şi grija comandamentului militar aliat şturmo-canţon, la Sarona, iar de-acolo, în primăvara anului care a urmat, elevii s-au risipit care-ncotro, după cum i-a tăiat capul şi i-a îndemnat inspiraţia de moment. Cei mai mulţi au venit în Velhia, câţiva s-au aciuat prin oraşele mari ale Nefidiei, găsind de lucru temporar, un grup cu conştiinţa neclară, format din elemente care făcuseră şi câteva clase şcolare la liceele nefide – pepiniere de gorgonism pe-acea vreme – s-au alipit grupurilor de buidoşi, iar Thanu Vazura, prins în vârtejul răzbunării, după ce i-au fost ucişi părinţii şi surorile aşa după cum ştim, s-a înrolat în formaţiile de şoc tuetone ca să poată lupta împotriva ucigaşilor, să se răzbune.

Ucigaşii se înmulţiseră înspăimântător peste tot şi-acuma, după ce „reacţiunea criminală" a slujitorilor şcolilor şi-a bisericilor velheşti din Mardonia, ca şi a tuturor acelora care susţineau, într-un fel sau altul, cauza velheasică, fusese exterminată, acuma stăpâneau în voie deplină peste toate aşezările, o bună parte din ele ale velhilor asteci, stătătoare la graniţa cu Trabania, Galvaria şi Zorlinia. Aceşti huhurezi erau îndopaţi (dopaţi) cu ură de către turnuri, iar nababii îi hrăneau cu şocolată şi-i înarmau cu mijloace de luptă moderne. (Nu-i vorbă, tot ei era să-i bealească mai târziu, asmuţind asupra lor armata naţională a Nefidiei, înarmată până-n dinţi, cu utilaje de distrugere ultra evoluate, aruncând după ei nu numai gloanţe cu nemiluita, ca grindina, de peste tot, fără a face prizonieri, dar şi cu napalm şi cu alte distracţii de felul acesta.)

De fapt, rătăciţii aceia foarte temeinic împătimiţi, nu constituiau altceva decât avangarda adevăratului imperialism. Era o armată de năimiţi ai Scârbovei, de mercenari, pe care, în loc să-i plătească cu parale, Scârbova îi plătea cu promisiuni. În loc să le dea bani, le dădea sfaturi; în loc să le umple pumnii cu arginţi, ei li-i umplea cu mânie împotriva bogaţilor, a celor vrednici şi în loc să le deie gustul pentru câştig de averi, le-a inspirat gustul pentru putere; în loc să le cumpere mintea, ea le-a cumpărat instinctele; în loc să le folosească judecata minţii, Scârbova le-a folosit puterea instinctelor dezlănţuite, beţia pitecantropică de-a

distruge şi voluptatea invidiei zăcute şi-acum, în fine, răcorită, satisfăcută, deşertată, sfârşită, preschimbată-n dogmă.

Şturmii n-au fost în stare să-i strivească, aşa cum o doreau din răsputeri, cu atât mai puţin canţonii, care de-abia apucau să fugă din faţa năimiţilor, nu să-i înfrunte. (Sau care abia aşteptau să fraternizeze... şi noi am văzut într-un alt capitol în cel fel ei fraternizau).

Nuşu Caloir, poetul firav, elevul deghizat în păcurar, pe care-l descoperiseră ceilalţi colegi ai săi când trecea cu turmele la iernat prin Tanara, dar care a fost prins şi adăpostit în lagăr alături de dânşii, la scurt timp după destrămarea şcolilor şi-a comunităţilor velheşti din Mardonia, şi-a procurat paşaport şi-a-ntins-o în Nababia, unde, scriind el literatură pe seama evenimentelor petrecute-n Malgami cu ocazia războiului şi-a frământărilor de după război, a făcut faimă mare, dar mai ales a făcut bani mulţi.

În comuna Tanara, ca-n mai toate comunele părăsite de autorităţile de ocupaţie, s-au format comitete de conducere şi consilii sobornicesti, sindicate şi gărzi de apărare a libertăţilor cucerite, s-au constituit secţii de femei, de fete, de ciobani şi butinari, în sediul şcolii velheşti s-a instalat conducerea cultural-artistică precum şi conducerea propagării dogmei, de asemenea s-a instalat, tot acolo, şi comitetul comisiei organizatorice, şi-a celeilalte comisii, cea filosofică, s-au format orchestre prin devălmăşirea ţiganilor cântăreţi, până atunci de capul lor, s-au alcătuit coruri, chiar dacă nu era cine să le dirijeze, deoarece însuşi domnul Teli, mentorul lor până atunci şi călăuza vrednică în depistarea, divulgarea şi lichidarea duşmanilor fundamentali, a şters putina, instalându-se la Antena; s-au alcătuit, deci, şi coruri, şi să nu mă-ntrebi cum cântau: (se adunau coriştii fie la şcoala cea mare, fie pe geana lui Vaeni, acolo unde cânta altă dată corul elevilor velhi, care nu era să mai cânte în veci, şi unde n-o porneau, frate, a rage şi-a miauna, şi-a lătra şi-a cotcodăci, şi-a necheza, şi-a grohăi pe toate vocile câte erau prezente acolo, într-o hărmălaie cu adevărat sobornicească, zicând ceva despre beatitudine şi încheind invariabil cu: Trăiască cutare, şi cutare, şi cutare şi mai nu ştiu cine... Îţi venea şi să râzi în pumni, dar şi să plângi şi să scuipi şi să vomiţi când auzeai cum se ridică deasupra tuturor a, ca o sabie a lui Atila sau Ghinghis-Han, sfâşietoare şi tremurătoare, vocea unuia mai răsărit, iar în urma ei, cu alai, ca apele-n pustiu, ca turmele mânate din umbră de cine ştie ce frică, veneau, ţinând isonul, cu un

behăit unanim, omogen şi neted, celelalte voci, fără niciun hat sau altă deosebire între ele... Şi, doamne, sinistru sunau în acest cadru montan, unde fiecare lucru sau obiect: apă, deal, pisc, râpă ori dumbravă, fir de iarbă, floare, jneapăn, pin, stejar sau brad, îşi are personalitatea sa distinctă, detaşată. S-au numit vreo patru, cinci primari, şapte secretari, alţi para, peste, vice, activi, pasivi (de fapt toţi erau pasivi funciarmente), preşedinţi de instituţii, întreprinderi, gospodării, raioane, comune, sate şi cătune, organizaţii de femei, de pionieri, de tineri căsătoriţi şi de bătrâni, de văduvi şi văduve, încât n-a mai rămas un singur om care să-şi vadă de treburi ca până atunci, lipsurile şi foametea şi sărăcia instalându-se liniştit şi cântător, nederanjate de nimeni şi de nimic, dimpotrivă, încurajate şi stimulate prin măsuri, decrete, îndrumări, indicaţii, enciclice, decizii, ordonanţe, ca şi printr-o straşnică şi ascuţită vigilenţă, ca nu cumva cineva, vreo mână criminală, să smintească de la loc noua rânduială întemeiată pe bunăstare vertiginioasă, progres necurmat şi pace eternă.

Restul de oameni care au mai rămas nefolosiţi în acele unităţi de conducere, de organizare, de îndrumare etc., bruma de suflare omenească ce-a mai rămas de-o parte, a fost folosită în alte servicii, la fel de importante pentru fericirea societăţii. S-a reorganizat din temelii poliţia, căreia i s-a spus, mai democratic, priveghiul. De unde până atunci asigurau la Tanara ordinea şi respectul legii trei jandarmi şi cu un şef peste dânşii, acuma, ehei! acuma funcţionau în cadrul miliţiei şase ramuri de activitate, una mai necesară decât alta: Priveghiul era compus din două corpuri mari, compacte şi masive: corpul în uniformă (ambalaţi, cum le spuneau golanii) şi corpul în civil (vărsaţii). La rândul său corpul în uniformă era împărţit în două secţiuni: una, îmbrăcată-n uniformă kaki, de tip turnuresc, avea drept scop apărarea conducerii duhovniceşti, iar cealaltă, îmbrăcată-n uniformă vânătă, tot de acelaşi tip, avea drept ideal apărarea conducerii epitropeşti.

Câte subsecţii şi parasecţii aveau fiecare dintre corpuri este greu a vă spune, deoarece m-aş pierde-ntr-un labirint din care n-aş mai ieşi niciodată. Amintesc doar atâta că păzitorii şi băgătorii de seamă îmbrăcaţi în civil erau atâta de mulţi, încât nu exagerez dacă vă spun că întreceau cifra din evidenţa existentă la starea civilă a primăriei despre sufletele câte trăiau în Tanara.

Şi apoi mai opera un corp de pază, acesta supranatural, asupra tuturor

celorlalţi din întreaga priveghie, aşa încât, din patru jandarmi câţi hrănea comuna înainte, acuma trebuia să ţină nu mai puţin decât de două ori numărul de locuitori ai săi.

Se nivelase totul, se neteziseră munţii şi se preschimbaseră-n câmpii mănoase, căderile de ape s-au prefăcut în râuri leneşe, coclite, turmele de oi nu mai aparţineau lui Nicu, Iorga, Buludina, Strunară, Cuvata, Scupra, Dalabecu, Vuloaga, Cucuti, Muciana, Chiraleu şi alţii, ci aparţineau tuturora, adică aveau parte de ele toţi cetăţenii, într-atât de mult încât n-a mai rămas până-n primăvara cealaltă niciuna măcar, nici de sămânţă, neavând cine le paşte, pentru că păstorii şi gospodarii de până atunci deveniseră acum... slujbaşi, muncitori şi îndrumători.

S-a luat totul, de la toţi, ca să-l deie tuturora; au lăsat pe fiecare ins sărac lipit pământului pentru ca în felul acesta să fie toţi ceilalţi bogaţi; fiecare om a ajuns să umble-n pielea goală ca să aibă ce îmbrăca toţi oamenii; au luat ogoarele şi fâneţele de la plugari ca să aibă ce da de lucru neplugarilor; au ridicat toate uneltele de lucru din curtea gospodarului, de la fiecare gospodar, ca să se numească a fi bunuri ale orişicui; au luat casele de la oameni ca să le dea statului spre a fi mai bine îngrijite şi mai echitabil folosite de către toţi grămadă; în sfârşit, n-au lăsat individului absolut nimic, pentru că, ziceau ei, cei ce formau comitetele gânditoare, că atunci când are cât de cât ceva, omul nu mai lucrează, n-are motive să lucreze, iar când n-are deloc, nimic, atunci, logic este să lucreze ca să aibă; dar ca să nu se puie cumva din nou pe tânjală, dat fiind faptul că are ceva, atunci iei toate măsurile ca munca să nu fie plătită deloc decât doar aşa, de formă, ca un fel de poezie, sau pentru poezia muncii.

Toată lumea avea serviciu, dar nimeni nu avea de lucru; bărbaţii hălăduiau încoace şi-ncolo, femeile hălăduiau încolo şi-ncoace; copiii, în sfârşit, îşi câştigaseră libertatea deplină faţă de tirania părinţilor, umblând toată ziua dintr-o piaţă-ntr-alta ca să aclame şi să ovaţioneze pe orator, aveau chiar dreptul, conform unui decret special, să-şi bată părinţii... încât soţia nu ştia dacă are sau nu un soţ, soţul uitase demult, şi nici nu-i părea rău, de soţie, elevii şi elevele recomandau şi impuneau profesorilor ce şi cum anume să predeie de la catedră, iar prin odăile şi cămările omului îşi făceau aşezământ temeinic păianjenii, năpădind tavanul şi ungherele, iar şoarecii umblau chiţăind de foame prin toată casa fericit de pustie a omului.

De multe ori dascălul intra-n clasă şi găsea clasa goală. Interesându-se să afle unde sunt elevii şi elevele, i se răspundea dojenitor: „cum, nu ştii?... La bal, la balul sobornicesc dintre truditori şi eleve şi dintre truditoare şi elevi. Acolo, elevii dansează cu profesoarele, profesorii cu elevele, iar tu, ca unul rămas de căruţă, întrebi unde sunt şcolarii?! Eşti cu gândirea neorientată, sau, ceea ce este şi mai primejdios, nu vrei să-ţi formezi o nouă conştiinţă, o refuzi, te opui, eşti un opozant...”

Lumea toată stătea copleşită din ce în ce mai greu sub un fel de construcţie enormă şi monstruoasă de cuvinte, care creştea catastrofic zi de zi, adăugând noi aripi, noi pavilioane, noi etaje, noi complexuri de tot felul, toate absolut verbale; cărămizile erau vorbe, temelia era aşezată pe vorbe grele şi goale care se numesc principii; grinzile erau vorbe legate-n propoziţii, ferestrele erau făcute tot din vorbe, iar lumina spre care se deschideau era şi ea tot o vorbă; maltărul era un fel de vorbire riguros sofisticată, acoperişul era tocmit, cu jgheaburile de scurgere cu tot, din vorbe puse una sub alta, sau una peste alta, legate atât de solid şi de legic între ele, că nu pătrundea înăuntrul casei nicio picătură de ploaie, nicio rază de lumină.

Lumea toată stătea adunată disciplinat sub această ctitorie de vorbe, lumea era de fapt nimic altceva – nici nu putea fi – decât acest monstruos edificiu de vorbe, care creştea infernal, într-un progres irezistibil, iar lumea cealaltă, cea reală, adevărată, vie, propriu-zisă, se sufoca lent, respira din ce în ce mai anevoie, agonic, până ce intra-n comă, după care trecea scurt în ocolul fericirii desăvârşite.

Fiecare truditor căpăta de trei ori pe zi câte ceva de mâncare – nu şi cei care le purtau de grijă, bineînţeles, aceştia primind acasă totul, chiar şi ceea ce era imposibil de găsit – şi o dată pe an haine şi încălţăminte. Un întreg iad de funcţionari şi birouri nu făceau altceva decât să calculeze şi să ţină evidenţa statistică a tot ceea ce omul consumă, pe hârtie şi – excesiv de secret – ce consumă de fapt. Instalaseră în casele oamenilor nişte aparate mai subtile şi mai diavoleşti decât ale niponilor, care aveau misiunea de a înregistra de câte ori te-ai apropiat de soţie într-o zi. Totul era riguros planificat. Birourile unde se făcea planificarea constituia alt iad de funcţionari şi maşini electronice lucrând în vid. Tinerii căsătoriţi aveau dreptul să se culce împreună o dată pe săptămână. Adulţii, o dată pe lună, iar cei trecuţi de 40 de ani, niciodată. Aparatul înregistra cu precizie monstruoasă. Dacă cineva depăşea norma stabilită prin lege, tot

el, aparatul stabilea automat câtă energie ai acumulat prin cele trei polonice de terci, cafea neagră, arpacaş sau varză murată ce le primeai de la comitet sau consiliu, şi cât ai consumat în actul apropierii şi împreunării cu soţia.

Dacă, de pildă, hrana era egală cu 1300 de calorii, să zicem, iar consumul în actul de rut era, în medie, de 5.000 calorii, la citirea contorului – că se citea lunar, ca şi cel de apă ori lumină – se calcula diferenţa, iar pentru plusul de calorii consumat trebuia să dai socoteală a doua zi, mărturisind de unde ai procurat alimentele-supliment, şi zău, nu era uşor. Mărturisirea se făcea fără vreo constrângere, în camera de tortură a beciului privegherii economice, de către experţii în materie.

Un sfetnic dintre cei foarte departe-văzători a propus ca să se reducă numărul apropierilor, indiferent de vârstă, la una singură pe an, pentru ca în felul acesta să crească randamentul în muncă, în producţie, energiile trebuind să fie canalizate în acest scop major şi nu în acela al coitului.

„Femeia, susţinea el, naşte o dată pe an, deci concepe o dată-ntr-un an. De ce să irosim sămânţa bărbaţilor fără noimă? Aşadar, propun apropierea bărbatului de femeia sa o dată la an, iar cel care nu se va conforma acestei hotărâri să fie pedepsit cu un spor de ore de muncă grea pe zi, ca să nu-i mai arză de îmbăierat". Propunerea a fost luată-n proiectul de propuneri de legi ce urma să fie aprobate în acea săptămână (căci în fiecare săptămână se votau sute şi chiar mii de legi), iar cel care a propus-o a fost propus la rândul său pentru ordinul „Meritul cultural clasa a I-a", care l-a şi primit de ziua aniversării Marelui Şaman.

A venit însă nenorocirea pe capul oamenilor. Situaţia aceasta arăta a minune şi, ca orice minune, ea n-a durat decât câteva luni numai. A venit armata naţională ajutată şi susţinută puternic de nababi – Nefidia toată făcând parte legală din moşia lor, conform târgului de popoare de la Balta –, i-a luat în primire pe băieţi, şi i-a tot hăituit, i-a tot împuşcat, i-a tot alungat din toate părţile, aruncând asupra lor grindină de gloanţe şi foc de napaim, încât i-au aruncat pe toţi peste graniţă, în Galvaria, Zorlinia, Trabania, fără a fi făcut nici măcar un singur prizonier dintre ei.

Uitasem să reţin, în textul de mai sus, două amănunte, chiar dacă nu tocmai importante; le amintesc aici de dragul particularităţii prin care ele se impun atenţiei.

Odată prinşi în cercul fericirii, al unei societăţi organizate perfect, fără

nici cea mai mică fisură, nicăieri, umblând în jurul propriei axe mai exact decât cel mai fin ceas elveţian, oamenii s-au gândit, şi nu puţini, cum naiba să facă pentru a scăpa de sub strânsoarea fericirii. S-ar fi tot dus care-ncotro chiar şi acolo unde şi-a-nţărcat dracul plozii, unde poţi fi chiar liber, lipsit de grija ce ţi-o poartă continuu eclezia, dar limitele cercului nu se puteau trece sub nicio formă. Au încercat vreo câţiva mai îndrăzneţi – îndrăzneala, această veche virtute omenească, ajunsese de-acum să fie considerată laşitate şi act de trădare faţă de interesele colective, în orice caz, nesăbuinţă – dar şi-au pierdut viaţa în camerele de tortură din subsolul serviciilor de taină, unde acţionau, în apărarea integrităţii şi prestigiului noii rânduieli, tehnicieni străluciţi. Adică, cercul acesta magic, trasat cu străşnicie de jur-împrejurul conştiinţei vieţii oamenilor, era aşa de aspru păzit, că nu putea trece peste el nici musca, nici pasărea, darămite ideea sau gândul, cu atât mai puţin omul. Au pus să stea om lângă om, un rând în gropi, altul deasupra gropilor şi toţi înarmaţi până-n dinţi, cu aparate care se tot învârteau de jur-împrejur, răspândind lumina orbitoare zi şi noapte peste perimetrul cercului fericirii şi deasupra lui, în văzduhuri. Treci dacă poţi şi dacă ţi s-a urât cu binele şi viaţa.

Celălalt amănunt omis de la locul consemnării lui:

Era în Tanara o femeie bătrână căreia îi muriseră amândoi băieţii cu soţii cu tot – nu se ştia cum – şi de la care luaseră tot ce brumă de avere avea, inclusiv ultima cofă cu grăunţe şi fainã. Pe capul bătrânei rămăseseră cinci nepoţi, orfani, doi de la primul băiat, iar trei de la celălalt, pe care trebuia să-i îmbrace şi să-i hrănească. Ce să facă femeia? S-a dus să se roage de Cola Sima, cel care umbla altă dată, cu broşuri în buzunar şi cu însemnele meseriei agăţate de marginea buzunarului, ca să facă ceva cu ea şi cu nepoţii ei. Cola Sima, om cu scaun la cap, a sfătuit-o să se prezinte la stăpânul mai mare peste stăpâni – stăpânul lupilor ajuns stăpânul stânei – să-l roage frumos şi înduioşător ca să o ajute cumva. Între timp, a asigurat-o fratele Cola, va vorbi, luând el însuşi legătura cu mai marele lor, ca să se îndure s-o ajute.

A doua zi, femeia, după ce a pus în blid la copii niţel terci din făină de grâu, jalnic de subţire, s-a îmbrăcat cu hainele de duminică, acelea cu care se înfăţişa la biserică înaintea icoanelor, şi-a înfăşurat capul şi faţa cu o broboadă mare, pe care-o ţinea-n lada ei de zestre şi pe care nu o scotea de-acolo decât în ziua de Paşti, broboadă primită de la un frate de-

al dânsei, din Velhia, ca un dar, aşa cum se obişnuieşte, şi s-a arătat dinaintea arheului peste lupi, supusă şi plecată, ca să-i ceară să-i deie ceva de lucru undeva, indiferent unde, la privatele colective, oriunde, pentru că-i mor nepoţii de foame şi n-are ce să le pună-n blide. De faţă stătea în chip de sfetnic şi Cola Sima, binevoitorul, misitul acestei audienţe.

Arheul, care se zicea că ar fi un fel de general, răsucindu-se alene din bucă, pentru a se descotorosi de nişte presiuni fiziologice jenante (generalul dejunase copios în acea dimineaţă, ca şi-n toate celelalte de altfel, amestecând la modul exhaustiv cărnăriile, brânzeturile, trufandalele, produsele de import şi cele lansate de nababi cu avioanele, în sfârşit, iaurturile, cafelele şi fructele, toate absolut, într-o bolgie cu adevărat dialectică şi istorică) a întrebat-o pe teta (mătuşa) Stama: „Ce doreşti, bătrâno?"

— Iaca, am venit să mă rog de domnia voastră... şi bătrâna îşi zice tot necazul, implorând un loc de muncă, indiferent unde, ca să poată primi niscaiva bani cu ce să... şi-aşa mai departe.

Lupul lupilor a măsurat-o pieziş, cu mare luare-aminte... apoi a zis: „Dacă ai avut timp să te găteşti atâta, şi dacă mai ai încă haine de sărbătoare, şi broboadă mare... atunci se înţelege că ai şi ce mânca, şi ce să dai la nepoţi de mâncare... Du-te către casă, bunico, şi când nu vei avea absolut nimic, nici broboadă de jale-n cap, atunci să vii să-ţi dau de lucru... Du-te către casă..." Apoi, după ce femeia a ieşit, zicând ceva foarte tainic în gândul ei, a privit lung, semnificativ către consilierul-jigodie din dreapta uşii şi i-a zis: „Sinadelfe, nu ai conştiinţă..." Acela şi-a făcut pe loc autocritica, luându-şi angajament solemn că nu va mai face greşeli, sprijinind, ca până acum, pe duşmanu...

Om cu adevărat fericit însă, în acele zile fericite, era, fără doar şi poate, inexistentul Avghera.

De-atâta bine şi de-atâta belşug, femeilor începuse să le crească mustăţi, iar bărbaţii năpârleau pe cap şi li se făcea din ce în ce mai soprană vocea. Fetele de 13 ani, în schimb, cunoşteau toate secretele plăcerii femeieşti, mai bine şi mai multe decât cele mai frumoase curtezane sau putane din istoria vieţii. Fetele din Tanara, care, înainte vreme, singura bucurie pe care o simţeau atunci când furau cu privirea, de la distanţă, un bărbat era senzaţia de înroşire a obrazului... acum...

„Va-s chiară Dumnidzălu"... aruncau vorba cu amărăciune grea,

bătrânii. Anticriştii benchetuiesc şi joacă peste faţa omenirii".

Peste munţii şi hotarele toate ale Tanarei căzuseră tăcerea şi pustietatea, precum o stătătoare negură de plumb. Când ochiul soarelui se arăta la răstimpuri scurte, auzeai cum se ridică de pretutindeni ceva ca un nesfârşit suspin. Era cântecul abia murmurat al deznădejdii şi-al pieirii.

ÎN CELULA NR. 5

În celula nr. 5, de la închisoarea „Jelna", în care se odihnea de un an şi ceva şi Thanu Vazura, închisoare construită pe locul unei vechi mănăstiri, din care se mai puteau zări doar zidurile ticsite de vrăbii acuma, a fost depus, la data de 15 octombrie 1950, un lot nou de condamnaţi, toţi de naţionalitate nefidă. În total erau vreo şaizeci, dar aici, în celula-n care zăcea Vazura împreună cu patru zorlini, au fost repartizaţi trei: Anghelachis, Sidiridis şi Listacas. Niciunul nu trecuse de 30 – 32 de ani, iar ultimul, adică Listacas, nu avea decât vreo patru ani mai mult decât Vazura; cel puţin aşa lăsa impresia.

Cum au ajuns aici: velhul Vazura, zorlinii şi nefizii, colegii lui de penitenţă? Simplu de tot, dacă te pricepi cât de cât la niţică politică: După război, Zorlinia lui Nito se umpluse de tot felul de briganzi: tâlhari de drumul mare, asasini feluriţi, pungaşi şi borfaşi care nu făceau nimic altceva decât să ridice în mod gălăgios pretenţii în numele religiei şi, mai apăsat, în numele lui Bralin, adică Satalin. Regimul Mito i-a cules cu grijă, i-a condamnat tot cu grijă, şi i-a pus fie-n păstrare la închisori, fie în lagăre de munci grele, forţate. După aceasta, însă, la un anumit timp, li se promitea eliberarea dacă acceptă să treacă-n Velhia şi să aducă de-acolo diverse informaţii. De acord? întreba trimisul guvernului... Era ca şi cum ai întreba calul dacă mănâncă ovăz.

Erau, aşadar – eliberaţi şi azvârliţi peste graniţă în Velhia – gubernie a Enosiei pe acea vreme. Zorlinii aceştia, cum ajungeau pe teritoriul velh, azvârleau de bucurie şepcile-n aer chiuind de bucurie, exultând fericirea de-a fi ajuns într-o ţară cu un trai politic aşa cum îl doreau şi-l visau ei. Mito însă asta o dorea mai mult decât eliberaţii: Decât să-i hrănească şi să-i păzească, şi să aibă în continuare de furcă cu dânşii, mai bine-i arunca-n Velhia... ca să le poarte velhii de grijă, iar printre fugarii satalinişti, bucuroşi foarte c-au găsit ce căutau, strecura Mito, discret, şi pe adevăraţii lui spioni.

Bucuria lor însă nu dura nici trei minute, deoarece grănicerii velhi îi somau – spre hazul nemaipomenit al grănicerilor zorlini – îi încadrau, frumos încolonaţi, îi prezentau comandantului, acesta îi înainta priveghiei din Mimişoara. Priveghea din Mimişoara îi preda mai departe,

cu pedepsele gata fixate, după ce-i ancheta, Tribunalului Militar, iar acesta la rându-i, după ce pronunţa sentinţa şoptită la ureche de consilierii canonici, care puteau fi chiar turnuri, îi depozitau la închisoare. Închisoarea din Jelna era închisoare anume amenajată pentru străini, cu un regim ceva mai omenos, nu ca pentru oropsiţii de velhi, obişnuiţi cu obida şi dispreţul din partea stăpânilor de-o istorie întreagă.

Bine, bine, asta am înţeles-o, va zice pe bună dreptate cititorul, dar ce căutau şi cum au ajuns nefizii în închisorile din Enosia velhă?... pentru că am înţeles bine că nu erau nici foşti negustori – deci exploatatori – nefizi, nici foşti armatori, nici chiar foşti demnitari velhi, nefizi la origine, ci pur şi simplu nefizi devălmaşi, ostaşii lui Satalin în lupta de eliberare a Nefidiei de nefizi.

Păi au ajuns aici, în temniţele enosite (unificate) din Velhia, tot datorită bunăvoinţei lui Mito, ca şi dorinţei lor arzătoare de a se pripăşi într-o ţară cu regim drept-credincios – adică cu adevărat devălmaş, bralinist, satanilist.

După ce armata naţională a guvernului nefid format după retragerea trupelor de ocupaţie şturmo-canţone de pe teritoriul Nefidiei, înzestrată şi susţinută de Nababia, i-a risipit pe emirii lui Satalin peste graniţă, foarte mulţi au poposit în Zorlinia.

Guvernul frate zorlin i-a primit cu multă căldură şi s-a îngrijit de soarta lor, dându-le locuinţe şi loc de muncă în diverse întreprinderi din Mardonia, aproape de Nefidia, ca să nu-i ducă dorul. Băieţii însă – lupi de temut cândva, nu demult – s-au organizat şi-aici, aşa cum le era obiceiul şi, după ce au dezbătut până-n pânzele albe problema alandalismului devălmaş –, de muncit le venea foarte greu să muncească, era şi firesc, nu munciseră nimic niciodată, iar când erau întrebaţi ce meserie au răspundeau cu un aer de fată: devălmaşi – au conclus că-n Zorlinia s-a deviat de la linia adevărată a gorgonismului, alunecându-se spre un fel de trotehism mic burghez şi că Mito s-a vândut ciflicarilor blido-nababi.

Au trecut deci la traducerea în practică a concluziilor teoretice, dând neîncetat sfaturi zorlinilor, pe toate căile, despre ceea ce înseamnă cu adevărat gorgonismul şi ce trebuie să facă ei, ca să-l construiască. În loc să steie-n banca lor, aşa cum îi stă bine unui musafir, şi încă nepoftit, ei îi învăţau de zor pe zorlini politică, despre ce-nseamnă adevăratul stat devălmaş.

Băieţii dădeau lecţii întruna, şi pe stradă, şi la cafenea şi chiar la locul

de muncă.

Mito atunci a purces a traduce-n practică, şi el, nişte concluzii teoretice personale: I-a luat frumos din Mardonia şi i-a dus de i-a plasat la graniţa cu Enosia Velhă, în Manat.

Era o mare favoare! Le-a dat şi-aici de lucru, dar nu le-a prea dat de mâncare. Le-a dat şi pază, dar nu le-a luat şi dreptul de a evada peste graniţă în cazul că nu le convine, grănicerii având consemn să-i păzească, dar cu ochii închişi, ca să nu-i vadă deloc atunci când ei trec dincolo, la velhi.

Şi tânjind ei mereu după fericirea din raiul lui Satanlin, cum vedeau că grănicerii zorlini picoteau, de somn chipurile, repede-repede se strecurau dincolo, dar aici nu apucau bine să se bucure, căci grănicerii velhi îi somau, îi prindeau, îi încolonau, îi prezentau la comandant, acesta la priveghea din Mimişoara, priveghea din Mimişoara, după ce-i declara vinovaţi, ca şi pe zorlini, de trecere frauduloasă de frontieră, le fixa la fiecare pedeapsa cuvenită şi-i înainta Tribunalului Militar ca să judece cazul – aşa cer normele juridice – şi să pronunţe pedeapsa, iar după pronunţare veneau să se odihnească şi ei aici, la închisoarea din Jelna.

Dar ce naiba căuta aici pasărea aceea răzleaţă de Vazura? Cum a ajuns el în Enosia Velhă, iar apoi în puşcărie... Ce Dumnezeu a mai făcut?...

Am spus că după ce i-au măcelărit familia, şi pe Puşa, fata morarului, cu morar, cu mamă şi cu sora mai mică cu tot, Thanu, cuprins de vertigiul răzbunării s-a angajat ca luptător împotriva asasinilor, în nişte formaţii de şoc tuetone.

Păstrând legături cu elevii de la liceele velheşti, coleg cu ei până mai acum doi ani, Thanu a auzit că aceştia, în iminenta retragere a trupelor şturmo-canţone din Nefidia, dată fiind destrămarea frontului lor de luptă de către aliaţi, peste tot – o ultimă zvâcnire a marelui şarpe tueton a fost ofensiva lui Bunsted din Ardeni, când era gata gata să-i plonjeze pe aliaţi în mare –, se vor refugia în ţară, şi-atunci, la data când transportarea lor trebuia să se facă, el s-a amestecat la rându-i printre refugiaţi şi a ajuns astfel în Velhia, patrie mumă pentru dânsul.

S-a hotărât împreună cu Nandu, Pispa, Tegu şi Ghileca, foştii lui prieteni, să continue şcoala, lucru care l-au şi făcut. După doi ani însă au fost cu toţii arestaţi, condamnaţi la diverse pedepse, aşa încât acum se aflau, ca nişte indivizi născuţi în altă ţară – deci cetăţeni străini – aici, în închisoarea rezervată străinilor, la Jelna.

Toate drumurile duc la Roma, spune o veche zicală, dar nu-i chiar aşa, căci, după o altă realitate, aparţinând unei alte gândiri, toate aceste drumuri pot duce, foarte bine, şi-n temniţă.

Aşa se face că duşmani de moarte cu opt ani în urmă s-au întâlnit în aceeaşi celulă, înaintea aceluiaşi ciubăr, cu ochii în acelaşi polonic-stas de mâncare, şi-n aceeaşi gamelă, cu acelaşi acoperământ şi-aceleaşi nostalgii şi doruri.

Toţi aceşti foşti elevi ai liceelor velheşti din Mardonia, actualmente deţinuţi politici, fuseseră osândiţi pentru „crimă de uneltire împotriva marei mame a popoarelor", iar Thanu Vazura nu numai pentru atâta, ci şi pentru „crimă de război împotriva paşnicului popor nefid", drept care avea în cârcă o pedeapsă mai mare, de 15 ani temniţă grea.

Se împăcase cu situaţia... răbduriu cum era din fire, dar nu se putea împăca nicicum cu statul pe loc, în nemişcare, el care călca, într-o noapte numai, şapte hotare, el care clocotea de vitalitate, care, dacă înghiţea numai cinci boabe de arpacaş, extrăgea dintr-însele tone-ntregi de energie.

Era singurul lucru lipsă de care suferea cumplit, ca într-un supliciu: nemişcarea.

Pe un meseriaş, un funcţionar, un om de tejghea, chiar pe plugar poţi să-i închizi într-o celulă fără să aibă greutăţi extraordinare de-a o suporta, între închisoare şi felul lor de viaţă existând afinităţi mai mult sau mai puţin remarcabile, dar ca să imobilizezi într-o astfel de cutie, făcută din ziduri, pe un ins care în viaţa lui – şi-a tuturor înaintaşilor săi, de la începutul lumii până la el – a alergat necontenit, fie ca păstor după oi, fie ca haiduc după himeră, este chinul cel mai crâncen din câte se pot închipui.

De fapt, în celulă era prezent cu toată persoana sa doar de cinci ori pe zi câte o secundă: când se deschidea uşa pentru a li se servi terciul, dimineaţa, fiertura de varză ori arpacaş, la prânz, cocleala de arpacaş sau varză, seara, când se făcea numărătoarea de dimineaţă şi cea de seară a bandiţilor, şi, eventual, când îl striga cineva pe nume pentru te miri ce. În restul timpului, numai umbra sa pământească sta întinsă-n pat, precum scheletul unui om mort demult, căci el însuşi se afla risipit peste tot, în locurile dragi unde-a copilărit, lângă fiinţele pe care le-a iubit, în vârtejul idealurilor pe care şi le-a făurit cândva, în zilele însorite sau nopţile cu farmec de odinioară. Câteodată parcă nu era nimic decât cântec şi

cântece, şoptire de apă cântată, cutremurare uşoară de frunze ca-ntr-un suspin fără margine, îmbătare mistică de miresme înalte, era numai un imens imn de lumini, o tăcere orfică desfăşurată spectral în nimburi din ce în ce mai largi, până se contopea în ultima zare, ca-ntr-o biruitoare nimicnicie.

Când au intrat în celulă cei trei nefizi, simţindu-i, lui Vazura a început a i se întuneca sângele şi-a-i clocoti, cum clocoteşte cerul înainte de dezlănţuirea furtunii. Când privirea lui neagră s-a încrucişat cu-a celuia dintre nefizi care avea ochi azurii mici, cu vinişoare roşietice împânzite peste albul cam tulbure, amândoi au pălit, un fulger fierbinte străbătând prin trupul lui Thanu, până dincolo de trup, în genunea cea mare, şi unul rece în celălalt. Parcă se cunoşteau de când lumea, nu se puteau nicicum ascunde unul de altul, deşi nu se văzuseră vreodată şi nici nu ştiau măcar cum se numesc pe nume.

Cei trei deţinuţi nefizi, andarţi de-ai lui Macos, copii de suflet ai lui Satalin, au ocupat locurile evacuate cu o oră-nainte de trei zorlini, care au fost mutaţi în altă parte, deoarece aici, ei fiind drajişti, iar ceilalţi patru, satalinişti, se băteau întruna, apucându-se din nimica toată, dând unii într-alţii cu pumnii, cu picioarele, cu capacul de la tineta de murdării, apucându-se cu dinţii de unde nimereau, scrâşnind şi răcnind ca-ntr-un fel de turbare. Ca să nu se omoare şi să trebuiască să răspundă conducerea închisorii de viaţa lor, să nu cadă năpasta peste dânsa cum că ea i-ar fi omorât, a luat hotărârea să-i presare printre ceilalţi deţinuţi, căci laolaltă în niciun caz nu puteau trăi, nu se puteau tolera, orice le-ai fi făcut. Împrăştiaţi printre alţii, aflându-se în minoritate absolută – unul singur între opt sau nouă şturmi, canţoni, guguri sau velhi – deveneau supuşi, docili şi chiar linguşitori.

Dar nici de-acum încolo celula nr. 5 nu avea să se bucure de linişte şi pace; o ură infernală a început a se naşte şi-a dospi lent între satalinştii zorlini şi cei nefizi, care, într-o bună zi a explodat într-o încăierare sângeroasă.

Thanu, care de felul său era foarte prietenos, de data aceasta, din dispreţ şi înţelepciune, cu surâs ironic, a stat de-o parte.

Nefizii fiind în minoritate, doi contra patru (deoarece al treilea nefid, cel cu ochii azurii, mici şi cu vinişoare roşii în albul tulbure, era rău bolnav, uscându-se ca lemnul în vânt, chinuit de dureri crâncene), fuseseră ghemuiţi într-un colţ şi-acuma încasau de la fraţii lor zorlini cu

nemiluita... Nu mai puteau face altceva decât să strige ajutor şi să înjure, perpelindu-se de ciudă şi acoperindu-şi faţa, capul...

Bolnavul, gemând ceva, a apucat gamela de sub pat şi-a dat cu ea peste cei care-i maltratau compatrioţii. A deschis nişte ochi sălbatici, de-o nemaipomenită atrocitate, aşa bolnav cum era, a ridicat pumnii şi mâinile în chip de cioate, ameninţând fioros şi înjurând cu purulenţă. A dat şi cu galenţii după agresori. Agresorii însă s-au întors prăvălindu-se asupra lui, lovindu-l dur şi suduindu-l. Thanu a stat până atunci molcom, la locul său, dar văzând cum dădeau în omul bolnav, s-a schimbat la faţă şi la trup brusc, a devenit pasărea năprasnică de altă dată, a izbit din aripi de două ori, le-a rotit scurt deasupra, şi, asmuţindu-se peste atacanţi, în câteva secunde i-a aşezat frumos la locurile lor, blânzi şi cuminţi ca nişte mieluşei.

A venit gardianul Nuţu şi-a întrebat în felul lui glumeţ autoritar: „Ce-i mă, ce naiba aveţi? Sunteţi vii? Câţi au dat ortul popii? Ei, fire-aţi ai dracului de luptători...” A zâmbit către Thanu, care de la-nceput, când a venit şi-a dat faţa cu el, psiholog fără greş cum era Nuţu, i-a căzut cu drag.

Ce să fie... Treburi obişnuite, a răspuns, zâmbind cu amărăciunea aceea a lui frumoasă, Thanu.

„Dai afară de-aici la el, dai afară pe caftist criminal”, au sărit dintr-odată din ungherele lor zorlinii satalinişti. „Dacă nu dai afară, picica materina, cere vrei raport la politiciki ofiţir”.

„Dai, dai, imediat afară”, a răspuns Nuţu, înghiţind în scârbă o altă njurătură, pe limba sa, şi privindu-l pieziş, complice aproape, pe Thanu.

A izbit uşa după dânsul, a făcut să scrâşnească cheile şi zăvoarele peste ea şi s-a dus.

Zorlinii au ciulit urechi de lupi şi-au holbat ochi de huhurezi, nedumeriţi. Erau iarăşi pe mâna „criminalului caftist”. A apărut însă, spre bucuria lor, Nuţu, însoţit de ofiţerul de serviciu şi i-a poftit pe toţi patru să se mute-ntr-alte celule, unde „se dau suplimente multe şi este mai cald” după cum zicea Nuţu, gardianul.

În celula nr. 5, în locul celor patru plecaţi, împrăştiaţi între alţii, s-au arătat alţi patru pinguini (aşa se numeau deţinuţii, din cauză că atunci când luau păturile peste cap şi stăteau roată la curăţat cartofi etc., aduceau leit cu nişte pinguini) printre care, spre fericita stupefacţie a lui Thanu, cine crezi că se aflau?... Nimeni alţii decât cei doi prieteni ai săi

din copilăriie şi din şcoală mai apoi, Nandu, cel cu zâmbetul de fecioară, blând şi bucuros să se împrietenească cu oricine, şi micuţul, dar îndesatul, vânjosul Pispa, cel măsliniu la faţă, cu ochi căprui, bărbia violent răsucită-n faţă şi marcată de-o gropiţă chiar la mijloc, având un fel de-a zâmbi care voia să spună: să nu faci cumva greşeala de-a mă compătimi ori de-a mă lua peste picior pentru că sunt scund, căci s-ar putea să te căieşti amarnic...

S-au îmbrăţişat, s-au îndepărtat ca să se uite mai bine unul la altul, să se convingă că nu-i vedenie, iar s-au îmbrăţişat, iar lui Nandu i-au dat lacrimile în ochii aceia senini, albaştri.

— Vă prezint nişte fraţi... de-ai noştri, nişte compatrioţi, zice Vazura, cutare, cutare şi aşa mai departe...

Când Nandu a înţeles că celelalte trei gazde erau nefizi, s-a bucurat ca un copil zicând: aşadar între noi, în familie... Ce bine-are să fie...

Pispa, mult mai rezervat şi mai rece din fire, a dat numai mâna, însoţind gestul cu acel zâmbet al lui straniu, incert, în timp ce Nandu, într-o efuziune sentimentală i-a sărutat pe toţi trei cu dragoste adevărată.

Ceilalţi doi erau: un şturm mărunţel pe nume Ewald şi un bure, pe nume Ali Mustafa. Şturmul mărunţel se comporta ca unul care respectă, cu sfinţenie discretă, legile camaraderiei. Mânca foarte puţin şi ceea ce-i prisosea dădea pe rând la fiecare, cu mare atenţie ca să nu jignească cumva, să nu lezeze sensibilitatea amorului propriu de care oamenii sufereau chiar şi-n această situaţie.

În celelalte celule avea clienţi, adică amatori să primească prinosul, mulţi, aici însă, spre supărarea lui, nimeni nu primea un astfel de dar, din mândrie.

Burcul Ali-Mustafa era un om pâinea lui Dumnezeu, atent mereu ca nu cumva să se facă vinovat, să deranjeze pe ceilalţi. Zâmbea către toţi, deschis ca şi cum ar fi vrut să le spună: ce bine că sunt cu voi, primiţi-mă de prieten, iertaţi-mă dacă sunt burcde felul meu. Era atât de liniştit încât parcă nici nu era-n celulă. Nici şturmul mititel nu prea-l simţeai că ar fi fiind acolo.

Nefizii mai angajau între ei discuţii, chiar aprinse uneori, dar nimeni nu le zicea nimic... Burcului şi şturmului le părea bine că nu le cunosc limba şi că nu înţeleg pricina harţagului. Ali părea chiar să fie trist din cauză că nefizii se certau, zâmbetul îi dispărea de pe faţă şi-i lua locul un

fel de mâhnire. Când, în sfârşit, discuţia se termina şi spiritele se potoleau, Ali se arăta, de sub pătură, foarte fericit, începea chiar să fluiere un cântec, o manèa, zâmbind către toţi.

Şturmul ştia velheşte perfect, nefizii o pritoceau în felul lor, iar burcul aşa şi aşa, într-un mod atâta de hazliu, că se amuzau până şi nefizii, chiar şi cel bolnav, chinuit de dureri crâncene, de felul cum o zicea.

De la un timp s-a aşezat o stare de familiaritate atât de naturală între ei, încât, la gândul c-ar putea într-o bună zi să-i mute şi să-i împrăştie, îşi simţeau inima veştejindu-se. Ajunseseră să se tachineze fără să se supere, ba mai mult, atunci când se purtau foarte serios unul faţă de celălalt aveau impresia că s-a instalat între dânşii suspiciunea, distanţa.

Îi întrista însă mult suferinţa celui cu ochii mici azurii şi cu vinişoare roşietice, asupra căruia durerile se asmuţeau din ce în ce mai înverşunate. Se zvârcolea uneori în pat ca şarpele, până ce cădea pe ciment, acolo continua să se zbată gemând, scrâşnind, dilatând ochii a disperare către ceilalţi – îndeosebi către Thanu – rugându-i să-l omoare cumva, că nu mai poate. Când vedea că ceilalţi nu-l pot ajuta cu nimic, cobora glasul şi-ncepea să-şi cheme mama: „manu-mu, manula-mu, de ce m-ai adus pe lume?" (mamă, măicuţa mea...). Cei doi compatrioţi şi colegi de luptă cândva, unul mărunţel şi foarte bărbos, cu nişte ochi mari, ageri, scăpărând lumini ciudate uneori dintr-înşii, iar celălalt mai rotund la corp şi mai viclean la faţă, când batjocoritor, când efervescent, stăteau necontenit lângă el, dar bolnavul se simţea cumva uşurat numai când se aşeza alături întunecatul Thanu sau blândul şi feciorelnicul Nandu. Ori de câte ori îi întâlnea privirea, deşi nu era o privire care să inspire căldură sau duioşie, bolnavul Listacas, care suferea de un cancer la intestine, să agăţa de ea ca de un liman al mântuirii, ca de-o icoană, şi tăcea concentrat vreme îndelungată, vrând parcă să-i vorbească, implorând parcă ceva care nu se poate cere prin cuvinte, deci numai aşa, dilatând cu disperare ochii, aruncându-i asupra lui şi aşteptând... un semn pe care numai el bănuia cum anume trebuie să se arate.

Thanu nu-l mângâia, aşa cum făceau ceilalţi, atunci când se zvârcolea sub dureri. El stătea la picioarele lui, pe marginea patului, se uita afară sau jos, iar din când în când, îşi arunca privirea şi asupra feţei bolnavului.

Bolnavul înceta brusc a se mai văiata, îl fixa rugător şi tăcea aşteptând.

Au cerut de nenumărate ori de la ofiţerul politic, de la comandant, de la ofiţerii de serviciu să-i deie morfină... „Altceva ce mai doriţi?...", au

răspuns, cu cinismul lor, toţi.

Să intrăm în grevă, a propus Pispa, în greva foamei, nu se poate să nu-i intereseze, să nu-i pună pe gânduri.

Nu, nuuu, a ridicat mâna în aer mişcând-o a negaţie categorică şi strigând bolnavul. O să ne mute de-aici, o să ne risipească şi-atunci ce mă voi face fără voi.

— Tu te-ai bine cu Nuţu, a propus Nandu lui Thanu, o să te facem şef de celulă, şi astfel, în această calitate ai să-l rogi şi are să-ţi dea ascultare. El e om bun la inimă.

— În puşcărie, Nandule, nu poate fi şef decât ori licheaua ori unul bun la suflet. Eu nu sunt nici bun şi nici lichea, a dat răspuns scurt, Thanu.

— Tu eşti cel mai bun dintre noi toţi, tu să fii şeful celulei şi tu să te rogi de ei să-i deie medicamente. Eu nu ştiu să cer, nu ştiu să mă rog, nu ştiu să insist în rugăminţi.

— Eu rugat fiecare zi, soare când răsare, Alah, să dai Alah la ei minte, să dai morfin la cafadar, nu chinuieşti atâta, fucarà, a zis turcul.

În urma repetatelor rugăminţi adresate gardianului Nuţu de către Nandu, şi cu complicitatea tacită la aceste solicitări ale lui Thanu – slăbiciunea lui Nuţu –, bolnavul Listacas a primit nişte pastile pentru calmarea durerilor. Mânca însă din ce în ce mai puţin şi vedeau cum se usucă, cum se preface din om într-un fel de scândură. I se subţiau nasul şi urechile, în schimb primeau dimensiuni înfricoşătoare ochii, mai ales atunci când îi oprea asupra lui Thanu.

Despre politică nu mai vorbeau decât ca să se amărască. Începea să le fie un fel de greaţă. Şi-apoi, se simţeau atât de bine aici în această societate devălmaşă – se pare că forma perfectă, ideală a societăţii devălmaşe se aseamănă perfect cu viaţa dintr-o celulă ca aceasta –, încât nu înţelegeau să se jignească în vreun fel unul pe celălalt.

Seara, după ce se făcea închiderea, începeau să cânte încet, în surdină, cântece nefide, velheşti şi tuetone, iar burcul Ali zicea de unul singur câte-o manèa, care dura atât de mult încât aveai impresia că nu se va mai termina până a doua zi, era un fel de cântec perpetuu, şi-atunci Ewald îl întrerupea zgâlţâindu-l de umeri: „Termină, mă, Ali, odată, că acuşi se face, bre, ziuă. Tu nu mai termini până la eliberare..."

Burcul râdea mut şi înceta.

Învăţaseră unii de la ceilalţi cântecele şi-acuma le cântau în cor, încet. Învăţaseră şi unul burcesc:

„Izmirim cavaclarâm.
Du ghiuliurghiu paclarâm;
Ba nada giagî giderleri.
Iarifeta buinum.
Yaca râm cunaclarâm...”

De la nefizi au deprins cântece despre nişte păsări care erau chemate să cânte şi să-şi spună astfel frumosul lor rost pe lume, despre amintirea unui migdal înflorit, despre jalea înstrăinatului... De la şturmul Ewald au ascultat şi au memorizat nişte lieduri cu zăpezi şi tristeţi mistuitoare, albe, despre nişte păduri seculare, fiinţând de pe vremea legendelor, ca şi despre un trandafir care-a răsărit singur într-o stranie poiană.

Tot de la Ewald au învăţat şi un cântec talian: „Mama son tanto felice, Per che ritorne d-a te”... şi unul galichesc: „Cavaleri ai mesei rotunde, Să bem, să bem, dacă vinu-i bun...”

Velhii au zis cântecele cele mai ciudate, în care se trecea firesc, ori brusc, de la gravitatea sălbatică la duioşia tandră; de la jalea adâncă, stătătoare undeva, la irupţia ei într-un chiot teluric; de la dragoste la singurătate şi dor de haiducie, şi toate aveau nişte sonuri care nu erau nici burceşti, nici uropeene, nici mediteraneene, nici glave, nici orientale, ci veneau parcă dintr-o lume ceţoasă, al cărei creator a fost cândva muntele şi Orfeu-cântăreţul. De la sentimente de jale şi mâhnire metafizică se trecea pe nesimţite la o explozie de ritmuri zburătoare la cer.

De la Nandu au mai învăţat să cânte şi un cântec spaniol: „Cunoaşteţi voi, acolo jos, frumoasa Spanie, Cu toreadori şi mândre castelane...?”

Mai cântau ei, către sfârşitul concertului dat în surdină acolo-n celula nr. 5, şi trei cântece de leagăn, de-o nespus de săgetătoare frumuseţe... unul tueton, unul celtic şi altul velhesc.

Burcul Ali era supărat că la burci nu se află asemenea cântări.

— Ce să vă fac, a intervenit Ewald din nou, dacă în loc să căutaţi tihna şi cântecul, voi aţi căutat mereu pricină de ceartă popoarelor, aur şi cadân, bre!

— Aşa început să face şi voi acum, bre pezevenchi Ewald, a răspuns râzând victorios Ali.

Nefizii şi velhii s-au amuzat. Până şi bietul Listacas a râs şi el.

O bucurie mare pentru ei, chiar şi pentru cel care era jumătate mort,

era clipa când se schimbau gardienii şi intra de serviciu Nuţu. Mare şmecher acest Nuţu, şi „rău” din cale-afară! Striga la ei ca un apucat, de parcă ar fi făcut cine ştie ce rău... Şi striga mai abitir la ei, cei din celula nr. 5, aşa de pornit, cu gura cât o şură, încât celelalte celule erau convinse că are ce are cu caftiştii din celula nr. 5. Bine le face!... Într-adevăr, Nuţu avea ce-avea cu cei din această celulă nenorocită. Exact atunci când urla mai tare, le strecura-năuntrru un ciubăraş cu supliment, adus de la cei de drept comun, unde mâncarea era cu mult mai consistentă şi mai bună. Tocmai când credeai că dă-n ei să-i omoare (atâta de înverşunat răcnea) el aprindea două, trei ţigări una după alta, şi se făcea că-i cad jos... de unde le ridica râzând recunoscător fie burcul, fie Nandu, fie oricare altul.

Când îi scotea la plimbare – adică la manej – se făcea că nu vede atunci când hoţii şi ţiganii de la drept comun care măturau – chiar atunci – prin curte, le aruncau pacheţele cu zahăr şi ţigări şi, stând el pe turela de pază, făcând pe obositul, ca unul care-şi pierduse noaptea cine ştie la ce ibovnică, uita de ceas şi-i lăsa să se plimbe mai mult decât timpul regulamentar de zece minute fiecare celulă. Când revenea la trezie din starea de somnolenţă, iarăşi se pornea să urle şi să ocărească de credeai că s-a aprins lumea.

Ce voia să demonstreze acel Nuţu, gardianul, prin purtarea sa?... Ori aşa era el din firea pe care maică-sa i-a dat-o?... Voia probabil să dovedească, în felul său, că omenia, chiar şi-ntr-un container devălmaş, cum era acesta de-aici, din celula nr. 5, nu dispare, nu moare.

Binecuvântată fie seminţia lui, în veci.

Într-o zi ploioasă, când nu le ardea de cântat şi când pe bolnav l-au lăsat durerile pentru un timp, zice unul: Hai să spunem fiecare câte ceva; fiecare dintre noi să mărturisească cel mai extraordinar fapt din viaţa sa, momentul şi lucrul cel mai interesant...

— Pe mine, vă rog foarte mult să mă scoateţi din program, a intervenit Thanu, în viaţa mea de până acum nu s-a petrecut nimic important... ori nu mi-aduc aminte. Mi-aţi face însă plăcere dacă v-aţi încumeta să mă lăsaţi să vă ascult pe voi.

— Cine-ncepe? a întrebat Nandu.

— Burcul, sare de-acolo Aghelakis.

— Ba nu burca, pentru ca burca la urmă, burcam plăteşte, bre, pezevenchi, nu ştie asta proverb?

— Să-nceapă cel mai mic.

— Adică eu, nu? a ripostat Ewald, pentru că eu sunt cel mai mic; n-am nici 1, 60 statura.

— Şturm mai mic la statură ca un nefid, cine naiba a mai pomenit? interveni în discuţie şi Pispa, taciturnul.

— Când e vorba de comerţ şi de femei frumoase, şturmul se dovedeşte a fi mai mic decât nefidul, a ridicat glas şi nefidul cel cu barbă rară şi moale, cu faţă mai bucălată.

— Lăsaţi-mă să-ncep eu, a îngăimat stins aproape, ca din adâncul unui mormânt, bolnavul, răsucind cu greu ochii azurii înspre Thanu... căci cine ştie dacă voi mai fi viu până ce terminaţi de povestit voi ceilalţi.

— Nu se poate, n-ai voie să faci niciun fel de efort... La urmă de tot, vedem noi... a dat sfat Nandu, mângâindu-l uşor pe frunte.

Atunci începem eu, bre, a închis controversa Ali... Eu aduc aminte cel mai frumos clipa din viaţa la mine când am iubit pe Sanda, asta la Constantza fost, aducem eu la Sanda mult bigi-bigi, aduc şi amulet furmoz de la Burchia pentru ca mult iubem la ea, fost cadân giugiuc mult, ah, ah, şi vorbit eu la ea de la zuflet, spus tot ce avut inimă, ca burcam prost ce este eu, şi, pezevenghi Sanda, anaina mî, putan fost cu mine, dus vândut la polis şi acum Ali stat aici, loc stat la copii lui, lângă Sarha. Asta tot fost cel mai straordinar muabet din viaţa lui Ali. Gatam.

— Mă, da straşnic mai vorbeşti velheşte, l-a lăudat micul şturm. Aferim!

— Pare rău foarte la mâne nu suntem Stambul; acolo eram, facem la tine, şturm, mare peşcheş, pentru asta giugiuc compliment făcut. Acuma vine rândul la tine.

— La mine, a preluat recomandarea şturmul cel mic, momentul cel mai important din viaţa mea a fost când am dezertat din lagărul de la Mişcani. Nici acuma nu-mi vine să cred c-am scăpat cu adevărat de-acolo. Ploua, era beznă, santinelele îşi fluierau semnalele din două-n două minute, iar eu, ca un şoricel, m-am strecurat – şi cu inima cât un purice – printre sârmele ghimpate şi printre semnalele santinelelor, până ce m-am văzut singur pe-un câmp părăsit, acolo m-am dezmeticit, aş fi chiuit de bucurie, dar m-am potolit numaidecât, apoi am luat-o de unul singur pe drumuri felurite, pe cărări ascunse, pe la stâne şi prin casele izolate-n câmp ale oamenilor, până ce am ajuns la Craşov, trecând singur peste munţi, fără nicio călăuză decât piaza cea bună, cum zic velhii.

Cu această ocazie am aflat că cei mai buni şi mai simpatici oameni din

lume sunt ciobanii velhi. Am şi-acuma la magazie balotul cu haine groase, suman şi cioareci şi obiele, pe care mi le-au dat ei. Am acolo – şi mi-ar părea foarte rău să se fi pierdut – şi un urs de mămăligă, mare, şi unul de brânză.

De-aici încolo – adică din clipa-n care-am ajuns la Craşov – (Craşovul fiind pentru mine exact ceea ce a însemnat pentru Ali Constantza) povestea se aseamănă perfect cu a burcului, cu deosebire că pe mine nu m-a vândut Sanda, ci Ane-Liese, o saxă de-a mea din acel oraş, supărată pe mine că am preferat-o în locul ei pe Erjibet, fata bucuiului.

M-au umflat deci într-o noapte, cu cioareci cu tot, inclusiv ursul de mămăligă şi boţul de brânză, şi m-au priponit, după toată arta lor juridică, aici.

Doamne, îţi mulţumesc că nu m-au predat turnurilor, căci, atunci, burcule, n-aveai pe cine plictisi astăzi aici. Se vede că acel de care depindea soarta mea era frate cu pezevenchiul de Nuţu, almintrelea cunoştea Ewi raiul din minele turnure. M-au declarat spion caftist şi gata... Altul la rând.

Pentru mine, a început a mărturisi nefidul Aghelakis, cel mărunţel, dar cu barbă deasă, aspră, neagră, momentul din viaţa mea de care mi-aduc cu cea mai urâtă strângere de inimă aminte a fost acela când i-am pus tatălui meu pistolul în piept, somându-l să dea tot ce are ascuns ca bănet şi tot ce ţine-n baniţe, prin pod sau chelare, ca provizii.

— Nu ţi-e ruşine, smintitule, a strigat tremurând de mânie tatăl meu, şi sfidând balalaica ce-i sta proptită-n piept, mi-a repezit nişte pălmi... că şi-acum mă furnică pe obraz din cauza lor.

— Dă numaidecât totul, chiaburule, am ameninţat eu cu convingere straşnică, altfel te sărută rece maică-mea.

Atunci tatăl meu a tăbărât cu pumnii şi picioarele peste mine, împroşcând mânie şi otrăvuri: „nemernicule, mai bine te scuipam într-o privată decât să te fi adus pe lume; nu pentru voi am strâns, ca să aveţi şi să nu fiţi de ruşinea lumii? Nu pentru binele vostru mi-am tras de la gură şi-am umblat rupt şi cârpit? Nu pentru tine şi sora ta?!"... Şi, de mânie turbată, a dat orbeşte-n mine, ca un apucat şi, nu ştiu nici acuma de ce, plângea.

Eu însă aveam ordin, aveam sarcină, misiune... şi-am descărcat pistolul-balalaică asupra sa. Îndoindu-se din genunchi, a holbat ochii a mare blestem asupra mea, iar ultimul gest pe care l-a făcut înainte de a-şi

da suflarea, a fost o flegmă înmulţită cu sânge pe care mi-a zvârlit-o drept în ochi. Nici nu-mi vine să duc mâna la ochi; parcă-i tot acolo... şi-acuma.

Celălalt nefid, mai bucălat şi cu ochii mari, piezişi, mai vicleni, a oftat alene şi-a zis:

— Eu voi aminti de un moment mai luminos, mai optimist decât cele rostite aici până-acum.

A fost ca o iluminare!... Ca o naştere a doua oară... ca un fel de deutero-botez al fiinţei mele, de data aceasta într-adevăr făcut cu duh sfânt.

Văzând eu fapte mai oribile decât cele spuse de simpatriotul meu Ghelachis aici, care, faţă de altele nu sunt decât nişte sărmane idile, avui următoarea revelaţie! Se făcea că mă plămădesc din nou în pântecele mamei, că cred prin nişte probe de purificare, apoi că mă ivesc la lumină din nou, alt om, mult mai frumos în felul de-a vedea lumea şi lucrurile.

M-am desluşit lent dintr-un fel de vârtejuri ceţoase, cu fel de fel de arătări hidoase la răstimpuri într-însele, şi încetul cu încetul, aşa cum apare un astru dintre negurile de după furtună, dintre nourii care fug înfricoşaţi parcă pe cer încoace şi-ncolo, m-am renăscut.

În momentul acela am hotărât, orice s-ar întâmpla cu mine, să-mi creez singur fericirea, aşa cum pot şi cum m-ajută tihè, şi să nu accept să mi-o impună altul, sau alţii... Nu-mi voi da viaţa şi liniştea sau amărăciunile vieţii mele pe mâna nimănui niciodată.

Când voi ieşi din închisoare, dacă voi ieşi (fără să-şi deie seama s-a uitat spre bolnavul ce începuse să geamă înteţit), am să lucrez acolo unde-mi va fi dat, iar în timpul care-mi va rămâne liber, deci al meu, îmi voi crea lumea, o lume aşa cum mi-o doresc, în care să mă simt bine, liber. Şi-mi voi apăra dreptul la aceste două rosturi ale vieţii mele, munca şi libertatea mea, luptându-mă cu dinţii când nu voi mai avea braţe. Nu mă va interesa ce-i în blidul celuilalt, am să-i respect şi blidul, şi conţinutul, şi lingura de care se foloseşte, dar să ferească Dumnezeu pe cineva să-mi drămuiască mie viaţa născută din munca mea cinstită, sau bucuria pe care eu am să i-o dau, după gustul şi plăcerea mea şi nu după cum porunceşte nu mai spun cine...

Am să mă bucur de ceea ce am, adică de ceea ce am dobândit pe munca mea cea dreaptă şi nu după cum o să mă-nveţe ce să fac cu ceea ce am cel care nu-i în stare să facă nimic altceva decât să deie sfaturi altora despre fericire. Şi pentru ca fericirea mea – adică ceea ce se poate numi

cât de cât fericire pe lumea aceasta – să fie sigură, adevărată, curată, o să mă străduiesc din răsputeri să nu o sprijin pe nenorocirea nimănui. Iată singura religie şi unicul rost căruia am să mă-nchin din clipa aceea. (Nu redăm felul propriu de vorbire al nefizilor, ca la burc.)

— Opreşte aici dizertaţia, a îngânat bolnavul, ca nu cumva să cazi în acelaşi păcat însuţi tu; să nu pari că-ncepi şi tu să dai sfaturi...

După asta toţi au tăcut timp de vreo zece minute, pironiţi în starea aceasta de gemetele şi zvârcolirile colegului lor suferind. Parcă se zvârcolau în măruntaiele lui şerpii iadului, muşcând dintr-însul cu orbire. În timp ce se zvârcolea astfel, se suduia din răsputeri pe sine însuşi şi-o dojenea amarnic pe maică-sa că l-a adus pe lume.

— Lasă, lasă, o să treacă şi-o să fie bine, îl tot ogoia Nandu. Ceilalţi se uitau compătimitor şi neputincioşi la bolnav. Thanu se aşezase la picioarele patului şi privea când spre bolnav (care deschidea ochii spre el ca-nspre-o salvare, agăţându-se cu deznădejde şi-un fel de bucurie stranie de ochii aceia întunecaţi, ai lui Thanu, vrând parcă să spună ceva...), când spre zidul năpădit din faţa ferestrei. Apoi îi apleca-n podea şi-i ţinea acolo fixaţi în ciment, timp îndelungat. Nandu i-a făcut masaj uşor pe pântecele chinuit de vârcolacii-şerpi întărâtaţi, i-a dat să-nghită o pastilă, bolnavul s-a liniştit puţin câte puţin, apoi a îngăimat, ca din adâncul unei răni: „Hristè!"

— Şi-acum, spune tu, bunule Nandu, care-a fost clipa din viaţa ta care a însemnat ceva mai mult decât toate celelalte... A rotit ochii tragic de rugători înspre Thanu, care tăcea privind în podea ca o umbră aplecată peste cine ştie ce morminte, ca o umbră blestemată.

— Păi, a început şovăielnic Nandu, care alta să fi fost decât aceea care mi-a scos-o-n cale pe nespus de frumoasa Vae, fata promisă mie de jumătate şi pe care am pierdut-o pentru totdeauna... Apoi l-a podidit plânsul şi-a tăcut şi s-a retras jenat în patul său cu aşternut de rogojină, s-a cotropit sub pătură, şi-a stat aşa sub pătură, ţinând în braţele sale durute amintiri.

Bolnavul a întins mâna spre patul lui Nandu: „duce-ţi-mă la el, a şoptit stins, cu ochii lui azurii, mici, licărind de lacrimi..., vreau să stau şi eu la căpătâiul lui..."

Ceilalţi i-au dat să-nţeleagă, ridicând degetele vertical pe buze, în aşa fel că se arăta o cruce din întâlnirea buzelor şi-a degetului arătător, că nu e cazul să-l tulbure şi mai mult în tulburarea lui.

Nu-i spun nimic, a completat bolnavul, ci doar vreau să stau lângă el, la căpătâiul durerii lui.

Atunci s-a deschis brusc, cu zgomot uşa, Nuţu a apărut în uşă şi i-a poftit, cu gălăgie mare, aşa cum obişnuia, la plimbare.

— Tocmai acuma, bre, când urma rândul lui Thanu? a vorbit cu supărare Ali. Poate catadicsi la până urma să spună şi el ceva...

— Da, a replicat prompt Thanu, pregătindu-se să iasă afară pentru plimbare, clipa cea mai importantă din viaţa mea a fost aceea-n care l-am cunoscut pe domnul Nuţu.

Au râs cu toţii... Nuţu n-a priceput nimic... ori s-a prefăcut..., mai ştii? Mintea sa era mult mai ageră decât a celor care-i porunceau şi-l urmăreau pas cu pas să vadă cum anume-şi face datoria faţă de legile noi ale ţării.

Când să treacă pe lângă bolnav, Thanu a simţit că se agaţă de ceva. S-a întors ca să vază ce este... Era că altcineva se agăţase de el, şi cu mâinile, şi cu ochii, ochii aceia stăruitor de rugători.

Nici nu era nevoie să-i spună din gură: rămâi, te rog, cu mine, nu te du astăzi la plimbare, căci se înţelegea aceasta limpede din privirea sa, care implora grăitor exact acelaşi lucru.

— Hai, mişcă, mişcă, dădea zor Nuţu, strigând tare, cu vocea lui de mânaci de herghelii, cândva, cine ştie în ce străMoş de pe câmpiile getice.

— Iertaţi-mă, domnu' Nuţu, l-a rugat simplu Thanu, eu stau aici.

— Îhî, a răspuns Nuţu, care se pare că înţelesese totul, bine mă, bine, rămâi.

Uşa s-a închis, zăvoarele şi cheile s-au tras şi învârtit cu scrâşnire, cei doi s-au pomenit singuri, unul cu ochii în ochii celuilalt, în celula nr. 5. Este aproape normal să vezi o celulă cu un ştiu câte paturi, toate ocupate de locatarii lor în haine vărgate. Dar este ceva sinistru, de spaimă să vezi doi inşi stând, unul pe spate, altul la picioarele acestuia în capul oaselor, cu mâinile împreunate pe genunchi, numai doi într-o încăpere – adică celulă patru pe doi aproape – cu încă şapte paturi pustii, goale, deasupra şi-mprejurul lor. Un pat cu doi inşi şi alte şapte goale!

(În celulă erau două rânduri de paturi a câte două, suprapuse. Erai obligat să stai necontenit pe loc fără să te poţi mişca, decât doar strecurându-te.)

S-au privit în linişte câtva timp. Thanu tăcea întunecat, dar nu indiferent. Listacas tăcea şi el, dar de pe faţa lui se detaşa încet, încet un

fel de surâs... Surâsul acela creştea, îi acoperea ca un giulgiu toată fiinţa, şi devenea din ce în ce mai trist, mai dureros. Pe măsură ce devenea trist şi dureros prindea contur de nimb parcă. Surâsul acela imens de trist arăta ca o aureolă.

Şi în surâsul acela de-o dureroasă seninătate, întruchipare a implorării, a început să vorbească; glasul era al unei fiinţe care murise de mult şi acuma chema de departe propriul său nume. Se aflau faţă-n faţă doi inşi: unul dincoace, pe pământ, celălalt dincolo, pe versantul morţii.

Închipuiţi-vă doi oameni care-şi dau mâna de despărţire la cumpăna cea mai înaltă dintre viaţă şi moarte.

— Ştiu că n-ai... să mă ierţi. Dar ştiu, tot atât de tare cum tu ştii că nu poţi să mă ierţi, că trebuie să-ţi spun, a rostit cuvântul omul-nimb.

Privirile s-au oprit una înaintea celeilalte, ca două oglinzi imense puse faţă-n faţă, ca două prăpăstii.

— Ştii foarte bine că nu cred în Dumnezeu, ba mai mult, c-am urât de moarte această idee idioată, dar trebuie să cer iertare... şi nu de la Dumnezeu, ci de la tine, numai de la tine. Nu pentru că tu ai fi cumva vreun fel de Dumnezeu, ci pentru că eu nu pot putrezi până ce nu-ţi cer să mă ierţi, chiar dacă ştiu cu siguranţă că n-ai s-o faci. Nu mă interesează ce vei face tu, mă interesează ceea ce nu pot să nu fac; îmi este cu neputinţă. Tot ce-a mai rămas din mine este numai această imensă dorinţă de a-ţi cere să mă ierţi, acest cumplit strigăt al fiinţei mele, acest ţipăt care singurul e în stare să rupă porţile morţii şi să intru odată-n ea.

Până nu-l mărturisesc nu pot muri.

Ajută-mi...

— Cum?

— Să mă suporţi să-ţi spun.

— Am înţeles totul fără să-mi spui nimic.

— Dar, dar nu ceea ce ai priceput tu contează mai mult, ci altceva... Felul cum s-a întâmplat totul, cum am procedat.

Thanu s-a întunecat de tot, şi-aşa aplecat cum stătea, cu capul în jos, ca ultimul vârcolac mestecând cu un trident peste ultimul cazan din talpa iadului, a întrebat:

— Cum?

— Am să-ţi spun, firește, de aceea te-am oprit, dar te rog să-mi faci două hatâruri.

— Depinde ce, a răspuns Thanu.

— Lucruri care se pot face, fără probleme.

— Bine.

— Du-mă, te rog, până la tinetă...

— Te duc, desigur. Poftim prinde-te de umerii mei; sau să te iau în braţe?

— Nu, de umerii tăi.

L-a dus la tinetă... Bolnavul a scos din buzunarul zebrei pastilele câte le mai avea şi le-a aruncat înăuntru... îţi mulţumesc, a spus. Asta a fost.

Te rog foarte mult, şi-am să-i rog şi pe ceilalţi, să nu mai cereţi altele. Aşa vreau eu. Asta mi-i dorinţa înainte de a muri.

Al doilea hatâr pe care te rog să mi-l faci: să nu mă omori... nu pentru că mi-ar fi frică de moarte, oricum, tot voi muri curând – deşi cei care se tem mai tare de moarte sunt ucigaşii de rând cum am fost şi eu –, sau c-aş ţine să trăiesc oricum, ci... ca să mă mai chinuiesc, să mă chinuiesc, mai mult decât până acum, să mă chinuiesc, şi nimeni să nu vie să stea lângă mine, nimeni să nu se uite la mine, nici ca la un gunoi de târfă... Poate că aşa mă voi ierta eu însumi cât de cât, pentru că tu nu trebuie, şi nici să n-o faci... Dar eu trebuie să spun.

— Şi... cum...?

În momentul acesta nişte junghiuri au trecut prin măruntaiele lui ca nişte săbii de flăcări otrăvitoare.

A dat să geamă, dar geamătul lui s-a transformat într-un: „aşa, câine, aşaa! Câinilor turbaţi dinlăuntrul iadului meu, rupeţi fără-ndurare din stârvul, din umbra fiarei din mine! Rupeţi ne-ncetat! Sfâşiaţi cu-nverşunare! Aşaa! Şi încă...! Aşaa! Scorpie născută din hazna...! Aşaa...! Am înfipt custura-n pântecele ei... şi-am despicat pântecele de jos în sus, de la locul acela până-n grumaz".

Thanu a ridicat ochii asupra lui... în adâncul ochilor învolburaţi, un vultur negru parcă dădea târcoale, roată-mprejur, răcnind... „Aşaa, ura şi scârba lumii! Aşaa...! Am împotmolit tăişul în locul unde te-ai (a fixat ochii asupra lui Thanu) zămislit tu, în văzul tatălui tău legat, şi-a surorii tale, luminoasa aceea fiinţă care-mproşca asupra mea din priviri numai dispreţ şi ură, binecuvântată fie ca ea în vecii vecilor, am ucis-o şi pe ea, cea care-a murit cu ghearele-n fălcile mele şi-a scuipat în lături de scârbă, nu peste faţa mea, ci alături, într-o balegă de vacă, lucru sfânt faţă de aşa-zisă faţa mea.

Tatălui tău – coborâse mult glasul, şi acum privea într-o parte, în

perete – care n-a scos un cuvânt, nici măcar nu s-a uitat la mine, iar de ruşine mare, niciunul nu s-a uitat la celălalt, nici tatăl la soţie sau fată, nici fata şi soţia la el când i-am scos afară... (ar fi urlat de durere, dar a strivit setea de-a urla în iadul dintr-însul...) da, i le-am scos afară, scormonind ca un porc, acolo, şi i le-am crestat râzându-i în nas, şi râzând triumfător, că cine-s eu, către tovarăşii mei de luptă. Apoi l-am spânzurat şi-am dispărut de la locul acela, cum dispare prelingându-se-n gaură, şarpele".

Thanu a îndreptat mâna spre grumazul care rostea aceste cuvinte... Gestul pornit din instinct s-a oprit la jumătatea drumului. A adus mâna la loc.

..." Şi nu-i adevărat, a reluat el, c-aş fi fiind din părţile Rumeliei, am minţit toţi trei, din ruşine, ca să nu stricăm buna înţelegere din oaza aceasta, celula nr. 5. Iată, şi-n această privinţă, adevărul:

Eu sunt din Bozova, satul de haşoţi din jos de Tanara, la poalele Golnei. Tatăl meu a cinstit, desigur, un pahar de vin cu tatăl tău atunci când se-ntâlneau la pazarurile din Balabaca sau Brebena, când tatăl tău cumpăra de la taică-miu – nu s-ar mai fi zămislit niciodată – grâu şi alte grăunţe, iar el la rându-i cumpăra de la taică-tu, brânză, cergi şi lână dintr-aia fină.

Iar ceilalţi doi mincinoşi sunt din satul de copaciari, Zapandi, la două ceasuri de drum de la voi până acolo, prin locurile ce le numiţi voi astecii Scamnili şi Căldăruşa.

N-au fost mai buni decât mine, nici mai miloşi, te-asigur. Ei l-au omorât pe acel om brav, care a murit ca şi cum s-ar juca de-a moartea, Iani Grijoti... Dar fiecare cu-ale sale. Dacă ţi-aş spune mai multe, aş părea drept un pârâtor josnic şi m-ai dispreţui şi mai mult".

Apoi bolnavul a tăcut... Stătea cu ochii ţintă asupra peretelui. Nu i-a mai întors niciodată către Thanu... Când Thanu, în fine, a răsucit capul cu greu mare către bolnav, ochii bolnavului nu mai priveau nicăieri. Se rostogoliseră-n marea linişte.

Când Nuţu i-a adus pe ceilalţi de la plimbare, în celulă, Thanu l-a întâmpinat: „Ăsta s-a dus".

— Cine s-a dus, mă? s-a răstit la dânsul Nuţu.

— Uitaţi-vă la el... E dus.

— Nu-i nimic, aducem altul, a închis discuţia Nuţu. Mai ţineţi-l niţel aici, a vorbit mai departe cu tâlc, ca să vă dau şi porţia lui de pâine şi

fasole... căci astăzi aveţi fasole, bandiţilor.

EXTRĂDAREA

După instaurarea în Velhia-Mare a orânduirii edenice, numită şi autocârmuirea sobornicească, nefizii din această ţară, şi nu erau puţini, ageri şi precauţi din fire cum sunt, afară de cei câţiva care s-au vârât în eclezie ca să facă isprăvi politice, sau spionaj, aproape toţi s-au repatriat, ducând cu dânşii prin valiza diplomatică bijuteriile şi aurul, şi lăsând în voia noilor vechili toate averile celelalte de care dispuneau, averi imobile, şi nu dintre cele neimportante. Nu târziu era, însă, să le ieie locul alţi nefizi, în urma eşecului suferit în încăierarea familială din Nefidia.

Şcolile velheşti din Mardonia administrată de nefizi au dispărut imediat după război, în virtutea unei controverse diplomatice pe tema democraţiei: Nefizii, credincioşi principiilor de democraţie – idee pe care o descoperiseră tocmai ei, chiar dacă alţii au fost aceia care-au aplicat-o-n practica social-politică de-adevăratelea –, nu se opuneau – teoretic vorbind – ca acele şcoli să funcţioneze în continuare, dar cu o condiţie: predarea lecţiilor să se facă după o programă de învăţământ democratică, aceeaşi cu a şcolilor nefide, deoarece ei nu erau deloc dispuşi să facă din acele şcoli velheşti focare şi pepiniere de gorgonism.

Guvernul devălmaş din Velhia, pe de altă parte: „Programa noastră este singura democratică şi nu înţelegem nici în ruptul capului să o înlocuim cu alta... deoarece nici noi nu suntem dispuşi, nici proşti, ca să alocăm sume de bani serioase pentru a face-n aceste şcoli, finanţate de noi, educaţie burgheză, antisobornicească".

Rezultatul tratativelor a fost, evident, desfiinţarea acestor şcoli. În fond, şi unii şi alţii doreau acelaşi lucru, numai că trebuia să se vorbească altfel, pentru ca să pară cinstiţi, binevoitori, şi în spiritul legilor fiecărei părţi.

Astfel au dispărut şcolile velheşti din Mardonia, şcoli pe care burcii le-au aprobat să fiinţeze şi le-au protejat.

Ziarul oficios al devălmaşilor din Nefidia anunţa a doua zi cu litere de-o şchioapă, festiv, pe prima pagină: „În sfârşit, am lichidat şi cu şcolile velheşti din Mardonia!" Ziarul acela faimos prin conduita sa devălmaşă, nu degeaba se numea: „Smulgerea din rădăcină". Spiritul gândirii sobornicești îşi dădea, în modul acesta arogant, arama pe faţă.

Aşadar cu şcolile s-a terminat; bineînţeles şi cu bisericile şi comunităţile. Bucuroşi de acest succes – bucurie pe care o împărtăşea şi guvernul de la Murmureci în felul său –, nefizii au atacat o altă problemă: cereau insistent despăgubiri în valută forte pentru averile acelor nefizi care s-au repatriat, rămase-n ţară, în folosul „velhilor". Şi nu numai că cereau stăruitor, dar ameninţau cu Tribunalul Internaţional de la Vaga, unde ar fi câştigat sigur cauza, ceea ce ar fi însemnat o lovitură costisitoare pentru guvernul velh, care abia avea ce să deie de mâncare poporului; turnurii, în numele dreptăţii desăvârşite, cărând din Velhia totul, cu desăvârşire, velhii nu puteau da nicio leţcaie, nimic, nici măcar pe ei înşişi, sub sechestru la acea oră.

Atunci – velhul totdeauna la ananghie este inspirat – un consilier aulic a strigau „Evrika! Am găsit, am găsit soluţia!" Şi cum dregătorii velhi de atunci erau renumiţi în a face propuneri şi în a fabrica zilnic legi şi hotărâri, guvernul devălmaş de la Murmureci a propus nefizilor următoarea soluţie: „În locul averilor nefide rămase-n ţară, noi cedăm guvernului nefid averile şcolilor şi-ale bisericilor velheşti din Mardonia".

Nefizilor le-a convenit de minune propunerea, pentru că-n felul acesta velhii renunţau oficial la aceste şcoli şi biserici, care-i incomodau în opera de nefidizare a populaţiilor din Mardonia. Velhilor de asemenea le convenea, pentru că în felul acesta făceau dovadă unor oameni care luptă neabătut pentru pace, progres şi devălmăşie, şi că de dragul bunei înţelegeri sunt în stare să-şi dea şi carnea de pe dânşii, nu numai... fraţii.

Nefizii iarăşi au fost de acord, dar din nou cu o condiţie: pe lângă averile bisericilor şi ale şcolilor velheşti, să le predeie şi nişte tâlhari dintre aceia care-au săvârşit crime şi-au adus pagube Nefidiei, şi care acum se aflau găzduiţi în Velhia.

— Bine, dar, au replicat cu mare-ngrijorare velhii, aceştia se bucură de protecţia legilor internaţionale, ca refugiaţi politici.

— Noi asta cerem, au stăruit nefizii, iar dacă nu sunteţi de acord, atunci stricăm calimera.

— Cu această propunere nu putem fi de acord, au răspuns fermi pe poziţie, velhii, şi nu vom accepta-o nici dacă ne-ar sfătui marii noştri prieteni, bastionii dreptăţii în lume, turnurii. Noi respectăm drepturile şi libertăţile omului, respectăm normele dreptului internaţional şi nu ne abatem de la această linie, care de altfel coincide perfect cu proverbiala noastră ospitalitate. Nu vi-i predăm pe nefizii care au cerut azil politic în

ţara noastră ospitalieră şi hotărâtă să respecte convenţiile internaţionale, neabătut Cereţi altceva: grâu, lemn, petrol, came, fructe, vinuri, cereţi-ne să stăm noi în închisori, dar nu ne cereţi să fim trădători ai cauzei... omenirii.

— Dacă nu chiar pe toţi câţi i-am dori, măcar pe câţiva ca să dovedim poporului nostru c-am avut în aceste tratative cu dumneavoastră şi un câştig moral cât de cât. Căci nu numai bastionii respectă un fel de morală... a lor, ci şi, închipuiţi-vă, noi, purghezii. Trebuie să facem şi noi, ca şi voi, nişte procese demonstrative, chiar dacă vom condamna la moarte nişte nevinovaţi. Nu contează decât forma, împlinirea scripturii... căci avem şi noi o scriptură.

— Daţi-ne răgaz două ore, să consultăm pe mai marii noştri, căci nu avem mandat să discutăm o astfel de problemă delicată, au răspuns delegaţii velhi la aceste tratative, în frunte cu ministra afacerilor din afară.

— Vă atragem atenţia la modul cel mai reverenţios cu putinţă, că dacă nu cădeţi la învoială, mâine înaintăm plângere la Tribunalul Internaţional din Vaga, şi nu ştim de unde veţi procura valută ca să ne plătiţi, şi ne cuprinde de pe-acum mila de voi, sărmană ţară foarte bogată, au încheiat pentru moment discuţiile înduioşător nefizii.

— Măi, da' nu degeaba se spune că: să te ferească dumnezeu de ce-ţi face nefidul în socoteli, a glumit unul dintre emisarii velhi.

Consultând pe şeful guvernului, iar acesta consultând, la rândul său, pe şeful Ecleziei, iar acesta, ştiind pe de rost ce trebuia să facă, cunoscând ca un fachir toate gândurile, gusturile şi plăcerile stăpânului său – dacă cumva dovedea nişte lapsusuri, consulta pe consilierii care stăteau în preajma sa precum stau la ţară în jurul casei ăia încolăciţi şi un moţ –, că nu degeaba a fost pus pe cel mai înalt jilţ, ca să conducă cu înţelepciune poporul velh, delegaţia velhă a găsit soluţia, care n-a fost nici greu de găsit, nici costisitoare...

Au propus deci: să predeie neftzilor pe toţi velhii câţi s-au refugiat în ţară după închiderea şcolilor şi bisericilor din Nefidia, în majoritatea lor elevi ai acelor foste şcoli.

Primul care figura pe lista prezentată de ambasadorii velhi la această conferinţă a fost Athanasie Vazura, urmat apoi de toţi ceilalţi colegi ai lui de şcoală şi gintă. Lipseau de pe această listă, bineînţeles, aceia dintre elevii liceului din Brebena sau Sarona, sau Geanina, care veniseră-n ţară

amestecaţi cu fugiţii răzmeriţei, şi care, după cum s-a arătat cu prisosinţă mai sus, se bucurau de protecţia legilor internaţionale.

Citind lista, nefizii au cam strâmbat din nas, zicând în gândul lor: „Ce dracu' să facem noi cu toţi ăştia? Să zicem efharisto (mulţumesc) c-am scăpat de ei! Vom reţine de pe acest tabel nominal numai pe cei pasibili de pedeapsa cu moartea, pe ceilalţi, neavând niciun rost să-i aducem în ţara noastră ca să amintească velhilor asteci mereu că au fost cândva şcoli velheşti în Nefidia, şi să regrete spunând cu nostalgie: „ehei, când erau la noi şcoli velheşti se mai ridica şi dintre-ai noştri câte cineva: doctor, dascăl, om învăţat, dar acum, nimic, ne omoară cum vor, omorându-se întâi şi-ntâi limba părinţilor", îi lăsăm peşcheş fraţilor lor velhi, să cunoască ei cât le sunt de fraţi..."

Şi scoţând stiloul, şeful delegaţiei nefide i-a tăiat aproape pe toţi, lăsând teferi acolo pe listă doar pe Vazura şi pe încă vreo cinci, ce urmau a fi judecaţi în Nefidia şi apoi ucişi.

De pe vremea când s-au purtat acele celebre tratative între guvernul nefid şi cel de la Marmureci datează, credem noi, zicala care spune: „Ce-am ajuns şi noi velhii, mai rău decât ţiganii". Ori de câte ori se strâng laolaltă nişte velhi din Mardonia, Penir şi Farsalia, şi-i cuprinde necazul de propria lor soartă, oftează rostind această zicală.

* * *

În dimineaţa zilei de trei aprilie, gardianul Nuţu a intrat brusc în celula nr. 5 cu o gură cât o şură şi-a strigat (se vedea că-l stăpâneşte o mare bucurie) „Văzurlescule, afară numaidecât Hai repede, ia-ţi catrafusele şi-afară, n-auzi? Mişcă mai repede! N-ai ieşit? Afară de-aici! Voi, ceilalţi, staţi pe loc!"

A închis la loc celula, l-a luat de braţ pe Thanu, l-a întrebat că ce-a visat azi-noapte, i-a zâmbit cu subînţeles şi l-a băgat la izolare. Acolo, înainte de a-i închide uşa, s-a făcut că-i scapă din mână ţigara atunci aprinsă şi, dacă a văzut că Thanu nu se apleacă s-o ridice, a ridicat-o el şi i-a pus-o-n gură zicându-i încet; Hai, că acum nu mai eşti al nostru, pot s-o fac şi fără să greşesc. O să-ţi aduci aminte, cine ştie când, de ţigara pe care ţi-a dat-o cu mâna lui, de la inimă, nebunul de Nuţu. Aşa să ştii".

— Câte zile faci de-aici până la ai tăi, acasă? a mai întrebat cu duioşie Nuţu.

— Cât o veşnicie, iubite prieten, a răspuns sec Thanu.

— Ai mă, ce dracu' de mă iei pe mine-aşa, a răspuns Nuţu. Peste câteva zile vei fi acasă. Ţi-o spun eu. Îţi fac formele la grefa, jur pe ce am mai sfânt.

— Nu chiar peste câteva zile, a răspuns Thanu, dar sigur peste ceva mai multe zile voi fi nu acasă la mine, ci la ai mei. Şi-mi pare nespus de rău că n-am să-ţi pot scrie carte de-acolo.

— Vorbeşti în dodii. Te-ai smintit de cap aici în puşcărie de la Jelna. Mă duc.

„Domnule Nuţu, prietene şi omul bun, Nuţule, ce ştiu dacă mai putem grăi împreună... Iartă-mă, dă-mi voie...", şi-a întins braţele spre gardian ca să-l sărute. Nuţu l-a cuprins repede-n braţele lui de urs, şi era foarte ciudat de frumos lucru cum doi urşi se strângeau în braţe să se zdrobească.

Nuţu s-a desprins şi-a plecat ştergându-se pe ochi cu mâneca uniformei. Thanu i-a mai făcut un semn înainte de-a porni duba-n care-l îmbarcaseră, iar Nuţu nu se poate şti din ce cauză, după ce a mărit ochii înspre el în semn de răspuns, s-a-ntors repede, s-a îndreptat cu paşi apăsaţi înspre un grup de deţinuţi de drept comun care „o frecau" cum se spune-n langajul de rigoare al lagărelor de muncă, şi unde n-a pornit a răcni şi-a sudui de mama focului, că-şi râdeau în barbă până şi hoţii de el. El însă nu s-a potolit până ce nu s-a uşurat de urâtul care-l apăsa pe sufletul lui de gardian guraliv şi bun.

Funcţionarul de la Ambasada Nefidiei care-a venit să preia marfa s-a arătat foarte politicos cu cei din dubă. Thanu a privit cu-ntunecare rece spre el, drept care, domnul diplomat a pălit şi l-a luat niţel cu răcoare.

I-a displăcut lui Thanu, mascul-capodoperă-a-naturii, faţa imberbă şi dolofană a diplomatului, şi fundul rotund şi poponel pe care şi-l purta cu multă graţie, mândrie şi siguranţă de sine, printre gardienii prezenţi.

Îl dispreţuia nu pentru că era nefid sau funcţionar diplomat, ci pur şi simplu pentru că în felul în care se înfăţişa părea să fie o gravă abatere de la legile firii. O dezgustătoare aberaţie.

A telefonat la Ambasadă, şi nu ştiu ce i-a spus ambasadorului la telefon durduliul diplomat, că-n câteva minute s-a pomenit cu el în faţa dubei.

După ce l-a studiat pe sub coada ochiului pe Thanu, această superbă fiară care tăcea indiferent, ca o stâncă de granit înăuntru! căreia mocneşte, zvâcnindu-şi spinările din când în când, lava tenebrei, ambasadorul a zis ca pentru sine: „Păcat să piară un asemenea exemplar omenesc, crimă să ucizi pe-acest fecior". Apoi a iscălit nişte hârtii, în silă.

Când a povestit, la o recepţie dată-n cinstea reginei, de ziua ei, în incinta ambasadei, invitaţilor, despre tânărul acela, un muntean de toată frumuseţea, exemplar de lux, de muzeu de eugenie antropologică, perfecţiune a virilităţii, a tuturor virtuţilor bărbăteşti însumate la necunoscuta maximă, un ziarist gal a dat următorul răspuns (îl reproducem întocmai): „Nu degeaba, excelenţă, a băut apă şi-a respirat aer din pământul aparţinând aceloraşi zodii care-au zămislit pe Spartacus şi pe Alexandru". Răspunsul acesta i-a plăcut şi nu prea excelenţei sale.

Tezaurul nu ştiu cărui rege fabulos să fi transportat şi nu l-ar fi păzit cu atâta străşnicie. Avea lanţuri grele la glezne, aşa de aproape legate încât nu putea păşi mai mult decât 20 până la 30 de centimetri. La mâini avea dublă legătură de cătuşe: una nababică şi alta turnurică, una din oţel fin şi în aşa fel concepută încât, deşi părea simplă şi fragilă, nu o puteai desface sau rupe în niciun fel, cealaltă, foarte grosolan făcută, dar grea şi cu cuietori zdravene, de putea ţine-n loc şi-un elefant furios, nu un om, chiar şi ca acest tânăr păltiniot.

Când trenul care ducea-ntr-un compartiment special amenajat preţiosul vânat s-a oprit undeva, tânărul Thanu, care adormise adânc între timp, s-a trezit brusc, ca strigat de departe de-o adâncă chemare... Nu-l strigaseră nici paznicii, nu îl treziseră nici glasurile santinelor de la graniţa dintre Galvaria şi Nefidia, nici zgomotul pe care l-au făcut roţile trenului la oprire. Era altceva. L-au dat jos. Escorta stătea cu ţeava puştilor îndreptată asupra lui.

Evzonii nefizi, foarte mândri în uniforma lor, cu fustanelă, încălţări cu fundă de mătase şi scufiţă-n cap roşie cu o coadă de mătase atârnând greu până peste umăr, neagră, l-au privit ca nişte ulii. Nu ştia nici el cum naiba se făcea, dar o anume mândrie, la fel cu aceea a evzonilor, l-a străbătut parcă şi pe el. Nu i-ar fi stat deloc rău în acea uniformă...

Dar o altă stare, mult mai straşnică şi mai stăruitoare-l stăpânea. Începuse-ntâi, încă din somn, ca un fel de cântec spus din corn, din frunză, sau de-o voce de fecioară, dulce şi stinsă ca-ntr-un vis, apoi,

cântecul începu să sporească, să câştige volum, să cucerească sonor alte zări şi-alte înălţimi ale simţirii şi memoriei, cântecul acela s-a pierdut apoi în iureşul unei cântări orchestrată covârşilor, din toate instrumentele câte există laolaltă îngemănate, apoi oceanul acela de sunete şi cerul acela adânc sunător s-au revărsat deodată într-un alt ocean, cu alt cer deasupra: corul fremătător al vocilor ridicate brusc din toate elementele pământurilor natale, din ape, din zăpezi, din pietre, din toate pădurile şi codrii toţi, din ierburi, din morminte şi din florile toate, din taina ascunsă-n toate fiinţele vii câte ţin de aceste pământuri şi văzduhuri ale obârşiei sângelui şi durerii!

În inima lui s-a deschis cerul unor luminescenţe mistice, venind de unde n-ajunge mintea, nici simţirea omului, luminile acelea s-au desfăşurat rotund în inima lui, dar inima lui atunci, ca şi cum ar fi atins-o cu mâna însuşi Dumnezeul lumii, s-a prefăcut brusc într-o imensă şi superbă floare albă, luminând blând în miezul acelei neţărmurite văluiri orfice care-i sărbătorea de jur-împrejur întreaga fiinţă.

Această mai presus decât lumea cântare, ţâşnea în trombe din adâncuri nemărginite şi năpădea sus cerurile, desfăcându-se-n mirifice evantaiuri de toate culorile şi luminile, fiecare evantai preschimbându-se încetul cu încetul în nimburi, corole şi aureole negrâitor cântătoare. Înainta, fără să calce, ca o pasăre numai, sub aceste bolţi şi cupole himice, ca-ntr-o mistică nuntire a soarelui cu pământul şi apele, a imperiilor azurului cu împărăţia nopţii.

De sus, de dincolo de limita aştrilor, veneau săgeţi purtătoare de har, care, de îndată ce atingeau pământul, explodau în havuzuri sonore, deschizând spre vastele cupole, ca–ntr-o mirifică mulţumire, mâini şi urne aruncătoare de miresme şi flăcări, care nu erau flăcări, ci voci, care nu erau miresme, ci surâsuri dragi, de cine ştie când pierite-n moarte.

Cerurile au detunat, s-a făcut tăcere de-nceput, şi-un glas înfricoşător, ca o vâlvătaie uriaşă, purtată din loc în loc şi din zare-n zare, a străbătut prin toată această cântare, oprind-o la cea mai înaltă împlinire a ei, dincolo de orice trecere. Fericire mai mare şi mai deplină nu putea avea. Îşi spunea în gând, zâmbindu-şi copilăreşte: L-am văzut pe Dumnezeu! l-am văzut pe Dumnezeu! El este miezul eteric fosforescent din lăunirul acestei muzici, şi de dincolo de că L-am auzit!

— Mişcă-n-luntru, şi nu râde ca prostul, i-a zis îmbrâncindu-l în celulă – alta decât celula nr. 5 – un alt gardian, nu gardianul Nuţu.

Altă dată s-ar fi lăsat cuprins de mânie, s-ar fi transformat pe loc din om în pasăre ori în vârtej nimicitor... acuma însă a privit compătimitor înspre gardianul care l-a agrăit, şi, zâmbind, a intrat înăuntru, în celulă.

Odată cu intrarea lui în celulă a năvălit după el şi muzica aceea pe care o auzise cum se ridică de peste tot, cum creşte şi se roteşte crescând în cercuri din ce în ce mai adânci şi mai vaste, îmbrăţişând toate marginile lumii şi ale nelumii, revărsându-se peste infinit, precum nişte cataracte ale ultimei tristeţi, preschimbată ca prin farmec într-o infinită apoteoză.

Celula se preschimbase şi ea într-o cupă mare de aur sonor, în care curgea, din mii de guri nevăzute, duhul nevăzutelor, dând peste buze prinosul, precum o şampanie vărsată la nunta-mpărătească din poveste.

Toată alcătuirea aceea muzicală, corul elementelor şi orchestraţia văzduhurilor văzute şi nevăzute se comprimaseră în această minusculă cutie de rezonanţă, celula, precum stă concentrată pădurea toată-ntr-o ghindă, vuietul mării-ntr-o scoică, cum o istorie întreagă-ntr-o aducere-aminte, precum primăvara într-o mireasmă de floarea mătrăgunei, precum oglindirea bolţii şi-a soarelui într-o lacrimă de rouă.

Cât de fericit se simţea că putea fi singur! Numai el şi muzica-aceea, el care nu era altceva decât muzica aceea, muzica unei lumi care nu era alta decât propriul său eu, risipit în propria-i fiinţă, pulverizată-n chip de muzică ce se bolteşte luminescent, vărsându-se apoi în genunea fără margini a uitării.

Şi dacă l-ar fi legat la ochi, dacă nimeni nu l-ar fi înştiinţat că a ajuns pe pământurile natale, el ar fi ghicit fără greş: după blândeţea iubitoare a pământului peste care calcă, după timbrul aparte al trilurilor de păsări, chiar dacă aceleaşi ca pretutindeni, după cântecul ciocârliilor care suiau mult mai sus în cer, tot mai bete de azur, şi-al căror glas avea o vibraţie aparte, mai limpede săgetătoare, cu mai dulce şi mai lămurit venin, după mireasma florilor şi-a ierburilor care, hotărât lucru, ai fi zis că răsar nu din pământ, ci din trupul unei imense pâini liturgice, pâine pentru nuntă, imens colac de moarte.

Pădurile foşneau ca-ntr-o nocturnă litanie verde, năpădind văzduhurile precum miresmele de mirt, ambră, smirnă şi tămâi împânzesc bolţile albastre ale unui uriaş templu din depărtate vechimi.

Pădurea de brazi parcă era oştirea lui Alexandru, care, înmulţită prin moarte, tăcea tremurător ca-ntr-o înviere, încinsă-n veşmintele morţii, înfiorată de o lună care aducea la faţă cu o bocitoare plângând peste

mormântul lui Orfeu, strecurând vrajă şoptită în tăcerea lui. Şi emanau brazii un duh nu de răşină, ci de trupuri transpirate de războinici şi haiduci.

Nu se putea înşela. Dacă ar fi putut pune mâna pe-o piatră ar fi strigat în inima sa: aceasta este piatră din pământurile patriei, e trup din trupul meu, os din oasele părinţilor! Dacă ar fi putut rupe o floare ar fi ţipat de fericire-n gând: iată duh din duhul meu, iată floarea crescută din inima mea, din inimile, atâtea! ale mele...

Dacă, însetat fiind, i-ar fi dat să beie, tot cu ochii legaţi şi fără să ştie unde se află, ar fi ghicit numaidecât, după gust şi răcoare, după cum o primeşte de lacom trupul, ca pe-o iubire aşteptată timp îndelungat, şi ţi-ar fi spus fără greş, este apă de la Şipotul cel Mare, de la Babuna, de la Izvorul Tudorei, de la vârful Mandragora, de la şipotul Turcului, fântâna de la Caraili; de la Gura-di-Apă, de la izvorul care abia plângea din stânca de sub muntele Ghion, de la şipotul de la Icoană, de la izvoarele copăilor din muntele Jugul, cele de la Nirandză, de la Leurdă, de la Vlotupă, şi-atâtea altele câte atârnă ca-ntr-o biserică candelabrele şi sfeşnicele, peste pământul hărăzit de Dumnezeu părinţilor mei.

Spre deosebire de celula nr. 5 în care vieţuiau opt inşi, cu un cubaj nu destul nici pentru doi, aici, în această celulă, ceva mai mare, locuia numai el. Era rău fără prieteni, dar era şi mai bine. Era mai aproape de tot ceea ce a avut sau are, de tot ceea ce era al lui, şi-a rămas al lui.

Zdrang! uşa:

— Athanasios Vazuras, l-a strigat gardianul.

— Da, a răspuns.

— Avocatul care te apără mâine doreşte să stea de vorbă cu tine.

— Să stea cu cine vrea, cu mine, nu. N-am ce să-i spun şi nici el ce anume întrebări să-mi puie.

— Cum? Refuzi?

— Mai mult chiar: nici nu vreau s-aud.

— E-n regulă. Uite-ţi aici tainul pentru astă-seară.

Zdrang! uşa, la loc.

Thanu a adormit numaidecât, în colţul celulei, cu capul pe-o boccea, ca atunci când, copil fiind, după o dojană aspră, adormea cu capul în poala bunicii.

JUDECĂTORII

„Procedura completă. Acuzarea are cuvântul", a torăit din gură mecanic domnul preşedinte al tribunalului. Parcă atunci se sculase de la masă şi mirosea a mujdei. Ochii parcă degajau şi ei un fel de miros usturător, de ordori fermentate-n timpul somnului mult îngreunat de-o digestie dificilă după o cină copioasă, grasă şi variată. Avea un nume rostogolit de-a dura: Varlanitis. Terminaţia numelui, adică sufixul, aducea a pisică, dar şi el însuşi semăna leit cu o pisică atunci când se pregăteşte să atace, cabrat din şira spinării cum era şi cu privirea din dedesubt strecurată, de sub sprâncenele arcuite sub o frunte cabrată şi ea, gata de-mpuns.

Preşedintele avea ghebă. Gât n-avea deloc. Gheba făcea brusc o curbare şi din curba aceasta se irija dintr-odată, fără parte intermediară, un fel de cap. Trupul lui era format din trei dâmburi, tălăzuite lămurit: dâmbul fundocului, gheba propriu-zisă şi din panta ghebei se arcuia ultimul dâmb, căpăţâna... Niciun fir de păr pe ţeastă. Pe ghebă şi pe fund însă cred că avea, pentru că acolo unde-i era gulerul, cică, se putea vedea ivindu-se de sub acesta fire lungi de păr negru amestecate cu fire argintii.

Pentru că se auzeau nişte murmure-n sala plină – era un proces-lecţie, cu scop educativ –, preşedintele a agitat clopoţelul dintr-o mână, ca să semene cu o cloşcă cotcodăcitoare când îşi cheamă puii la ordine, şi-a făcut semn, ridicând din mutra îmbulzită-n ghebă, procurorului să înceapă.

Văzându-l numai, îţi puneai dintr-odată întrebarea, speriat: Cum poate să facă dreptate oamenilor un duşman al oamenilor, deoarece, pentru un estropiat ca acesta, a face dreptate nu însemna altceva decât a-şi lua revanşa, a se răzbuna pe oameni pentru motivul că el nu este un om normal, nu este sănătos, nu este frumos.

Era în stare să buchisească, zi şi noapte, toate legile câte există şi-ar putea exista, pentru a găsi pe ce anume să-şi sprijine sentinţa care nu era în fond altceva – oricât de subtil camuflată (şi la subtilităţi se pricep de minune neîmpliniţii, însemnaţii de Dumnezeu, cum bine spune poporul) – decât un act de sadism foarte ingenios ambalat în tot felul de paragrafe şi de citate din toate limbile vechi şi noi ale pământului. Se vedea

limpede, pe aşa-zisa lui faţă, că unica sursă de satisfacţii pentru dânsul era să facă rău celor aduşi înaintea lui, iar atunci când se ivea ocazia să abţiguie, cât de drastic, chiar cu pedeapsa capitală pe vreun nenorocit frumos la chip şi sănătos la trup, îşi râdea dinlăuntru cu nespusă voluptate, întâmplându-se chiar să şi ejaculeze uneori, în izmene, de plăcere.

Oricât de distrat ai fi fost, era cu neputinţă să nu observi că expresia feţei lui, atunci când stătea pe scaunul prezidenţial şi conducea dezbaterea, era aceea a unui ins chinuit de senzaţia defecării, pe care totuşi nu reuşeşte s-o efectueze. Sta omul gata să facă... dar nu făcea nimica.

Aşadar, procurorul, care părea o sperietoare de ciori în roba lui neagră cu umerii ei bufanţi şi camilaful cocoţat pe un cap de pasăre-n stare de veghe, după ce a dat la o parte, printr-un gest asemănător cu acela al preoţilor când îşi înlătură de-o parte aripile odăjdiilor, tulpanul de pe dânsul, a început a da citire actului de acuzare.

Figură mai terifiantă decât aceasta a procurorului, uscat, întins parcă pe crăcane, cu capul împins în sus, mic şi ţuguiat, încât bărbia ţepoasă făcea linie dreaptă cu creştetul capului moţat, nici cei mai mari maeştri ai literaturii fantastice, nici Poe, nici Hoffman n-ar fi putut închipui.

Te cutremura această ciuhă deşirată, chemată să apere legea, să supravegheze dreapta ei aplicare-n viaţa oamenilor.

Vorbea cu glas sec, rece, neutru, impersonal, de credeai că nu este om, ci un fel de maşină vie care gândeşte şi redactează în acelaşi timp. Un duh se ascundea-ntr-însul, altfel nu ţi-ar fi inspirat frica de-ndată ce-l observai. Un duh plin de inventivitate servilă.

— Inculpatul, înalţă el capul, se face vinovat de crime săvârşite noaptea, la drumul mare, chiar în casa oamenilor, în care pătrundea prin fereastră, ca o pasăre plutonică.

— Regret amarnic că nu sunt criminal, căci dac-aş fi fost mi-ar fi făcut o nespusă plăcere să te omor întâi şi-ntâi pe tine, crăcană, a ridicat glasul din boxă, inculpatul.

— Nu ţi-am dat cuvântul, intervine arţăgos preşedintele.

— Nici nu m-am gândit să ţi-l cer. Eu vorbesc atunci când am într-adevăr ceva de spus şi nicidecum atunci când mă-ntrebi sau îmi îngăduie un popândău ca tine.

— Bagă de seamă cum vorbeşti, că-ţi agravezi situaţia.

— N-am vorbit, ci-am izbit cu scuipat în vorbirea voastră.

— Taci! a holbat glasul şi ochii îmbulzeala aceea omenească, preşedintele.

— Ar trebui să tacă idiotul de-acolo – arată către procuror – şi după aceea totul ar fi în regulă.

Vicepreşedinţii completului, care stăteau la dreapta şi la stânga preşedintelui, unul mai burdihan, celălalt un fel de aşchie de om, au pus dosarele în faţă aşa fel să nu se audă sau să se ghicească ce anume-şi şoptesc, s-au ascuns toţi trei după dosare, îngrămădiţi bot în bot, şi-au zis nu ştiu ce, după care şi-au descoperit din nou feţele, iar preşedintele s-a făcut că-l ignoră pe agresivul şi sfruntătorul scelerat, făcând semn procurorului să continue.

— Avem, în faţa noastră...

— Care faţă, mă?... întreabă vag Thanu.

— ... un tâlhar de bandă, un asasin tipic, uitaţi-vă, vă rog, la mutra lui: întreaga înfăţişare îl arată: ochii negri, fruntea anormal de lată şi de viguroasă totodată, nasul încleştat în oase, bărbia... mai ales bărbia, semn evident de brută lombroziană, gât vânjos, gata să crape, cu toate privaţiunile îndurate-n închisori; avem în faţa onoratului tribunal sceleratul scelerăţilor, exemplarul cel mai tipic al criminalului... nu mai trebuie administrate alte probe... Avem de faţă însăşi evidenţa faptelor sale, iat-o (arată spre el).

...A atacat din umbră, ca un laş...

— Du-te-n cloaca mă-tii... a mârâit plictisit inculpatul.

— ...pe oamenii legii şi-ai ordinii publice i-a măcelărit la modul sadic, sfidând, dispreţuind faptul că aceşti oameni purtau asupra lor însemnele puterii administrative şi de supraveghere a ordinii publice.

— Am ucis pe ucigaşi, baraglàdino. Mare ghinion pentru mine că n-ai fost printre ei. Mi-ar fi făcut o nespusă bucurie să te fac oscioare.

— ... S-a înrolat în rândurile unei armate străine, luptând împotriva armatei naţionale...

— Armata naţională nu exista atunci când eu m-am înrolat acolo unde spui, imbecilule, decât numai dacă nu confunzi armata cu nişte hoarde de lepădături...

— ... cauzând grave pagube şi aducând grave prejudicii statului nostru ...

— Stat care nu exista, cretinule, la ora aceea.

...

— A jefuit, a terorizat, a dat foc şi-a răspândit idei subversive, foarte periculoase pentru securitatea ţării pe care a ofensat-o, cultivând alte sentimente decât cele care-i convin ei, a lezat-o, spunând că este altceva decât nefid, a jignit-o, declarând şi susţinând că vrea să vorbească şi să citească în limba părinţilor săi.

— Bun ai fi de pus la păstrare într-un borcan cu spirt, cloţane!

— Pentru toate acestea constatate şi dovedite de noi, după cum aţi auzit, cer, domnule preşedinte, ca în numele legii...

— Ai sictir, făcutule cu degetul!...

— ... al ţării, şi-al poporului nostru ...

— Şi-al lui mă-ta care te-a execrat, crăcănitule, în mijlocul drumului!

...

— Cer pedeapsa capitală, prin spânzurătoare, iar pentru ultragiile repetat asmuţite împotriva mea personal şi-a onoratei instanţe, cer ca înainte de-a fi spânzurat să i se sfărâme oasele de la mâini şi de la picioare, cu un ciocănaş, şi să i se rupă gura-n aşchiuţe.

— Procuror, nu glumă! Pagube suferă ţara pentru că plăteşte cu bani grei un marţafug ca tine, iar cea mai evidentă lezare şi ofensă pentru ea nu poate fi nimeni altul decât tu, cârpă plină de mucozităţi uscate.

— Are cuvântul apărarea, a intervenit preşedintele.

— Domnule Preşedinte, onorat tribunal, clientul nostru...

— Care client, şi pe cine aperi dumneata, maestre?...

— Ei, cum pe cine, pe tine, a zâmbit politicos avocatul.

— Te-am angajat, te-am rugat, te-am plătit eu ca să-mi faci acest serviciu?

— Sunt avocat din oficiu, domnule, te rog să mă laşi în pace să-mi ţin pledoaria... (în gândul lui: când crezi c-o să mai am ocazia să apăr pe un condamnat la moarte? Am lucrat la pledoarie toată noaptea, au venit şi soţia şi soacră-mea ca să mă asculte. Am să fiu magnific!)

Apoi către preşedinte: Domnule Prezident, rog să atrageţi atenţia clientului meu să nu mă deranjeze.

— Tinere, îl admonestează prezidentul, cu dojana flască, nu prea ştii unde te găseşti...

— Ştiu, prezidentule, şi era nespus de bine dacă de la închisoare mă duceaţi direct la spânzurătoare, chiar dacă înainte de asta mă biciuiaţi şi mă sfărâmaţi cu (priveşte-n scârbă spre procuror) ciocănaşul domnului

procuror, decât să fiu obiectul acestei abjecţii.

— Te rog să taci! şi a agitat, borşit, clopoţelul a mare ameninţare. Într-adevăr, sunetele stridente, perverse ale clopoţelului, auzite aici şi nu la şcoală, parcă ieşeau dintr-un lucru diabolic... Parcă le agita Scaraoţchi însuşi, de-a joaca, din ungherul său, acolo-n talpa iadului: tinghi, linghi, linghi, ling... Ca un fior rece au trecut acele sunete prin trupul celor din sală.

— Nu se poate, este cu neputinţă să-ţi verse cineva-n stomac murdărie ca aceasta a voastră şi să nu vomiţi când eşti un om sănătos. Nu fac altceva decât dau afară closetul ce mi-l băgaţi în suflet cu atâta prestanţă profesională, mesire prezident şi superbă instanţă.

— Taci, s-a zborşit de data aceasta ca un Ducă-se pe Pustii, preşedintele, şi din nou a zvârcolit în mână clopoţelul, şi iarăşi a trecut ca un fior prin toată şira spinării audienţei din sală sunetul acela...

Către avocat: „Daţi-i drumul..."

— Domnule Preşedinte, onorat tribunal: vă rugăm nespus de respectuos să ne permiteţi a învedera aici *că care* sunt, *că când* le-a săvârşit şi *că cât* de grave sunt faptele acuzatului, *că ca*tegorumenul caterisit...

— Mult ca, ca mai îndoapă ăsta...

— Taci, neruşinatule! strigă preşedintele...

— ... că clientul nostru a făcut crime, că a comis jafuri la drumul mare, a schingiuit, a terorizat, a lucrat împotriva statului, a adus calomnii la adresa patriei noastre, preferând o altă patrie, aşa cum a demonstrat cu irefutabilă competenţă apărătorul legii, este perfect adevărat. Dar ceea ce este impardonabil, ceea ce este mai monstruos, mai abominabil, mai extraordinar, mai piramidal (cuvintele în *al, bil,* şi *os* îi dădeau un sentiment al valorii de sine foarte mare) este, domnule preşedinte şi onorat tribunal, că a iubit! Da, domnilor, să nu vi se pară paradoxal, tânărul acesta pe care-l aveţi în faţă a cutezat să iubească, a iubit fete... tinere şi frumoase... Dar tocmai aici stă monstruozitatea mai mare, primejdia ce paşte ginta omenească, că a încercat să-şi perpetueze spiţa, pângărind, otrăvind, smintind, răscolind vasul sacru lăsat de la Dumnezeu pentru plămădirea vieţii, cu sămânţa sa blasfemiată. Ori viaţa refuză asemenea magmă spermatică. Nu vrea să nască monştri.

— Ea preferă, probabil, a intervenit Thanu, exemplarele de prăsilă, emisari ai marii eugenii, aşa ca domnul Prezident şi ca asociatul său la

această afacere, procurorul... Apoi, către avocat: şi nu care cumva, lătrăule gunoier, să pomeneşti... să te puie dracul să pomeneşti aici vreun nume, că m-am şi aruncat de-aici, aşa legat cum sunt, ca o torpilă-n mutra-ţi de şacal.

— Să taci! s-a zborşit din nou Prezidele.

— Aşadar, după cum vă spuneam, s-a făcut vinovat de crime umane, crime naţionale, crime împotriva candorii şi-a vieţii, crime împotriva legilor eugenice, crime morale, domnilor, crime morale, care apasă mai mult peste răspunderea noastră decât cele fizico-diho-tomice, sau endometaxinoringocefalogramafonotecarcticefacilice-paramiologoreemiceramicoduplexoftalmicerbice.

Întrucât însă este tânăr şi aplecat atavic spre crime din naştere, întrucât şi pentru că a săvârşit aceste acte oribilissime ca simplu instrument al unor filogenii ereditarviscerale (soţia şi, mai ales, soacra făceau pe ele de emoţie pentru superba gură a soţului şi-a lui ginerică), rugăm respectuos onorata instanţă să acorde circumstanţe atenuante, aplicându-i o pedeapsă exemplară, cu cheltuieli de judecată pentru noi, patru sute de franci, conform chitanţelor şi actelor depuse la dosar (aproape şoptind la urechea preşedintelui): banii urmează a fi viraţi din fondul statului, în contul nostru.

Preşedintele către procuror: Mai aveţi vreo intervenţie?

— Nu. Sunt de perfect acord cu cele expuse aici de distinsul avocat. Nu completează, e drept, ceea ce am susţinut noi, dar perfecţionează, subliniază, adjudecă magistral cauza şi fondul ei.

— Acuzat, se adresează prezidentul către Thanu, legea ne cere ca să te întrebăm şi pe tine... Poftim, ai ceva de spus, de adăugat la cele ce s-au dovedit aici?

— Păi ce să spun: a fost minunat, a fost o feerie. Binemeritaţi din partea patriei. Eu personal însă, ca un fel de omagiu suprem faţă de persoana voastră... a domniei-voastre, precum şi faţă de înalta funcţie pe care o îndepliniţi aici cu toţii, v-aş tăvăli – o dac-aş putea! – într-un terci, din toate ordorile făcut, v-aş arunca aşa, tăvăliţi în terciul propriei voastre inteligenţe şi competenţe, într-o troacă şi-aş da drumul la o droaie de purcei flămânzi să vă ciugulească mărunt, mărunt cu dinţişorii... Straşnic de bucuroşi ar fi purceii...

— Taci, nemernicule, taci şi nu ne zăhăi de la treburile noastre. Avem de îndeplinit un act de justiţie, să dăm satisfacţie până la capăt unei

proceduri, să operăm o mulţime de forme, să trecem judecata noastră prin conştiinţă...

— Conştiinţa voastră se află-n curul pe care staţi...

— Potoleşte-te odată şi-nţelege, eşti doară om trecut prin şcoli...

— Sunt agramat, pentru că voi aţi desfiinţat acele şcoli şi, odată cu ele, şi ceea ce am învăţat. Din moment ce nu le-aţi considerat şcoli, atunci nici cunoştinţele mele câştigate acolo nu sunt valabile.

— Eşti isteţ la minte... Dacă nu o dădeai pe zurbă, puteai să fii astăzi chiar avocat... Astâmpără-te, căci avem de aplicat aici legile statului şi voinţa majestăţii sale şi-a poporului. Te rugăm, încetează odată. E un moment delicat. Ei, hai, ce-ai de spus, ai de exprimat vreo dorinţă? Spune-o. Noi te ascultăm. De-aia suntem puşi aici. S-auzim. Fără frică, fără ruşine... Ai toată încrederea-n noi.

— Cum aţi zis?... Fără frică, fără ruşine?

— Fireşte că da, a răspuns preşedintele, crezând că l-a adus pe calea cea bună pe descreieratul acuzat.

— Atunci, a reluat Thanu Vazura cu un aer prestant, vă rog, domnule preşedinte şi onorată instanţă – dacă e vorba că să nu-mi fie ruşine – să încetaţi de-a mai mânca closet pe seama mea, şi închideţi odată această, amuzantă de altfel, dezbatere, şi pupaţi-mă-n ...

— Bine, dar trebuie să scriem aici cum că ţi-am dat şi ţie cuvântul – nu înţelegi, omule – să consemnăm în procesul verbal, altfel nu-i procedura completă, înţelege odată. Te rugăm, nu ne face de ruşine, nu ne crea dificultăţi, nu ne pune-ntr-o situaţie gingaşă... Spune ceva, cât de cât, şi-apoi terminăm. Şi trebuie să şi iscăleşti aici, sub cele declarate.

— Păi de ce nu scrieţi – adică, de ce nu consemnaţi ceea ce credeţi că v-ar conveni să spun, şi-apoi să iscăliţi oricare dintre voi. Într-altă parte a lumii, acolo unde democraţia şi respectul pentru om, deci, au atins culmi ameţitoare, aşa se procedează. Este şi mai simplu şi mai comod, şi mai dialectic, şi mai eficient, şi mai în concordanţă cu principiile eticii şi echităţii...

— A, nu, a răspuns preşedintele, noi nu renunţăm la tradiţie, nu revoluţionăm în aşa hal practica judiciară încât să-şi piardă subtilitatea. Oricât de grosolan ar fi modul de procedură la ţările cele mai avansate la care te referi, noi nu-l vom adopta niciodată. Noi trebuie să dăm socoteală opiniei publice de tot ceea ce facem şi, prin urmare, suntem obligaţi să recurgem la o artă şi mai ingenioasă, de aceea şi avem salarii

mai bune decât magistraţii de... acolo. Noi nu tăiem capul cu toporul, ci, f[ră să se observe, cu briciul Solingher. Nu cu bâta lui Ivan, ci cu sabia lui Selim.

— Hai, te rog frumos, spune, te rugăm, ceva, cât de cât... Nu ne crea dificultăţi. Către grefier, care sta cu ochelarii pe nas, cocoţat ca un popândău pe scaun şi curbat din gât într-o rână asupra hârtiei din maşina de scris: Consemnaţi tot absolut. Poftеşte.

— Dacă mă poftеşte atâta de stăruitor, hai să nu fiu neom şi să vă îndeplinesc pofta... Aşadar:

Ilustrisime prezident, foarte mult şi foarte înaltă onorată instanţă, analizând în profunzime şi... detalienat, cu toată ablativitatea şi distanţa de rigoare, cauza cuprinsă-n dosarul nr. 304, aici şi astăzi adus înaintea strălucitelor dumneavoastră feţe (eronat, dar mult mai aproape de adevăr, se poate citi fese), spre dreapta, piramidală judecată; respectuos vă rugăm să binevoiţi – şi numai dacă veţi binevoi a vrea – a constata asertoric şi aulic preponderenţa elementelor propedeutice juristprudenţiale, chiar providenţiale, derivând aprioric din structura hermeneutică a axiomaticii postulatelor axio-onto-epistemice, a căror funcţionalitate fenomenologică operând legic şi logistic în subtextul dialecticii nu se poate recesiona în aşa măsură încât să nu acordăm circumcizii atenuante tânărului inculpat, care, deşi nebărberit şi pletos nu poate fi luat drept un mare odihnit, ceea ce ne stimulează a vă ruga din nou să binevoiţi a-i acorda circumciziile legale, întrucât clientul a mai fost condamnat într-o ţară nouă foarte prietenă şi de inestimabil folos, dovadă stând faptul că ne-a extrădat pe toţi cei răzvrătiţi faţă de legile noastre, ca să-l judecăm noi, deci în fond şi-n concluzie finală: să acordaţi o pedeapsă dreaptă, exemplară am spune, socotită şi altisimă. Fără cheltuieli de judecată. Metroragia developărilor probante la diapazon catagrafie... (acuzatul vorbea stând pe scaun, într-o rână, cu mâinile-i încătuşate atârnând printre picioarele-i în lanţuri) şi la un volum exhaustiv, sublim în pestilenţiozitatea lui solemnă erijată şi profund vârâtă, m-a sinestetizat cu introspecţia psihedelică apriorică şi finalistă, entelehică vreau să spun...

Vă mulţumim cu mare şi fericită aplecare în faţă, paranghelmiotios! Să trăiţi întru nenumăraţi ani! (Toţi ascultau cu extraordinară uimire, cu urechile ciulite de admiraţie şi gurile căscate de extază, mai ales cei din plen, cărora nu le convenea să-şi exteriorizeze încântarea invidioasă, ca

să nu-şi piardă din prestanţă, cu atât mai vârtos cu cât din sală se puteau auzi desluşit, chiar dacă-n şoaptă: „Asta da, zic şi eu vorbire! Aşa da! Le-a rupt gura! I-a dat gata pe domnii! I-a turtit de tot... Formidabil! Bravo! Asta putea să ajungă chiar ministru al justiţiei. Ce ministru! răspundea un altul: tenor la opera cea mare, patriarh la Constantinopol! Nu-l auzi? Parcă psalmodiază, parcă zice o arie, nu parcă-ar vorbi. Parcă nu vorbeşte, ci parcă ar cânta Carl pre Heruvimi!... Uite-l cât de mic s-a făcut la locul său lătrăul de avocăţel... De mâine are să umble dispreţuit de către soacră-sa, şi de către consoartă-sa; ia-n priveşte cu câtă admiraţie privesc amândouă la bandit...) ...iar vorbirea mea nu poate fi luată ca o ganfalonerie puerperală sindromico juristorudenţial şi abisal peremiotică, deoarece, sic transit gloria mundi, sau cave canem, sau molon lavè, nihil sine Deo, et ţetera, ceterum cenzio...

„Doamne Dumnezeule, cât de frumos vorbeşte! Dumnezeieşte!", a exclamat şi şi-a făcut crucea o femeie din sală.

— Destul, foarte mulţumim, a intervenit cu schepsis prezidentul.

Iar Thanu, prins în vârtejul acelei inspiraţii: „cumpănă anabazică între Alfa şi Omega, crucificare între ape şi pustiuri, tu-vă...!"

— Gata, gata, mulţumim, mulţumim, am înţeles totul, treci şi iscăleşte.

— Numai dacă îmi aduceţi aici, la domiciliul meu, hârtiile, dumneavoastră personal sau domnul procuror, sau măcar grefierul, altminteri nu iscălesc, nu vin acolo.

Preşedinţii şi-au ascuns din nou feţele sub dosare şi şi-au şoptit ceva în secret. Apoi, grefierul, după ce al doilea preşedinte i-a clipocit ceva la ureche, tot de sub scuteala dosarului, s-a ridicat cu hârtiile-n mână, a pus un suport sub ele, a venit la acuzat, i-a pus în mâna încătuşată tocul, iar inculpatul a iscălit, târând mereu mâna stângă după cea dreaptă.

Ridicându-se-n picioare (după el şi ceilalţi) preşedintele prim a spus: Instanţa se retrage pentru a gândi.

— Ce-ai înţeles? a întrebat unul din sală pe un altul.

— N-am înţeles nimic, dar a grăit foarte frumos, a răspuns celălalt.

În timp ce onorata instanţă gândea, acuzatul, rămas singur, scăpat, cum s-ar spune, de sub supravegherea legii, s-a lăsat încetul cu încetul pradă unui mister. Desigur că-n sală, printre curioşi, se afla încă cineva. El a simţit, fără să se uite într-acolo, acea prezenţă, din prima clipă când a intrat în sala de judecată. Simţea ochii ei cum îi forfotesc prin tot trupul şi-n ceaţa amintirii, ca nişte mari fluturi albaştri. Ochii aceia mari,

cenuşii, umbriţi de gene lungi, dese, de culoarea rezelor lunii. Simţea cum părul ei lung, mătăsos, de-o culoare nefirească, asemeni cojii de mesteacăn când o bate luna-n miez de noapte, îi cade peste faţă, alintându-l, înfiorându-l, blând învrăjbindu-l cu el însuşi... Faţa ei, cu luciu bolnav de smirnă, simţea cum se topeşte într-a lui, luminându-l crepuscular, ca-ntr-o biserică în ziua de Florii, când se aprinde într-însa, din toate ungherele, şi flori galbene, şi candele, ca-n depărtările cerului.

Era prins în mreaja razelor ei ca-ntr-o vrajă. Îi simţea respiraţia atât de aproape încât ar fi crezut-o floare nevăzută aproape de obrazul lui. Se risipise toată-n el ca o mireasmă şi acum era fericit de bolnav de această stare.

O simţea ca pe-un cântec şi, pentru prima dată în viaţa lui, trăia-n starea pe care ţi-o dă rugăciunea, căci o simţea ca pe-o rugăciune care-i pătrunde întreagă fiinţă, şi-ar fi vrut atunci să plângă.

Tăcea acoperit ca de-o înserare în mireasma aceea, tăcea ascultând numai el cântecul acela, se mistuia luminos în acea rugăciune care era ea, în clipa când s-a deschis uşiţa aceea din spatele somptuoasei mese la care luau loc judecătorii, şi completul de judecată a reapărut, cu prezidentul în frunte, precum o ceată de ciocli, unită-ntr-un singur gând şi-o singură faptă.

Au rămas în picioare... Sala s-a ridicat şi ea-n picioare. (Condamnatul a rămas la locul lui, pe scaun, ascultând în continuare muzica aceea care se auzea venind de departe şi totuşi aşa de aproape, şi îmbătându-se în continuare de mireasma care-l învăluia precum învăluie pâclele, venind necontenit din neunde, din nişte piscuri de piatră).

„În baza", a început, pe ton înalt şi cu un timbru de ied, ghebosul, (parcă avea nişte copite mici în loc de pantofi în picioare) „articolului 11, din codul penal, paragraful 5, aliniatul 204, coroborat cu decizia Curţii Supreme din 6 aprilie 1944, precum şi cu decizia 37658 a onor ministrului, fraza patru, propoziţiunea-ntâia, aprofundând exhaustiv în această temă întreaga juristprudenţă de până astăzi a ţării, de la Licurg şi Solon la Justinian şi Napoleon, tribunalul, în numele Majestăţii-Sale şi-al poporului, în numele constituţiunii pe care o păzeşte cu măreaţa sa autoritate, pronunţă următoarea sentinţă:

Condamnă pe numitul Vazuras Athanazios, dovedit vinovat de crimă de trădare, crimă de uneltire, crimă de omor, crimă de război, crimă de genocid, crimă de lezare a autorităţii noastre, jafuri şi teroare... la moarte

prin spânzurătoare". (Sala a muţit. Cineva a tuşit şi-a scuipat, iar de undeva s-a auzit un scâncet smuls din rărunchi, apoi plâns surd, cu suspin).

Preşedintele, iuţind de zor ritmul, precipitând vorbele, a mai zis: „dată şi citită azi, 1 Mai, anul atâta şi-atâta... Cu drept de recurs 21 de zile de la pronunţare", şi s-a strecurat, cu toată ceata de ciocli după dânsul, pe aceeaşi uşiţă secretă prin care intraseră, precum şobolanii în bortă.

Thanu a respirat uşurat că s-a terminat tărăşenia. O amărăciune imensă lua însă locul muzicii de mai înainte, şi-n locul acelei miresme minunate se aşternea lent acum peste el o răcoare de brume care otrăvesc.

Lumea se scurgea afară din sală, Thanu simţea acest lucru şi se afla tot mai gol, tot mai singur.

Fata aceea cu sufletul despletit, care gemuse şi se căinase pentru el, continua să suspine şi să plângă de zor, zvâcnind din inimă gemete. Părăsea şi ea sala de judecată, de–abia târâtă de către sărmanul ei tată, preotul lotru de altă dată, acum stavrofor venerabil, cu barba discret argintată, lungă şi deasă, care o proteja la subţioara lui, precum şi de către fratele său, vizibil emoţionat la faţă, falangitul în pantaloni scurţi şi cu insigna pe dânsul, de altă dată.

Veniseră să asiste la proces. Erau curioşi, dar mai mult rugaţi de fiinţa aceea suferindă, care acum, după ce totul s-a terminat, de-abia se lăsa dusă afară, cu faţa întoarsă stăruitor înspre scaunul acela pe care stătea el, nemişcat, ne-ndurător, ca o stană blestemată. Aştepta măcar o privire de la dânsul, chiar şi pedepsitoare, dar tâlharul n-a miluit-o nici cu-atâta. A rămas ca un muvor, acolo, pironit parcă pe scaunul acela.

Ca să-i atragă atenţia, să ştie că este acolo, alături de el, (poate că nu o zărise) înainte de a ieşi, de-a trece pragul, a lăsat să se rupă dintr-însa, din adâncul fiinţei şi-a trupului vorba aceasta, aşa, ca peste un mormânt înainte de-a se rostogoli pământul asupra mortului: *„Tâlharul meu! Tâlharul meu!* (apoi mai stins) *Tâl...hărul meu !"*

O astfel de ruşine nu se pomenise de când e lumea prin acele locuri, ca o fată să se sfâşie atâta după un băiat, în văzul şi în auzul lumii.

Gardienii i-au dat ghes condamnatului să se ridice, ca să plece... El i-a rugat să-l mai lase, până ce se duce tot poporul de pe coridor, mai ales...

Gardienii s-au uitat unul la altul, au dat aprobativ din cap unul faţă de celălalt şi i-au ascultat rugămintea. Ba unul, jenat cumva, a scos

tabachera şi l-a rugat, cerându-şi iertare, să servească o ţigară. Thanu s-a uitat lung la dânsul... şi-a lăcrimat: „Domnule sergent, nu cumva eşti fratele lui Nuţu, gardianul de la Jelna? Nu te cheamă cumva Nuţu?”...

SCRISOARE DE LA UN NEPOT

Nandu Nubi, după ce a scăpat de extrădare ca prin minune şi după ce a ieşit din închisoare, s-a însurat cu o fată harnică, bună şi bolnăvicioasă, şi-acum avea copii şi necazuri.

Se afla la Murmureci atunci când l-a căutat Cola Simu acasă, la Murmureci, unde umbla, asigurat în buzunare cu nişte plicuri miraculoase, să-şi interneze soţia care făcuse nu ştiu ce anume tumoare la sân. Lui Cola Simu i-a părut nespus de rău că nu l-a găsit acasă; dorea foarte mult să-l vadă, să-i mărturisească părerea de rău după moartea domnului învăţător, la care într-un fel participase şi el, şi că de-acuma să rămâie prieteni, că uite-aşa e viaţa. Venise să-şi vadă o rudenie care se afla în Velhia, să vadă şi cum trăiesc oamenii într-o ţară devălmăşită, el, devălmaşul de altă dat, când umbla cu broşuri în buzunar şi cu însemnele meseriei la piept: un ac înfipt într-un mosor.

A lăcrimat Cola Simu când s-a aflat în curtea casei lui Nandu, şi-a rugat cu lacrimile-n ochi pe un vecin, tătar, căci se afla la Seltia minor, să-i spună lui Nandu că l-a căutat... I-a lăsat şi adresa, cu rugămintea caldă să-i scrie.

Mult timp Nandu a ezitat să-i scrie lui Cola, nu se poate şti cu precizie din ce anume motive... Poate delicateţea lui timidă, poate anume sensibilitate şovăielnică, poate că altceva... între timp, Cola, care îi era un fel de văr, murise, şi-atunci Nandu s-a simţit obligat – în faţa morţii eşti alt ins, mai om parcă – şi i-a scris scrisoare fiului acestuia, prin care-i adresa condoleanţe şi-l ruga printre altele să-i răspundă şi să-i spună ce mai ştie de Tanara, ce s-a ales de oamenii şi locurile de-acolo, dacă mai ştie ceva despre familia Pandosti din Amura, dacă a aflat cumva care-a fost sfârşitul lui Thanu, prietenul său, şi altele... pentru că, mărturisea fără reţinere Nandu, care era un sentimental, e mistuit noapte de noapte de vedenia locurilor natale şi de oamenii aceia de-acolo.

Cum în ţara Velheasă pe-acea vreme era strict interzis să se vorbească, ce zic, să se pomenească măcar despre velhii aflaţi dincolo de graniţele oficiale, mai ales despre cei din Mardonia, şi cum secretul corespondenţei era cu stricteţe controlat, în special al scrisorilor cu destinaţia-n străinătate, Nandu a încredinţat scrisoarea unui nefid

filotim, care pleca să-şi vadă fraţii în Nefidia – mult a trebuit să alerge şi mult a trebuit să-mpingă până ce a izbutit să primească paşaport şi viză – rugându-l să o treacă, cum va putea, dincolo, iar acolo s-o puie într-o cutie poştală oarecare.

— Lasă, patrioti, lasă, a răspuns nefidul cu agerime, mă cunoşti de azi, de ieri pe mine? Ţe diavolul, niţi atâta să nu fiu în stare să fac? Lasă pe mine şi tu grizeste de soţia. Ià-su, ke, harà-su! (adică: sănătate şi bucurie!).

Acelaşi nefid i-a adus şi scrisoare cu răspuns de la fiul său Cola Simu, nepotul Stamati. Iată conţinutul scrisorii, scrisă pedant, cu mare acurateţă, de parcă nici n-ar fi atins cu mâna coala de hârtie, cu litere de tipar aproape. Moştenise, se vede, copilul acesta – acum funcţionar de bancă la Antena – ceva din meticulozitatea de croitor de mare fineţe a lui taică-său.

„Iubiţii noştri prieteni, mătuşa Aurelia şi Ferdinand. Noi suntem sănătoşi şi, fireşte, aceeaşi sănătate v-o dorim şi vouă. Am primit scrisoarea, cu multă tristeţe, tristeţe pe care ar trebui s-o resimtă lumea-ntreagă, că n-a putut fi trimisă prin poştă, decât numai pe căi ascunse. Bine că tata nu mai trăieşte, că tare s-ar fi amărât, sărmanul.

Suntem neînchipuit de îngrijoraţi de sănătatea mătuşii Aurelia. Aveţi din partea noastră, din toată inima, cuvintele cele mai bune şi toată simpatia şi, în paralel, ne rugăm lui Dumnezeu cu toată credinţa să treacă toate repede, să se însănătoşească mătuşa Aurelia şi să se reîntoarcă la cei dragi ai săi oblăduitorul ei surâs care vă este atât de trebuincios.

Am dori mult să aflăm cum merge de-acum sănătatea mătuşii Aurelia, dacă s-a operat, cât timp aţi stat la Murmureci şi ce v-au spus doctorii... Rămânem, aşadar, cu speranţa că vom avea curând o scrisoare de la voi cu amănunte pe tema mătuşii Aurelia.

Fireşte, vă scriem că Paştile le-am sărbătorit la Tanara, acum Kranea, şi-n anul acesta, ca-n fiecare an, cu toate că de-aici, de la Antena şi până acolo sunt peste 500 de km dus şi alţi atâţia întors, dar, este adevărat că o săptămână cât am stat aici ne-am odihnit din plin, fugind de vacarmul Antenei, de îngrozitoarele ei stresuri, de singurătatea marelui oraş. Ne-am spălat aici mintea şi sufletul cu apa şi aerul de la Tanara, ne-am dus să rătăcim pe măgurile de la Climări, am ascultat şuieratul pinilor de la vârful Golna, nu ne-am săturat privind munţii aşezaţi ca-ntr-un uriaş amfiteatru de jur-împrejurul comunei noastre natale, am rugat-o pe sora

mea să ne scoale de dimineaţă, şi-am ascultat cum cântă privighetoarea în sălciile din jos de casa lui Ion Giurgiuma, ne-am bucurat de căldura dragostei familiale stând laolaltă cu rudele, fraţii şi nepoţii, v-am avut în mijlocul nostru şi pe voi, căci rudele noastre de sânge sunteţi, fiindcă noi toţi suntem din acelaşi pământ şi din el ni se trag şi slăbiciunile, dar şi puterile noastre...

Mă întrebi, iubite unchi don Ferdo, dacă ştiu ce s-a ales de familia dascălului Pandosti din Amura... Am aflat că după omorârea lui, apriga amurană şi-a luat fetele şi-a dispărut. Rămăseseră singure şi cămările toate goale, iar prin credent umblau flămânzi şoarecii. Una din fete s-a măritat bine cu un negustor din Gianina, numai Vae, despre a cărei frumuseţe se vorbeşte şi astăzi prin partea locului, a murit de oftică şi foame, pe stradă, sprijinită de-un perete.

Mă mai întrebi dacă ştiu care şi cum a fost sfârşitul prietenului tău Thanu. Desigur că ştiu. Toată lumea vorbeşte despre el, şi nu numai aici la Tanara, ci-n tot ţinutul de velhi, ca despre un haiduc fără seamăn.

Iată ce se spune: înainte să-l aducă la locul de execuţie, a intrat în celulă un preot şi-un judecător, preotul ca să-l spovedească şi să-l cuminece, iar omul legii să-l întrebe care-i este ultima dorinţă.

Preotului i-a răspuns, rămânând cu capu-n pământ, că nu are nevoie de misiţi care să-i facă împăciuirea cu Dumnezeu, că el se va-mpărtăşi chiar astăzi, peste câteva clipe, din trupul viu a lui Hristos, atunci când îl vor urca pe spânzurătoare şi-l vor atârna de-o crăcană.

A ridicat însă ochii către omul legii, l-a privit lung, fără să clipească, apoi i-a răspuns: Da. În cazul că există puţină omenie-n voi, mă adresez ei cerând să fiu spânzurat de pinii de pe Golna, iar după aceia trupul meu să fie ars şi cenuşa risipită peste măgurile de la Paltin.

Ai comis două erori, tinere, a replicat omul legii. Întâi, eu te-am rugat să-ţi declari dacă ai o singură dorinţă şi nu două. A doua eroare este că ceri ceva ce noi n-avem competenţa de-a face... chestia cu cenuşa... Nu este posibil o cerere care vine de la un mort, ci numai una care vine de la un om viu, de la dumneata, acum cât trăieşti... Arderea este cererea unui mort şi a-i da ascultare înseamnă a comite un nonsens.

De pildă, poate că doreşti să laşi vorbă către cineva, de părere de rău pentru ce-ai făcut, poate că vrei să bei un pahar de vin, sau doreşti să mănânci ceva...

— Afară! a urlat ca balaurul Thanu, scrâşnind înfricoşate înjurături. Şi

oamenii au ieşit.

Discutând într-o şedinţă specială fapta aceasta, domnii judecători au considerat că nu este rău să-i satisfacă prima dorinţă. Vor asista oamenii din partea locului, se va auzi, se va răspândi vestea şi va intra frica-n ei, lucru extrem de important pentru securitatea şi bunul mers al treburilor statului. (Toate acestea mi le-a relatat un ziarist care-a fost de faţă şi la discuţie şi la spânzurătoare.)

La locul executării sentinţei, unde se adunase toată comuna, în faţă de tot stând preotul Popa Stere şi cu cei doi fii şi fata cea mai mică, unde veniseră (îi adunaseră) oameni şi din Paltin, satul de naştere al prietenului vostru, s-a întâmplat, spre uimirea mare a tuturora, un neprevăzut. Cică fata părintelui Stere Cutica nu-l slăbea din ochi pe condamnat. Se uita stăruitor la el, cerşindu-i o privire măcar. El se uita-n pământ, iar din când în când îşi ridica ochii, rotindu-i, cu o tristeţe sălbatică, peste munţii cei mari de departe. La ea însă nu s-a uitat iar ea suferea.

În sfârşit, s-a ridicat singur pe scaun, refuzând să-l lege la ochi, un oarecare a citit sentinţa, şi-a făcut gest discret să i se agaţe de gât ştreangul. N-a apucat săracul gâde să se înalţe să înnoade laţul, căci, cu o clipă mai devreme, o detunătură de armă, pornită din neunde, a trecut direct prin inima lui Thanu, care, de pe scaun cu privirea de data aceasta la frumoasa fată a cărei faţă gălbioară era scăldată-n lacrimi, a căzut pe pământ, în genunchi, cu ochii mereu tot mai larg deschişi înspre fată, ca un ultim strigăt de iertare..., ea a sărit asupra lui, s-a aşezat lângă el, i-a cuprins capul în mâini, i l-a aplecat în poala ei, şi l-a mângâiat întruna zicând: „Tâlharul meu! Tâlharul meu!" până ce tâlharul şi-a dat sufletul. (Gura lumii zice că năluca lui moş Avghera ar fi tras...).

Restul indivizilor prezenţi la această scenă s-au speriat, s-au culcat la pământ, şi-au rămas mult timp în poziţia culcaţi, chiar şi judecătorul, şi popa.

Cine să fi fost cel care-a tras, cine era dibaciul ţintaş şi unde se ascundea, nimeni n-a putut afla nici până astăzi, cu toate scormonirile şi scotocirile poliţiei şi-ale asfaliei, cu toate iscodirile făcute cu iscusinţă şi pricepere de către oameni angajaţi din partea locului, chiar din Paltin şi Tanara. Numai tenebroasa cobe, bătrâna Zumbiloaia, care trăieşte şi astăzi, când vine vorba de misteriosul trăgător râde înfundat, sinistru, cu viclenie. Şi nu vrea să spună nimic, nici s-o arzi cu lumânarea. „N-aveţi ce

arde", zice dânsa, „pielea mea nu mai este piele, este cărămidă. Cine poate ceti ce stă scris pe cărămidă, bine, cine nu, să-şi vadă de treabă. Hi, hi, hi... hî, hî, hî".

A fost îngopat acolo, sub pinii de pe Golna (cred că acest cuvânt este de origine glavă, l-au dat acestui loc ca denumire cei din satul din vale, Bozovo, în vremea când vorbeau încă glavona, iar ai noştri l-au însuşit şi ei... nu de altceva dar pentru că sună frumos... începe cu o deschidere violentă: *go,* apoi are o alunecare dulce şi adâncă: *l,* şi sfârşeşete-ntr-o genune fără fund, ca-ntr-un fel de chemare: *na...)* lângă ceilalţi patru fărtaţi care zăceau aici sub aceşti pini, de pe timpul alungării burcilor, din aceleaşi pricini ucişi ca şi Vazura.

Lumea ocolea locul. Zicea că este ţarină cu demoni. Ştiau legenda celor patru pini, felul ciudat în care crescuseră acolo chiar în clipa când i-au aruncat pe cei patru haiduci în groapă, şi, lucru şi mai straniu, care confirmă temerea şi credinţa oamenillor, din groapa-n care-a fost azvârlit prietenul Thanu Vazura, creşte alt pin, al cincilea, şi-a atins deja cinci metri, deşi coniferele, ştim bine, cresc foarte-ncet. N-aş fi crezut, nu v-aş fi spus-o, dacă n-aş fi văzut cu ochii mei acest pui de pin crescând acolo, lângă ceilalţi patru pini de pe Golna.

Ba, s-a petrecut încă un lucru bizar pe care nu trebuie să-l uit a vi-l spune: Chiar în primăvară, când am venit, aşa cum v-am spus, să-mi petrec Paştile aici la Tartara, m-am dus în ziua de Joia-Mare, ca-n vremea copilăriei – poate că şi dumneata ai făcut la fel, unchiule don Ferdo – să culeg, aşa cum este obiceiul, flori de amarand, de pe plaiul de la poalele Golnei, ca să le duc a doua zi la biserică, să le pun lângă trupul mort al lui Iisus Hristos, cel atât de frumos închipuit pe pânză, ...ţi-l aminteşti? întins peste masa care se numeşte epitaf. Le-am adus vineri, şi-am trecut pe sub masă, sub epitaf, aşa mare cum sunt, după cum cere datina, ca pe vremea copilăriei. Vă amintiţi...

Cu acest prilej am întâlnit, acolo pe Golna, o femeie ciudată, care culegea şi ea flori. Făcuse două buchete frumoase, iar acum stătea pe-o piatră. Îmbrăcată-n negru şi stând aşa nemişcată acolo, cu capul îmbrobodit, de nu i se vedeau ochii, părea o arătare străină. Ochii ei erau mari aidoma unor văi depărtate de nori aducători de zăpadă. Dacă-i priveai de aproape păreau altceva: nişte spaţii albastre peste care un destin trist risipea cenuşi, iar acum aceste cenuşi erau agitate de o chemare a amintirii, şi prin mişcarea lor tăcută, misterioasă, vedeai cum

se ridică zboruri de ciocârlii şi de alte feluri de păsări. Vă scrie aceste lucruri unul care nu este cât de cât poet, adică vreau să spun om care fantazează, care aiurează.

M-am apropiat de dânsa, m-am oprit înaintea ei – ea nici n-a ridicat măcar genele spre mine, am agrăit-o, nu fără o emoţie de teamă... şi-am întrebat-o, cu sfială, ce face aici.

A răspuns, după ce şi-a deschis ochii şi i-a întors către mine, ochii aceia nefiresc de mari: „Culeg flori pentru Iisus".

A mai rămas aşa cu ochii larg deschişi asupra mea încă câteva clipe, cântărindu-mi parcă încrederea, clipe-n care am văzut aevea-n ei vedeniile acelea de păsări şi cenuşi, apoi i-a aplecat încet, încet, ca şi cum o piatră de mormânt ar fi căzut peste ea. Şi-a tăcut greu, de nu o deosebeai de nemişcarea pietrei pe care sta.

La întoarcere – se înserа deja –, când să părăsesc locul acela care începea să te învăluie cu îngânări de peste tot, în faţa mea apare un tip mic de statură, mărunţel şi negricios, cu nişte ochi foarte vii, mici şi rotunzi. A intrat în vorbă cu noi şi-am aflat curând că este cetăţean nabab, dar că prin naştere ţine de aceste locuri ca şi noi.

Mi-am permis să-l întreb cu ce ocazie venise pe-aici, şi mi-a răspuns că vine-n fiecare an la Pinii de pe Golna, pentru că aşa-l îndeamnă un legământ pe care l-a făcut în urmă cu nişte ani împreună cu alţi trei prieteni, dintre care numai dânsul trăieşte în mod sigur, deoarece, dintre ceilalţi trei, doi au murit – unul stă îngropat chiar aici – iar celălalt, trăieşte sau ba, undeva prin Velhia...

Mai spunea că este scriitor şi că-l cheamă Caloir – eu unul n-am auzit de un astfel de nume de scriitor, nici Mery, soţia mea – că are bani mulţi, şi că va da el cumva de urma celui care trăieşte, sau, mai mult nu trăieşte, în Enosia velhă şi că la anul va face tot posibilul, să ştie că-şi cheltuieşte toţi banii câţi îi are, ca să-l aducă şi pe acela aici, la locul legământului pe care l-au făcut toţi patru, aici, în ziua de 28 octombrie 1940, când se auzeau grohotind tunurile la munţii Peristeri de la graniţa cu Trabania.

Am pornit spre casă... Deodată, pinii se porniră a şuiera tânguitor, apoi din ce în ce mai intens, sfâşiaţi parcă de-o mare durere venind din de demult, din amintire.

Şuierau cuprinşi de vârtejul unei disperări, şi veneau după noi, despletiţi ca nişte crini. N-am întors capul... Ne-a fost frică.

Când să trecem Valea-Mare, din pădurea deasă de la poalele

Climărilor, a apărut un moş. Nu avea pe umăr nici traistă, nici măcar obişnuita legătură cu surcele pentru foc. N-avea nimic. Venea, ieşea adică, din întunericul pădurii şi se ducea cine ştie unde... A mers cu noi o bucată de timp, apoi, după ce ne-a îndrugat tot felul de fantasmagorii, a dispărut ca prin farmec, pe un drumeag ce făcea la stânga.

Mă mai întrebi în scrisoare, dragă unchiule, că ce fac oamenii de la Tanara, cum o duc, ce s-a ales din clădirea şcolii velheşti, de casele cele frumoase, ale lui Ion Giurgiuma, a noastră...

Află că oamenii de la Tanara nu mai sunt cei care-au fost... Nu mai ţin oi, nici cărăvănărit nu mai fac. Din păcurari s-au făcut muncitori necalificaţi în Tedeschia. Aduc de-acolo bani, îşi fac case, se apucă de negoţ şi-şi petrec. Petrecerile la Tanara se ţin lanţ, dar oamenii au început să-şi piardă din vigoarea de altă dată. Nu mai sunt spătoşi, nu umblă drepţi, nu li-s obrajii roşii de soare şi aer aspru şi curat, ca atunci. Încep a fi aduşi de spate, uscaţi la faţă, cu privirea obosită. Lumea de la Tanara s-a transformat într-o societate de consum. Este domn numai cel care mănâncă bine, produse mai scumpe şi mai felurite, dacă se poate din cele aduse de la oraş, şi se simte fericit cel care-şi petrece cât mai mult şi se-mbracă cât mai şic.

Oi nu mai ţin decât Gherghe Maţuchi şi Nuli Zumbili, dar numai aşa, ca să le treacă de dor, să nu tânjească-n ei sufletul strămoşesc, şi nu se mai duc să le ierneze-n Farsalia sau pe ţărmurile Ageei – sunt puţine şi nu merită să te porneşti cu ele la drum, mai mare jalea şi ruşinea, cu vreo 100 – 110 capete dacă s-ar uni laolaltă doi, ci le ţin în sălaşuri făcute pe hotarul comunei, ca de pildă la Voltupă, Nirandză, Grâmină, Padea-lu-Spânu, La-lu-Dalabecu, la Vulogi... şi le hrănesc iarna cu frunză de stejar, vâsc şi pănuşi de porumb.

Fetele şi băieţii se plimbă à la braţet prin platee, se duc până la biserica Sfântu Atanasie, prinşi unul de altul, iar acolo se afundă-n pădurea aceea mare şi-ntunecoasă unde descoperă o mulţime de treburi.

Oamenii de la Tanara s-au emancipat, au progresat şi acest progres duce încet dar sigur la pieirea etniei şi-a limbii. Tinerii nici nu mai vor să ştie că sunt velhi, darămite să vorbească-n limba velhă. Ferit-a sfântul.

Este drept că vigoarea şi misterul s-au dus... Viaţa le este mai bună, dar nu şi mai frumoasă. În locul vitalităţii teribile de altă dată, acum spre paloarea şi străvezimea omului rafinat, emancipat.

Noroc că unii mai lucrează încă la pădure ca butinari, iar alţii cultivă

asiduu viţa de vie şi grădinile cu pomi fructiferi.

Munţii au rămas pustii. Nici pasăre nu mai trece peste ei. Piscurile de la Toaca se ascund în neguri şi acolo visează la vremurile de altă dată, când toate plaiurile erau înălbite de turme şi erau încinse la limita pădurilor de-o centură de stâne.

Prin codrii cei mari de stejari sau fag nu se aude decât arareori vreun topor care doboară câte un trunchi pentru lemne de foc. Ecourile lovituriii se aud pustii, ca-ntr-o împărţire a morţii.

Cine ştie ce pasăre străină zboară cu ţipăt, ca şi cum ar prevesti cine ştie ce urgie.

Toate aceste lucruri mi le-a spus bătrânul acela enigmatic pe care l-am întâlnit la întoarcere şi care-a dispărut din ochii noştri, tot ca un fel de pasăre-întruchipare a nopţii.

În clădirea şcolii velheşti, unde tu ai deprins abecedarul şi aritmetica, cititul istoriei, al poeziei, s-a instalat acum miliţia – instituţie mult mai necesară progresului uman decât şcoala, astăzi, şi care numără nu patru inşi ca pe vremuri, ci treizeci, conform emancipării generale, iar în frumoasa casă a dascălului Giurgiuma, stau comandanţii ei, gradele...

Casa voastră a ars din temelii.

Acestea deocamdată. Ai noştri sunt toţi sănătoşi şi vă sărută cu drag şi, fireşte, şi eu nepotul care vă iubeşte.

Stamatis

P.S. Uitasem ceva foarte important să vă scriu: Părintele Popa Stere, sfidând canoanele bisericeşti, care interzic înmormântarea cu preot şi slujbă creştinească a celor morţi de moarte năprasnică, nelegală, a făcut liturghie în toată regula peste groapa lui Thanu Vazura, el, ajutat de psaltul, noaptea târziu, sub stele ca sub bolta unei uriaşe bazilici, sfinţind totodată locul acela blestemat care se cheamă Pinii de pe Golna.

Ooo!, uitasem încă ceva şi mai important, vai de mine, ceva foarte ciudat, care s-a petrecut în Tanara la scurt timp după terminarea războiului şi-a zaverei frăţeşti: V-o amintiţi pe bătrâna văduvă Maria lui Scupra, cea cu doi băieţi, Stere şi Toli. Stere a murit în bătaia din Trabania. Nevastă-sa, Gala, a rămas singură. Pe Toli şi pe soţia sa i-au ridicat, într-o noapte, lupii, pe el de la stână, cu oi cu tot (fără câini) iar pe ea, de-acasă, din pat... după ce s-au jucat puţin cu... dânsa. Se numeşte Lică.

Ei bine, Gaia, de la o vreme se arăta în lume: la biserică, la şipot, pe

stradă, prin casele vecinilor, cu mâna dreaptă legată înfăşurată şi atârnată de gât. Fiind văduvă şi în plus neputând rămâne grea – căci era stearpă din fire i-au ieşit vorbe.

Cică s-ar fi ţinut cu ofiţerii canţoni care ar fi umplut-o de boli ruşinoase, ba că şi-acum ar fi trăind laolaltă, în taină, cu ăla al lui Toli, care lucrând el mulţi ani la Sarona ca negustor de răcoritoare, s-ar fi fost îmbolnăvit acolo de necazuri lumeşti, necazuri pe care i le-a dăruit şi Galei.

Ea însă, adică Gala, zice că s-ar fi ars niţel, când spăla rufele, în vale, că s-a opărit cu leşie, aprigă şi iute din fire şi întruna repezită la lucru cum este.

Dar ce fel de arsură poate fi aceea care nu numai că nu se vindecă, dar se întinde mereu tot mai sus, aşa după cum arăta bandajul, iar dânsa să arăta a fi tot mai tăinuitoare şi nici la doctor nu mergea să se caute şi să se trateze. De ruşinea lumii pesemne...

Deci, au dreptate oamenii când spun că are mulufranţ (traducerea în velheşte a expresiei frânce „mal de France"), adică sifilis.

Şi se necăjeşte amarnic, şi plânge noaptea cu sfâşiere, uitându-se la mâna desfăcută de sub bandaje, mai albă decât ele, de ţi se fac spaimă şi greaţă... Să fie lepră? se întreabă unii. În munţi nu există aşa ceva, decât numai prin deşerturi.

Au zărit-o însă, nişte fiinţe curioase... ca acelea de care nu duce lipsă deloc lumea, cred că nici la voi în Velhia-Mare, care nu au tihnă, nici odihnă până ce nu află ceea ce se ţine ascuns. Unele nu pot nici să moară din cauza curiozităţii chinuitoare, mai chinuitoare decât orice beteşug de moarte.

S-a deprins, sărmana muiere, să lucreze cu mâna stângă. Cu cea dreaptă nu poate nici măcar crucea a-şi face... „Mai ales crucea", exclamă oamenii. Şi slăbeşte văzând cu ochii, şi se topeşte frumuseţea ei de femeie, crâncen de frumoasă nu cu mult înainte, de erai în primejdie să faci cancer la ochi, ca să nu mai vorbesc de inimă uitându-se la ea.

De la o vreme însă, misterul începe a se desluşi... dar cum?! Într-un fel înfricoşător... ca-n istorisirile fantastice ale lui Poe:

Apărea, cică, – eu unul n-am văzut, dar maică-mea jură pe Dumnezeul în care crede cu neclintire, cum că a văzut cu ochii ei proprii – minunea fantasma, taman la miezul nopţii şi mai deosebit pe vreme de ninsoare de ploaie sau când bate a prevestiri funeste Luna. Uneori se arată a fi

ieşind din trupul lunii, printr-un fel de poartă ceţoasă, năluca.

Se iveşte, deci, la fereastră, când ţi-i lumea mai urâtă, chipul unui moşneag, tras la faţă, de culoarea cerilor care ard în biserică la denii, cu nişte ochi albaştri azurii, dojenitori de blânzi şi cu fire lungi, luminoase, colilii în barba subţiindu-se prelung.

(Unii mai iscoditori din fire şi mai pozitivişti, ziceau că acela nu-i altcineva decât aiuritul Moş Avghera dispărutul din zarea lumii.)

Năluca, aşadar, se arăta la fereastră, întâi surâdea, apoi se uita stăruitor drept în ochi – Gala nu-i putea ocoli nicicum privirea, drept în inimă. Înfricoşată se afla înaintea acelei priviri şi îngheţată ca-n faţa şarpelui din paradis. După ce o pătrundea stăruitor cu privirea, îi surâdea cu blândeţe săgetătoare, a dojană parcă, şi, cu o voce subţire de tot, ca o sfâşiere în deşert:

„Dă femeii ce este al ei, dă femeii bunul ei. Dacă vrei să scapi de rău, dă-i ce nu este al tău; dacă nu, ca-ntre uluci, leţul, ai să te usuci, cu pielea albă, peste oasele albe".

Gala atunci – ştiind ea bine despre ce este vorba – ca să scape de coşmar, a alergat iute la Popa Stere de s-a mărturisit – de şi-a mărturisit mârşăvia –, după care mărturisire misterul s-a destrămat. Iată despre ce era vorba: Bătrâna Scuproaia, soacra ei şi-a Licăi, avea o salbă mare, toată numai din flurii turceşi, din aur din acela greu.

Era salba aceea ca o constelaţie, unchiule Ferdo, iar când o atârna peste pieptul ei de nevastă tânără, parcă o zare alb-albastră, înstelată venea înspre tine. (Vedeţi că am moştenit ceva din înclinaţia dumneavoastră către poezie.)

Înainte de moarte, bătrâna a înmânat somptuoasa salbă nurorii sale pentru că numai pe ea o avea aproape, celălalt băiat al ei cu soaţă-sa fiind dispăruţi în zarea zavistiei, dar cu jurământ cumplit de înfricoşare mare, ca să deie jumătate din flurii şi celeilalte nurori, Lica, atunci când şi dacă se va întoarce cu sau fără soţul ei, Toţi, acasă... că dacă nu, iar aici vocea bătrânei devenea spăimoasă, ochii i se măreau îngrozitor „să ţi se usuce mâinile şi să te usuci toată, de vie!"

Şi Lică s-a întors din surghium, dar fără soţul ei, care pierise, nu se ştie unde şi cum, dar cu doi copii după dânsa. Şi era foarte necăjită, mai că nu avea ce să deie de mâncare pruncilor... dar după ce a primit ceea ce era al ei – jumătate din slaba cu flurii, a putut să-şi aşeze un rost în casă şi la copii.

Iar chinuita de vedenii, Gala, îndată după mărturisirea ei şi după ce a predat cumnatei sale partea ce i se cuvenea, sărutându-se şi cuprinzând-o tare şi îndelung la piept, în braţele-i aproape uscate, a simţit ca o înviorare prin toată fiinţa şi din acea clipă a început a se tămădui, şi s-a tămăduit de tot.

Vestea despre acest miracol s-a răspândit repede prin toate satele din jur, până departe în târguri, încât s-a pornit adevărat pelerinaj la casa văduvei Gala.

N-ar fi rău, unchiule, ca şi dumneavoastră, împreună cu mătuşa Aurelia să faceţi un pelerinaj (hagialâc) în locurile unde v-aţi născut... Noi ne-am bucura mult de tot şi...

Aşadar, aşteptăm. Încă odată, Vă sărută cu drag şi cinstire, nepotul

Stamatis.

Scrisoarea a fost scrisă în limba nefidă, iar naratorul îşi cere iertare dacă cumva n-a făcut o traducere frumoasă – dacă nu este chiar exactă nu contează: Stamatis nu mai ştie velheşte, iar povestitorul nu cunoaşte cum trebuie nefideasca. Destul de rău pentru amândoi, dar mai ales pentru nepotul care a scris-o, căci acum nu mai iscăleşte pe velheşte Stamu sau Stamuli, ci... *Stamatis.*

...Şi coboară acum asupra mea vraja amară a acelor stihuri-blestem (ate) să mă pedepsească şi să mă mântuie. Şi ca o armată de umbre în tumult se trezeşte-n mine stihia moştenirii ancestrale:

Cari şi-alasă limba lui,
Ş-lu-ardă pira focului;
Si-si dirină viu pi loc,
Şi-l'i şi frigă limba-n foc.
(Costa Belimace).

(Cel ce-şi lasă limba lui.
Arză-l para focului;
Sfâşie-se viu pe loc.
Frigă-i-se limba-n foc.)

sau:

Şi s-ti disică guri di şărchi.
Daraci s-ti-adună-n ace;
Şi si-ni te-adjungă-acel blâstem.
Greulu, al Belimace.

(Să te sfâşie guri de şerpi.
Draci să te-adune-n ace;
Şi să te-ajungă-acel blestem
Greu al lui Belimace.)

Dacă n-am reuşit să redăm faptele şi stările de lucruri întocmai precum le-a povestit şi înfăţişat mătuşa Eftimia, în acea noapte albă, împresurată toată de ninsori, cerem iertare cititorilor şi, cu plecăciune mare, măiestrei naratoare.

CUPRINS

ÎNTOARCEREA 6
LEGĂMÂNTUL 15
„SĂ-I MÂNCAŢI, BĂIEŢI”. 22
ÎN CASA UNUI PREOT 30
O CĂLĂTORIE SPRE INSULA CLIOS 44
ÎN CALEA OAMENILOR APAR SEMNE 60
VIZIUNILE LUI VAZURA ŞI NIŞTE ÎNTÂMPLĂRI 66
ÎN PIELEA BERBECILOR 75
LUPII 91
LUPII ATACĂ 98
UNDE-A DISPĂRUT MOŞ AVGHERA? 129
CARE-NCOTRO 134
ÎN CELULA NR. 5 143
EXTRĂDAREA 163
JUDECĂTORII 172
SCRISOARE DE LA UN NEPOT 184

Tehnoredactare computerizata
DELTA PRESS – Cluj
Tipărit la imprimeria
„ARTA GRAFICĂ" – Bucureşti

Bun de tipar: 21.09.1993
ISBN: 973 – 95356 – 1 – 5